Andris Kolbergas

ŠEŠĖLIS

Andris Kolbergas

DRĄSIŲJŲ
KELIAI Nr. 157

ŠEŠĖLIS

Romanas

Iš latvių kalbos vertė
BRONĖ BALČIENĖ

VILNIUS
„VYTURYS"
1987

84 Latv-44
Ko-121

Andris Kolbergs ĒNA
Rīga, „Liesma", 1985

K $\frac{4702340200—034}{M 856(08)—87}$ 115—87

PIRMAS SKYRIUS

Diena prasidėjo kaip visuomet.

Vos ji įėjo į priimamąjį, kur abiejuose pasieniuose stovėjo tokiu pat tamsiai raudonu dermantinu, kaip ir durys, aptrauktos kėdės, per radiją nuskambėjo keli pratisi pyptelėjimai, pagal kuriuos galėjai pasitikrinti laikrodį, ir tuoj pat žvalus diktorės balsas pranešė, jog dabar devynios ir netrukus prasidės laikraščių apžvalga.

Sekretorė išėjo iš kabineto, kur buvo įėjusi, norėdama uždaryti atvirus, kad išsivėdintų kambarys, langus,— matyt, signalas šiam veiksmui buvo sustojusi prie paradinių durų rusva pirmininkės „Volga"— pasakė labas rytas ir maloniai priminė, jog kirpėja lauksianti penkioliktą valandą penkiolika minučių.

— Taip, aš žinau.

Kabineto durys užsivėrė švelniai, be garso.

Spindėjo parketas ir gelsva uosinių baldų faneruotė, mirgėjo kilimas — takas tiesėsi iki masyvaus rašomojo stalo ir priminė mokykloje žadėtas perspektyvas.

Pakabinusi spinton apsiaustą, ji akimirką sustojo prie veidrodžio. Vidutinio ūgio, keturiasdešimt trejų metų moteris be jokio žilo plauko, elegantiško kirpimo kostiumėliu, kuris vis dėlto dvelkė senmergišku koketiškumu.

Ant stalo jau buvo padėti nauji laikraščiai. Ji greit juos pervertė, ieškodama kokio straipsnio, kurį būtinai reikėtų perskaityti. Ne, nėra. Madrido konferencija... Sirija reikalauja imtis griežtesnių sankcijų prieš Izraelį, kuris aneksavo Golano aukštumas... Irano ir Irako karas, kuris kažkodėl dar vis tebevadinamas konfliktu, nesibaigia...

Žvilgtelėjusi į dar vieną laikraštį, ji susiraukė, spūstelėjo selektoriaus mygtuką ir pasilenkė prie mikrofono.

Beveik tuoj pat tarpdury pasirodė sekretorė ir, išvydusi vakarinio laikraščio „Reklaminį priedą", kur buvo dedami ir pažinčių skelbimai, kaltai išraudo, nes „Priedą" buvo juoko dėlei nusipirkusi sau, bet per neapsižiūrėjimą sumaišiusi su kitais laikraščiais.

— Pasiimkit. Jei neklystu, jūs turite šeimą, be to, ir pensija jau čia pat...

— Aš tik šiaip sau — iš smalsumo...— Nors per savo amželį jai buvo tekę dirbti su daugeliu galingų viršininkų, iš kurių vieni iškilo, kiti nugrimzdo į užmarštį, nors buvo ne sykį atsidūrusi kebliose situacijose, sekretorė sumišo.

— Ir iš viso aš nenorėčiau, kad jūs pirktumėt šį lapelį, tai gali mesti ant manęs šešėlį, galiu atsidurti dviprasmiškoje padėtyje.

Ji buvo savimi patenkinta. Per tas kelias savaites, kai ji šio kabineto šeimininkė, čia viskas sutvarkyta, kaip jai patinka, ir daroma taip, kaip ji nori.

Iki pasitarimo dar liko pora valandų. Iš rašomojo stalo stalčiaus ji išsitraukė bloknotą su kalbos konspektu, norėdama padailinti frazes ir patikslinti skaičius, bet vos pradėtą darbą sutrukdė sekretorės balsas per garsiakalbį:

— Zaiga Petrovna, su jumis nori kalbėti kažkokia Scilė...

— Pavardė?

— Pavardės ji nepasisakė, o man buvo nepatogu klausti, nes ji sakosi esanti jūsų draugė...

Toji Scilė? Iš kur ji sužinojo telefono numerį? Tąsyk per absolventų vakarą aš, regis, nė vienam jo nedaviau. Ir iš viso pabuvau ten gal kokį pusvalandį — iš mandagumo, tegu nepliurpia, kad išpuikusi.

— Gerai, sujunkit...

— Zaigi? Brangute! Kas ten per slibinas pas tave sėdi? Na — ir iš viso, kaip tu gyveni?

— Nesiskundžiu. Sakykit, koks reikalas, aš šiandien labai užsiėmusi.

— Liaukis, Zaigi, jūsuoti! Ji mat užsiėmusi! O aš kaip apdujusi tupiu namuose, mano mergiščios ženklina vėjo malūnus, kur gabens į parodą. Matai, kokie laikai atėjo. Vienas bastymasis. Pirma visokius škrabalus iššvaistė, dabar vėl renka. Bet ne todėl aš tau skambinu. Kambernausas užvertė kojas!

— Koks Kambernausas?

— Na, Raivas Kambernausas, su kuriuo tu turėjai romaną. Širdies nepakankamumas. Šeštadienį atvežė, bet

jau nieko nebegalėjo padaryti, nes paskutiniu metu tik ugniniu vandeniu ir laikėsi. Rytoj apie dešimtą išlydės. Man seselė pasakė, ji operacinėj dirba.

— Koks Raivas Kambernausas?

— Idiote tu nelaiminga! Nagi tavo kavalierius!

— Aš tokio kavalieriaus niekada neturėjau.

— Toks aukštas gražuolis, kur žaidė tinklinį.

— Pirmąsyk girdžiu.

— Kodėl man atrodė, kad jis buvo tavo kavalierius? Ne, garbės žodis, jis buvo tavo bernas! Tu dar ėjai aborto nuo jo darytis.

— Tu kažką painioji...

— Tai kurios gi jisai buvo? Gal Dinos?

— Nežinau...

— Ne, tu jį tikrai pažįsti! Tada apie jį rašė visi laikraščiai. Didžioji viltis... Pateisino pasitikėjimą... Neatremiamas kirtikas — vien tokie ar panašūs žodžiai... Į pakasynas eisim? Paimsim kelias leukonijas, ką čia tokiam mėlynanosiui daugiau neši, ir pasižiūrėsim, kaip jį guldo į grabą. O koks gražus bernas buvo! Man rytoj kaip tik patogu, priešpiet esu laisva.

— Nežinau... Neprižadu... Svetimas žmogus...

— Ne, tu jį tikrai pažįsti! Prisiekiu! Ar neturi Dinos koordinačių?

— Man regis, ji dirba tame filiale prie Juglos. Iš kurios koplyčios išlydės?

— Dabar tik iš vienos ir laidoja... Iš tos, kur prie Ulbruokos. Gerai, nebepliurpkim, aš sėdu prie telefono ir ieškau Dinos!

— Taip, taip... Paskambink jai. Iki pasimatymo.— Zaiga taip kietai sukando dantis, jog, regėjos, tuoj atskils nuo kurio koks šipulys. Balsas susitvardė, intonacija liko nepriklausoma, net šiek tiek išdidi.

Dabar reikia nuspausti selektoriaus mygtuką... Taigi... Susiimk gi tu, mazgote!

— Pas mane nieko neleiskit, aš rašau referatą. Telefonu irgi neatsiliepsiu.

Sulig šiais žodžiais jėgos baigėsi. Ji suaimanavo, užsikniaubė ant stalo, priglaudė skruostą prie poliruoto pa-

viršiaus, ir paplūdo metų metais tramdytos ašaros. Ji lingavo, inkštė, gniaužė kumščius, o ašaros plūdo ir plūdo. Vėliau, po kokio ketvirčio valandos, ji mėgino susitvardyti, bet visos pastangos nuėjo niekais, nors pirmosios streso akimirkos jau buvo praeity, tad davė valią ašaroms, ir jos liejosi be garso kaip plati upė.

— Matai, Kambernausai, likimas išklausė mano maldų, ir tu jau esi kapuos! Tu jau kapuose! Kad ir vėlai, bet vis dėlto išklausė, ir tu kapuos! Tave sugrauš kirmėlės! Girdi, kirmėlės tave sugrauš!

Ji neįstengė suvokti, ar tai džiaugsmo ar sielvarto ašaros, nors sielvartauti lyg ir nebuvo ko — išsipildė jos seniai puoselėjamas piktas troškimas.

Šiek tiek atsigavusi, ji pasakė sekretorei, kad blogai jaučiasi, todėl pasitarimą perkelianti į porytdieną, atsisakė termometro ir pasiūlytų tablečių, apsirengė ir išėjo, pridūrusi, kad ir namie jos netrukdytų telefono skambučiais. Per visą tą laiką išsigandusi sekretorė aiškino, kokie baisūs esą šiemet gripo virusai: akių obuoliai tik priplūstantys kraujo ir nepraeinanti nė valanda, kaip žmogus visai susibaigiąs.

Vairuotojui liepė vežti namo, bet pakeliui apsigalvojo, pirmiausia paprašė sustoti prie mažos kavinukės, kurių, pilkų ir vienišų, aštuntojo dešimtmečio pradžioje buvo pridygę tarp naujų gyvenamųjų Rygos namų, užtruko tenai visai nedaug, bet vairuotojas paklaustas būtų atsakęs, jog jai grįžus, ore buvo jaučiamas konjako kvapas.

— Į Ulbruokos kapines!

Rudoji „Volga" liko laukti išvažinėtos smėlinos gatvelės pakrašty.

Ji žengė pro gėlininkių stalus, bet nė akies į jas neužmetė.

Iš koplyčios ėjo laukan kažkokia laidotuvių procesija, keturi muzikantai, pasitraukę į šalį nuo eglišakėmis nubarstyto tako, pūtė žvilgančius ragus... Ji išsitraukė iš rankinuko visiškai naują šlamančią dešimtrublę ir įsikišo į apsiausto kišenę, kad būtų parankiau įbrukti koplyčios sargui. Už Raivo Kambernauso karsto atidarymą. Jai žūt būt reikėjo jį pamatyti.

Tačiau vos pasibaigė pirmoji procesija — lydėtojai dar nebuvo nulingavę tolyn į pušyną, koplyčioje jau ėmė rinktis kiti.

Ji sustojo tarpdury ir nužvelgė palei sieną sustatytus karstus, kurie laukė savo eilės ar šiandien, ar rytoj. Vienas kuris turėjo būti jo. Moteris taip sučiaupė lūpas, kad jos visai susiaurėjo ir pamėlo. Ji žiūrėjo į grabus ir nieko aplink nebematė nei begirdėjo, nors čia pat greta kviestinis raudotojas konsultavosi su kažkokio nabašninko giminaičiais dėl svarbiausių jo biografijos faktų ir šeimyninės padėties, norėdamas vėliau viską įpinti į savo kalbą.

Užpakalyje, lauke, vėl rinkosi muzikantai su dūdomis. Kiti. Pirmieji vos besigirdėjo kažkur toli už smėlėtų kauburėlių. Vienas iš vyrų, norėdamas išbandyti instrumentą, pūstelėjo į mundštuką, o moteriai ausyse pasigirdo kitados vakarėliuose labai populiaraus šlagerio „Ak, Paryžiau, tave mylėjau..." atgarsis. Ji susverdėjo, išėjo iš koplyčios lauk ir atsisėdo ant artimiausio suolelio. Svaigo galva, į ausų būgnelius kalė senos melodijos: „Stambulas ne Konstantinopolis... Stambulas ne Konstantinopolis..." „Džambulaja", „Mambo italiano", o garsiausiai tramvajininkų klube už Povilo bažnyčios „Šešiolika tonų" traukė Brunas Oja...

Tu, Kambernausai, buvai gražus bernas. Turėjai tokį per radiją leidžiamą patefoną. Kad mažiau diltų plokštelės, mes patys iš bambuko droždavom adapterio adatas.

Kuriam tikslui buvo skirtas šis pastatas? Bet ar tas kam nors tada rūpėjo. Žmonės šnekėjo, kad klube kitados yra buvę garažai. O sporto salėje? Ir vienas, ir antra buvo aukšti, o stogą laikė nubaltintos metalo konstrukcijos. Ar šokių salėje buvo parketas? Tikriausiai. Arčiau durų, bufete, po kojomis linguodamos girgždėjo lentos. O sporto salėje nuo grindų dažai visuomet būdavo nusilupę ir nuzulintos lentos baltuodavo lyg kaimo gryčioje. Čia visuomet maloniai kvepėdavo prakaitu, kurio buvo prisigėrę gladiatorių sportiniai marškinėliai. Kiaurą dieną čia nenutildavo šurmulys, kas nors mėtydavo į krepšį kamuolį, sunkius skiedrų prikimštus maišus daužydavo kumščius apsitūloję boksininkai, treniruodavosi tinklinin-

kai. O apačioj — mažoje salikėje prie inventoriaus sandėliukų kaukšėdavo novuso kauliukai. Kokia čia ir salė, šiaip sau toks pailgas pusrūsis su plūktine asla. Bet du novuso staliukai tilpo. O kai vykdavo turnyrai tarp cechų, vidun įsisprausdavo dar koks pusšimtis sirgalių...

Čia, šiame smėlyje, tu gulėsi, prakeiktas Raivai Kambernausai, ir kirminai grauš tavo skaistų veidą ir tavo išmiklintus apoloniškus muskulus, ir tavo didžiules nekaltai mėlynas akis!

Zaiga vėl pratrūko balsu raudoti, žmonės žiūrėjo į ją su užuojauta, manydami, kad ji rauda velionio, kurį dabar išlydi. Tik gedulingai apsirengusios moterys, kurios ėjo tuoj paskui karstą, žvilgčiojo į ją baimingai, nieko nesuprasdamos.

Kitoje gatvės pusėje, beveik prieš pat pagrindinį VEF'o korpusą, bet šiek tiek dar labiau į viaduko pusę, buvo ir tebėra kaltiniai geležies vartai. Už jų prasidėda siauras takas, einantis tarp apyžemių netinkuotų plytinių namukų. Takas baigiasi prastų lentų vartais, už kurių tada buvo kelios sportinių žaidimų aikštelės ir biržė senų aukštų beržų, o po jais augo labai žalia ir labai minkšta žolė. Į vakarą vartai paprastai būdavo užrakinami, kad vakaruškininkai nesidaužytų po beržyną, bet porelės, išsprukusios pakvėpuoti tyru oru, vis tiek įsigaudavo į vidų, reikėjo tik paėjėti gatve lankstą iki vidurinės mokyklos, kur tvoroje buvo išlaužytos spragos.

Tais senais laikais, kai dabartiniai VEF'o Kultūros rūmai dar tik buvo pradėtas statybos objektas ir panėšėjo į apleistus neturinčius istorinės vertės griuvėsius, šokių vakarai buvo rengiami salėje, esančioje ilgosios spragos gale priešais užrakinamus vartus. Salė buvo didžiulė, ir publika čia bemaž nesikeisdavo — kaip ir senasis, klyvasis Gabis, kuris tarpais eidavo trejas pareigas: kasininko, bilietų kontrolieriaus ir plokštelių keitėjo. Čia buvo patys pigiausi visoje Rygoje bilietai, nes vietoj orkestro buvo verčiamasi plokštelėmis. Aparatūra stovėjo salės kampe ant paaukštinimo, kuris panėšėjo į vilkiko kapitono tiltelį. Tarpais ant tiltelio išvysdavai krutant Gabio

galvą, tada būdavo aišku, jog tuoj per mikrofoną pasigirs: „Plojimai", „Damų šokis" arba „Plojimai iki pabaigos".

Atrodė, jog čionykštės publikos veidą nulemia miesto pakraštys, o ne bilietų kaina, nors technikumo mergaičių lankymąsi greičiau galėjai aiškinti bilietų pigumu. Juk drąsiai galima sakyti, jog stipendijos niekur ir niekam nebūna per didelės, ir dar drąsiau,— jog technikumo mergaitėms stipendijos tikrai buvo per mažos. Tačiau tarpusavyje keisdamosi suknelėmis, sijonais ir palaidinukėmis, jos sukosi taip sėkmingai, jog dažnai atrodydavo netgi gerai apsidariusios. Vyrų mados tada irgi nediktavo madų žurnalai, o kažkas nesuvokiama ir neapskaičiuojama. Tuo metu, kai Zaiga pirmąsyk atsilankė į šokius VEF'o klube ir drebančia atvykėlės pirmakursės širdimi įžengė į šokių salę, kur susikabinus iš šonų pirmyn ir atgal buvo trypiama rumba, vaikinas atrodydavo prašmatniai apsirengęs, jeigu turėdavo ploną medvilninį treningą, o ant jo dar būdavo užsivilkęs švarką siaurais dryželiais, avėdavo batus su didele sagtim ir nežmoniškai storais rantytais kaučiuko padais ir jeigu dar jo atlape spindėdavo aukštos klasės sportininko — geriausiai boksininko — ženklelis.

Prie bilietų kasos, kuri nebuvo numatyta didelei apyvartai, paprastai būriuodavosi, šūkaliodavo, stumdydavosi ir net pešdavosi besiveržianti į šokius minia: šokėjai užkimšdavo visą spragą tarp namų, stovėdavo susigrūdę į krūvą ar atskirais būreliais, tačiau niekad nekildavo konfliktų su vyrukais, kurie kaip tik apie tą laiką rinkdavosi treniruotėn į sporto salę — jos durys buvo priešingoje spragos pusėje. Sykį kažkas vienam uždrožė per ausį, kai šis su savo lagaminėliu stumtelėjo jį į šalį, norėdamas praeiti, tačiau tuoj gavo pasigailėti taip pasielgęs.

Apie vienuoliktą dėl menkos ventiliacijos salėje pasidarydavo nors kirvį kabink, tada Gabis atidarydavo ir palikdavo atlapas kitas duris, kurios vedė tiesiai į šokių salę. Tegu vėdinasi ir plūsteli nors gurkšnis deguonies. Dabar galėdavo įeiti kiekvienas ir, jeigu tik neturėdavo ant pečių apsiausto arba susirasdavo, kas jį palaiko, net pašokti. Niekas šių zuikių be bilieto lauk nebevarydavo, nes iki vakaro pabaigos jau būdavo likę gryni niekai.

Ir tą vakarą, vos Gabis atvėrė duris, į salę įžingsniavo pustuzinis boksininkų, keturkančių sunkumų kilnotojų ir dar koks dvidešimt kitų sporto šakų atstovų. Dėl kovos baigties abejonių niekam nekilo, todėl vietos vadeivos, kurių būna kiekviename klube, kaltininkus atidavė be mūšio. Gaila, nugalėtojai nebuvo vieningos nuomonės dėl bausmės, todėl tie begėdžiai atsipirko tik geru išgąsčiu ir keliais antausiais. Tačiau nuo to karto sportininkai tapo tabu, jiems visuomet duodavo kelią, nors iš paskos kartais atlėkdavo viena kita patyčia, bet sportininkas jų išklausydavo su stoiška ramybe, nes jose girdėdavo daugiau pavydą ar net susižavėjimą.

Sykį draugaitės — kaip visuomet smulkutės ir nepastebimos — stovėjo eilutėje prie kasos — eilės galas nusitęsė toli į lauką,— klausydamosi, kaip priešais dvi ekstravagantiškai apsirengusias merginas it gaidys staiposi jaunuolis ryškiai languotu švarku, ir nieko nesuprasdamos perkreipė lūpas, kai dar sykį pasitvirtino, jog prie tų nekuklių ir storai nusitinkavusių vaikinai limpa lyg musės prie medaus, nors daugiau nieko gražaus jie nemato. Vaikinas trumpais šiurkščiais gestais pavaizdavo kažkokį neseniai patirtą nuotykį, kaip „vienas tipas" prisikabino prie „mano damos", tad teko jį „mažumėlę apskaldyti". Kalbėdamas oratorius į visas puses žarstė cigaretės pelenus, plona čiurkšle spjaudėsi pro dantis, ir briliantinu ištepta jo ševeliūra čia šokčiojo aukštyn, čia vėl krito ant akių. Kai cigaretės nuorūka ėmė svilinti pageltusius nuo nikotino pirštus, jis paniekinamai spriegė ją per petį atgal, nė kiek nesijaudindamas, kad gali pataikyti kuriam iš stovinčiųjų eilėje. Vaikinas priklausė vadeivos klanui, todėl buvo tikras dėl savo neliečiamybės, o į kitų nuomonę tingėjo net nusispjaut, paprasčiausiai kiti jam neegzistavo.

Gruzdanti nuorūka nubrėžė ore puslankį ir pataikė į krūtinę lieknam, kukliai apsirengusiam vaikinui, kuris nešėsi rankoje nedidelį lagaminėlį, nes sportinių krepšių tada dar nesiūdavo. Su stovinčiaisiais eilėje jis neturėjo nieko bendro — paprasčiausiai ėjo pro šalį. Laukiantieji bilietų mažumėlę susidomėjo, kas bus toliau, nors kiekvienas puikiai žinojo, kuo tokie nuotykiai paprastai baig-

davosi. Pagal ritualą nukentėjęs turėdavo sau po nosimi sumurmėti: „Ei tu, atsargiau!"— kad parodytų, jog sureagavo ir išlaikė savo orumą, o kaltininkas jo žodžius praleisdavo pro ausis.

Tačiau lieknasis vaikinas nepasielgė pagal ritualą, jis nutvėrė languotojo švarko savininką už atlapų ir trūktelėjo į vidurį. Staigus trūktelėjimas liudijo jėgą, kurios iš pažiūros tokiame liauname kūne nebūtum įtaręs esant.

— Pakelk! Čia tau ne šiukšlių dėžė!

— O aš tau ne kiemsargis! — neišsigando languotasis.

— Pakelk!

Languotasis buvo taikingai nusiteikęs, nes buvo malonus balandžio pabaigos vakaras, salėje grojo ilgesingą anglų valsą, kurį šokdamas gali tvirtai priglausti mergaitę, jam nesinorėjo peštis, bet klano viršūnėse užimama padėtis buvo uždėjusi ir tam tikras priedermes. Tačiau jis dar sykį kilniaširdiškai suteikė priešininkui galimybę pasitraukti.

— Pašauk Fedią ir Borką! — paliepė vienam iš stovinčiųjų eilėje, ir šis mikliai lyg kiškis šoko vykdyti įsakymo.

— Skaičiuoju iki trijų!

Languotasis sugniaužė kumščius, nudūrė smakrą ir ėmė dilbakiuoti. Kur, po velnių, tas Fedia su Borka užgaišo!

Žiūrovams pakvipo krauju. Ir kai pamatė išvirtusį pro duris ir per eilę besibraunantį Fedią, jie instinktyviai pasidavė atgal, kad netyčia neįkliūtų į muštynes.

— Ką tu sakai?— šoko į priekį languotasis.— Ko tu norėjai? Į snukį? Tuojau gausi!

— Palaikyk lagaminą! — pasakė vaikinas ir padavė jį atskubėjusiam Fediai. Nebuvo abejonių, kad juodu pažįstami, ir gana geri.

— Nereikia, Raivai, jis geras berniukas. . .— ramino vaikiną Fedia.

— Ak čia visi savi?— pasipūtėlis tuoj įvertino pasikeitusią situaciją ir bandė išnešti sveiką kailį.

— Pakelk!

Languotasis maldaujamai, lyg prašydamas pagalbos, pažvelgė į Fedią. Jis puikiai žinojo, kad vien savo jėgomis čia nepasikliausi. Bet Fedia ramiai laikė vaikino la-

gaminėlį, ir jo akyse languotasis išvydo lyg ir pašaipėlę: „Įkliuvai, brolyti? Dabar išsisuk, kad gudrus, įpratot už mano nugaros slapstytis!"

— Neverta ėstis dėl šūdo nieko,— sušvokštė languotasis ir pastūmė stovinčiuosius eilėje tolyn, norėdamas surasti savo nuorūką, bet ji jau buvo iširusi ir įminta į ploną pavasarinio purvo sluoksnį.

Matydamas, kad iš tiesų nebėra ko kelti, lieknasis žiebė languotojo švarko savininkui į nosį gerą sprigtą, pasakė: „Paršas!"— ir, atsiėmęs iš Fedios savo lagaminuką, pradėjo su juo šnekėtis. Jis jau esąs paskirtas į rinktinės rezervą, todėl trijų treniruočių per savaitę nebepakaksią, reikėsią eiti kasdien, o languotasis iš nuoskaudos staiga visai išgaravo — tą vakarą šokių salėje Zaiga jo daugiau neregėjo.

Laidotuvių procesijos sekė viena po kitos lyg konvejeriu, pirmieji muzikantai pakeitė antruosius, o antrieji — vėl pirmuosius. Moteris prisiminė savo vairuotoją, kuris vargo rudojoje „Volgoje" už vartų. Automobilį reikėjo paleisti, nes vairuotojas dar, ko gero, ateis ieškoti. Ką tada, jei užtiktų čia vienišą sėdinčią, jam pasakyčiau? Žinoma, galėčiau ir nieko nesakyti, bet būtų kvaila taip pasielgti, nes tik sužadinčiau smalsumą. Ir užverktų akių nepaslėpsi.

Vis dėlto ji pamėgino, sumirkė nosinaitę vandeny, kuris srovele liejosi iš geležinės kolonėlės, vilgė ir vėl šluostėsi akis, bet tai ne ką tegelbėjo.

Svarbiausia, kad vairuotojas manęs čia nepamatytų ir nesuprastų, kad aš neturiu nieko bendro nė su viena iš šių procesijų.

Ir ji, tiesi, pasitempusi, tampriais žingsniais nuėjo prie vartų. Vairuotojas, iš tolo pamatęs ją ateinant, išlipo iš automobilio ir apėjęs aplinkui atvėrė dureles.

— Galit būti laisvas. Manęs čia prašo truputį padėti. . .

— Aš neskubu.

— Ačiū už gerus norus,— ji prisivertė nusišypsoti ir tą akimirką pamatė kitoje gatvės pusėje stovinčius užsakytus autobusus, kurie laukė laidotuvininkų.— Mes vė-

liau visi grįšim autobusu. Iš ryto paskambinkit, gal nebūsit reikalingas ir galėsit pasitvarkyti garaže...

Ji greit apsisuko, nuėjo prie artimiausios gėlių pardavėjos ir nusipirko puokštelę kažkokių žiedų, kad geriau pritiktų prie bendros koplyčios atmosferos. Bobulė nuplėšė iš jos dvidešimt kapeikų brangiau, nes teisingai numatė jos dvasios būseną.

Matai tu, prakeiktas Raivai Kambernausai! Net po savo mirties tu pridarai man nemalonumų ir verti meluoti. Bet čia jau paskutinė tavo niekšybė. Dabar panorėjusi galėsiu ateiti ir ant tavo kapo išpilti pamazgas. Su visom bulvių lupenom!

Koplyčios prižiūrėtojas šlavė didelėm tamsiom plytelėm išklotą aslą, kažkokia valytoja rinko į krūvą žvakides.

— Šiai dienai jau viskas,— pasakė prižiūrėtojas, pamatęs koplyčios tarpdury Zaigą.

— Norėčiau pasišnekėti su jumis prie keturių akių.

Valytoja lyg pamokyta tuoj pat išnyko už į altorių panašaus paaukštinimo, kuriuo naudodavosi ir laidotuvių biuro tarnautojai, ir įvairių bažnyčių pamokslininkai.

Visa vyriškio povyza rodė paslaugumą.

Zaiga keliskart kišenėje perlenkė dešimtrublę ir įspaudė jam į saują.

— Aš norėčiau pažvelgti į Raivą Kambernausą.

Vyriškis ar iš tiesų nenustebo, ar puikiai mokėjo to neparodyti. Jis tuojau nuėjo uždaryti durų, pakeliui klausdamas:

— Kuris grabelis čia galėtų būti?

Palei sienas stovėjo dar šeši grabai, septintasis jau buvo užkeltas ant vidury padarytos betoninės pakylos. Jis rytoj bus pirmas.

Zaiga trūktelėjo pečiais.

Prižiūrėtojui pasirodė, kad natūralaus apšvietimo dabar nepakaks, kai užvėrė duris, šviesa krito tik pro langelius pastogėje, tad jis uždegė liustrą.

— Aname guli viena senutė.— Jis mostelėjo į pakylą.— Pradėsim nuo krašto... Šiame irgi turėtų būti moteriškė, nes drapiruotas rožiniu krepo popierium... Kada jūsiškį čion atvežė?

— Aš atvažiavau tiesiai čia, man pakeliui, pas artimuosius dar nesu buvusi.

— Iš ligoninės?

— Taip, taip... iš ligoninės! Su širdim...

— Hm... Tikriausiai bus tas...— Vyriškis parodė rudą karstą priešais.— Turėsit man truputėlį padėti, aš vienas nepakelsiu dangčio... Ne, ne! Šitaip... Aukštyn... Tik už rankenų neimkit, jos iš karto nulūš, jos tik dėl gražumo. Dabar pradėjo dirbti grabus iš medžio plokščių, gali pasiust, kokie sunkūs! Jei kapas kiek toliau, tenka nešti aštuoniems, ir vis tiek visi būna putoti!

Turiu susivaldyti, turiu susivaldyti, turiu susivaldyti.

Aš būsiu rami, aš būsiu rami, aš būsiu rami.

Ji bijojo, kad įsikabins nagais Kambernausui į veidą ir išakės jį. Juk buvo prabėgę daug laiko, neapykanta turėjo susmukti kaip saulėkaitoj sniegas, kur tirpdamas palieka tik suodiną ir putotą nešvarumų sluoksnį, neapykanta turėjo išblėsti kaip rusenančios židinyje žarijos, neapykanta turėjo nuslūgti kaip balų vanduo, kai upė grįžta į savo vagą, bet jos neapykanta vis augo ir augo ir darėsi vis sunkiau ją sutramdyti, ji suvešėjo kaip dagiai, arkliarūgščiai ir dilgėlės laiko ar karo nuniokotų sodybų griuvėsiuose.

— Gražiai išsilaikęs, nieko nepasakysi! Aš manau, kad dabar neverta jo mazgoti, bus gana, jei rytoj anksčiau ateisit. Galvytės viršus tai nurėžtas, dabar visiems daro tuos skrodimus, nesvarbu, kur miršti, ar didelėj ligoninėj, ar po tiltu kaip paskutinis valkata...

Prižiūrėtojo balsas iki jos sąmonės atėjo lyg tolimas kalnų aidas, tačiau ji suvokė, kas jai sakoma, nors išvydus Raivo Kambernauso veidą, jai viskas ėmė suktis ir tavaruoti lyg migloje, kuri palengva išsisklaidė, ir ji papamatė grublėtą, pilkai geltoną, lyg iš vaško ir dumblo mišinio nulipdyto veido odą, plonus plaukus, kurie viršugalvy ir prie smilkinių jau buvo pradėję plikti, ir akis, pavandenijusias ir išblukusias.

— Uždarykim,— ji ramiai pasakė.— Gerai sakot, galėsim numazgoti ir rytoj.

— Kaipgi... Žinoma. Tik neužmirškit atnešti kaklaraiščio, gražiau atrodo, kai su kaklaraiščiu, aš padėsiu užrišti...

— Jis labai mėgo kaklaraiščius.

— Gėlytės! Ar jūs jas pasiimsit?

— Dovanokit...— Ji paliko puokštelę Raivui Kambernausui ant krūtinės ir padėjo užkelti dangtį.

— Ką čia dovanoti, tokią valandą žmogui visai galva susisuka, tiek daug iš karto visko reikia atsiminti.

— Jis labai mėgo nešioti kaklaraiščius.

— Iki rytojaus, gerbiamoji...

— Iki rytojaus!

Kapinėse vienur kitur dar tupinėjo kokia moteriškaitė, lydėtojai, muzikantai ir autobusai jau buvo nuvažiavę.

Zaigai pasisekė pagauti lekiantį pro šalį taksi.

— Į Mežaparką,— pavargusi pasakė ir susmuko užpakalinėje sėdynėje.

Taip, jis labai mėgo kaklaraiščius ir dažnai juos keisdavo. Ir, matyt, kartais pirkdavosi juos pats, nelaukdamas, kaip kiti vyrai, kol per kokį jubiliejų prineš jų dovanų. Kai jie paskutinį sykį buvo susitikę prieš dešimt metų, kaklaraištį jis turėjo beveik naują, nors kostiumas liudijo, jog būta ir geresnių laikų. Jinai iki šiolei negali suprasti, ko jis tada atėjo. Dviejų oficialių žmonų numylėtas ir pamestas, matyt, ieškojo ramaus ir patogaus uosto. Zaigai tada jau buvo per trisdešimt, ir ją drąsiai galėjai laikyti tuo uostu. O gal Raivą iš tiesų atginė jaunystės meilė? Laikėsi jis šauniai, stengėsi būti linksmas, juokėsi iš savo bėdų ir sporto komiteto, kuris jam nebesiunčiąs kvietimų net į vietinės reikšmės varžybas.

— Sykį einu pro mokyklos aikštyną,— pasakojo jis,— ir matau berniūkščius žaidžiant tinklinį. Treneris kažkur nuėjęs, ir šie pliekia vieni. Kaip reikiant pliekia. Sustojau ir džiaugiuosi. Vienas mitriai smūgiuoja, bet tik truputį per vėlai šokteli į priekį. Kenčiu, kenčiu, galų gale sakau: „Tu, vyruti, jau geras laikas turėjai būti šioje vietoje!"—„Kas jūs, dėdule, esat, kad toks išmintingas?"— jis manęs kandžiai klausia. „Aš Raivas Kambernausas".— „Na ir kas? O aš Karlis Bėrzinis, ir turiu antrą atskyrį!"

Visi ėmė žvengti. Nė vienas iš jų nebuvo girdėjęs, kokios aukštos klasės tinklininkas buvo Raivas Kambernausas. Taip ir nucimpinau pabrukęs uodegą lyg primuštas šuva. O juk ne tiek jau daug metų praėjo. Bet dabar visi gatavi per vieną mėnesį užmiršti, ką pusę amžiaus garbino. Šlovės atmintis trumpa.

Zaigai patiko, kad jis nevaizduoja savęs tokio, kurį ir dabar lydi vien tik sėkmė, ir nepuola į antrą kraštutinumą — nekaltina kitų dėl savo bėdų ir jų neišpučia, kad kiekvienam kristų į akis. Matyt, jis iš tiesų per daug nesigailėjo, kad paliko tinklinį ir iš viso didįjį sportą.

— Jeigu tu tada būtum įstojęs į Kūno kultūros institutą, galėtum dabar dirbti treneriu,— pasakė ji, virdama kavą. Kad ir kaip ji stengėsi valdytis, susijaudinimą išdavė virpančios rankos.

— Manai, kad treneris gauna daugiau už mane? O lapnoja lyg tas Filatovo lokys kiaurą dieną iš vienos vietos į kitą, kuria planus ir dar sėdi susirinkimuose, kur jam trenka galvą. Kiekvienas darbas po šešiasdešimt rublių, o daugiau kaip trijų neaplėksi.

Raivas buvo įsitaisęs siurblinėje budėtoju — darbas kaulų nelaužo, daug laisvo laiko. Buvo gerokai aptukęs, kaip visada nutinka sporto meistrams, kai jie nustoja treniruotis.

— Man regis, tu praradai ir emocijas.

— Ko gero... Manyje kažkas nutrūko. Kai antrąkart skyriausi, turėjau parduoti „Volgą", kitaip nebūčiau sukrapštęs sumos, kurią jai priteisė. Visi žino, kaip aš ėjau iš proto dėl automobilių, ir staiga man nei šilta, nei šalta. Atiduodu raktus, pasiimu pinigus, lieku visiškas pėstininkas — ir nei šilta, nei šalta. Regiu save lyg iš šalies ir stebiuosi.

— Kodėl išsiskyrei?

— Dėl tavęs.

— Nesimaivyk.

— Ko gero, tikrai dėl tavęs. Visas lygindavau su tavim, ir visos jos pralošdavo.

— Meluoji. Ausys kruta.

Aš pati meluoju! Kodėl aš tai darau? Aš juk visada

laukiau, kad jis pareis, sugrįš, o dabar, kai tas gali nutikti, elgiuosi lyg užsispyrus ožka.

— Ar tu seniai išsiskyręs?

— Prieš porą metų.

— O, tada tu iki manęs, matyt, ėjai ant rankų arba keliavai raitas ant vėžlio,— ji karčiai nusijuokė.

— Aš ir dabar nežinau, kaip čia atsidūriau. Tu manai, kad man labai norėjosi eiti ir prieš tave nusižeminti? O vis dėlto aš nusižeminau! Manai, negalėčiau susirasti kitos moters? Pradedant šviežiais viščiukais ir baigiant džiovintom plekšnėm. Bet ir vėl viskas prasidėtų iš naujo. Vėl imčiau lygint su tavim.— Jis nuleido galvą ir užsidengė veidą delnais.— Niekad nei viena manęs nemylės taip kaip tu, ir niekad nei vienos aš negalėsiu mylėt taip, kaip mylėjau tave.

— Gražu, kad praregėjai po tokio ilgo nesimatymo! Kodėl aš noriu jį skaudinti? Mes abu juk vienodai kalti. Aš net labiau. Tikrai — aš labiau.

— Aš būčiau seniai atėjęs, bet nenorėjau painiotis į tavo gyvenimą. Man sakė, kad metrikacijos skyriuje esąs tavo pareiškimas... Buvau tikras, kad tu mane pasiųsi po velnių. Ir tada aš dar jaučiaus per daug aukštai, kad būčiau įstengęs įveikti savo pasipūtimą. Kodėl tu neištekėjai?

— O, tas buvo taip seniai, kad aš dorai nė neatsimenu. Matyt, nemylėjau.

— Ar išsaugojai kokią fotografiją?

— Sudeginau. Visas iki vienos. Ir tave būčiau sudeginusi, kad netyčiomis nesusitikčiau. Likimas man buvo palankus; per šiuos metus mes nė sykio net neprasilenkėm. Niekas tavęs man nepriminė.

— O laikraščiai?

— Išmokau juos skaityti ypatingu būdu: sporto puslapį arba nuplėšdavau, arba sulankstydavau, kad nedrumstų ramybės.

— Ar ir dabar tu bijai paskaityti?

— Dabar jau nebe. Dabar man tai nebepavojinga.

— Ir aš taip manau. Žiūrėk! — Jis greit išsitraukė iš kišenės ir padavė jai fotografiją.

Nors iš tiesų ji buvo įsitempusi kaip styga, jos lūpas iškreipė tik ironiška šypsenėlė.

Tai buvo jų pirma bendra nuotrauka. Pirmajame plane entuziazmo kupinas Raivo veidas, aukštai iškėlęs virš galvos, jis laiko rankose ką tik iškovotą taurę, tolėliau už nugaros ploja keli iš teisėjų kolegijos ir ji pati su Dinos aukštakulniais bateliais. Iš gyvatės odos. Kadre ji atsidūrė visai netikėtai, ir jie abu, gavę nuotraukas, baisiausiai džiaugėsi.

— Apversk į kitą pusę ir perskaityk datą.

Ji pažiūrėjo ir išblyško. Šiandien buvo metinės.

— Juokinga...— Ji pradėjo greitai alsuoti.— Juokinga...

— Aš irgi viską suplėšiau ir sudeginau, kai susižadėjau, o ši liko motinos albume...— Jis nedrąsiai atsistojo ir suėmė ją už pečių, per ploną palaidinukę jautė, kaip ji virpa.— Aš ją netikėtai aptikau prieš porą mėnesių. Atleisk man, kad neatėjau tuojau pat. Atleisk už šituos du mėnesius.

Ir susijaudinęs, apimtas geismo, jis pradėjo ją išrenginėti, o ji stovėjo lyg apdujusi, lyg transe. Paskui jau abu nuogi jie dar ilgai stovėjo kambario vidury ir kaip pašėlę bučiavosi, nežiūrėdami, jog kandžioja lūpas. Priekaištai, nuoskaudos, visas pasaulis su savo prietarais kažkur nutolo, liko tik jie du, jie abu vienas priešais kitą, vienas su kitu. Ant stalo galėjo skambėti telefonas, už langų kristi bombos, galėjo sugriūti net namas, jie nė nebūtų to pastebėję, jiems vėliau būtų tekę apie tai papasakoti. Jiems nebebuvo per trisdešimt, o tik po aštuoniolika, jie buvo net po keturiolika metų pajaunėję, atsuko atgal laiko ratą ir vėl gyveno nuo tos akimirkos, kai išsiskyrė, o gal nuo dar anksčiau.

Jų sąmonėje jau vėl viskas siejosi su žodžiais „visuomet" ir „amžinai". Aistros taurė kunkuliavo ir liejosi per kraštus, jie suvirto ant sofos ir vėl bučiavosi, o paskui staiga lyg klastingas šūvis pasigirdo Zaigos klyksmas: „Ne!" Susitaršiusi, neapykanta degančiom akim ji pašoko nuo sofos, susivokė esanti nuoga, iš pradžių bandė teisintis, sumišusiam Raivui šnabždėdama: „Neprašyk manęs, aš negaliu, aš nenoriu..."— paskui ją pagavo pyktis

ant savęs, kad ją traukia prie šito vyriškio, kad ji paklusni lyg molis jo rankose, nors negali ir niekad negalės jam atsiduoti. Geriau pirmam pasitaikiusiam, bet jam — ne. Tarp jų buvo siena, tokia aukšta, jog ir per keturiolika metų jos nebūtum sugriovęs.

— Nešdinkis lauk, prakeiktas Raivai Kambernausai! Bet kadangi jis dar nesikėlė, ji stvėrė nuo stalo didžiulę stiklinę vazą — pirmą po ranka pasitaikiusį daiktą,— ir sviedė į jį, pataikė į alkūnę, kuria jis spėjo užsidengti veidą. Vaza suskilo. Kambernausas perpykęs suriko, nes, kaip ir visi vyrai, negalėjo pakelti fizinio skausmo.

— Tu psichopatė! Eik pas gydytoją! — plūdosi jis, graibstėsi išmėtytus daiktus, drabužius ir piktdžiugiškai pamatė, kad ji nuoga rauda vidury kambario.

Raivas Kambernausas baigė rengtis kieme už krūmų, kurie užstojo namus nuo gatvės pusės (Zaiga tuomet jau gyveno Mežaparke), prie vartelių, čiupinėdamasis užgautą alkūnę, pro dantis sušvilpė, pažiūrėjo atgal ir nueidadamas kažkodėl panosėj suniūniavo: „Mano meilės langai tamsūs, matyt, sterva miega",— o moteris kumščiais daužė kambario sienas ir be galo kartojo: „Lik! Neišeik!"— nors, jeigu jis būtų grįžęs, vėl būtų mušusis, draskiusis ir kandžiojusis.

— Aš visada pagalvodavau, kad čia koks vaikų darželis,— pasakė taksi vairuotojas, imdamas pinigus,— o dabar matau: čia žmonės gyvena. Trys aukštai.

— Trečiajame tik dvi mažytės mansardos. Jos nekūrenamos, ir aš ten laikau visokius rakandus.

— O ką namų valdyba?

— Namai privatūs. Laimingo kelio!

Namą nuo gatvės skyrė plati apyretė veja, kur augo pušys. Palei tvorą ėjo betono plokštėmis išgrįstas pėsčiųjų takas.

Vartai buvo užrakinti, vadinasi, moteris, kuri ateidavo kūrenti centrinio šildymo bei vonios krosnies ir porą sykių per savaitę sutvarkydavo kambarius, jau buvo išėjusi.

Galbūt taip ir geriau, pamanė Zaiga, rankinuke ieškodama rakto.

Ant stataus pajuodavusių čerpių stogo čypsėdami šokinėjo ir tarpais pešėsi žvirbliai.

Dideli, tušti ir drėgni namai.

Reikia užsisakyti gėlių, antraip rytoj teks imti, kokių pasitaikys.

Nerasdama kitos išeities, paskambino sekretorei.

— Man rytoj reikės rožių.

— Kokių?

Akimirką ji neįstengė išsirinkti spalvos, paskui pasakė:

— Tamsiai raudonų.

— Prašom pasakyti, kiek?

— Dvidešimt keturių.

— Atleiskit, bet tokio skaičiaus paprastai nedovanojama.

— Man reikia dvidešimt keturių rožių. Tegu vairuotojas iš pat labo ryto atveža jas man į namus. Jei susirinkimo laiko dar nepranešėt, nukelkit jį popiet, taip man bus patogiau.

— Zaiga Petrovna, o gal dėl viso pikto nukelkim jį į savaitės pabaigą?

— Susirinkimas įvyks, aš jaučiuosi jau daug geriau. Rožės turi būti didelės, gražios ir šviežios.

Vos ji padėjo ragelį, telefonas vėl suskambo.

— Zaiga? Čia Dina. Ar tu atsimeni tą gražuolį tinklininką Raivą Kambernausą? Man ką tik skambino Scilė, kad jis numirė. Ar tu neatsimeni, kuri iš mūsų mergiočių su juo turėjo romaną?

— Nežinau.

— Mano atminty prisirado pilna baltų dėmių kaip Antarktidos žemėlapy. Tavo telefoną aš radau abonentų knygoje. Juk tu nepyksti, kad aš tau paskambinau, ar ne?

— Tai buvo labai malonu iš tavo pusės. Iki pasimatymo.

Ji sugriebė laidą ir su visa rozete išrovė telefoną iš sienos.

ANTRAS SKYRIUS

Pirmadienio rytą Harijas Dauka kaip paprastai nenuvažiavo troleibusu į darbą, bet sėdo į tramvajų ir nubildėjo į turgų nupirkti kokio skanėsto, kurį vėliau norėjo nunešti dukrai į ligoninę.

Kaip visuomet tokioje ankstybėje turgus atrodė didingai. Šiame gyvame ir judriame šurmuly visi ką nors nešė ir tempė, vilko ir stūmė, garsiai šaukė duoti kelią elektrokarui, pilnam, rodos, čia pat už kampo ką tik išrūkytų menkių ir strimėlių dėžučių, o gėlių aikštė, nepaisant vėlyvo rudens — naktimis nuo šalnų jau keliskart vanduo buvo užsitraukęs plonu ledo sluoksneliu, šaligatviai pasidarę slidūs,— panėšėjo į kvepiantį ką tik pražydusį rožyną, nors čia buvo daugiausia astrų ir chrizantemų.

Prie ilgų stalų po tūkstančio kvadratinių metrų didumo stogu, ant kurio burkavo ir plasnojo sparnais balandžiai, buvo prekiaujama raugintais kopūstais, krienais, žalumynais, žodžiu, viskuo, ką galima dėti į puodą arba sodinti į žemę, kad vėliau sulauktumei derliaus.

Visą vieną stalą buvo užėmę tamsiaveidžiai pietiečiai su didelėmis plačiomis kepurėmis. Susivilkę ant pečių visus drabužius, kiek tik turėjo, apsimuturiavę ausis šalikais, pūsdami saujon kvapą, jie didvyriškai kentė šaltį ir nesitraukė nuo savo džiovintų abrikosų, riešutų, granatų bei mandarinų kupetaičių. Vos jų akiratin užklysdavo koks potencialus pirkėjas, jie imdavo lankstytis, gestais ir pietietiškai įmantriomis turgininkų kalbomis stengdavosi priversti jį apžiūrėti prekę.

Harijas, kuriam žmona retai tepatikėdavo pirkimo operaciją net parduotuvėse, dabar turguje jautėsi lyg mauduolis giliuose, nepažįstamuose vandenyse.

— Ateik, brangusis, arčiau, pažiūrėk... Nepatiks, nepirksi...

Harijas sustojo.

— Mandarinų dairais? Į ligoninę reikia?— Tamsiaveidis nebuvo aiškiaregis, jis tik puikiai žinojo, kad kitais atvejais iš jo beveik niekas neperka.— Jei į ligoninę —

nėra ko pinigų gailėti, ligoninė — šventa vieta. Aš tau, brangusis, pačius gražiausius išrinksiu. Žiūrėk!

Ir miklus pirklys pradėjo rinkti iš krūvos ir dėti ant svarstyklių iš tiesų pačius geltoniausius, prinokusius, sultingus vaisius su lygia plona žievele, o žalius ir grublėtus paliko ant stalo.

— Kiek sversim? Kilogramą?— nesulaukęs iš Harijo pritarimo, pirklys begėdiškai užklausė.— Ar tau gaila penkių rublių ligoniui.

— Palaukit... Aš dar pagalvosiu...— Jam buvo nepatogu visų akivaizdoje išsitraukti piniginę ir suskaičiuoti, kiek likę pinigų.

Ir staiga Harijas suvokė, kodėl verteiva taip daro. Taip, mandarinai čia buvo visi, bet išaugę ne tose pačiose žemės rutulio vietose: tie žalsvieji — Kaukaze, kur saulės mažiau, o tie kiti — iš Tuniso arba Maroko. Pirmuosius gal buvo išauginęs bent jau koks tolimas verteivos giminaitis — darbininkui žmogui paprastai nėra kada trankytis po turgus,— o tuos kitus jis nusipirko parduotuvėj arba išsinešė pro užpakalines daržovių bazės duris, todėl jam reikėjo kuo greičiau jų atsikratyti.

— Per brangu? Vargšas esi? Nori, aš tau už dyka atiduosiu. Jei esi ubagas, nėra ko vaikščioti po turgų, kad dori žmonės tuščiai svarsčius dilintų!

Tai jau buvo tikras teatras kitiems jo tautiečiams, kurie šaipėsi, rodydami auksinius dantis, ir smagiai svaidėsi replikomis savo kalba.

Harijui ėmė tvinkčioti smilkiniuose.

Per susipynusias mintis ir nuoskaudą vis dar lėkė nuodingos strėlės:

— Ko čia dar stovi? Eik šalin! Eik, kad sakau! Škic! Stebiuosi, kaip į mane dar nespjauna!

Jis nėjo, jis bėgte bėgo. Stengėsi daugiau nežiūrėti į rudens gėrybes — obuolius, kriaušes ir slyvas, kurių didžiulės kupetos laukė pirkėjų. Jis būgštavo dar sykį būti įžeistas, apšauktas elgeta, o juk buvo tiktai žmogus, gyvenantis vien iš algos.

Net ir išėjus iš turgaus, atsidūrus gatvėje, apmaudo kamuolys gniaužė jam gerklę. Gniaužė taip, jog akys pri-

tvinko ašarų. Gniaužė dar ir tada, kai jis įėjo pas budėtoją kabineto rakto ir lipo laiptais aukštyn.

Net neišgirdo budėtojo balse pašaipos, kai šis pasakė:

— Eik greičiau, ten tavęs viena auka jau laukia.

Ilgame tuščiame koridoriuje su nuzulintom sienom, kurios prašyte prašėsi remonto, ant suolo sėdėjo visai toks pats pietietis, kaip anie turguje. Irgi su milžiniška kepure, su juodais ūsais panosėje, irgi nuo šalčio susimetęs į kuprą.

Kai rajono vidaus reikalų skyriaus tardytojas Harijas Dauka įkišo raktą į skylutę, pietietis nusitraukė nuo galvos savo varnalėšą ir pašoko ant kojų.

— Draugas viršininke, aš pas jus! Dėl dievo meilės, padėkit!

Mendejo Mnacokanovo monologas užtruko beveik pusvalandį, nors Dauka neįterpė nei replikos, nei jokio klausimo. Dialogas prasidėjo vėliau. Be to, kažko užsikirto magnetofono kasetė ir kalbos pradžia nebuvo įrašyta, liko užfiksuota tiktai mašinraštyje. Kol Harijas pamatė kliautį ir pakeitė kasetę, pasakojimo specifine netaisyklinga rusų kalba,— nes pietiečio gimtoji kalba turėjo tik bevardę giminę, o vyriškosios ir moteriškosios ne,— pradžia jau buvo išgaravus į nebūtį.

— ... aukštesnis negu vidutinio ūgio. Lieknas. Su odiniu paltu. Suomišku. Smėlio spalvos, su antpečiais. Rankoje juodas diplomatas, pilnas pinigų. Garbės žodis, draugas tardytojau, pats savo akimis regėjau, kai prieš savaitę iš manęs riešutus pirko. Atsegė diplomatą ir subėrė vidun, o viduje pilna pinigų. Šimtinių ir po penkiasdešimt nemačiau, o po dvidešimt penkis buvo. Bet daugiausia smulkių — trirublių, penkrublių, červoncų. Tik todėl ir prasidėjau su juo, kad solidus atrodė. Kiek metų, sunku pasakyti, bet manau, kad netoli trisdešimt. Vieną kartą buvo su moterim. Žiedai, ausyse briliantai, dirbtinio kailio kailiniai. Susipažinom taip... Priėjo prie stalo ir užklausė: „Ko tau reikia?" Aš dar nesupratau, ko iš manęs nori, ir atsakiau: „Man nieko nereikia. Aš pats visko turiu. Razinų turiu, migdolų turiu, uriukų turiu. Dar tau galiu parduoti. Mokestį už turgų sumokėjau, ko man nepardavinėti?" O jis juokiasi. Sako, už šitą turgų nereiks

pinigų mokėti, o kas pirkti atsirastų. Tegu aš atsveriu jam riešutų. Sveriu, kas man, juk tokią tolybę važiavau. Sumokėjo. Kaip tik tada ir pamačiau tuos pinigus. Klausiu: „Kilimą gali man suveikti?" Ne, jis ne koks žvirblis, kur kapeikas rankioja. Apie trikotažą nieko neišmanąs, čia jį kiekvienas kvailys suvystytų. Jis vadovaująs statyboms, progai pasitaikius galįs kokį vagoną suorganizuoti, bet ne visuomet. Vakare paskambinau giminei — jo sūnus veda, reikia namus statyti. Paskui praėjo gal kokios trys keturios dienos, kol jis vėl pasirodė. Esą pasiutusiai gardūs riešutai, žmona prašanti dar. Mano riešutai iš tiesų geri, pačiu laiku nuraškyti. Sakau, giminaičio sūnus veda, reikia namus statyti. Juokiasi: vesti kvaila, bet namai geras daiktas. Pažadėjo ateiti į turgaus pabaigą, tada galėsim pasišnekėti. Ir, aišku, atėjo, maita prakeiktas, kiaulė neraliuota, šunsnukis aferistas. Kapitalizmo atgyvena, tas mergvaikis, tas susmirdęs šakalas...

Vyrukas atsirado prieš pat uždarant turgų ir sakėsi esąs baisiai užsiėmęs. Mnacokanovas paliko savo uriukus pasaugoti tautiečiams ir nusekė paskui jį į taksi, kuris laukė stotelėje su jau įjungtu skaitikliu.

— Į Statybos ministeriją,— paliepė vyrukas ir atsiprašė Mnacokanovą už lankstą, kurį jiems teksią apsukti. Ministerijoje tuoj baigsis darbo laikas, o jam būtinai dar reikią gauti vieną parašą. Išsiėmė iš diplomato sąvaržėle susegtą pluoštą blankų ir susirūpinęs suraukė kaktą. Ministerijoje jis išbuvo kokį ketvirtį valandos, o gal kiek daugiau, ir išėjo linksmas ir besišypsantis.

— Kuo tau galiu padėti?— paklausė vyrukas.— Gal reikia kokio kibiro skiedinio?

— Šiferio man reikia. Giminaičio sūnus veda, reikia namą statyti.

— Tą aš jau girdėjau, gali nebekartoti. Kiek?

— Kokio vagono...— nedrąsiai užsiminė Mnacokanovas.

— Nė nežinojau, kad tavo giminaitis vestuvių garbei stato iškart visą gyvenamąjį kvartalą,— švilptelėjo vyrukas.— Turiu keletą objektų, bet tiek daug vis tiek nesukrapštyčiau. Gal kokį porą sunkvežimių su priekabom,

bet transportą turėsi susiieškoti pats. Su krovėjais aš susitarsiu.

— Kur mes dabar važiuojam?

— Kur važiuojam? Apžiūrėti šiferio. Poroj statybų aš kokią savaitę nesu buvęs, reikia apsidairyti, kaip būtų patogiau privažiuoti ar nepriversta ant kelio kokio šlamšto.

— O kaip dėl kainos?

— Kaina standartinė, aš čia nežadu nieko nei pridėti, nei atimti.— Vyrukas patapšnojo vairuotojui per petį ir, palikęs diplomatą, išlipo.

Kitoje gatvės pusėje stūksojo aukšta lentų tvora su sargybos bokšteliais kampuose, už jos buvo matyti pastato siluetas. Statinys buvo milžiniškas, matyt, kokios pramonės įmonės korpusas. Kol kas dar kilo tiktai pilkos gelžbetonio konstrukcijos, bet tokią išvadą leido daryti vidaus išplanavimas ir langų dydis.

Pietietis nusiraminęs konstatavo, kad darbų apimtis čia didžiulė ir todėl didesnės galimybės prasigyventi. Gal nubyrės ir kiek cinkuotos skardos, dažų, o gal net medienos. Jei ne iš šito viršininko, tai iš kurio kito. Ir, būdamas gudrus, ant lapelio pasižymėjo adresą, kad prireikus vėliau lengvai ir greit galėtų statybą susirasti.

Jaunuolis tuo tarpu įėjo į būdelę su rūkstančiu kaminu šalia kiaurai permatomų geležinės vielos vartų. Po akimirkos jis jau mojo Mnacokanovui ateiti, ir senukas sargas šypsodamasis abu įleido į statybos teritoriją.

Įžambiai į vartus, prie pat naujojo pastato sienos, buvo sukrauti šiferio lakštai.

— Reiks imti iš čia, čia patogu privažiuoti,— pasakė vyrukas ir ėmė skaičiuoti, kiek lakštų yra kiekvienoje krūvoje. Pirkėjas irgi susikaupęs skaičiavo kartu, po kiekvienos dešimties lenkdamas pirštą. Po to Mnacokanovas išsitraukė iš kišenės kreidos gabalą ir perbraukė per krūvą vertikalų brūkšnį: po kairei nuo jo bus šiferis, kurį jis nupirks, po dešinei — liks kur buvęs.

Abiem einant pro vartus, besišypsantis sargas žemai nusilenkė.

— O cemento tu negali gauti?

— Tau bus nelengva ir šitą išvežti. Šiokius tokius važtaraščius aš tau duosiu, bet šimtu procentų jais nepasikliauk.

— Kaipgi pastatysi namus be cemento?

— Vargais negalais gal ir suorganizuočiau kokias penkias tonas, bet ne čia... Kitame objekte. Kol pirmadienį iš ryto vyrai kraus šiferį, mes galėsim nulėkti tenai. Tai netoli. Man priklauso aštuoni šimtai rankpinigių.

— Aš sumokėsiu pirmadienį viską iš karto.

— Ne, rankpinigius tu sumokėsi dabar. Aš nenoriu lakstyti paskui tave, nes pagal rangą tau priklauso lakstyti paskui mane. Du šimtus atskaičiuok atskirai, aš tuoj pat atiduosiu sargui.

Mnacokanovas aimanuodamas sukrapštė po kišenes prašomą sumą, ir vyrukas dar sykį nuėjo į sargo būdelę.

— Kur tu dabar trauksi?— sugrįžęs paklausė.

Mnacokanovas pasakė adresą, kur jis su keliais turgaus broliais nuomojosi bendrą kambarį. Vyrukas pasakė, kad važiuoti teksią kaip tik pro jo namus, tenai tegu laukiąs ir pirmadienio rytą.

— Tas galvijas man pakišo dar vieną kiaulystę — už taksi turėjau sumokėti, o skaitiklis rodė dvylika su viršum rublių! — monologo sakytojas sustugo visai nebesigailėdamas balso stygų. Po nuglemžtų aštuonių šimtų dar sumokėti už taksi — tai buvo paskutinis lašas, perpildęs jo kantrybės taurę. Rodos, viską būtų galėjęs iškęsti, bet šito — jau ne.

Toliau nukentėjęs Mendejas Mnacokanovas tardytojui Harijui Daukai galėjo ir nebepasakoti, nes namo kiemas, kur vyrukas išlipo, su daugybe landų į gretimas gatves buvo gerai pažįstamas ne tik sukčiams, bet ir milicijos darbuotojams. Tardytojui jau buvo aišku, kad Mnacokanovas su mašinomis veltui laukė tariamo statybų boso ir veltui važiavo jo ieškoti į objektą, inspektoriui tik dar nebuvo aišku, koks objekto sargo vaidmuo, bet kažkodėl jam nesinorėjo tikėti, kad sargas yra sukčiaus bendrininkas.

— Prašom popieriaus, tušinuką, koridoriaus gale yra stalas ir kėdė. Užrašykit viską kuo trumpiau, tik stenkitės nepraleisti nė žodžio iš pokalbių.

— O tu, viršininke, jį kuo greičiau pagauk, kitaip jis išleis pinigus!

— Tik atsiminkit, jog viską reikia užrašyti tiksliai ir smulkiai.

— Tai duokit dar popieriaus, man čia neužteks!

— Kiek pas jus Kaukaze turguj kainuoja mandarinai?

— Turguj nepirk! Važiuok pas žmones! Bet tau visai nereikės pirkti! Tik atgauk mano pinigus, o mandarinų aš tau dykai atnešiu.

— O kur pas jus parduoda cementą?

— Kur parduoda? Krautuvėj. Visaip parduoda... Kaip kas gali, taip perka,— išsisuko nuo tiesaus atsakymo Mnacokanovas.

— Pas mus šiferis ir cementas parduodami tik statybinių medžiagų parduotuvėse.

— Gerai. Kitąkart žinosiu.

— Ir pas jus tik statybinių medžiagų parduotuvėse.

— Ne, viršininke! Neteisybė! Prisiekiu, jog neteisybė! Mano kaimynas statėsi namus, statybinių medžiagų jam atliko, tai visas pardavė. O kur jas dėsi? Pinigai užmokėti, reikia atsiimti.

— Tai gal jums pasirodė, kad ir tas vyrukas baigė statytis namą ir jam atliko statybinių medžiagų?

— Aš, viršininke, nesuprantu, ko tau iš manęs reikia! Aš esu apgautas žmogus! Iš manęs išviliojo aštuonis šimtus rublių! Man gal daugiau nebeliko nė kapeikos, nė namo neturiu už ką parvažiuoti! Man šeima!

— Kai jūs pirmąkart pamatėt jo diplomate pinigus...

— Daug pinigų! Ištisi pakeliai — kaip iš banko! Po dvidešimt penkis, dešimt, penkis... Pirmiausia reikia areštuoti tą sargą iš statybos, tas ten sėdi vietoje... Ko gero, jis tas svarbiausias! Vakar ima pinigus, o šiandien sako: „Netrukdykit dirbti, jūs čia pašaliniai asmenys!" Senį reikia kuo smarkiau prigriebti, tada jis parodys, kur tas skūrinis gyvena!

Pinigų pakelių paskirtis Harijui Daukai iš pat pradžių buvo aiški, bet sargo vaidmuo ir toliau liko nesuvokiamas. Užklijuoti pinigų pakeliai turėjo įkvėpti klientui pasitikėjimą jų savininku. Suprantama, po pinigą buvo tik pakelio viršuj ir apačioj, o viduje sukarpyti popieriai.

Sukčiai savo tarpe tokius pakelius vadina „lėlėm" ir vartoja gana dažnai. Ir moteriškė, matyt, buvo atsivesta, kad padėtų pelnyti pasitikėjimą, tačiau iš tiesų ji šiai kompanijai nepriklauso — kaip ir objekto sargas.

— Ir tikrai auskarai su briliantais?

— Ir su didžiuliais, viršininke! Mažiausiai po karatą! Tikri briliantai, mes pietuose juos iš tolo pažįstam, mums nereikia padidinamojo stiklo, kaip čia kad žiūri!

Tardytojas Harijas Dauka iš rašomojo stalo stalčiaus išsitraukė albumą su anksčiau nuteistų sukčių fotografijomis. Daugelis jų jau seniai buvo paleisti, kiti vėl pasodinti. Vidaus reikalų skyriaus tardytojui, kuriam didžiąją dalį darbo parūpindavo Centrinis turgus, šis albumas ne sykį labai praversdavo.

— Pažiūrėkit, gal pamatysit kokį pažįstamą veidą.— Dauka pastūmė albumą Mnacokanovui. Bent jau paaiškės, kaip tiksliai nukentėjęs sugeba nusakyti ieškomojo išvaizdą.

— Taksi, kuriuo važinėjot, numerio, aišku, neatsimenat.

— Visai iškrito iš galvos... Neatsimenu, bet turiu užsirašęs! — Pietietis pasirausė po kišenes ir padavė suglamžytą popierėlį.— Gatvę užsirašiau... Namo numerį užsirašiau... Taksi irgi užsirašiau...

Mnacokanovas albumą pervertė greitai, nesustodamas nė prie vienos nuotraukos.

— Čia to maitos nėra,— kategoriškai pasakė.— Reikia važiuoti sargo!

— Eisim. Koridoriuje yra stalas, galėsit parašyti pareiškimą.

Palikęs Mnacokanovą koridoriaus gale grumtis su popieriumi ir plunksna, kol užrašys, kas būtinai reikalinga, Dauka įėjo į gretimą kabinetą, kur majoras Filipionokas uoliai spaudė kišeninio kalkuliatoriaus klavišus.

— Kas atsitiko kalnų sūnui?— nepakeldamas galvos, paklausė Filipionokas.— Linksmos mergytės apšvarino? Prisėsk. Tuoj aš baigsiu kirpt mamutus ir būsiu tavo žinioj.

— Pirko šiferio, bet tik spėjo sumokėti pinigus. Tarp

kitko, aš šįryt buvau užėjęs į turgų, norėjau nusipirkti mandarinų mergaitei į ligoninę nunešti...

— Ir tau pasiūlė Maroko po penkis rublius už kilogramą. Nebrangiai. Neseniai prašė po šešis ir po septynis,— guviai atsakė Filipionokas. Jis vadovavo kovos su spekuliacija ir valstybės turto grobstymu skyriui.

— Atrodo, kad tu dėl to džiaugiesi.

— Raudu, bet niekaip neprisikasu. Jau visas mėnuo suku aplinkui, bet neprisikasu. Nėra prasmės jų susemti su tais keliais kilogramais, reikia surasti tą sandėlį ar parduotuvę, iš kur ši prekė per šalį iškeliauja. Jau buvau susiruošęs kaip reikiant su jais susiimti, bet užkrito tas mamutų kirpimas.

— Archeologija man visuomet atrodydavo labai miglotas mokslas.

— Turguje sėdi senikės su vilnoniais siūlais. Ir visiems pasakoja, jog namuose kerpančios aveles. O kerpa mamutus! Per metus kiekviena parduoda maždaug po keturis šimtus kilogramų vilnos, bet nėra tokios avies, nuo kurios nukirptum daugiau kaip dešimt.

— Ir tau tas pats.

— Ką sakai?

— Sakau: ir tau tas pats. Jei nebūtų tetulių, suinteresuotų per metus nupirkti po tris šimtus devyniasdešimt kilogramų vogtos vilnos, tai neatsirastų ir tų, kurie tiek daug joms parūpina.

— Vėl ginčas dėl to, kas buvo pirmas: višta ar kiaušinis. Ir vagis, ir pirkėjai tos pačios grandinės grandys.

— O mane visą laiką verčia mušti į vienus vartus. Imkim kad ir tą patį Mnacokanovą. Jei aš rekomenduosiu Alsterui iškelti jam baudžiamąją bylą, tuoj prasidės zirzimas. Pirma, jis pats save jau nubaudęs, praradęs aštuonis šimtus rublių, antra, juk jis svečias. Jų ten kitoks gyvenimo būdas, savos tradicijos.

— Kurgi ne, tradicijos! Važiuoti svetur vogti ir spekuliuoti. Ir jeigu tik vienam tokiam už nuopelnus neužkirsi per nagus, kitąsyk jis ir kaimyną atsiveš į kvailių žemę!

— Ne, jų tradicijos ir net mąstymas iš tiesų kitoki. Aš ten esu buvęs.

— Bet kodėl tu turi su jais taikstytis?— paklausė Filipionokas.— Ne tu važiuoji į svečius, o pas tave. Tradicijos! Lyg ten už vagystes ir spekuliavimą nebaudžia. Paprastas daiktas: kuriam tenai ima svilti žemė po kojomis, drožia čionai. Žinai, ką parodė mandarinų pardavėjų dokumentų patikrinimas? Visi jie miestiečiai — nė morkų ežios neturi. Prekiauti juos įgaliojo. Tvirtina, jog tolimi giminaičiai, bet kaip iš karto nustatysi? Tie, kur kiaurą žiemą vasarą stovi turguj, niekad nieko nėra užauginę ir neaugina. Aš po karo esu buvęs ligoninėj ir Osetijoj, ir Azerbaidžane. Žmonės kaip žmonės — vaišingi. Tik dievulis jiems daugiau saulės davė, todėl jie mums visuomet atrodo didesni tinginiai. Ir prie pietietiško gyrimosi ir skeryčiojimosi mes nepratę. Bet šiaip — žmonės kaip žmonės, aš ten turėjau gerų draugų. Ten nė vienas nesiskundžia ir nešaukia: „Mūsų nemyli! Mūsų nekenčia!" Ir čia taip daro tik tie turgaus bobos, nes ir iš to viliasi išspausti sau naudos. O mes kaip mulkiai — išsižiojam ir klausomės: kurį čia vėl nuskriaudėm? O šie rėkia dar garsiau ir nesiliauja lipę mums ant sprando. Ką, gal netiesą sakau, Hari, gal ne taip?

— Nesąmonė, jei aš sukčių sugausiu ir šis Mnacokanovui dar atiduos pinigus. Faktiškai jis iš anksto apgalvotai norėjo prisidėti prie valstybės turto grobstymo. Ir dar gana stambaus. Bent jau sąmoningai pirkti vogtą turtą. Kad bandymas nepasisekė, nesiskaito.

— Aš jau įsivaizduoju, kaip susirauks Alsteras,— nusijuokė Filipionokas.— Bet tu nepasiduok, teisybė tavo pusėj. Viršininkai reikalauja, kad būtų patogiau savo kėdėse sėdėti, o pavaldiniai,— kad neduotų per daug patogiai sėdėti.

— Kad ir mano teisybė, bet turiu tik jos pusę. Antrą pusę dar reikia surasti.

— Sukčius iš senų pažįstamų?

— Ne, visiškai naujas. Jeigu tik liudytojai gerai atsimins išorę, paprašysiu, kad dailininkas pagal fotorobotą nupieštų portretą. Bus galima iškabinti prie turgaus ar dar kokioj vitrinoj. Kad ir kur tas sukčius sukinėtųsi, galų gale jis vis tiek sugrįš į turgų.

— Yra pasakyta: ieškok moters.

— Galimas daiktas, kad šįsyk ir jos teks ieškoti. Juodaplaukės, ekstravagantiškos moters su karato didumo briliantais auskaruose.

— Oho, koks tikslumas!

— Mnacokanovas! Firma! Kaip manai, ar Alsteras jau atėjo?

Filipionokas pažvelgė į laikrodį ir nusišypsojo:

— Kaip tik prieš penkias minutes. Tu tik neimk į galvą, jeigu jis raukysis, kalbėk ir laikykis savo. Prieš įstatymą visi lygūs. Ir kieno ūsai juodi, ir kieno galva plika.

Mendejas Mnacokanovas, kuris į miliciją buvo atėjęs ne tiek teisybės, kiek aštuonių šimtų savo rublių, tuo metu rašė smulkų pareiškimą, kuris, pasirodo, lyg bumerangas galėjo atsigręžti ir dėti pačiam metikui, ir regėjo, kaip tardytojas Harijas Dauka nužingsniavo į kitą koridoriaus galą ir pasibeldė į kažkokių apmuštų durų staktą.

TREČIAS SKYRIUS

Erikas pabudo penkios minutės prieš žadintuvo čirškimą, pasuko į priekį valandinę rodyklę, atgręžė ciferblatą priešais Ivetą ir tyliai atsikėlė. Kaip visuomet. Visi kiti ramiai sau šnopavo toliau, gal tik motina nemiegojo, jautrų jos miegą tikrai išblaškė dušo šniokštimas vonioje ir vėliau sūnaus bruzdėjimas virtuvėje — tuose naujuose namuose sienos baisiai jau plonos, tik tiek, kad kiaurai nesimato.

Ir senuosiuose buvo nė kiek ne geriau. Kai dėdė Juostas per neapsižiūrėjimą užnešdavo iš rūsio kokį šakotą pagalį, kuris nelįsdavo plyton, ir padėjęs ant trinkelės norėdavo perskelti, atrodydavo, jog dviaukščio namelio butukai išlakstys į visas puses. Ir lygiai taip pat per visus namus girdėdavai, jeigu kas kur pakeldavo balsą.

Tačiau visi vaikščiojo ir išdidžiai garbstė: „Gerų laikų namai, gerų laikų namai!"— nors sausi tualetai ten dvokdavo nuo pirmo atlydžio iki pirmųjų šalčių ir, jeigu tik laiku neišveždavo šiukšlių konteinerių, per muses negalėdavai nė lango praverti. Tačiau „gerų laikų" pasiilgimą galėjai suprasti, nes su retomis išimtimis nuomininkai čia

buvo praleidę gražiausius savo metus, su šiais namais juos siejo bendri nutikimai, jie buvo tiesiog suaugę su jais. Čia gyveno dori darbo žmonės, kurie net pirmaisiais pokario metais nepuolė prie svetimos mantos, pamestos ar negerai padėtos, ir todėl nė vienas čia nenustebo, kai senasis Juostas, kuriam prieš išeinant į pensiją norėjo duoti butą naujame name, atsisakė jo Eriko labui. Iveta tada jau laukėsi. Tiktai paskui paaiškėjo, kad vykdomasis komitetas tokiam eilės pakeitimui pritarė labai nenoromis ir bandė patikrinti, ar Erikas nedavęs Juostui kyšio. Bet iš tiesų viskas buvo labai paprasta. Vieną vakarą senasis įėjo ir pasakė:

— Jums, Erikai, keturiems vienam kambary bus per ankšta... Ir skersvėjis traukia per visus plyšius... Mes nutarėm taip: imk tu tą naująjį butą. Ką mes ten svetimame rajone veiksim? Nei kokio pažįstamo, nieko! Ir dar ta kraitinė spinta — juk jos neišardysi, o šiaip ji nelįs pro tas siauras dureles... O centrinis šildymas labai išdžiovina butą. Čia, mediniam name, visai kitoks oras.

Dėdė Juostas numirė beveik po metų, per savo amželį nė sykio nebuvęs pas daktarus ir nesulaukęs pensininko garbės, o Erikas dabar kartą per savaitę nubėgdavo prinešti jo našlei malkų ir briketų.

Šie kaimynai Eriko gyvenime suvaidino didžiulį vaidmenį. Dar nuo vaikystės. Berniūkščiui, kuris augo be tėvo, kuris vietoj tėvo teturėjo tik kelias fotografo mėgėjo nuotraukas albume ir miglotą motinos pasakojimą, jog esą tėvas užsiverbavęs į Šiaurę uždirbti didelių pinigų ir ten kokioj baisioj pūgoj pražuvęs, dėdė Juostas, žinoma, pasidarė didžiausias autoritetas, nes visuomet apie viską turėdavo kategorišką ir aiškią nuomonę, kurios niekada negaubdavo abejonių debesėliai. Kai Erikas buvo dar visai mažas, Juostų kambary ir virtuvėj jausdavosi lyg savo namuose, ypač jeigu motina dirbdavo vakarinėje ar naktinėje pamainoje. Jam čia visuomet atsirasdavo lėkštė šiltos sriubos, o Juostas duodavo pasiskaityti pasiutiškai įdomių knygų apie grafus, plėšikus, išblyškusias paneles, vėliau išmokė įveikti tamsos baimę, kai likdavo bute vienas, dar vėliau Juostas išmokė jį grybauti ir meškerioti ir galų gale Juostas išmokė jį amato.

— Iš visų mokslų žmogui sunkiausia išmokti dirbti! — pasakė Juostas motinai, kai tik Erikui suėjo penkiolika ir jis baigė aštuntą klasę.— Tu, kaimynėle, esi doras žmogus, bet, gaila, už tai algos nemoka. Gerai, tu išsinersi iš kailio, ir jis baigs gimnaziją. Na, o paskui? Tik išmoks reikalauti visokių gėrybių ir zirzti, o tada jau ir iki visiškos prapulties nebetoli.

— Mes galvojom apie technikumą. Ten moka stipendijas. Vis jau koks rublis.

— Visa kita, kaimyne, eina ir praeina, o amatas lieka. Viršininkai irgi keičiasi, o darbininkų reikia. Kad ir tas pats batsiuvys Seskas iš keturiolikto numerio — ką tik mašinėlę nusipirko. O koks jau čia jo amatas. Įdurti ylą, įkalti štiftą, pertraukti šepečiu per aulą kiekvienas gali. O, žiūrėk, mašinėlę nusipirko. Kas, kad nežino, kur jos priekis, kur užpakalis, tik vienas tas džiaugsmas kasryt su skuduru nušluostyti, kur per naktį balandžiai apipliurškė.

— Aš manau, tegu vaikas pats apsisprendžia. Per vasarą vis tiek reikėtų pailsėti...

— Kurgi ne, juk nusivarė kaip arklys per orę.

O vaikas jau buvo apsisprendęs. Seniai. Prieš metus, o gal net prieš dvejus. Kai į bręstančią mergaičių krūtinę po plonom palaidinukėm ėmė žvelgti jau ne su pašaipa, o su nuostaba; kai pavasario vakarais jie, susirinkę į būrelį, aplėkdavo savo mokyklos mergaites: žiūrėdavo pro langus, skambindavo prie durų, o paskui juokdamiesi strimgalviais dumdavo laiptais žemyn; kai per pamokas po suolais nukeliavo į priekį pirmieji laiškeliai; kai mergaitės atsitempė patefoną ir suorganizavo berniukams šokių kursus, kad per mokyklos renginius pačios turėtų su kuo šokti. Tada jis pirmąkart, ir labai skaudžiai, pajuto, jog vien mokyklinės uniformos žmogui toli gražu neužtenka. Pajuto, sukando dantis, bet, gailėdamas motinos, nepasakė nė žodžio, nes puikiai žinojo savo šeimos biudžetą. Per vasaros atostogas nuėjo dirbti į sodininkystės ūkį. Ten nepatiko, o ir mokėjo mažai, bet jis ištvėrė abu mėnesius. Ridikėliai, ridikėliai, ridikėliai! Visas pasaulis nelyginant vienas vienintelis ridikėlių laukas. Rauk, kol akyse pažaliuos, pjauk žemėn lapus, kol nuo peilio abi

rankos pūslėmis apeis, o abiejų nykščių galai smulkiom žaizdelėm. Nuo lankstymosi susimeti į kuprą, oda neriasi sluoksniais. Be marškinių negali — svilina, su marškiniais — brūžina lyg tarka. Bet, laimė, dusyk per mėnesį būna algos dienos. Už pirmąją jis nusipirko paprastus pigius džinsus ir vasarinius marškinius trumpom rankovėm. Bet kaip jis visa tai nešiojo! Vaikščiojo toks išdidus ir pasipūtęs, jog kitas net su geriausio siuvėjo siūtu gražiausios medžiagos kostiumu būtų jam pavydėjęs. Jis išdirbo iki paskutinės rugpjūčio dienos ir į mokyklą nuėjo jau nebe su uniforminiu švarkeliu, nors savo drabužiais nė iš tolo dar nebūtų galėjęs lygintis su pasiturinčių tėvų vaikais. Tačiau dabar jis jau tarėsi žinąs, kaip juos pasivyti. Tik pagal bendrą nuotaiką dar nežinojo, ar girtis savo šiurkščiais, pūslėtais delnais, ar ne...

Taigi penkiolikmečio Eriko Vecbėrzo darbo knygelėje buvo įrašyta: „Priimtas šlifuotojo mokiniu"— ir užspaustas „Vaivorykštės" stiklo fabriko kadrų skyriaus antspaudas. Dabar jis miklinsis ir įsigis amatą, o paskui matys, gal įstos į vakarinę, jeigu varys, bet apskritai mokymasis jam atrodė gana nemalonus daiktas ir nepabaigiamas lyg kapitalinis remontas.

Įsispraudusi tarp dviejų šešiaaukščių daugiabučių namų, jausdama už nugaros didesnio fabriko alkūnes, „Vaivorykštė" buvo sustojusi augti: trys šimtai darbuotojų, dvi stiklo lydymo vonios ir vienas vienintelis, bet gana patogus gamybinis korpusas.

Kaip paprastai būna, čia labiau trūko pagalbinių darbininkų negu mokinių, ir Erikas buvo pristatytas ne prie šlifuojamųjų akmenų, o prie dviejų karučių. Pamainos meistras per daug su juo nesičiūčiavo, parodė, kurį barą jam reikės aptarnauti, ir pradingo administracijos kambarėlyje, kurį po senovei visi vadino kontora.

Iš pradžių viskas čia atrodė įdomu. Net bunkeriai, pilni smulkaus balto smėlio ir chemikalų, ir vyrai, kurie, apdulkėję it malūnininkai, su kaukėmis, maišo tam tikrom dalim šią žaliavą — priklausomai nuo to, kada kokį stiklą teks gaminti.

Patiko ugniai atspariomis plytelėmis išklotos lydymo vonios, kurių raudonai žioruojančiose gerklėse regėjo liu-

lant stiklo masę. Ant metalo plokščių užtvaros, kuri panėšėjo į viršutinį laivo denį,— pusmėnuliu ėjo aplink vonias ir per kokį metrą buvo iškilusi virš plūktinės cecho aslos,— linkčiojo vyrai ir moterys. Jie buvo panašūs į laukinius piratus, nes vyrai vasarą visuomet būdavo iki pusės nuogi, aprūkę ir prakaituoti. Visi jie buvo dideli ir galingi, ne taip kaip jų padėjėjos moterys. Nors kai kurios dirbo su auskarais ir žiedais ant pirštų, bet dėl išdžiūvusių savo krūtinių nuo krosnių besiblaškančiuose raudonuose atšvaituose jos atrodė nelyginant raganos. Kai jos šypsodavos ar kvatodavo, murzinuose jų veiduose žybčiodavo balti dantys. Jų sijonai buvo margi ir plaikstėsi kaip čigonių. Su išsvilusiom skylėm, nes veik kasdien pasitaikydavo prisiliesti prie kokio įkaitusio daikto. Ir vyrai, ir moterys avėjo storapadėmis medinėmis klumpėmis, nes kitoks apavas negalėjo apsaugoti kojų nuo įkaitusio „denio", o galvas buvo apsivynioję kartūno skarelėmis. Visai pagal piratų madą, kad nenusviltų plaukai, kai lenkiesi prie vonios pakabinti skystos stiklo košės. Daugelio ir skaros jau buvo pavirtusios skarmalais.

Stiklo pūtėjų ir jų pagalbininkų darbas neturėjo vieningo tikslaus ritmo, kaip pusautomatis, kuris vieną po kito mėtė lauk pieno butelius ir garstyčių stiklainiukus. Pūtėjų darbas — tai didelis menas, kurio išmoksti tik per kelerius metus, žingsnelis po žingsnelio kopdamas į tobulybės viršūnę. Šiems vyrams stiklas buvo gyvas, tarpais jie triūsdavo veik įtikinėdami ir glamonėdami jį. Šit ant mundštuko galo iš krosnies pagriebtas stiklo lašas. Šit lengvas prisilietimas lūpomis, ir lašas išsipučia į dailų burbulą. Dar trupučiukas stiklo, dar pūstelėjimas, dar trupučiukas stiklo, dar pūstelėjimas, ir tada meistras ima aušinti, sūpuodamas mundštuką su visu stiklo burbulu lyg laikrodžio švytuoklę. Gal kad bumbulas ištįstų ir geriau lįstų į formą?

Forma — lyg spurtas prie finišo. Delnai nepaprastu greičiu sukioja mundštuko rankeną, galva palinkusi, akys išsprogusios ir priplūdusios kraujo, plaučiai iš visų jėgų pučia orą, plėšdami tąsią, bet jau kietėti pradėjusią medžiagą, formos medis rūksta... O tada koja ant pedalo, forma spragtelėjusi atsiveria, ir metalinio vamzdelio —

mundštuko gale jau guli graži, moteriškai švelnių linijų ropinė ar vaza. Pūtėjas ją atiduoda antrajai savo pagalbininkei, kuri nuneša ir padeda ją ant konvejerio, atmuša nuo mundštuko. Vyras norėtų atsikvėpti, bet pirmoji pagalbininkė jau tiesia kitą mundštuką su stiklo lašu ant galo — jei per daug dažnai norėsi atsikvėpti, nė velnio neuždirbsi,— ir procedūra prasideda iš naujo. O pirmąją vazą konvejeris nugabena į atkaitinimo krosnį. Čia ji dar kartą greit įkaista kone iki raudonumo, bet atsileidžia lėtai, pamažu, kad išnyktų trapumas. Kitame krosnies gale jos laukia apkapotojas, kuriam mokama mažiau, bet jo ir darbas ne toks varginantis. Čia jau nebėra tokio pragariško karščio kaip pūtėjų ceche ir nereikia visą dieną stovėti ant kojų. Dujiniu degikliu jis aplygina viršutinę vazos dalį, aptirpdo kraštus, kad nebūtų aštrūs, arba pasiunčia į gludyklą, kur traukdami su savim vandenį ir smėlį sukasi didžiuliai horizontalūs ketaus diskai. Čia nežmoniškai šlapia, darbininkių rankos visuomet išpurtusios ir medpadžiai sunkūs, primirkę.

Greta gludyklos yra geležinės durys, pro kurias ne kiekvienas gali įeiti, nes tenai sėdi stiklininkystės aristokratija. Irgi apsiavusi medinėm klumpėm, prisirišusi guminės prijuostes, bet po jomis padorūs drabužiai ir balti marškiniai atraitytomis rankovėmis. Tikras cechas! Iš viso jų dešimt, o Juostas — iš jų vyriausias. Jis viską moka ir gali, nors atmetus aukštą kategoriją, įrašas jo darbo knygelėje toks pat, kaip ir moterų išpurtusiomis rankomis: šlifuotojas. Tačiau moterys tiktai zulina liustrų gaubtus priešinga ketaus diskų sukimosi kryptimi, o Juostas iš paprasčiausio puslitrinio stiklainio geba padaryti meno kūrinį. Jei kam iš senų pūtėjų — su kitais Juostas į jokias kalbas nesileidžia — reikia eiti pas gimines į jubiliejų, jis išpučia, pavyzdžiui, didžiulę taurę. Tai nėra lengva. Jis pučia penkis, šešis, septynis kartus, kol išeina tokia, kokios nori, nes tokių formų juk nebūna — taip žemai nė vienas meistras nenusileis, kad darytų dovanai standartinį daiktą, nors ir seniai užmirštos išvaizdos. Viską tenka pūsti „iš akies", vienintelis pagalbinis įnagis — įduobta trinka. Pirmiausia ant mundštuko galo išsiplečia norimo pavidalo stiklo burbulas, plonas ir skaidrus lyg vaikiškas

guminis balionas šventinėje eisenoje, tada pritaisoma laiba, kartais ir triskart susukta kojelė, kuriai apačioj prilipdoma tarp dviejų medinių mentukių ištekinta letenėlė. Ją prilipdyti irgi nelengva, ji turi būti pakankamo didumo ir preciziško gulstumo, kitaip stiklas stovės kreivai. Kai jau darbas laimingai pabaigiamas ir atsiduria ant atkaitinimo krosnies konvejerio, vyras ima nervintis. Ar konvejeris, gabendamas taurę, kur nors jos neužkliudys? Ar apverčiant ji neįskils? Ar lydant neatsiras „karpų"? Ar stikle nepasitaikys koks burbulas? Ir, nors gerai supranta, kad kolegos apversti ir aptirpdyti geba geriau už jį, vis tiek nusprendžia viską daryti pats. Jis nebegali nusėdėti vietoje, vaikšto po cechą, keliais žodžiais persimesdamas čia su vienu, čia su kitu, ir dešimtą kartą skuba priminti darbininkėms prie konvejerio atkaitinimo krosnies gale: „Aš, Aninia, ten įdėjau vieną daiktą, kai eis lauk, tegu tuoj pat mane pašaukia!".

Pagaliau taurė — skaidri ir lygi — jau džiugina meistro akį, ir jis su savo brangenybe bėga pas Juostą, su kuriuo jau yra susitaręs, jog šis apsiims padaryti. Ne, ne už pinigus, už pinigus meno neįgysi, bet jeigu Juostui kada teks eiti į jubiliejų, tai jis bėgs pas pūtėją ir prašys jį išpūsti „vieną daiktą", tik nupasakos, kokio norėtų. Ir pūtėjas kitą rytą taip pat lėks anksčiau į darbą ir nervinsis taip pat kaip dėl savęs.

Juostas apžiūri taurę prieš šviesą, kelis kartus cinkteli nagu ir patenkintas klausosi, kaip skamba stiklas. Tada jis klausia, ar raižyti tik inicialus ar visą vardą, o gal norėtų ir datos. Jis neprimeta savo nuomonės, tik pasiūlo, ką parinkęs iš didžiulės savo patirties saugyklų, ir laivininkas gauna jachtą su bangom ir žuvėdrom, medžiotojas — sukryžiuotus šautuvus ir grakščiai šuoliuojančius briedžius, o žvejui — nosimis į žemę, uodegom į orą stovi smulkiažvynės žuvys. Tačiau mieliausiai Juostas dailiomis raidėmis užrašo kokį linkėjimą ir išmargina taurę gėlėmis. Ko tik toje puokštėje nebūna! Vejas, vyniojas vynuogių kekės ir miežių varpos, rožės, tulpės, lelijos ir smydrai. Čia rasi visokiausių linijų, pradedant filigraninėm — lyg tušo plunksnele nubrėžtom — ir baigiant storom — nelyginant obliumi nudrožtos skiedros.

— Gera, bus galima šį tą padaryti! — pažada Juostas ir padeda taurę į šalį, nes dailins ją vakare, po pamainos. Viršininkai žiūri į taurę, raukia kaktą, bet nieko nesako. Tokia savitarpio pagalba ir dovanų gaminimas — stiklių tradicija, ir kvailio vietoj atsidurtų viršininkas, jeigu bandytų kovoti su tradicijomis, kurioms nieko nepadarė nei revoliucijos, nei okupacijos, nei kapitalizmo gobšumas. Medžiagos savikaina tokia žema, kad pinigais nė neapskaičiuotum, o ir vyrai juk nedirba prekių, kurias galėtų parduoti ant kampo už butelį su laipsniais.

Tikri pūtėjai ir tikri šlifuotojai net sveikinasi tarp savęs kitaip negu su kitais: jų pasisveikinime jauti ypatingą pagarbą ir išdidumą, tokios pagarbos nesulaukia nei viršininkai, nei menkesnės kvalifikacijos darbininkai. Matyt, todėl, kad ir vieni, ir kiti gali rasti darbo bet kur kitur, o pūtėjai ir šlifuotojai amžinai susigiminiavę su fabriku — abi labai senos, retos ir baigiančios atgyventi profesijos. Jeigu kuris išeina iš fabriko, tai beveik aišku, jog visai išeina iš stiklininkystės — kitos tokios įmonės Latvijoje kaip ir nėra.

Jie negali gyventi be „Vaivorykštės", o „Vaivorykštė" savo ruožtu negali gyventi be jų. Vyrai tuo didžiuojasi, tai rodo ir jų požiūris į darbą — ši „aristokratija" niekad nenusižengia disciplinai. Tarp jų nėra pataikūnų nei slaptų šunuodegių, ką vyrai galvoja, sako tiesiai į akis, tai ne visuomet patinka valdžiai, tačiau į fabriko komitetą jų išrenka daugiausiai, ir ne po vieną sykį.

Juostas neprieštaravo, kad iš pradžių Erikui buvo duotos brezentinės pagalbinio darbininko pirštinės ir karutis, galbūt net pats tokią mintį pakišo pamainos meistrui. Žinoma, apeiti fabriką ir susipažinti su jo darbu būtum galėjęs per pusvalandį, tačiau kokia nauda iš tokios ekskursijos. Kas iš to, jei pamatysi visuomet apytamsį, prirūkusį pūtimo cechą — aukštą ir platų nelyginant lėktuvo angaras su milžiniškais, smulkiais keturkampiais išdalytais langais, kurie vis tiek menkai teįleidžia šviesos, nes apsitraukia nešvarumais jau kitą dieną po plovimo? Šį cechą negana pamatyti, reikia su juo susigyventi, jeigu jau nori eiti čionai dirbti. Taip pat turi priprasti prie ėsdinimo cecho rūgščių smarvės, matinimo cecho dulkių ir gludyklos

drėgmės. Pirmiausia turi apsiprasti su fabriku, tik tada stumtis prie savo vietos. Kas ateina kaip ekskursantas, tas kaip ekskursantas ir išeina.

Rytais vaikinui tekdavo keltis anksti: regėdama, kaip jis galynėjasi su miegu, motina jo gailėdavosi, tačiau keldavo. Kur čia vėluosies, juk čia pat gyveno Juostas ir į darbą abu eidavo kartu. Net sviestainius pietums susidėdavo kartu į seną šlifuotojo portfelį. Kiekvienas savo, gražiai suvyniotus į sviestinį popierių, nors paskui jie vis tiek dalysis — kas iš tos valgyklos sriubos, jokios soties, tik pilvas kliuksi.

Motinos rūpestingai sutepti sviestainiai su dešra, rytinis šurmulys prie vartų, nuosava spintelė rūbinėje, tokia pat kaip visų, ir abu jam patikėti darbo įnagiai — visa tai padėjo vaikinui ūgtelėti jo paties akyse. Kas, kad pirmosiomis savaitėmis jis taip išvargdavo, jog visame kūne nelikdavo raumenėlio, kurio nemaustų, o rytais sąnarėlio, kuris dar gebėtų lankstytis, bet jis nesiskundė. Gal ir būtų neišlaikęs ir painkštęs, jeigu būtų dirbęs su tvirtais vyrais, bet jam tekdavo susidurti tik su darbininkėmis. Būdavo akimirkų, kai per maudžiantį lyg sudaužytą kūną jam šiurpas nubėgdavo išgirdus šaukiant: „Ei, vyruti!" Ypač jeigu šūktelėdavo apkapotojas nuo tos vietos, kur iš atkaitinimo krosnies ropojo lauk du konvejeriai. Jų tarpe stovėjo surūdijusi benzino statinė nupjautu galu ir pamažu prisipildydavo nebetinkamų tolesniam apdirbimui gaminių bei šukių. Stiklas, kurį jon mesdavo darbininkės, būdavo dar labai karštas, statinė įkaisdavo lyg plyta, prisilietęs iškart apsidegindavai ir iškildavo pūslės. Mažesnieji karučiai buvo skirti šioms statinėms vežioti. Viena ranka turėjai statinę paversti į priekį, kita pakišti apačion karutį ir tada greit trūktelėti ją atgal, kad pati užsiverstų ant viršaus. Iš kur vaikinui imti tiek jėgos tokioms manipuliacijoms? Jei tik kokią sekundės dalį uždelsei ir netrūktelėjai statinės pakankamai smarkiai — kaip tik tuo momentu, kai ji svyruoja,— gauni viską pradėti iš naujo. Kartais net tris keturis sykius. O jeigu statinę sugriebi nevikriai ir ji išsprūdo, jos kraštas atsimuša į dilbį ir nusineria oda. O kiti tau negali padėti, nes spragoj tarp konvejerių telpa tik vienas žmogus.

Po kelerių metų Erikas sužinojo, kad darbininkės tada buvo užsipuolusios meistrą, nes manė, jog vaikinas neatlaikys, bet meistras tik bejėgiškai skėstelėjęs rankomis: kol kas nesą kuo jo pakeisti. Tada jos pasakiusios Juostui, bet šis laikėsi nuomonės, kad boksininką gali užgrūdinti tiktai kova, tačiau per pietų pertrauką, kai abu pavalgydavo, liepdavo Erikui atsigulti ant pakavimo skiedrų ryšulių ir iškelti kojas aukščiau galvos — tai padedą. Po savaitės krizė jau buvo praėjusi, nors seni nudegimai dar perštėjo, bet naujų nebeatsirasdavo, ir užversti statinę ant karučio jau nebebuvo problema. Niekas jam nebespoksodavo įkandin, kai jis stumdavo ją per pūtimo cechą ir pastogėje išversdavo šukes į krūvą perlydyti. Kai įgudo, su antrąja — keturrate, į paspirtuką panašia transporto priemone dirbti buvo visai nesunku. Su šiais ratukais Erikas, atsiliepdamas į pašaipų šūksnį: „Ei, vyruti!" — skuosdavo į gludyklą abažūrų: veždavo juos ėsdinti. Ten, truputį palaikyti rūgšties vonioj, jie pasidarydavo dulsvi, matiniai. Arba veždavo į sandėlį dėžes arbatos ir alaus stiklinių aplygintais krašteliais. Kraudavo didžiules kaip Nojaus laivas dėžes su skiedrom apkamšytais stalinių lempų kupolais. Dėžės nebuvo labai sunkios, bet iš pradžių niekaip negalėjai pakišti po jom ratukų: arba jie išsprūsdavo, arba dėžė nuslysdavo. Laimė, ėjo pro šalį Kristas, kuris atvangos valandėlę, kol kieme nebūdavo mašinų ko krauti, dažnai užeidavo pasikibinti su merginomis. Kristas neseniai buvo grįžęs iš armijos ir dabar darbe baigė nešioti galifė kelnes ir platų diržą su varine sagtimi. Jis jau buvo dirbęs „Vaivorykštėje" transportininku prieš kariuomenę, visi jį čionai pažinojo ir gėrėjosi plačiais jo pečiais ir plonu juosmeniu. Sklido kalbos, kad jis esąs baisiai stiprus, jo kūne galėjai matyti alei vieną raumenėlį, kaip kultūristo. Transportininkų darbas buvo toks sunkus, kad jie kaip sunkumų kilnotojai tvirtai apsivyniodavo per riešą sąnarius, kad neišsitampytų sausgyslių, kai tekdavo krauti į mašiną dėžes pieno butelių: jų imdavo po šešias septynias iš karto, išpūtę žandus šį „dangoraižį" pakeldavo ir, žongliruodami kaip cirkininkai, lėkdavo su juo per kiemą, kur stovėdavo sunkvežimiai su nuleistais bortais. Prilėkę „dangoraižį" kilstelėdavo

aukštyn, sau iki krūtinės, ir pastatydavo tiesiai ant kėbulo grindų. Dauguma transportininkų nebuvo labai jauni, bet jėgą ir sveikatą turėjo pavydėtiną: kai traukdavo pažymėti algadienių į nešvarią kavinukę, kur tegaudavai tik negardžių apkirpusių užkandžių, bet svečiams patyliukais buvo leidžiama atsinešti butelį, du pusstuopiai degtinės „ant galvos" atrodydavo vienas juokas.

— Žiūrėk, vyruti, kaip tai daroma,— pasakė Kristas ir pavarė išraudusį Eriką į šalį.— Jėgos čia nereikia, gana tik proto.

Matydamas, kad į jų pusę žvilgčioja merginos, Kristas demonstratyviai kilstelėjo smiliumi dėžę už galo ir koja stumtelėjo apačion ratukus.

— Šitaip marinuok tuos rolmopsus!

Erikas paraudo, bet nesijautė per daug pažemintas, nes pusnuogis Kristas, kuris it bulvarų plevėsa niūniuodamas: „Sibonė, ta-ra-ra-ra ta-ra-ra-ra. . ." nukrypavo į merginų pusę, atrodė labai įspūdingai.

Tačiau krimtosi, kad jį vis tiek visi dar laiko vaikigaliu, nors jis susidoroja su vyro darbu ir, kaip iš džiaugsmo ašarodama sako motina, parneša namo vyro algą. Dėl karščio apkapotojos ir šlifuotojos moterys avėjo medinėmis klumpėmis ir vilkėjo plonais per priekį susagstomais chalatais, o po jais buvo tik tai, ką davė dievas ar Darvinas. O ir sagos nebūdavo užsegiotos iki pat smakro — jau ir taip čia jauteisi lyg suomiškoj pirty. Dirbant tekdavo ir pasilenkti, ir atsitiesti ar pasisukti, tada užsispyrėlės sagos visai atsisegdavo, svetimai akiai atidengdamos pavydėtinas grožybes. Kai akiratyje pasirodydavo Kristas ar koks kitas dėmesio vertas vyriškis, merginos visos kaip viena pasitikrindavo, ar neatsisegusios chalatų sagos, nors šis juokdamasis grybštelėdavo Janinai ar Irai už šono ir sakydavo:

— Parodyk, parodyk, ką ten turi, gal nė neverta gaišti laiko! — Tačiau Eriko atėjimas jų nejaudindavo. Atvirkščiai — jam net atrodė, kad kitos tyčia pasisuka taip, kad berniuko žvilgsnis patogiau įslystų į jų užančius, kur laigė tamprios baltos krūtys su pabrinkusiais tamsiais speniukais. O mergaičių akyse žybtelėdavo pašaipa, kai paregėdavo, kaip jis susidrovėjęs nusisuka.

Vasaros gale vieną dieną prie vartų pasirodė skelbimas, kur buvo kviečiama į didelį karnavalą Savanorių gaisrininkų draugijos klube. Pavadinimą „Mes draugaujam" ir patį vakarą sumanė trijų artimiausių įmonių kultūros organizatoriai, šokių salė buvo iškaišyta berželiais, veikė bufetas su šviežiu alum ir karštom gardžiom dešrelėm, grojo išgirtas orkestras. Vyrų stiklininkų pulkas buvo nedidelis, visi oriai vaišino damas alum ir raitė tvistą, bet netrukus vienas iš kepurių fabriko ėmė pavydėti Kristui plataus stoto ir nepagarbiai kumštelėjo jį sakydamas: „Tu, riogle, pasitrauk nuo kelio!" Kristas pasitraukė, ir užgauliotojas su savo partnere išdidžiai praplaukė pro šalį, tačiau netrukus vėl prisistatė ir pradėjo ieškoti priekabių: „Kam čia tą spintą atrioglino? Jei labai maišysis, reikės tą griozdą nuleisti laiptais žemyn!" Aplink visi ėmė šaipytis. Kristas išraiškingai pažvelgė į pliuškį, bet šis, žinodamas netoliese esant draugus, nesiliovė kabinėjęsis. Kristas mažumėlę jį stumtelėjo — pačiais pirštų galiukais, bet šis paslydo ant parketo, plojosi ant užpakalio ir sustugo lyg pjaunamas: „Mūsiškius muša!"

Na ir prasidėjo! Kristui čirkštelėjo per siūles švarkas, mat jis nebuvo pritaikytas pernelyg staigiems judesiams. Erikas gavo į akį, nė nespėjęs sumesti ko griebtis. Netrukus vyrai plūkėsi jau visuos salės kampuos. Muzikantai pabėgo į scenos gilumą, bet uoliai grojo toliau. Galimas daiktas, kad iš pradžių dalis peštukų norėjo tik nuraminti karštakošius ir iš tiesų simpatizavo naktinio sargo švilpukui, kuris vienišas plerpė kažkur moterų būrio vidury, taigi visai nejučiom buvo įtraukti į tolesnius įvykius, kaip kartais atsitinka neutralioms valstybėms — juk žinom tokių pavyzdžių iš karų istorijos.

Kai atsirado milicija, Erikas su Kristu didvyriškai kovėsi petys į petį, gindamiesi nuo kelių užpuolėjų iš karto, kiti stiklininkai buvo įvaryti į priešingą salės kampą.

Rytojaus rytą paaiškėjo, kad Erikui po akim iššoko lėkštelės didumo mėlynė, o Kristas gavo dešimties rublių pabaudą. Tačiau jis to neėmė į širdį, nes pasirodė, jog švarkas iširęs tik per siūles ir jį lengvai bus galima susiūti.

— Su šitais skystablauzdžiais! — Kristas vaikščiojo po

cechą niršdamas ant kompanijos, kuri jį vieną buvo palikusi grumtis prie scenos.— Tik vienam Erikui širdis nenusmuko į užkulnius. Jis laikė man užnugarį kaip mūras! Jei nebūtų taip greit atvažiavusi milicija, mudu ten būtume įvedę tvarką!

Nors tokių ditirambų nebuvo nusipelnęs, šie žodžiai maloniai glostė širdį, ir sumuštoji akis pavirto savotišku pasižymėjimo ženklu, kuris garbingai įgytas, tad nėra ko jo slėpti.

— Kur tu vaikštai į šokius?— pirmąkart kaip lygi lygų paklausė jį Sonia. Jai buvo dvidešimt metų.

— Kur pasitaiko,— neaiškiai atsakė Erikas, nes jis dar niekur neidavo.

— Jeigu mane pakviesi, galėsi palydėti iki namų.

Šis pokalbis kažkaip pasiekė Kristo ausis, ir jis per pietus pasišaukė Eriką į šalį.

— Aš tavęs kaip vyro prašau: palik Sonią ramybėje. Jos Valentinas, aišku, buvo didelis šunsnukis, vienam padūkėliui suvarė peilį į nugarą, vis dėlto jis mano draugas. Jam iki bausmės galo jau nedaug beliko, galbūt Sonia išsilaikys, nors iš prigimties kvaila kaip višta. Tu supranti? Be to, ji tau per sena!

— Aišku! — Erikui iš džiaugsmo širdis taip ėmė daužytis į šonkaulius, jog net skambėjo. Jis buvo priimtas į vyrų luomą.

Trinktelėjęs dvigubas laiptinės duris, Erikas išėjo į kiemą. Kaip visur naujuose kvartaluose, jis buvo platus, apsuptas vienodų penkiaaukščių namų. Šen bei ten savininkai ūžino lengvąsias mašinas, nes naktį gnybtelėjo šaltis ir reikėjo gerai įšildyti motorą. Tamsiame kieme medžiai ir krūmai, išlikę nuo individualių sklypų, atrodė didesni, beveik milžinai. Ivetos nuomone, didžiausias džiaugsmas ir yra kiemas, mažasis dažniau galės išbėgti palakstyti, o ir oras čia dar palyginti grynas. Pati dažnai nė nebūna prie jo, gali ruoštis po namus, nes kaimynystėje yra dar kelios mamytės su mažyliais, visos jos susipažino ir dabar drąsiai patiki viena kitai savo lepūnėlius, jeigu koks skubus darbas ar prireikia nubėgti į parduotuvę.

Erikas dar nebuvo nukakęs iki autobuso stotelės, kai šaltas vėjas ėmė pustyti smulkų, birų sniegą. Ko gero, šiemet pirmąjį. Erikas pasistatė striukės apykaklę. Autobusas kaip visuomet vėlavo, tačiau, laimė, didelėje minioje, kuri nekantriai trypinėjo prie žiedo ir viltingai žvalgėsi į tuščią gatvę, nepasitaikė nė vieno pažįstamo, su kuriuo būtų turėjęs persimesti keliais mandagiais žodžiais, ir Erikas galėjo toliau galvoti pradėtą mintį. Ne, jis visai to nenorėjo, mielai būtų jos atsikratęs, bet ji įsikirto it katė nagais ir jo nepaleido.

Kad Valentinas gydytinas alkoholikas, niekas neabejojo, bet kai pradėdavo konkrečiai kalbėti apie priemones, kurių reikėtų imtis, visi tylėdavo it vandens į burnas prisisėmę. Žinoma, nė vienas nenori prasidėti, visiems rūpi baigti geruoju, pasišnekėti, ir tiek. Kažkodėl išnirusio sąnario niekas nebando gydyti užkalbėjimu? O gal iš tiesų nesuvokia, jog alkoholizmas liga ir kad nuo jo gintis reikia kaip nuo ligos? Matyt, nesuvokia. Ir norėdami gero, iš tiesų Valentinui daro bloga. Cecho viršininkas laikosi savo politikos: jis bijo, kad į Valentino vietą greit negaus kito santechniko, nes už tokią algą kas norės čia kepti tame pragaro karštyje prie lydymo vonių, čia lėkti laukan į šaltį. Be to, Valentinas turi auksines rankas. Gerai, gaus kitą auksarankį, bet, aišku, jau ne tokį, kuris pažįsta kiekvieną kampą, kiekvieną vamzdį. Jei kur pritrūksta vandens ar kur ima bėgti per kraštus, Valentinui nereikia ieškoti gedimo, jis žino iš karto. Ne taip, kaip tas seniukas, jo porininkas, kuris nieko nežino, tik moka pakulom apvynioti sujungimo vietas ir pertraukti suriko dažais. Bet ir jis turi ketvirtą kategoriją, nors tinka nebent Valentinui į parankinius: atnešk aną, suieškok šitą... Viršininkas, suprantama, bijo dėl vandens. Jei nors porą valandų nebus vandens, šį kromelį teks ilgam uždaryti, nes visus kampus iki pat stogo tuoj užvers pus- ir ketvirtfabrikačiais. Jau ir dabar nebėra nė vienos pagalbinės patalpos, planą kasmet vis padidina, o fabrikas neturi kaip plėstis.

— Dvidešimt naktų per mėnesį aš miegu ramiai,— pusiau juokais pasakė viršininkas per fabriko komiteto

posėdį.— Likusias dešimt smarkiai vartausi nuo šono ant šono.

Tada, kai Valentinas užgeria.

Susitikę taip sau, neoficialiai, visi gailisi Sonios ir vaikų, supranta, kuo gali baigtis Valentinui šitoks sriaubimas, visi žino, kad viršininkui gal ir ne, bet „Vaivorykštei" jų pakantumas gali brangiai kainuoti, nes Valentinas vienas gerti nemėgsta, ieško sugėrovų katilinėje ar pas mišinio maišytojus. Primaišys ko nors dvigubai — visi velniai juoksis! Taip, neoficialiai visi supranta, o kai reikia nutarti konkrečiai ar balsuoti — tyli. Lyg baustumeis į katorgą siųsti, ne į gydyklą. Teisingai Iveta klausia: „Ar tau priešų reikia?" Nereikia! Garbės žodis, nereikia! Tegu atsitinka kas tik nori, man neteks atsakyti. Aš irgi tylėsiu ir būsiu gerutis. Tai bus net dialektiškai teisinga: žmogus turi rinktis mažiausio pasipriešinimo kelią. Žmogus iš esmės visuomet ieško lengvesnio kelio, tam ir galvą ant pečių turi. Kur sunkiau, lekia nebent beždžionė ar koks dar ribotesnis padaras.

Nuo to vakaro „Mes draugaujam", kuriame Erikas Vecbėrzas pasirodė kaip geras kovotojas ir vėliau buvo pripažintas kaip vyras, praėjo jau dešimt metų. Jeigu jis būtų pažvelgęs atgal, būtų išvydęs mokinio dienas su Juosto priekaištais ir tramdomu džiaugsmu, kai baigė šlifuoti pirmą krištolo vazą,— senasis jam buvo leidęs savo atsakomybe, būtų gavęs brangiai sumokėti, jeigu Erikas vazą būtų sugadinęs. Dar buvo tarnyba pasienyje, aukštai kalnuose, kur nieko ypatingo neatsitiko, matyt, sienos pažeidėjų keliai ėjo kur nors toliau. Ateidavo ilgi Ivetos laiškai, kuriuose nebuvo reikalaujama nei duodama priesaikų, nes prisiekinėja tik tas, kas pats nėra tikras dėl savo gerų norų, ir apskritai priesaikos yra tam tikra veidmainiavimo forma. Paskui grįžimas į Rygą, gana kuklios, bet linksmos vestuvės — laukti ilgiau ir kelti prašmatnesnes jau nebuvo kada, nes geras tonas neleido jaunajai žmonai gimdyti anksčiau kaip po keturių mėnesių. Paskui bliaudama atbėgo mergiotė, kurią pavadino Dace. Ir visa tai įvyko per kokius dešimt metų — menką atkarpėlę laiko, kuris istorijoje dažniausiai pralekia nė nesustodamas, lyg greitasis traukinys mažose stotelėse.

Rūbinėje dvokė prakaitu, užsigulėjusiais seniai neskalbtais drabužiais, o nuo plūstančio iš dušo garo oras darėsi dar sunkesnis. Girgždėjo fanerinės spintelių durys, persirengdami vyrai vienas kitam kažką gyvai pasakojo ir juokėsi, o tie, kurie jau buvo susitvarkę, kaukšėdami klumpėmis, ėjo laukan. Pasirodo, juokėsi iš Valentino, kuris esą išlėkęs piktas kaip velnias, net Kristas neįstengęs jo nuraminti — ir tam siūlęs į dantis.

Vakar pirmą kartą Valentinas gavo griežtesnę bausmę — baigėsi tuščios kalbos ir pažadų davinėjimas. Kaip paprastai po algos jis prisigėrė, bet ar buvo paėmęs per viršų, ar nebepakėlė įprastinės savo dozės,— atrodė taip nusilesęs, jog vos knapsėjo po cechą ir ieškojo kliaučių, kibo prie Sonios ir prie visų, kurie verkiančią moterį bandė užstoti. Galų gale eidamas pro atkaitinimo krosnies konvejerį, jis užkliuvo už tuščių pieno butelių krūvos, ir ši baisiausiai bildėdama apvirto, nors ypatingų nuostolių nepridarė. Bet tai jau buvo įvykis, kurio nepastebėti jau negalėjai, ir pamainos meistras, nors ir pats vienas turėjo teisę spręsti, greitosiomis sušaukė fabriko komiteto narius. Nė vienas, net Erikas, nenorėjo teisti bendradarbio, su kuriuo ilgai kartu dirbta, be to, daug kas sakydavo, jog ir pati Sonia ne iš šventųjų.

— Aš manau, jog mums čia nerūpi svarstyti vyro ir žmonos šeimyninius santykius,— pasakė Erikas.— Ceche yra girtas žmogus. Kiekvieną akimirką gali atsitikti nelaimė jam pačiam arba per jo malonę kitam.

— Prišnekinkim, kad eitų namo.

— Jis tik ir laukia, kad šnekintumėm ir prašytumėm,— neatlyžo Erikas.

— Nubraukti dešimt procentų nuo premijos. . .

— Anąsyk už menkesnius prasižengimus po dvidešimt braukėm.

— Tai ir dabar rėžkim dvidešimt.

— Penki puslitriai kaip į balą, dar širdies smūgį gaus.

— Jeigu jau bausti, tai bausti, kad kitąsyk bijotų,— vėl įsikišo Erikas.— Reikia iškviesti blaivyklos mašiną, gal tas nors kiek padės.

— Nepatogu. Per mūsų pamainą. . .— suniurzgė meistras, bet matydamas, kad šįkart jo neparems net didžiau-

si liberalai, sutiko. Gan jau Valentinas sužinos, kad jis, meistras, buvo prieš. Viršininkas bijojo Valentino keršto, girtuoklis jau kelissyk gyrėsi galįs sustabdyti cechą. Tada pamainos planui būtų galas, ir kažin ar bepasisektų jį ištraukti iki mėnesio pabaigos. Ir nieko tu jam neįrodysi, jis per daug gudrus. Ir kaip kiekvienas, jau sykį tupėjęs už grotų, iš įstatymų tikrai žino viską, kas jam gali išeiti į gera. Vos tik pasitaikys kokia avarija, jis paprasčiausiai vilkins laiką arba paprašys detalės, kurios sandėlyje nėra. Jei norės, ištrauks iš savo krepšio, jei nenorės — netrauks, ir nieko tu jam nepadarysi. Ciesorius!

Blaivyklos mašina Valentiną supakavo be ypatingo triukšmo — jis taip nustebo, jog net keiktis užmiršo. Ir apskritai, matyt, elgėsi labai klusniai, nes į vakarą vėl pasirodė gamykloje. Iš pradžių jį matė blaivą, paskui jo žvilgsnis pamažu vėl apsiblausė — matyt, dirbtuvėje jis buvo paslėpęs porą butelių vyno ir grįžo jų pasiimti, o ne dirbti. Į namus eiti nė už ką nenorėjo, žinodami, kaip toli jam reikia važiuoti, per daug nė nevertė — paskutinis elektrukas į Uogrę jau buvo išėjęs.

Valentinas atsigulė rūbinėje ant suolo, bet paryčiu, kai trečioji pamaina baigė darbą ir ėjo į dušą praustis, pamatė jį patogiai pučiantį į akį po šilto vandens čiurkšlėmis. Tada kažkokiam išdaigininkui šovė į galvą užsukti karšto vandens čiaupą.

Po akimirkos Valentinas, sušalęs, pamėlęs, kalendamas dantimis, įpuolė į rūbinę.

— Į snukį! Kas čia nori į snukį? Kuris čia tas gudruolis? Aš jį su visa galva sumurdysiu išvietėn! Kaip jis man, taip aš jam! Pasigailės! Kažkas labai pasigailės!

Vieningas juokas išginė jį į cechą, bet jis tuoj grįžo ir vėl ėmė ieškoti kaltininko. Tačiau, nutuokdamas, kad niekas jo neišduos, pradėjo kibti prie Eriko.

— Tai tu vakar pašaukei man tą furgoną! Smirdžius!

— Gal man reikėjo tave ant kukurių nunešti, ką? Pats juk nebepaėjai,— atšovė Erikas, rišdamasis guminę prijuostę, ir vėl visuos kampuos nugriaudėjo juokas.

— Valentino tu neliesk! — Santechnikas prišoko prie Eriko ir grėsmingai sumakalavo jam po nosim nešvariu pirštu.— Valentino tu neliesk! jis labai kerštingo būdo!

Jis tave sumaišys su šūdais ir išvers į pamazgų duobę! Aš viską žinau!

— Tai tu pats gudriausias žmogus, kokį aš pažįstu,— pasakė Erikas ir išėjo, o Valentinas vis dar grasino jam įkandin.

— Tu dar pakauksi! Oi tu man dar pakauksi, šunsnuki! Aš tave su šūdais sumaišysiu!

Prieš pat pietų pertrauką pas Eriką atbėgo tabelininkė: skambinę iš apsaugos. Prie vartų jo labai svarbiu ir skubiu klausimu laukiąs kažkoks žmogus. Tegu valandėlei išeinąs.

Ar tik namuose kas neatsitiko, išsigando Erikas, nes motinos sveikata pastaruoju metu kėlė didelį pavojų. Pakeliui rūbinėje užsivilkęs švarką, jis nuskubėjo per kiemą. Net nepastebėjo, kad apsaugos tetulė šįsyk jį nužvelgė labai keistai.

Gatvėje laukė kokių trisdešimties metų amžiaus gražiai nuaugęs vyriškis su odine kepure. Apsivilkęs buvo tamsiai pilką vata pamuštą sportinę striukę su gobtuvu ir ryškiai geltonais dryžiukais išilgai rankovių. Pirmiausia jis įdėmiai nužvelgė Eriką ir tik tada užkalbino:

— Draugas Vecbėrzas?

— Taip,— sumišęs atsakė Erikas.

— Vidaus reikalų skyriaus tardytojas Harijas Dauka.— Vyriškis parodė tarnybinį pažymėjimą.

Kitapus gatvės trinktelėjusios atsivėrė užpakalinės „Žigulių" durelės. Išlipo panašiai tokio pat amžiaus vyriškis ir liko stovėti laukdamas.

— Kas atsitiko?— susijaudino Erikas.

— Esu priverstas prašyti jus kai kurių paaiškinimų.

— Nesuprantu. Nieko nesuprantu.

— Jums teks važiuoti kartu su mumis.

— Tada einu užsivilkti palto.

— Nieko, mes su automobiliu.

— Vis tiek, man reikia pasakyti meistrui...

— Kadrų skyrius informuotas, iš ten paskambins į cechą. Prašau! — Tardytojas gestu paragino eiti per gatvę prie automobilio.

— Jūs veltui gaištat laiką, matyt, čia kažkoks nesusipratimas!

— Ir aš tikiuosi. Prašau, prašau!

Eriką pasodino ant užpakalinės sėdynės, tardytojas atsisėdo šalia. Sulaikytasis pastebėjo, kad jo pusėje durelės be rankenos, neatidaromos. Iki vidaus reikalų skyriaus važiavo tylėdami.

Budėtojų kambarys kaip visuomet vidury dienos buvo pustuštis. Tik prie stalo kampo rašė kažkokia moteris. Tikriausiai pasiaiškinimą ar pareiškimą, nes viršutiniame lapo kampe iš tolo galėjai įžiūrėti trumpas eilutes. Įprasta forma: tam ir tam nuo to ir to. Čia, matyt, vienintelė vieta, kur dar pamatysi medinių plunksnakočių su plieno plunksnom ir bakelito rašalinę. Girgždėdama ir vilkdama violetines pūkšles, plunksna drėskė popierių.

Jiems priešais iš kito kambario išėjo budėtojas. Pagal laipsnį — majoras. Labai skvarbiai pažvelgė Erikui į veidą, paskui linksmai mirktelėjo tardytojui Daukai.

— Laimės kūdikėlis tu! Atvirai sakant, aš netikėjau...

— Ar man galų gale kas pasakys, kodėl aš čia?— Erikui prasiveržė visas iki šiol tramdomas pasipiktinimas. Jis norėjo išsiaiškinti šio majoro akivaizdoje, jo laipsnis, ko gero, tikrai aukštesnis negu tardytojo. Jis norėjo išvardyti savo visuomenines pareigas, pasakyti, kad vienas iš jo darbų apdovanotas liaudies ūkio parodos diplomu, kad jis yra gamyklos komiteto narys, draugovininkas, bet žodžiai kažkur užkliuvo ir ne iš karto atėjo į lūpas, o po valandėlės juos tarti jau buvo vėlu. Iš vėžių išmušė absoliuti majoro ramybė.

— Tuoj jis jums pasakys.— Majoras mostelėjo į tardytoją.

— Bet...— norėjo prieštarauti Erikas, tačiau niekas jo nebesiklausė, majoras šnekėjosi su tardytoju.

— Ar tu man dar trupučiuką neduotum mašinos?— paklausė Dauka.

— Toli?

— Reikia atgabenti čionai tą seniuką. Tikriausiai jis sėdi namie, kur daugiau jo metų žmogus bus.

Majoras prikando apatinę lūpą, kažką svarstydamas, paskui pažadėjo atgabenti seniuką.

Siauri laiptai su geležinėmis grotelėmis ant turėklų, kad negalėtum peršokti, nuterliotos sienos. Priešais veda

berniokėlį dar visai nauju vatinuku, prie kurio prisiūtas balto audeklo gabalėlis su pavarde ir kitais straipsnio ženklais. Berniokėlio plikai nuskusta galva ir visai vaikiškas veidas, bet jis laikosi nepriklausomai, įžūliai, net pasipūtęs. Laiptų aikštelėje jam tenka nusigręžti į sieną, kad Erikas su tardytoju galėtų prasilenkti. Už nugaros sunertos bernioko rankos su tatuiruotėmis.

Harijas Dauka atrakina vienas iš ilgo koridoriaus durų, ir abu įeina į kabinetą su gerokai nuzulintais standartiniais kontoros baldais ir sofa, kuri jaunystėje tikriausiai atstovavo kokiam nors stiliui, bet dabar tik laiko prie kojos prikaltą inventorinį numerį, kad visai neišgaruotų.

— Prašom popieriaus ir parkerį...

— Parkerį aš pats turiu.

— Tuo geriau... Sėskit prie ano rašomojo stalo ir smulkiai aprašykit, ką veikėt praėjusį penktadienį. Datą aš pasakysiu. Kur ėjot, su kuo ėjot, ką sutikot. Ir, jei sutikot, tai to piliečio vardą, pavardę, gyvenamąją vietą. Užduotis aiški?

Po to padiktavo, kam adresuoti pasiaiškinimą.

— Nesinervinkit ir neskubėkit, laiko mums abiem gana.

— Čia kažkoks nesusipratimas. Leiskit paskambinti į namus.

— Galbūt vėliau, dabar ne.

Vidaus reikalų skyriaus viršininkui piliečio Vecbėrzo Eriko, gyvenančio Rygoje, Liepų gatvėje numeris... Pasiaiškinimas. Šio mėnesio septynioliktą dieną aš... Taigi, ką tą dieną aš veikiau?.. Negali žmogus atsiminti, kas vakar buvo, kur atsiminsi, kas prieš savaitę!

— Ar jūs pats atsimintumėt, ką veikėt septynioliktą dieną?

— Nesinervinkit, rašykit pamažu. Žingsnis po žingsnio. Taigi rytą jūs atsikėlėt...

— Aš keliuosi kas rytą! Ar jus tai stebina?

— Nebūkit nemandagus. Aš dabar dirbu savo darbą, taip pat kaip jūs fabrike savo.

Erikas prisiminė ant laiptų sutiktą jaunuolį tatuiruotomis rankomis, suprato, jog atvestas čia ne dėl juoko, kad nuo jo paties priklausys, kaip greit paaiškės nesusiprati-

mas, ir vėl palinko prie popieriaus lapo, kuris nė už ką nenorėjo pildytis.

„Šių metų septynioliktą dieną aš atsikėliau iš ryto. Buvo penktadienis".

Kai pagalvoji, ne taip jau ir keblu. „Kelios minutės prieš pusę septynių atėjau į darbą ir išbuvau ten apytikriai iki 15 val. 45 min., nes pamaina baigiasi 15 val. 30 min."

— Ką jūs veikiat per pietų pertrauką?

— Kaip kokį kartą. Kartais įsidedu buterbrodų — pieno galima nusipirkti pas mus bufete,— bet dažniausiai einu į valgyklą. Jei žinai pereinamus kiemus, ji visai netoli, o gamina ten gardžiai. Eilės, žinoma, būna, bet per valandą apsisuki.

— O penktadienį?

— Šitas klausimas man per sunkus.

— Su kuo jūs paprastai einat kartu?

— Nuolatinės kompanijos nebūna. Kartais vienas, kartais ką nors sutinku, praktiškai aš pažįstu visus fabriko darbuotojus.

— Kas galėtų paliudyti, kad penktadienį jūs ėjot į valgyklą?

— Niekas. Aš juk pats neatsimenu: ėjau ar nėjau.

— Rašykit, rašykit.

„Rodos, kaip tik tą dieną po darbo aš nuvažiavau pas mūsų ugniagesių komandos motoristą sužinoti, ar tvarkoj siurblio dyzelis. Per treniruotes mes juo naudojamės retai, bet per varžybas tikrai reikės. Motoristo nesutikau, niekas neatidarė durų. Jis gyvena visai kitame miesto gale, todėl namo parsiradau tik apie kokias septynias".

Erikas dar rašė, kai atsivėrė kabineto durys ir kažkoks milicijos seržantas pranešė, kad seniukas jau budėtojų kambary. Tardytojas paprašė seržantą suieškoti kviestinius ir po valandėlės atvesti seniuką į viršų.

— Kur jūs pirkot savo odinį paltą, jei ne paslaptis?— netikėtai paklausė Dauka.

— Aš neturiu odinio palto. Neturiu, neturėjau, neturėsiu ir nereikia. Jis man per brangu. Už tokius pinigus juk gali motociklą nusipirkti,— atsakė Erikas ir, žiūrint į nuskalbtą tardytojo marškinių apykaklę ir prastus batus,

jam labai knietėjo pridurti, kad ir jis pats turbūt neturi odinio palto.

Harijas Dauka greit permetė akimis pasiaiškinimo eilutes ir paprašė Eriką persėsti ant sofos. Tada iš koridoriaus pašaukė kelis vyrus ir šie susėdo greta.

Erikas suprato, kad bus atpažinimas — kaip sakoma tikslia, bet nemalonia teisininkų kalba. Apie šią procedūrą ne kartą yra tekę skaityti, keliskart matyti ją filmuose. Dar reikia dviejų liudytojų, prisiminė Erikas. Taip, atsirado ir liudytojai. Už jų klibikščiavo seniukas nežinybinės apsaugos skyriaus miline. Rankoj pagarbiai nešėsi žalią kepurę su snapeliu.

— Pilieti Berdanbelai, ar jūs pažįstat kurį iš šių vyrų?

— Taip,— seniukas reikšmingai linktelėjo galva, lyg su brangiausiąja būtų stovėjęs prie altoriaus.

— Kurį iš jų pažįstat?

— Šitą! — seniukas pirštu parodė į Eriką, kuris tuoj pat skaudžiai šyptelėjo ir papurtė galvą.— Jis man įdavė dešimt rublių.

— Bent jau gerai, kad nesu kaltinamas, jog sudeginau Romą! — sušuko Erikas ir apsižvalgė, bet niekas nesijuokė.

— Papasakokit, kokiomis aplinkybėmis tai įvyko, pilieti Berdanbelai.

— Tas daiktas išėjo baisiai kvailai, kaip aš jau parašiau jums. Diena ėjo į pabaigą, visi jau buvo išėję namo, o aš savo būdoj viriausi arbatą. Staiga žiūriu, priešais vartus sustoja taksis, išlipa šis jaunikaitis ir eina pas mane į vidų. Toks besišypsantis.

„Še, dėduk, dešimt rublių — ir nesakyk, kad čia tau ne pinigas!"— Kiša man dešimtinę.

„Kokio galo tau reikia?"— klausiu.

„Kiek tame štabelyje yra šiferio lakštų? Iki viršaus, žinoma",— jis rodo pro langą į statybos aikštę, kur stovi sukrautos medžiagos.

„Nežinau",— patraukiau pečiais.

„Daugiau kaip penkiasdešimt ar mažiau?"

„Daugiau".

„Tai aš išlošiau, ir tau, dėduk, priklauso magaryčios!"—jis labai apsidžiaugė. Mat su vienu kvailiu sudėrėjęs, kad tame štabelyje iki viršaus bus mažiausiai pen-

kiasdešimt lakštų. Iš penkių butelių konjako. Na dabar tai jis rausis plaukus. Ar neįleisčiau suskaičiuoti, kitaip jis nenorėsiąs mokėti. Kas man, juk ne vogti. Dešimt rublių... Kam pinigų nereikia, juk jūs, viršininke, irgi dirbat už pinigus. Suskaičiavo abu ir išvažiavo. Niekur nieko, tvarkingai. Bet, kai pirmadienį tas ūsočius atvažiavo su ta didžiąja mašina ir pirmiausia norėjo taip pat patekti į vidų, po to klausinėjo viršininko, o vėliau ėmė bliauti ant manęs: „Aferistas! Aferistas!"— aš pradėjau suprasti, kad čia kažkas, matyt, negerai. Jam ten esą kažkokios linijos ant štabelio kreida pažymėtos, jis galįs parodyti. Iš pradžių grasino man gerklę perpjauti, paskui milicija. „Drožk,— sakau,— milicija į tą pusę. Bet į statybos objektą aš tavęs neleisiu, nes tu pašalinis asmuo!" Paskui jūs, viršininke, atvažiavot, ir aš nė kiek nesigyniau.

— Kuo jaunikaitis tąsyk buvo apsirengęs?

— Odiniu paltu su tokiais lyg ir antpečiais. Ir pats labai solidus, aš negalėčiau apie jį pasakyti nė vieno blogo žodžio.

— Aš neturiu odinio palto! — sušuko Erikas ir pašoko ant kojų.

— Sėskit. Nusiraminkit. Viskas paaiškės. O jūs, piliети Berdanbelai, pasirašykit šį protokolą ir galit būti laisvas. Kai kitąkart reikės, aš jums pasiųsiu šaukimą.

Prie durų seniukas atsigręžė ir būgštaudamas tardytojui Daukai tarė:

— Ten... Anas stovi čia pat už durų.

— Nebijokit, jis jūsų nelies.

Pirmykštė procedūra pasikartojo iki smulkmenų, tik vietoj seniuko kabinete atsirado tolimos pietų respublikos pilietis Mendejas Mendejevičius Mnacokanovas su savo pietietišku temperamentu kraujyje ir tragedija širdyje. Tardytojui keliskart teko jį tramdyti, kai jis plūdosi, šokinėjo muštis ar gailiai striūbaudamas maldavo Eriką grąžinti jam pinigus. Keista, bet iki išvarymo iš kabineto reikalas vis dėlto nenuėjo.

Koridoriuje garsiai šnekėjosi nesuprantama kalba, ten buvo susirinkę Mnacokanovo turgaus broliai ir savo buvimu demonstravo visuomenės nuomonę.

Galų gale Dauka neišlaikė, atidarė duris ir juos aprėkė. Ir pats ūmai išbalo, nes jo žvilgsnis susidūrė su tamsiaveidžio žvilgsniu — to paties, kuris neseniai turguje bandė parduoti jam Maroko mandarinų už begėdišką spekuliacinę kainą, kurios tardytojas neįstengė sumokėti. Jiedu vienas kitą pažino, ir stojo nemaloni pauzė, per kurią Harijas prisiminė nedidelį vaikų ligoninės laukiamąjį. Ten stovėjo vieni prasčiau, kiti geriau apsirengę tėvai, visi rankose laikė krepšelius ar tinklelius su atneštais produktais, ir beveik kiekviename tinklelyje buvo po kokį mandariną, o jeigu ne, tai su skaudama širdim toks tėvas galvojo, jog po algos būtinai pasistengs jų nupirkti, dėl kelių rublių juk nenusigyvens, apsieis be ko nors kito. Ką bendra turėjo visi tėvai? Kur jis jau buvo matęs šiuos vienodus žvilgsnius? Kaltinamųjų suole. Laukiančius nuosprendžio. Besiviliančius, kad bausmė nors kiek bus sušvelninta.

— Atiduok mano pinigus, tu kuily, tu susmirdęs šakale!

— Aš jus perspėju paskutinį kartą! Jūs neturit teisės nieko įžeidinėti!

Mnacokanovas porą sekundžių nutilo, bet paskui, matyt, atsiminęs, jog eina kalba dėl aštuonių šimtų rublių, nebesivaldė.

— Prisipažink, kuriai kekšei tu juos įkišai! Pas jus čia visos kekšės!

— Nutilk! — tardytojas kietai sučiaupė lūpas.

— Aš... Aš kurią nori už penkis rublius paimsiu! Ar močią, ar dukterį!

— Seržante! Nueikit pas budėtoją ir atneškit protokolo blanką. Už smulkų chuliganizmą...

Mnacokanovas pajuto, kad jau nebegerai, ir meilikaudamas ėmė pasakoti apie didelį melioną, kurį jis atnešęs, bet palikęs koridoriuje.

Pusę to meliono jis suvalgė pats, kai buvo nugabentas į vidaus reikalų valdybą, kur kitą rytą gailiaširdis teisėjas priteisė jam dešimt parų visuomenei naudingų šlavimo darbų, o kitą pusę jam nudžiovė kameroje, kai jis valandėlei užsnūdo. Vėliau už naktipuodžio rado tik plonas apgraužtas žieveles.

Tardytojas ir Vecbėrzas liko kabinete vieni. Vėl buvo klausimai, ir vėl buvo atsakymai, bet niekas nepaaiškėjo. Abu kartus, kai sukčius penktadienį buvo atėjęs į turgų, sutapo laikas, kuriuo Erikas neturėjo alibi, nes niekaip neįstengė atsiminti, su kuo tą dieną pietavo, ir niekas negalėjo patvirtinti, kad pavakary po darbo tikrai buvo nuvažiavęs pas ugniagesių komandos motoristą. Ir lyg tyčia abu dar labiau siutino, primindami įvykį, tarpais koridoriuje pasigirstantys garsūs pasipiktinusių pietiečių balsai — jie su skundais ant Harijo Daukos jau šaudė iš vieno viršininko kabineto į kitą.

— Jūs manim netikit,— rūškanas konstatavo Erikas.— Tačiau pagalvokit logiškai! Aš turiu žmoną, kurią myliu, ir dukrą, kurią dievinu...

— Kiek jai metų?

— Greit bus treji.

— O mano jau trečioje klasėje.

— Turiu seną motiną, kurią labai gerbiu... Turiu darbą, butą... Galėčiau pasakyti dar daugiau... Žinau, kad nuspręsta iškelti mane kandidatu rinkimuose į vietines tarybas. Kiek aš supratau, išviliota aštuoni šimtai rublių... Tai nemažai, tai mano trijų mėnesių alga, bet... Pagalvokit logiškai... Aš iš viso esu milicijoje tik trečią ar ketvirtą kartą! Vienąsyk, kai buvau dar berniūkštis, paskui atsiimti paso ir dabar...

— Aš irgi kitados maniau, kad stipriausias mano ginklas čia bus logika, bet paskui pasirodė, kad nelogiškumų nusikaltimuose nė kiek ne mažiau. Jūs sakot: butas, žmona, vaikas, profesija. Man pasitaikė tokių, kurie dar ilgai galėtų vardyti: vila, sąskaita taupomojoje, asmeninis ir tarnybinis automobilis, dešimtys privilegijų ir komandiruotės į užsienį. Tačiau išlupa šimtrublinį kyšį ar nuvagia dažų už penkiasdešimt savo vilos stogui... Logiškas tik jų nusistebėjimas — kaip dėl tokių niekų drįstų juos trukdyti.

— Po tuos užsienius važinėdami prisižiūri... Ten už pinigą kiekvienas dūšią parduotų!

— Teisingai! Penketas! Stefensonas išrado garvežį, kad užterštų atmosferą. Visas gėris eina iš Rytų, o visas blogis — iš Vakarų. Visos senos knygos apie Pirmąjį pasau-

linį karą prasideda žodžiais: „Vokietija — kaip vienintelė karo kaltininkė ir Vokietija — kaip nekalta auka yra vaikų pasakėlės, sekamos abipus Reino". Logiška, kad vogtų daiktų supirkėjas savo buto duris apkala geležim, užrakina dešimčia patentuotų spynų ir vis tiek jį apvagia, bet nelogiška, kad padorus žmogus už gatvės kampo nusiperka ką tik kitam nutrauktą kepurę ir ne tik nejaučia sąžinės graužimo, bet džiaugiasi juokingai pigiai pirkęs. Aš tiek daug sykių esu nusivylęs logika, jog dabar tikiu tiktai faktais. O faktai byloja prieš jus. Pilietis Mnacokanovas tvirtina, jog būtent jūs jį apsukęs, statybos sargas Berdanbelas sakosi, jog jūs nupirkęs jį už dešimtį rublių, o jūs pats negalit pakankamai svariai to paneigti.

— Jie visi išvien! Jie nori išgauti iš manęs pinigų. Tas pietietis man į akis sako — atiduok pinigus ir drožk sau laimingas.

— Ar jūs drošit laimingas, ar ne, tai priklauso ne nuo piliečio Mnacokanovo.— Tardytojas Harijas Dauka staigiai trūktelėjo viršutinį rašomojo stalo stalčių ir priešais Eriką padėjo spausdintą vidutinio formato popieriaus lapą.— Galbūt jūs pažįstat šį pilietį?

Jei staiga Dauguva būtų išsiliejus iš krantų ir prasidėjęs visuotinis tvanas ar Bastejkalnas būtų pavirtęs veikiančiu ugnikalniu, Erikas nebūtų taip nustebęs ir sumišęs.

— Tai mano fotografija... Tai aš...— sušnibždėjo jis. Lūpos išdžiūvo, o žvilgsnis lakstė per juodu šriftu surinktas eilutes:

„Ieškomas nusikaltėlis... Ūgis apytikriai 182 centimetrai, iš kalbos inteligentas, akys mėlynos, plaukai tamsūs, galai truputį garbanojas..."

— Net ūgis tikslus... Tikrai metras aštuoniasdešimt du...— šnabždėjo Erikas, paskui prašomai pažvelgė į Dauką, lyg šis būtų galėjęs ką nors pakeisti jo naudai.

— Gal jūs vis dėlto norit pakeisti savo parodymus? Dar yra galimybė.

— Kas jums davė mano fotografiją?

— Tai ne fotografija, tai piešinys fotoroboto, kurį mes padarėm pagal piliečių Mnacokanovo, Berdanbelo ir ano taksi vairuotojo žodinį aprašymą,— to paties vairuotojo,

kuris nusikaltėlį ir Mnacokanovą vežiojo po Rygą. Gaila, taksi vairuotojas susirgo ir šiandien negalėjo atvykti.

— Aš esu matęs, kaip tokius fotorobotus daro... Kine...— kažkodėl pradėjo aiškinti Erikas.— Sudeda įvairias veido dalis...

— Šis labai vykęs.

— Aš pirmąsyk susiduriu su tokiais dalykais, matyt, man bus nelengva įrodyti, jog aš nekaltas, bet...

— Jums nereikia įrodyti savo nekaltumo, tai aš turiu įrodyti jūsų kaltę. Tikiuosi, jog mokėsiu tai padaryti. Duodu jums paskutinę galimybę pakeisti parodymus. Tiems, kurie patys prisipažįsta, teismas sušvelnina bausmę.

— Ar man teks likti čia? Mane tuoj pat areštuos?— kupinu savigarbos balsu paklausė Erikas ir atsistojo. Sumišimą jau buvo įveikęs.— Aš tikiuosi, kad jums netrukus pasiseks surasti tikrąjį kaltininką.

Harijas Dauka dvejojo. Iškelti ar ne Vecbėrzui konkretų kaltinimą? Jei vaikino biografijoje būtų buvę bent pora tamsesnių dėmių, jis nebūtų abejojęs.

Ne, šis niekur nedings. Jei reikės, susirasiu...

— Galit būti laisvas,— pasakė Dauka.

— Aš manau, mane parveš ir atgal. Juk aš be palto ir be kepurės negaliu važiuoti autobusu.

— Keistas jūs žmogus. Kitas jūsų vietoje galvotrūkčiais išlėktų, o jūs užsiprašot karietos. Ak taip,— ironiškai nutęsė Harijas,— juk jūs nekaltas, aš ir užmiršau...— Jis susuko telefono numerį:— Prašau budėtoją...

Erikas niūriai ir ryžtingai tylėjo.

— Kitą kartą taip nedarykit,— pasakė tardytojas, laukdamas, kol budėtojas paims ragelį. Jis jautėsi nežmoniškai pavargęs, ko gero, betrūko vienos kibirkštėlės iki sprogimo. Tai dėl Aigos. Daktarai vėl pasakė, jog nesą jokių permainų, bet tai reiškė jau tik viena — nėra permainų į gerąją pusę.— Man gal lengviau uždaryti jus už grotų negu gauti transportą, kad parvežtų į fabriką.

— Man tai nerūpi. Aš pas jus į svečius nesiprašiau.

— Geriau jau valdykitės,— ir pasakė į ragelį:— Man čia reikia vieną pamėtėti iki „Vaivorykštės". Nieko, jis palauks, kol kokia mašina važiuos į tą pusę...

Erikas išėjo iš kabineto, nepasakęs nei „sudie", nei „iki pasimatymo".

Tie lapeliai su fotografija tikriausiai kur nors jau iškabinti, su siaubu pagalvojo, eidamas į gamyklą.

Po cechus sklido visokiausios paskalos, jas paleido Valentinas.

— Toji blaivykla ponuliui pačiam išlįs per šonus! Kas su manim geruoju, aš irgi geruoju, o kas ne — tegu žino! Man visur sėdi savi!

Teisybė kaip visuomet buvo labai paprasta: prie turgaus, netoli nuo blaivyklos, buvo informacijos vitrina, kur kabojo ieškomų nusikaltėlių fotografijos. Vakar Valentinas tenai netyčia užmetė akį ir pamatė savo priešą, o rytą paskambino į miliciją ir pasakė ieškomojo pavardę ir darbavietę.

KETVIRTAS SKYRIUS

Laidotuvių procesija iš pradžių slinko lėtai, bet paskui tvarkytojas žvilgtelėjo į laikrodį ir nejučiom pagreitino žingsnį, kad neviršytų laiko. Jis dirbo pagal grafiką, kuriame buvo numatytas ir kokių dešimties minučių rezervas atsikvėpti, bet įgudusi jo akis greit nužiūrėjo, kad čia bus sakomos kalbos, tad dėl viso pikto reikia nors kiek sutaupyti..

Pirmoji, atokiau nuo kitų, paskui Kambernauso grabą ėjo jo motina, ir Zaiga pagalvojo, kad jai turėtų būti jau per aštuoniasdešimt, nes Raivas buvo gimęs vėlai — tada jai nedaug betrūko iki pusšimčio metų.

Įsisupusi į juodo šilko šalį, apsivilkusi juodą paltą, apsiavusi juodus pusaukščius batus, ji svirduliavo ir tarpais net klupinėjo paskui karstą. Kitados gražaus stoto ir valdinga moteriškė buvo susikūprinusi ir sumenkusi. Kai prieš uždedant karsto dangtį ji priėjo prie galvūgalio paskutinį kartą pataisyti sūnui pagalvės, buvo matyti, kaip ji dreba. Lyg Parkinsono ligos tampoma. Tačiau Zaiga vis tiek dar apdairiai neskubėjo su išvadomis, nes puikiai žinojo, jog ši moteris ir anksčiau visada atrodydavo var-

gšė ir lengvai pažeidžiama, bet vos tik kas užkliudydavo šios baikščios būtybės interesus, ji pavirsdavo lanksčia ir įsiutusia tigre. Zaiga neprisiminė, kad ji kada būtų paaukojusi savo interesus. Išimtis buvo gal tik Raivas. Galbūt. Galbūt Raivas.

Gerai, jei norit, vadinkit mane beširde, bet net šią akimirką man jos negaila! O tavęs, Raivai Kambernausai, aš neapkenčiu! Ir niekinu! Oi, kaip niekinu! Kodėl aš koplyčioj nepriėjau ir nespjoviau jam į veidą? Tik todėl, kad esu silpnabūdė!

Priešais karstą buvo nešami du vainikai — vienas nuo sporto komiteto, kitas nuo komandos draugų. Iš vyrų šnekos Zaiga suprato, jog laikraštyje skelbimo nebuvę, motina visus apskambinusi ir užprašiusi pati. Pagal skelbimą jie tikriausiai nebūtų čionai atėję, nes Raivas buvo išpuikėlis ir draugų nelabai mylimas.

Eisena — Zaiga ėjo pačiame jos gale — vingiavo vis tolyn ir tolyn per nedidelį pušynėlį. Čia kauburėliai buvo daugiausia neseniai supilti, dar neapsodinti ilgamečiais žolynais. Šiems kapams paminklai ir antkapiai buvo dar kalami, visur bolavo ką tik sukastos baltos smiltys, o virš lapų krūvos buvo suverstas vyniojamo popieriaus, nuvytusių gėlių ir sudžiūvusių vainikų kalnas.

Karsto daugiau nebeatidengė, bet po trumpos tvarkytojo kalbos nuleido į kapą. Duobkasys lopeta pakabino smėlio ir apėjo arčiausiai stovinčius laidotuvininkus, kiekvienas ėmė po saują ir metė į duobę. Smėlis trinksėjo, atsimušęs į karsto antvožą. Pirmas tris saujas metė Kambernauso motina, ir Zaiga kiekvienąsyk krūptelėdavo.

Tu, piktoji moterie! Pirmiausia tu užkasei mane, o dabar užkasi ir savo sūnų, ir nieko tau nebeliko! Tave persekioja tas pats prakeikimas, kaip ir mane. Mus abi ištiko ta pati lemtis! Tau irgi nieko neliko!

Duobkasys išdalijo dar kelias smėlio lopetas ir, vyrų padedamas, pradėjo versti duobę.

Bumbt... bumbt... bumbt... bumbt...

Zaiga atsigodėjo, kad užmerkusi akis irgi bumbsi. Tikriausiai prakeiksmus. Laimė, ji stovėjo užpakaly kitų — ir niekas nepastebėjo, kaip kruta jos lūpos.

Kamuolys skraidė taip, jog vos spėjai sekti žvilgsniu. Lėkė su tokia jėga lyg patrankos sviedinys. Gynybos žaidėjai čia darė įtūpstus, net atvirsdami aukštielninki, čia nerdavo stačia galva kniūbsti, tačiau atmušti smūgius jiems retai pavykdavo. Ypač jeigu smūgiuodavo Raivas. Tuo momentu, kai pašokdavo prie tinklo, jis įgydavo kažkokią nepaprastą orientaciją. Jeigu tik nors truputėlį suklysdavo blokuotojai, jis šaltakraujiškai kirsdavo pro šalį, kartu dar spėdamas pataikyti į tuščią aikštės vietą, apgaulingų smūgių beveik niekada nesigriebdavo.

Lauke purškė spalio lietus, rudeninis paltukas buvo permirkęs iki paskutinio siūlo, per nugarą šliaužiojo šaltis, nors čia, sporto salėje, buvo šilta. Stovėdama prie medinio barjero, kuris ėjo išilgai rūbinių, sudarydamas siaurą perėjimą į mažąją salikę, sandėlį ir dušus, ji spindinčiomis iš laimės akimis žiūrėjo, kaip Raivas šokinėja aukštyn prie tinklo ir kerta kamuolį į priešininko aikštę. Jam keldavo čia „žemą", čia „aukštą", treneris prieš jį sudarydavo čia trijų, ča keturių žaidėjų bloką, kartais vis mesdamas šykštų pagyrimo žodį.

Priekinėje salės dalyje plikagalvis bokso įžymybė Žanis Dzenis vaikė savo auklėtinius. Ne tokie stropūs, lėkdami pro šalį, žvilgčiojo į smulkutę mergaitę, apsigobusią languota vilnone skarele, keistai dėmėtu veidu. Ji nebuvo tokia graži, kad ilgam atkreiptų dėmesį, todėl boksininkai, kiečiau įtraukę į pečius smakrą, atsistojo kovos pozomis, ir, trumpai, bet staigiai smūgiuodami kaire ranka, vėl ėmė gainioti po nesamą ringą nesamus priešininkus.

Savo laikrodžio ji neturėjo, todėl tankiai žvilgčiojo į laikrodį, kabantį aukštai ant salės sienos,— laiko jau turėjo nebedaug, rodyklė jau rodė po aštuonių.

Raivas pamojo, kad ją pastebėjęs, ir mergaitė dėkinga nusišypsojo, nors abejojo, ar per tokį atstumą jis išvys jos šypseną.

Iš lauko trepsėdami kojomis įėjo du berniūkščiai ir sustojo šalia jos prie barjero. Čionai galėjo ateiti ir žiūrėti visi — nė vieno laukan nevarydavo. Būdavo, žiūri žiūri ir ima prašytis komandon. Šioje VEF'o salikėje pradėjo savo kelią daugelis savo metu garsių sportininkų — nepa-

prastai techniškas sunkiasvoris Svėcė, ledo ritulininkai Krastinis ir Salcevičas.

Galų gale Raivas gavo valandėlę atsikvėpti ir pasuko prie jos. Kaip mergaitei patiko jo eigastis! Lanksti, elastinga. Tačiau tada ji Raivą tiesiog dievino! Jausdavos šalia jo tokia niekinga, amžinai būgštaudavo, kad jis apsigalvos ir išsirinks gražesnę mergaitę, amžinai būdavo jam dėkinga, kad jis to nedaro.

— Ar tau jau viskas tvarkoj, vaikuti?— jis pabučiavo ją į skruostą. Marškinėliai prilipę prie nugaros, nuogas kaklas ir veidas išrasoję smulkiais prakaito lašeliais, jis nusibraukė juos staigiu rankos judesiu.

— Man sakė būti devintą.

— Tai laiko jau nebedaug,— Raivas žvilgtelėjo į laikrodį.

— Eik su manim kartu!

— Bet vaikuti! — meiliai šūktelėjo ją gėdindamas Raivas.

— Prašau, labai prašau, einam kartu, aš taip bijau.— Mergaitė įsikniaubė jam į petį.

— Ko gi čia bijoti?

— Taip, gera tau kalbėti.

— Susiimk, vaikuti! Juk tu mano drąsuolė.

— Prašau, einam kartu!

— Bet juk man treniruotė,— Raivas pažvelgė atgal į tinklinio aikštę, kur komandos draugai giliai įkvėpdami darė raumenų atsipalaidavimo pratimus, ir pasijuto baisiai užsiėmęs.— Kada mudu po to susitiksim?

— Tik rytoj. Man sakė, jog būtinai reikia pasiimti pinigų — taksi. Rytoj prie technikumo. Aš lauksiu.

— Laikykis, vaikuti,— mirktelėjo Raivas.— Matai, mano seniai jau stojasi.— Raivas prispaudė pirštą sau prie lūpų, paskui mergaitei prie skruosto, ir ji vėl laiminga nusišypsojo.

— Lėk, tavęs laukia. Aš dar kelias minutes pasižiūrėsiu, ten reikia būti tiksliai devintą.

— Iki rytojaus!

— Iki rytojaus! — Ji pajuto, kaip akys paplūdo ašaromis.

Tinklininkai pasiskirstė į dvi komandas ir pradėjo žaisti.

Mergaitė dar truputį pastovėjo ir išėjo.

Duobkasys lopeta mikliai supylė kauburėlį, tvarkytojas paragino padėti gėles. Takelio gale pasirodė du vyrai su vainiku, pasišokėdami jie lėkė čionai, bet pribėgę vis dėlto susigriebė nusitraukti kepures.

Tvarkytojas be žodžių suprato, koks reikalas, ir tuoj leido atbėgusiems padėti vainiką ir pasakyti kalbą.

— Mūsų darbuotojų kolektyvas reiškia širdingą užuojautą... Jo prižiūrimi siurbliai aštuonias valandas per parą duodavo miestui tiek ir tiek tūkstančių kubinių metrų... Mes jo niekados neužmiršim...

Vėliau, grįžtant prie vartų, vyrai pasakojo, jog per apsirikimą ilgai išstovėję prie koplyčios, kol paaiškėję, kad ne tas nabašninkas. Ko daug iš jų norėti, jie dirbantys pagrindinėje įmonėje, o ta siurblinė esanti kitam pasaulio krašte, Kambernauso jie, ko gero, nėra nė regėję.

Sporto komiteto atstovas kalbėjo nuoširdžiau, jis Raivą, be abejonės, pažinojo, galbūt net buvo žaidę vienoje komandoje, tačiau kai pasakė: „Jis buvo vienas iš geriausių mūsų tinklininkų",— Zaiga vos nesušuko: „Meluoji, šunsnuki! Jis buvo pats geriausias".

Kai mergaitė išėjo iš sporto salės, į balas plekšėjo rudens lietus, dangus apsitraukė ir žadėjo lyti kiaurą naktį. Klube, matyt, prasidėjo uždaras vakaras revoliucijos metinių garbei — daugelis VEF'o cechų juos rengė vienas po kito, todėl jie nusitęsė į abi puses nuo švenčių per dvi savaites. Suprasti, kad vakaras uždaras, nebuvo sunku, nes viduj orkestras grojo „Rock around the Clock". Tais metais Bilo Heilio balsas pirmąkart perskriejo Lamanšą, ir nors kontinentui dar negrasino nei Čakas Beris, nei — kiek vėliau — Elvis Preslis, moralės gelbėtojai vikriai susiėmė už rankų. Laikraščiai rašė, kad rokenrolas tinka tik degeneratams ir atrodo, jog šokėjai brūžinasi nugaras šlapiais rankšluosčiais. Rygos klubuose buvo organizuojamos tvarkos sergėtojų brigados, kurios rokenrolo šokėjus be perspėjimo vydavo iš salės lauk, ir atsirado teoretikų, ku-

rie visas jaunimo auklėjimo nesėkmes ėmė sieti su šiuo nedoru šokiu. Lyg iki jo tų nesėkmių nebūtų buvę. Bet, kaip ir visi uždrausti vaisiai, rokenrolas pasidarė ypač trokštamas, rado savo gerbėjų, todėl uždaruose vakaruose, kur plataus diapazono tvarkos darytojai patys negalėjo įeiti, jis buvo šokamas dažnai ir net su savotiško protesto dvasia.

„Jį man pavilios kuri nors iš tų gražiųjų lėlyčių, jį man tikrai pavilios, bet šių laimės mėnesių iš manęs niekas negali atimti,— galvojo mergaitė, eidama per spragą tarp sporto ir šokių salių į gatvę, į tramvajaus žiburius.— Bet kodėl aš turėčiau nuleisti uodegą? Juk jis tada mane susirado, o ne aš jį. Aš jo net neišvedžiau per „panelių teises", o jis vis tiek atėjo ir prilipo. Ne, jis nėra koks mergelių suvedžiotojas — nei vienas, nei kitas mes tada nemokėjom pasibučiuoti, todėl aš dar raudonuodama prašiau bendrabutyje mergaites, kad parodytų".

Bėrzaunės gatvėje, kuri suko pro VEF'ą iš šventėms papuoštos ir žiburiuotos magistralės, buvo tamsu kaip giliam šuliny. Vien baltavo augančių eilėmis beržų kamienai ir po kojomis šlamėjo nukritę jų lapai. Akimirką pasidarė baugu, nors tolėliau, prie Skangalių gatvės kampo, matėsi pora stulpų su viršuje linguojančiomis lemputėmis.

Ji čia buvo atėjusi užvakar, kai Scilė vedėsi tartis.

— Tik gerai įsižiūrėk kelią, kitaip pasiklysi. Tamsoje viskas atrodo nepažįstama. Dabar mes eisim pro vakarinę mokyklą, paskui pasuksim po dešinei, o ten bus tamsu kaip duobėj ir purvo iki gurnelių. Stulpai yra, bet lemputės niekada nedega, chuliganai išdaužo...

— Ar ji dirba felčere?

— Ji tikra gydytoja. Gal net protingesnė. Labai solidi, žila ponia. Tik nedrįsk jai meluoti, tada viskas bus gerai. Tu sakei, jau penktas mėnuo, ar ne?

— Aš galvojau...

— Kalakutas irgi galvojo... Jai reikia tiksliai žinoti.

Štai ir vakarinė mokykla. Pastatas nė kiek nesiskiria nuo kitų — tvarkingų, prieš pat karą pastatytų dviaukščių Skangalių gatvės namų. Nebent tik langai žemiau, einant pro šalį matyti į nedidelius standartinius suolus įsispraudę

suaugę žmonės. Jei kuris atsistoja atsakinėti, suolas tesiekia jam iki kelių.

Už kampo iki pat geležinkelio, po visą didžiulį žemą plotą, kurį skersai išilgai vagojo gilūs nutekamieji grioviai, buvo pristatyta daugybė gatavų ir dar nebaigtų statyti individualių namukų. Neišvaizdūs, beveik vienodi, pilki, aptverti, jie eilėmis stovėjo gatvelių ir skersgatvėlių pakraščiuose. Šiuos sklypus paįvairino nebent vaismedžiai ir krūmai, tačiau tamsoj jų negalėjai įžiūrėti, ir mergaitei teko orientuotis tik pagal namų numerius, kuriuos apšvietė mažytės blausios lemputės. Nors dar nebuvo labai vėlu, ir televizija dar nebuvo užmetusi ant Rygos savo tinklo, nesimatė nė vieno praeivio, tik vienam kitam lange degė žiburys. Šaligatvių nebuvo, ir kojos klimpo į purvą, ėmė krėsti drebulys. Tai šen, tai ten be jokio piktumo kiauksėjo šunys.

Čia pat už kito posūkio jau turėtų būti... Trečias nuo kampo...

Mergaitė iškart neįžiūrėjo, ar prie gydytojos namų, ar prie kitų stovi automobiliai — greitosios pagalbos autobusiukas ir brezentinis milicijos gaziukas. Scilė jai vakar neleido eiti toliau kaip iki šio kampo: jeigu pasiseks susitarti, tai susitarsianti, jeigu ne, tai gydytoja tik supyksianti už jos atsivedimą ir vėliau gal net su Scile nebesileisianti į jokias kalbas.

Reikia pamatyti namo numerį. Jei pasirodys, kad automobiliai atvažiavę pas daktarę, ji kaip niekur nieko ramiai praeis pro šalį, o jei stovės prie priekinio namuko, jos tai visai neliečia. Juk tvirtai susitarta lygiai devintą, reikia ateiti laiku.

Nors namo numerį ji buvo įsidėmėjusi ir žinojo taip pat gerai kaip savo gimimo metus, vis dėlto susiieškojo raštelį. Kartu apčiupinėjo ir, kad būtų tikriau, užsegtą kišenę, kur buvo pinigai: viskas vietoje, galima eiti toliau.

Ji perėjo į kitą gatvelės pusę ir patraukė pirmyn. Lietus ėmė pliaupti dar pikčiau, lašai teškėjo per purvynus.

Tai buvo vienintelis namas, kurio žibėjo visi langai. Kai mergaitė ėjo pro šalį, virš prieangio įsižiebė gana

ryškus prožektorius ir nušvietė betono plokščių takelį ir vartus...

Atsivėrė durys, ir pasirodė du sanitarai su neštuvais, ant kurių kažkas gulėjo, užklotas balta drobe, tikriausiai paklode. Iš greitosios pagalbos autobusiuko iššoko vairuotojas, atidarė užpakalines dureles ir padėjo įstumti neštuvus į vidų.

Staiga mergaitė, pati nesuvokdama ką daro, pasuko skersai gatvę ir atsidūrė tarp abiejų automobilių. Ir išvydo ant neštuvų jauną moterį tankiais juodais plaukais, gaubiančiais veidą, beveik tokio pat baltumo kaip paklodė, kuria ji buvo apklota. Moteris keletą kartų suinkštė, paskui pradėjo monotoniškai verkšlenti.

Trinktelėjo durys, ir į prieangį išėjo milicijos karininkas ir vyriškis baltu chalatu, jis nešėsi krepšį su raudonuoju kryžium.

— Šitokioj vietoj! Tai barbariškumas! Tai žmogžudystė!

Jis nuskubėjo į autobusiuką, ir šis tuoj pat nuvažiavo, o milicijos karininkas grįžo į vidų. Languose geso šviesos, o mergaitė vis dar stovėjo ir kaip apdujusi spoksojo į namo numerį, kurį taip gerai buvo įsidėmėjusi.

Pirmą išvedė ir į milicijos automobilį įsodino kažkokią senę, kuri gynėsi ir klausinėjo, kodėl ir ją, ji nieko nežinanti, ji tiktai vandenį šildžiusi. Paskui išvedė moterį gerokai nudėvėtais karakulio kailiniais.

Mergaitė atsigodėjo ir spruko šalin. Po akimirkos automobilis stabtelėjo, ir ji daugiau jautė, negu matė, jog yra įdėmiai stebima pro langelį. Paskui gaziukas apsisuko ir netrukus jo šviesos dingo iš akių.

Gedulingos kalbos baigėsi.

Tvarkytojas tragiška veido išraiška, lyg ką tik būtų pametęs kapšą su tūkstančiu rublių, paskutinįkart pareiškė užuojautą Raivo motinai — jam reikėjo grįžti į koplyčią.

Pamažu vieta aplink kauburėlį ištuštėjo, beveik visi patraukė alėja vartų link. Kažkas patyliukais deklamavo: „Didžiulį akmenį užritino ant Pedro kapo, te neatsikelia tas maišas nuodėmių..." Savo pareigą jie buvo atlikę ir jautėsi laisvi.

Raivo motina ir sporto komiteto atstovas dar kiek užtruko, ji, rodos, pasakojo, koks bus paminklas, o jis žvilgčiojo jai per petį, nes rūpėjo, ar spės pasivyti išeinančius draugus. Mat buvo nutarę pakelti po kokią taurelę ir vis dėlto paminėti velionį savo ekssportininkų būryje.

Matai, Raivai Kambernausai, tu net paminklo sulauksi! Ir, galimas daiktas, jis bus didelis ir gražus, juk skulptoriui niekas nepasakys, koks tu buvai mazgotė ir niekšas. Ir net jei pasakytų, jis kaltų gražų, juk pinigai mokami už gražumą, o ne už teisybę! Paminklai irgi tapo apgaudinėjimo atributais, bet tikriausiai ir seniau taip būdavo.

Į Zaigą niekas neatkreipė dėmesio, kadangi ji nešėsi gėles neišvyniojusi, matyt, visi pamanė, jog priėjo artyn iš smalsumo. Ji pasuko prie lapų krūvos, norėdama išmesti vyniojamą popierių, ir vos susilaikė neišmetusi tenai ir rožių. Jos šviežios, ką tik nuskintos, švelnios, tamsiai raudonuose žiedlapiuose mirga rasos lašeliai. Kotai ilgi, puokštė didžiulė, ji kainuoja daugiau negu visos kitos gėlės, padėtos ant kapo.

— Še, ryk, tu pliuški Raivai Kambernausai! — lūpos krutėjo be garso, nors iš tiesų neapykantos kupinus žodžius šaukte šaukė.— Nuo šio akimirksnio aš apie tave daugiau niekada nebegalvosiu! Tu man miręs — ir viskas, ramybė!

Didžiulės meilės spalvos rožės gedinčią senikę nustebino ir suglumino. Ji nieko kito nesusiprato, kaip šūktelėti:

— Įlaužkit kotus, įlaužkit kotus, kitaip pavogs!

— Tegu!

Iš kur atsirado ši turtinga elegantiška dama? Kas ji Raivui galėtų būti? Geriau nebūtų švaisčiusi pinigų gėlėms, o gelbėjusi, kol buvo gyvas!

Neprisimeni, senoji? Žinoma, neprisimeni. Per daug mūsų buvo vedžiojama per tavo kambarį.

— Linkiu laimingos senatvės! — smeigė tiesiai į pačią širdį. Jeigu jau Raivas tau būtų parūpinęs kokį anūką, jie tikrai būtų buvę laidotuvėse. Tvarkytojas irgi nieko nesakė.

Ori, grakšti, apsirengusi kaip modelių namų manekenė, ji nuėjo, lydima apstulbusios senės žvilgsnio.

Įdomu, kaip tu dabar žvelgi. Taip pat abejingai, nieko neregėdama? O kaip iškilniai tu linktelėdavai galvą, atsakydama į nedrąsų mano pasveikinimą. Nužemintą pasveikinimą išraudusios, susigėdusios mergiūkštės, kuri, kad netrukdytų, per tavo kambarį eidavo vienomis kojinėmis. Mano batus juk visada matydavai prieškambaryje, ar ne? Ir jei pastebėdavai, tai tik todėl, kad jie buvo labai prasti, ne kartą batsiuvio prikaltais puspadžiais. Ką mergiščia darys, jei geresnių įsigyti neįstengia? Stipendija maža, iš namų pinigais paremti negali. Dar ačiū, jei atsiunčia kokį lašinių luistą ar bulvių krepšį. Mes visos bendrabutyje buvom iš gana vargingų šeimų, turtingesnės galėjo po dvi, po tris nusisamdyti kambarį. Gal ir jos geriau negyveno, tačiau vis tiek jautėsi kitaip.

Tu visuomet sėdėdavai, nugrimzdusi į minkštą gilų fotelį, ir žiūrėdavai televizorių. Taip, tu turėjai televizorių. Šią dėžę aš pirmąsyk pamačiau tavo bute. Tais laikais ji liudijo, kad šeima pasiturinti, privilegijuota ir žengia į koją su progresu. Galėčiau ant pirštų suskaičiuoti tuos kartus, kai tu ten nesėdėjai. Kartais net pamanydavau, kad tu specialiai lauki mūsų pareinant ir tik tada eini gulti.

— Labas vakaras, mama,— pasakė tada Raivas, tempdamasis už rankos mergaitę.

Motina, neatitraukdama akių nuo ekrano, linktelėjo — lyg mergaitės čia nė nebūtų, lyg ji irgi tyliai nebūtų jai pasakiusi „labas vakaras".

Raivo kambarėlis buvo nedidelis, beveik trikampis. Stalas, pora kėdžių, magnetofonas, prie durų pritaisyta kabykla drabužiams, lentyna su šiokiom tokiom dar mokyklos laikais pirktom knygom ir sofa, virš kurios ant sienos kabojo varžybose iškovoti diplomai lakuotais rėmeliais. Visur — ant stalo, palangės, net ant grindų, jei buvo skaityta gulint,— mėtėsi senesni ir naujesni „Sporto" egzemplioriai.

— Muzikos nori?— tyliai paklausė Raivas.

Mergaitė papurtė galvą.

— Trupučiuką...

— Gerai.

— Aš eisiu paieškoti ko valgomo. Valgysi?

Mergaitė linktelėjo. Raivas išėjo į virtuvę ir netrukus grįžo, nešinas buteliu pieno, buterbrodais su dešra, sūriu ir kitomis gėrybėmis, kurių pavyko surasti šaldytuve.

Valgydami jie laukė, kol pirmajame kambaryje motina išjungs televizorių ir pasiklos patalą.

— Užgesink šviesą,— paprašė ji, pajutusi apglėbiant vaikino rankas. Bijojo, kad jis pamatys akyse susitvenkusias ašaras, ir tai jį atstums. Kad pamatys jos išsipūtusį pilvą, ir tai jį atbaidys.

— Kokios išbrinkusios tavo krūtys...

— Taip dabar turi būti,— sušnabždėjo ji.

— Aš trokštu tavęs! Kaip aš geidžiu tavęs!

Ir ji atsidavė, dėdamasi aistringa, nors labiausiai norėjo nusisukti į sieną ir pravirkti.

— Gal tau reikėtų dar kartą nueiti pas tą daktarę? Gal nieko baisaus dar neatsitiko?— kiek atsikvėpęs paklausė Raivas.

— Aš paprašysiu, kad nueitų Scilė,— atsakė ji.

— Jei ten nepasiseks, aš pašnekėsiu su Vitoldu. Tu jo tikriausiai nė nepažįsti, jis žaidžia gynyboje. Jo žmona dirba akušere. Tiesa, treneris mano, kad mane vis dėlto priims į rinktinę. Tada mums prasidėtų kolosalus gyvenimas!

Praėjo dar dvi savaitės.

Raivas Kambernausas staiga pasidarė baisiai užsiėmęs, nebeateidavo į pasimatymus, paskui skambindavo į bendrabutį ir aiškindavosi, jog treniruojasi jau rinktinėje, todėl neturįs nė vienos laisvos minutės. Be to, reikėsią įsiforminti kitoje darbavietėje, ten mokėsią daugiau negu VEF'e, tačiau naujasis viršininkas įsikalęs į galvą, jog tada, kai nebūną treniruočių stovyklose arba varžybose, sportininkai turį lieti prakaitą, kaip ir visi, dabar tam viršininkui aukštos instancijos pareguliuosiančios mąstymo aparatą, bet laikas tuo tarpu lekiąs, su Vitoldu jis tikrai pašnekėsiąs, tik dar nepasitaikę tinkamos progos. Neliūdėk, vaikuti, aukščiau galvą!

Mergaitė klausydavosi ir linkčiodavo galvą. Ji nebeturėjo nei jėgų, nei drąsos, nei pasitikėjimo.

Raudonajame kampelyje sukosi plokštelė su Ivo Montano dainom, švelnūs apvalūs žodžiai lyg karklo kačiukai ritosi žemyn stačiais mediniais bendrabučio laiptais: „Ūžauja rudenio vėjas, ir man po kojų krinta lapų auksas. Prisimenu tave, drauguži, ir skausmas širdį taip kankina. Ak, kodėl šypsnį dovanojai..."

Dar po savaitės ji susiėmė ir nuėjo pas Raivo motiną. Ji ėjo pas motiną pasikalbėti, bet, kai ši, didinga ir neprieinama, atsistojo tarpdury, vos pajėgė sukrutinti lūpas:

— Prašom pasakyti, ar Raivas namie?

Aš mačiau, sena ragana, kaip tu svyravai, nenorėdama manęs kviesti į vidų. Išsiaiškinti ant laiptų tau būtų pakakę poros sakinių. Bet paskui tu pagalvojai, kad vienąsyk mums vis tiek teks pasišnekėti ir ant laiptų gali išgirsti kaimynai, jei iš nevilties aš imčiau raudoti. O juk Raivinis buvo viso namo pasididžiavimas, viso namo vilčių žvaigždė, ir tu negalėjai leisti, kad ši žvaigždė nublanktų.

— Raivas išvykęs į treniruočių stovyklą, kai grįš, jums paskambins. Įeikit valandėlei.

Tu atsisėdai į savo amžinąjį prakeiktąjį minkštąjį fotelį ir palikai mane stovėti priešais lyg teisiamąją.

— Su Vitoldo žmona nieko neišėjo... Jei būtų laiku, būtų galėjusi, o dabar jau per daug užleista...

Aš sukandau dantis ir nuleidau akis, nors turėjau džiaugtis, kad tu jau viską žinai ir man nebereikės pasakoti.

— Mano draugė turi vieną pažįstamą, kuri apsiima padėti... Tai brangiai kainuos, bet aš jums pridėsiu, kiek reikės... Adresas...

— Ne,— sumurmėjau aš, bet tu, matyt, nesupratai, antraip argi būtum ir toliau taip ramiai kalbėjusi.

— Tik su sąlyga, kad po to jūs išvažiuosit į savo kaimą, nes jums bus reikalinga absoliuti ramybė. Iš kurio valsčiaus jūs būsit?

— Aš gyvenu miestelyje.

— Šeštadienį...

— Neverskit manęs to daryti! Labai prašau, neverskit! — raudodama sušukau.— Aš bijau! Aš galiu numirti! — Ir šniurkščiodama pro ašaras pradėjau pasakoti apie mo-

terį juodais šiurkščiais plaukais, kuri vis dar aimanuodavo ant neštuvų, vos tik užmerkdavau akis. Norėjau pulti ant kelių, prisiekti, kad būsiu pati geriausia, paklusniausia marti, kokia kada yra buvusi, kad ją gerbsiu, mylėsiu, būsiu stropi. Kad ir Raivas vis dėlto nori likti su manim, kad po dvejų metų baigsiu technikumą ir pati galėsiu pragyventi ir išlaikyti vaiką, kad aš nebūsiu našta, kad visuomet daug dirbdavau ir darbo nebijau. Bet visa tai liko nepasakyta, nes liežuvis lyg užsuktas malė vis tą patį: apie aimanuojančią moterį ir senę, kuri gynėsi, sakydama: „Už ką mane, aš tik vandenį šildžiau",— ir apie gydytoją, kuris baisėjosi: „Tokioje vietoje! Tai žmogžudystė!"

— Padėti galima tik tam, kas pats to nori! — šaltai pasakei.— Nustokit pagaliau, aš irgi turiu nervus!

Tu mane išgrūdai pro duris. Netekusią vilties, pažemintą. Žinoma, išėjau aš pati, tu net neprisilietei prie manęs, bet vis tiek — buvau išvaryta. Kaip paleistuvė, kaip mergšė. Dar gerai, kad nepasakei: „O gal Raivas ne vienintelis turi teisę vadintis tėvu?" Nemeluok, šį sakinį mintyse turėjai, kad priverstum mane nutraukti nėštumą, bet bijojai jį garsiai pasakyti. Dėl Raivo. Juk jis buvo pasislėpęs savo kambary ir klausėsi. Taip, jis buvo mazgotė, ir tu jį tiek tevertinai. Ir vis dėlto bijojai, kad toks pasakymas gali užgauti jo vyrišką savimeilę. Bet, matyt, be reikalo bijojai.

Apačioj, kieme, aš girdėjau, kaip tu jam skaldei antausius. Pati striūbaudama, pagauta pykčio, šaukei: „Kuily! Nevidone! Prasmek iš mano akių! Lėk pas savo kalę!" Ir pylei jam antausį po antausio, o jis tik murmėjo: „Nereikia, mamyte! Prašau tave, nereikia, mamyte!" Nuo to tavo sąžinė liko švari.

O bendrabutyje sužinojau, jog mano reikalus svarstys pedagogų tarybos posėdyje. Galbūt niekas manęs neapskundė, gal išdavė pačios pilvas. Kad ir kokius laisvus drabužius vilkėčiau, savo padėties nuslėpti nebegalėjau.

Taip, bet ko tu tąsyk prikaišiojai savo išlepėliui, senoji ragana? Argi nebuvo kvaila dėtis nustebusia? Juk dešimtis kartų buvai mačiusi mane pasiliekant pas Raivą per naktį, net didžiausiam aplėpausiui tu negalėtum įkalbėti,

jog manei, kad mes tik bučiuojamės. Ne, tu paprasčiausiai tikėjais, kad viskas baigsis laimingai. Juk berniukui nuo to gerėja medžiagų apykaita, spuogų ant veido nesiranda. Gerai, kad jis turi išsirinkęs vieną merginą, kitaip dar, ko gero, ligą parsineš. Aš tavo akyse nebuvau žmogus, tau rūpėjo vien Raivas ir jo šlovė. Tai dabar, ką pasėjai, tą ir pjauni. Ką tik su tuo mazgote užkasė į kapą ir tavo viltis ir svajones, o tau pačiai už bausmę dar kurį laiką teks valkiotis, kol sulauksi mirties.

Kitoj kapinių vartų pusėj stovėjo būrelis vyrų. Matyt, kokio artimesnio draugo Raivo motina buvo paprašiusi pakviesti laidotuvininkus į šermenis. Tai jis visus jau buvo surinkęs ir laukė pačios senikės.

Zaiga girdėjo už nugaros per žvyruotą takelį artėjančius smulkius baugščius žingsniukus. Senė stengėsi ją pasivyti. Vėjyje plaikstėsi juodo šilko šalis ir pūstas sijonas. Zaiga praėjo pro vyrų būrelį ir sulėtino žingsnį. Tada Raivo motina sugriebė jai už rankovės.

— Panelyte, aš atsiprašau... Gal ir jūs rastumėt laiko. Stalas padengtas restorane...

— Ne viską norisi prisiminti, Raivo motin.

— Aš jus kažkada anksčiau esu mačiusi.

— Bet labai seniai, Raivo motin. Mano vardas Zaiga. Iki pasimatymo!

Ir ji greit priėjo prie automobilio ir įsėdo vidun.

— Zaiga! Zaiginia! — pašaukė palūžusi senikė.

Automobilis išspjovė dūmų tumulą ir nuvažiavo. Laidotuvininkai visi kaip vienas pažvelgė „Volgai" įkandin, paskui ėmė žvalgytis autobuso, kuris turėjo parvežti juos.

— Namo?— paklausė vairuotojas.

— Ne, į darbą.

Kur nugalėtojos triumfas? Kur keršto saldybė? Kur? Kodėl tu man nė šito neleidi, prakeiktas Raivai Kambernausai?

Ir ji staiga pradėjo raudoti, blakstienų tušu ir dažais išsimurzindama veidą.

Tai buvo pirmas ir vienintelis kartas, kai vairuotojas regėjo ją verkiančią. Jis sustabdė automobilį prie šaligatvio, bet ji liepė važiuoti toliau.

— Nieko... Tuoj pereis... Aš tuoj suimsiu save į rankas... Ar jūs atsimenat tokią pavardę — Kambernausas? Tinklininkas Raivas Kambernausas?

— Gal kada ir esu girdėjęs,— abejingai patraukė pečiais vairuotojas.

PENKTAS SKYRIUS

Fanatikų niekad ir niekur netrūksta. Laimė, ne visus juos apsėda religinės ar panašios idėjos, dalis iš jų kasdieniame gyvenime yra visai neblogi kolegos, kurie nepakantūs ir pernelyg gudrūs darosi tik tada, kai kas užkabina jų apsėdimo objektą. Iš esmės jie labai panašūs į kolekcionierius, tiktai nepuola prie supelijusių pergamentų ir kitos mantos, kuri kur nors dūla ar rūdija, bet viliasi nusipelnyti pasaulinę šlovę ir nemirtingą pripažinimą darbais, apie kuriuos nė vienas rimtas žmogus negalvoja ir už kuriuos nė viena įstaiga algos nemoka. Harijo Daukos vidaus reikalų skyriuje toks apsėstasis buvo Pėteris Sypuolas, kuris savanoriškai pasiprašė į archyvą ir, visų manymu, ten su aktų aplankais gainiojo dulkes. Tačiau pats Sypuolas sakėsi sumanęs didelį darbą ir nuo intensyvaus galvos sukimo net pradėjęs plikti.

Prancūzo Bertiljono šimto metų senumo laimėjimai — nusikaltėlių kartoteka su rankų ir kojų išmatavimais — pakišo Sypuolui mintį patobulinti vidaus reikalų valdybos turimą kartoteką. Jam atrodė, kad jau sugalvojo, kaip pagal fotorobotą surasti asmenį, jeigu jo fotografija jau yra archyve.

Kai jam dingtelėjo ši mintis, jis neberado ramybės nei dieną, nei naktį — atrodė, jog savo laiką bus pražiopsojęs, jog toks paprastas atradimas kam nors jau bus šovęs į galvą prieš daugelį metų. Laimė, Sypuolas gebėjo skaityti keturiom kalbom, ir jam taip rūpėjo patirti, kas yra nukniaukęs jo idėją, jog tol neišlindo iš bibliotekų skaityklų, kol nepervarė visos Rygoje įmanomos gauti specialiosios literatūros. Bet tenai nebuvo nė užuominos nei apie vagį, nei apie pavogtą daiktą, ir jam iš susijaudinimo net kojas pakirto, juk, galimas daiktas, jis dar nėra

apvogtas. Dabar pasidarė brangi kiekviena minutė, nes jam ėmė vaidentis, jog ir šiapus sienos ir anapus niekas nieko daugiau neveikia, kaip tik vargsta prie jo išradimo, kad tik tikrasis autorius liktų kvailio vietoje.

Ilgai zyzęs, Sypuolas gavo atostogų anksčiau, negu buvo numatyta, ir nusibaladojo į Maskvą, bet ir ten nerado įrodymų, kad jį dominančia kryptimi būtų dirbama.

Po to buvo metas, kai iš žmonos bei vaikų atminties pamažu baigė išdilti brangūs šeimos tėvo veido bruožai, nes namo jis trumpam parsirasdavo tik pačioje nakties tamsybėje. Susitikęs koridoriuje bendradarbį, Sypuolas jau nebesakydavo: „Labas rytas!"— kaip dera inteligentiškam žmogui, bet godžiai prašydavo parūpinti fotorobotą.

Gerai pagalvojus, Sypuolo pastangos vis dėlto turėjo šiokią tokią prasmę. Jis rėmėsi tuo, kad fotorobotai montuojami vis iš tų pačių veido atvaizdo dalių. Sypuolas tas dalis tam tikra eile sunumeravo. Todėl kiekvienas fotorobotas, be vizualinio vaizdo, įgijo dar aštuonženklį skaičių, kur pirmasis skaitmuo reiškė kaktą, antras — nosį, trečias — burną,— ir taip toliau iki aštunto, kuris nusakė ausų formą. Jei ir kartotekoje prie kiekvieno asmens kortelės sužymėsi atitinkamus aštuonis skaitmenis, tarkim, kad liudytojai dėl vienos pozicijos gali suklysti, vis tiek paieškos laikas sutrumpės maždaug šimtą kartų. Pastaroji aplinkybė ypač svarbi, nes tada nusikaltėlis nespės pakeisti savo išvaizdos, todėl tolesniame etape neklaidins liudytojų ir nepridarys painiavos.

Nors pats Pėteris Sypuolas nė akimirkos nesuabejojo savo atradimo svarbumu ir tvarkydamas kartoteką sugaišo baisybę laiko, iki šiol dar nebuvo pavykę pagauti nė vieno ieškomojo. Šį esminį trūkumą autorius aiškino tuo, kad spėjęs sutvarkyti vos trečdalį kartotekos ir kad dar nesugalvojęs formulės, kuria galėtų išreikšti veido bruožų permainas senstant. Daugelis kartotekos „herojų" buvo nufotografuoti prieš dvidešimt trisdešimt metų, o kadangi jiems daugiau nebepasitaikė nusižengti įstatymui, naujesnių jų nuotraukų nebuvo.

Sypuolą skaudino veiklos trūkumas, todėl jis stengėsi nepraleisti nė karto — o tai pasitaikydavo gana retai,— kai

mažoje salikėje prie ekrano ir projektoriaus susirinkdavo liudytojai ir būdavo kuriamas fotorobotas.

Atsilošę minkštose kėdėse, sukviesti piliečiai žiūrėdavo į ekraną ir komanduodavo, kurią iš pridėtų veido dalių palikti, kurios ne. Kartais tarp jų iškildavo nesutarimų, bet tai nesudrumsdavo gyvos darbo nuotaikos, ir žmogus prie projektoriaus, kurio pareiga buvo iškilią kaktą pakeisti į tiesią ar įdubusią, paprastai rasdavo kompromisą.

Kai fotorobotas būdavo baigtas, Sypuolas su gautais aštuoniais skaičiais droždavo į archyvą, ir būdavo aišku, jog artimiausias dvi paras išsimiegoti negaus, nes vyresnybė kol kas dar neleido išsidėstyti kortelių pagal skylučių ar rantelių sistemas,— tekdavo kiekvieną atskirai ištraukti ir palyginti su atsinešta aštuonių skaitmenų informacija.

Todėl kvaila būtų stebėtis tuo apsimestiniu abejingumu, kuriuo Pėteris Sypuolas bandė pridengti savo triumfą, kai pasibeldęs neskubėdamas įėjo į tardytojo Harijo Daukos kabinetą. Harijas tuo metu apklausinėjo kažkokį liudytoją, vienoje iš kelių jam užkrautų kriminalinių bylų, jis žinojo laiko kainą ir todėl pasišovė išklausyti kolegą tuojau pat, bet šis trumpu gestu parodė netrukdysiąs, palauksiąs ir, patogiai atsisėdęs ant nuzulintos bydermejerio stiliaus sofos, išdidžiai užsimetė koją ant kojos ir ėmė apžiūrinėti kabineto apstatymą taip susidomėjęs, lyg koks turistas, atsidūręs istoriniame valstybės saugomame pastate, kurio niekada nebuvo regėjęs. O koks jis atrodė didingas! Net žvaigždutės antpečiuose šviesiau spindėjo.

Pagaliau liudytojo apklausa buvo baigta, lengviau atsidusęs jis pasirašė kiekviename protokolo lape ir išėjo iš kabineto, o Sypuolas tučtuojau persėdo į jo vietą kitoje Harijo rašomojo stalo pusėje, ištraukė iš voko keturias fotografijas ir išdėliojo priešais tardytoją. Ir didžiuodamasis klausiamai žiūrėjo, kas dabar bus.

— Sveikinu, seni! — nuoširdžiai džiaugdamasis šūktelėjo Harijas, kuris niekada nepavydėdavo kitam sėkmės.

— Kuris iš jų tau tinka?

— Erikas Vecbėrzas. Aš nežinojau, kad jis yra teistas. Mergiotės iš biuro man davė neteisingą informaciją. Tai daug ką keičia.

Nors visos nuotraukos buvo gana panašios, Harijas nedvejodamas paėmė antrą iš dešinės. Vos prieš kelias dienas su šiuo vyru jis čia kalbėjosi, nuotrauka irgi nebuvo sena, daryta gal prieš metus ne daugiau. Apsirikti negalėjai.

— Jis man čia suvaidino labai įtikinamai! Žinai, toms informacijos biuro mergiščioms reikės duoti pipirų.

— Hari,— sumišo Sypuolas, vienu gaistu širdis jam nukrito į užkulnius.— Tai joks Erikas Vecbėrzas.— Paėmęs iš Daukos nuotrauką, jis atlenkė prie jos prisegtą lapelį ir perskaitė:— Viktoras Vazovas-Voiskis. Pravardė „Yla". Gimęs penkiasdešimt šeštais metais Rygoje. Ūgis vienas kablelis aštuoniasdešimt du. Išsilavinimas vidurinis. Triskart teistas — visus kartus už butų plėšimą.

— Tu esi tuo tikras?

— Pats išrašiau.

— Kas dar apie jį žinoma?

— Paskutinį sykį paleistas prieš pustrečio mėnesio.

— Gyvena Rygoje?

— Sakėsi važiuosiąs į Murmanską pas tėvą. Rygoje nėra prisiregistravęs.

— Parodyk man dar kartą tą nuotrauką! Kad mane perkūnas... Kad mane... Tai Erikas Vecbėrzas.

Harijas Dauka ištraukė iš rašomojo stalo stalčiaus tipografiniu būdu padaugintą piešinį — iš abiejų atvaizdų žvelgė tas pats žmogus. Žinoma, viena kita smulkmena nesutapo, nes fotorobotas juk buvo kombinuota nuotrauka, tačiau abu kriminalistai neabejojo, jog turi reikalą su tuo pačiu subjektu.

Jiedu kartu pagalvojo, kad Vazovas-Voiskis gyvena su Eriko Vecbėrzo dokumentais, tačiau ši mintis buvo pernelyg jau nelogiška. Vecbėrzas turėjo aukštą kvalifikaciją, retą profesiją, ištisus dešimt metų jis buvo išdirbęs toje pačioje gamykloje, jo vietoje kitas nebūtų sugebėjęs dirbti. Vecbėrzas turėjo šeimą ir kaimynus, kurių kaimynystėje jis gyvena jau gana seniai. Vecbėrzas turėjo...

— Nežinau, kaip tai atsitiko, bet į archyvą vietoj Vazovo-Voiskio fotografijos pateko Eriko Vecbėrzo nuotrauka,— pasakė Dauka.

Sypuolas papurtė galvą.

— Plaukus dar galima nusidažyti, bet juk ūgis visai vienodas. Centimetras į centimetrą. Čia kažkas nesuprantama.

— Aš užklausiu Murmanską.

— Nieko gudresnio tu dabar ir nespėtum padaryti.— Šis nesusipratimas Sypuolą aiškiai nuliūdino, nes šiek tiek atitolino tą valandą, kai jis bus apvainikuotas laurų vainiku.— Einu. Man apačioj susikaupė baisiai daug darbo.

Tardytojui Daukai irgi buvo labai apkrauta diena, tačiau popiet jis ištaikė porą valandų, atidėjęs Mendejo Mnacokanovo apklausą,— šis, ne taip kaip Vazovas-Voiskis, niekur nedings, nes šluoja gatves ir gyvena griežtoje priežiūroje.

Kaip ir buvo tikėtasi, teletaipas iš Murmansko atnešė žinią, jog pilietis Viktoras Vazovas-Voiskis, Genadijaus sūnus, nei pačiame mieste, nei Murmansko srityje nėra priregistruotas.

Iš visų priemonių, kurių galėjo imtis Harijas Dauka, kad surastų niekur negyvenantį, trissyk teistą recidyvistą, pradžiai jis pasirinko reikalaujančią mažiausiai darbo: nuėjo į archyvą susipažinti su paskutine Voiskio byla, per kurią šis ištisiems trejiems metams buvo praradęs laisvės džiaugsmus. Čia bent jau apytikriai bus nurodyta, kurioje miesto pusėje jo ieškoti. Pora šiapus grotų praleistų mėnesių paprastai per trumpas laikas, kad spėtum susirasti naujų pažįstamų,— tenka apsieiti su senais draugais.

Skliautuotais rūsio koridoriais kilpų kilpom vingiavo neobliuoti stelažai, pilni dulkėtų bylų, tačiau prašomąją Dauka vis dėlto gavo greitai.

Jis atsisėdo prie stalelio ir ėmė bylą sklaidyti.

Šešių nusikaltėlių grupė buvo nuteista už daugiau kaip dešimties butų apiplėšimą ir dviejų automobilių vagystę. Automobiliais iš pradžių buvo manyta tik išsivežti prisigrobtą turtą, tačiau vėliau, kai pritrūko pinigų, jie buvo parduoti dalimis. Vyriausiajam iš grupės jau buvo per trisdešimt, jis dalyvavo veik visose vagystėse. Teismas jį pripažino svarbiausiu kaltininku ir paskyrė didžiausią bausmę — šešerius metus, nes vieneri jam dar buvo likę iš ankstesnės bausmės. Vazovas-Voiskis pagal svarbumą užė-

mė antrą vietą, nors buvo prisidėjęs tik prie dviejų vagysčių. Ne taip kaip kitos, šios dvi buvo labai kruopščiai suorganizuotos — ir abu kartus nukentėjusiųjų prarastas turtas buvo įvertintas penkiaženkliu skaičiumi. Kai nusikaltėliai buvo sulaikyti, kaip tik šio turto pavyko atgauti labai nedaug: Vazovas-Voiskis tvirtino, jog viską pardavęs gatvėje nepažįstamiems žmonėms, o pinigus prašvilpęs restoranuose ir pralošęs kortomis. Lošti jam, matyt, tikrai nesisekė — lošimas buvo minimas ir kitų nuteistųjų parodymuose. Dažniausiai buvo lošiama paties Vazovo-Voiskio trijų kambarių kooperatiniame bute, kur iki pardavimo buvo laikomas ir prisiplėštas turtas. Pradedantieji iš visų šešių buvo tik du, pradedantieji jie, matyt, buvo ir lošėjai, nes kartą, be pinigų, vyresniajam ir Voiskiui buvo prakišę ir savo grobio dalį. Teismo sprendimu butas buvo atiduotas kooperatyvo žinion, bet kompensacija už jį nukentėjusiems padengė tik menką nuostolių dalį, nors vykdomieji raštai Vazovą persekiojo jau nuo pat pirmojo teismo. Sulaukęs dvidešimties metų, jis jau buvo spėjęs įlįsti į tokias milžiniškas skolas, jog praktiškai negalėjo tikėtis jų grąžinti iki pat amžiaus galo.

Iš nuteistųjų adresų buvo matyti, jog visi gyveno beveik tame pačiame Kengaragio rajone, todėl Dauka paskambino tenykščiam apylinkės inspektoriui ir susitarė po pusvalandžio susitikti.

Apylinkės inspektoriaus kambarėlis buvo už draugovininkų štabo. Per mažą koridoriuką, kurį beveik užėmė paprastas suolas su atkalte interesantams, galėjai išeiti į namo laiptinę, o iš jos į lauką.

Inspektorius buvo plačiapetis majoras, kalbėjo su vos jaučiamu latgaliečių akcentu ir sakėsi čia dirbantis jau seniai.

— Žinoma, kad čia Viktoras,— pasakė jis, vos užmetęs akį į nuotrauką. Ir atsiduso:— Nusirito vaikis pakalnėn, nė nepamačiau. O geras vaikis buvo. Kitus aš čia bardavau, gainiodavau, su juo niekad vargo neturėjau. Mandagus, kepurę pakels, dar koja brūkštelės. Kai paaugo, mažiau jį bematydavau, šiame miesto gale ypatingų pramogų nėra, jaunimas važiuoja linksmintis į centrą. Ir staiga — butų apiplėšimas. Tėvas per vieną dieną susibaigė, pa-

mačiau gatvėje — nebepažinau, motina lakstė, rūpinosi atlyginti nukentėjusiems, kad bent iki teismo paleistų be antrankių. Paleido. Kitą sykį po savaitės Viktorą ir dar vieną nutvėrė vagiančius tiesiai bute. Daiktai jau buvo sukrauti į lagaminus. Davė kaip reikiant, bet tiems mažamečiams visokios lengvatos — po pusantrų metų grįžo namo. Aš vėl vargau, kol įtaisiau į darbą, juk neturi aštuoniolikos, o dar iš kolonijos, tokių nė vienas taip lengvai į savo gamyklą nenori priimti. Jau apsidžiaugiau, kad bus gerai, bet po dviejų mėnesių — vėl atgal už tą patį. Motina mirė, tėvas sulaukė, kol grįžo iš kolonijos, atidavė butą ir pats išvažiavo kažkur į Šiaurę. Neklauskit manęs priežasčių, šiuo atveju tam jų nebuvo — vienintelė, laukta atžala, tėvai — padoriausi žmonės... Bet nusirito pakalnėn, ir gana. Kvailai išeina, bet taip yra. Vėl ko nors prisivirė?

— Taip atrodo.

— Na, na... Aš čia kokį pustuzinį tokių turiu, kur laisvės beveik nespėja nė pauostyti.

— Kur mes jį galėtume rasti?

— Viktorą?— Majoras susivokė, jog klausimas ne vietoje, ir užuot atsakęs, patraukė pečiais.— Nežinau, nesu jo matęs, bet kažkas sakė... Pala, kas man sakė? Turbūt jo senųjų namų kiemsargė. Tuoj aš jai paskambinsiu...

Įgaliotinis, reikia manyti, žinojo, kodėl su kiemsarge reikia kalbėtis užuominomis. Jis tai padarė mikliai ir Viktorą paminėjo tiktai prabėgomis, tačiau iš majoro galvos linktelėjimo Harijas suprato, jog reikalinga informacija gauta.

— Čia man gyvena viena tokia baro dama, kaip aš ją vadinu,— pasakė majoras, kabindamas nuo kablio uniforminę kepurę.— Nueisim, man vis vien reikia ją pagąsdinti, kad nedirba. Ilgiau kaip mėnesį nė vienam darbe neišbūna. Kadgi sunku,— nusišypsojo jis.— Naktį po karčemas, rytą į darbą. Kas čia gali ištverti? Dvi seserys — ir abi tokios! Mamytė dirbo viršininke, kažkur nutekėjo, paliko dukterims butą. Aš tau sakau, butai tokiems byra kaip iš gausybės rago, o doras žmogus laukia jo metų metais ir niekaip negali sulaukti.

Pėsčiųjų takelis vingiavo tarp vienodų daugiaaukščių silikatinių plytų namų su apšiurusiais krūmeliais ir smėlio dėžėm kiemuose. Kažkur toliau buvo girdėti traukinys dundant.

— Čia einam į vidų. Ketvirtas aukštas.

Laiptai buvo siauri ir ganėtinai apskretę. Majoras beldėsi veltui. Kažkokia nebejauna moteris, nešdamasi pro šalį vaiko vežimėlį, įgaliotiniui pašaipiai pasakė:

— Belskitės garsiau, tos juk dieną miega, o dirba naktimis!

Einant į autobusų stotelę, majoras pasakė, jog gal ir geriau, kad dabar nepavyko įeiti. Jeigu Viktoras čia gyvena, protingiau būtų atvažiuoti kokią šeštą ryto.

— Tokiu metu nėra kur pasidėti, ir jie lenda į savo migius kirmyti. Jūs pats ryt atvažiuosit? Taip būtų patogiau, prireikus būtų galima kratą padaryti. Bet būtinai einam kartu, aš šį rajoną vis dėlto geriau pažįstu negu jūs. Iki pasimatymo!

— O jeigu penktą?

— Gerai!

Kai sučirškė žadintuvas, tardytojas Dauka pro langą pamatė, kad operatyvinės grupės automobilis jau laukia prie durų. Su gaisrininko miklumu įšokęs į kelnes, persibraukęs žandus elektrine skutimosi mašinėle, piktai gurgiant tuščiam pilvui, jis puolė į apačią, kad žmonės be reikalo negaištų laiko. Tačiau pasirodė, kad šie buvo nusiteikę palaukti — pasitaikęs iškvietimas kaip tik į šią pusę, tad nusprendę atgal į skyrių tuščiai nevažiuoti.

Rajono inspektorius stovėjo prie sutarto kampo ir sklaidė kažkokius dokumentus, kai automobilis privažiavo, jis greit susibruko juos į vidinę milinės kišenę.

— Mašinos niekur nenuvažiuokit, tegu stovi čia pat,— perėmė vadovavimą majoras.— Tegu pamato pro langą, tada supras, kad reikalas rimtas — jos baisiai bijo rimtų reikalų.

Paskambino ir pasibeldė, bet niekas neatėjo atidaryti, ir majoras, priglaudęs ausį prie durų, įdėmiai pasiklausė. Staiga jis užmerkė iškart abi akis, ir Harijas suprato, jog viduj kažkas yra.

— Atidaryk duris, Bela, tai aš! Nepykdyk manęs!

Šūktelėjo, smarkiai pabarškino ir vėl priglaudė ausį prie durų. Dabar iš jo mirksėjimo ir veido išraiškos galėjai suvokti, jog viduje prasidėjo bruzdėjimas.

— Bela, atidaryk!

— Kas tenai?— paklausė iš vidaus išgąstingas moteriškas balsas.

— Aš, apylinkės inspektorius!

Barkštelėjo durų grandinėlė, spragtelėjo spyna, ir už slenksčio Harijas išvydo užsimiegojusią dvidešimt trejų ar kiek vyresnę moterį, žibančią gana menkoje laiptinės šviesoje. Harijas tikėjosi išvysti susivėlusią ir nusivalkiojusią būtybę, tačiau ši labiau panėšėjo į merginą iš komercinių italų filmų — ilgas išsiuvinėtas geltono šilko chalatas, ant kojų šlepetės užriestais galais, plaukuose ritinėliai, bet aprišti plona peršviečiama skarute. Ji atrodė daili ir išpuoselėta.

— Kodėl tu, Bela, neatidarai, kai beldžiu?— paklausė majoras, sprausdamasis pro ją į butą.

— Ar aš žinau, kas čia naktį daužosi?

— Argi naktį? Žmonės apie šį laiką keliasi į darbą! Kur tu dirbi?

— Vagonus mazgoju. Bet dabar turiu biuletenį — peršalau.

— Parodyk nedarbingumo lapelį!

Moteris nusigręžė ir ėmė raustis po sekreterą.

Kambarys jau nebuvo toks kaip italų filmuose, tačiau apleistu irgi nebūtum pavadinęs, nors kosmetinio remonto labai reikėjo. Visur trūko šeimininko rankos. Kažkada brangiai pirkti tamsūs baldai išklibę, spintos durys laikosi vos ant vieno vyrio, tačiau naktinės puotos pėdsakų neregėti.

Harijas tyčia paliko duris tik privertas ir pasuko paskui Belą ir majorą į kambarį. Jei kas yra pasislėpęs virtuvėj ar tualete ir nori bėgti, palankesnio momento nesulauktų. Juk jis mano, kad atsigrūdo apylinkės inspektorius su kokiu draugovininku, ir negali žinoti, kad kieme jį pasitiks vaikinai iš operatyvinio automobilio.

Bela surado mėlyną nedarbingumo lapelį ir padavė inspektoriui. Šis peržiūrėjo datas ir grąžino.

— O sesuo?— Apylinkės inspektorius linktelėjo į galinio kambario duris.

— Jos berniuką išbėrė.

— Pabelsk, aš vis dėlto noriu pažiūrėti.

— Ji žino, kad jūs čia esat.— Bela atidarė duris ir uždegė šviesą.

Plačioje lovoje gulėjo ne ką vyresnė moteris ir berniukas smulkiais rausvais puškiukais išbertu veidu. Ne, nei viena, nei kita nebuvo iš tų, kuri su briliantais ausyse vaikščiojo po turgų už parankės su sukčium,— tamsiaveidžiai pietiečiai ją pavaizdavo visai kitokią, ypač pasigardžiuodami.

Majoras mikliai atsiklaupė ant kelių ir pažiūrėjo po lova. Bela paniekinamai šyptelėjo, todėl majoras paraudęs pasakė:

— Atsiminiau aną tavo seniuką, kuris buvo palindęs po apačia ir niekaip nebegalėjo išlįsti. Sakau — gal ir dabar kokiam reikia pagelbėti. Ar jis daugiau nebeateina? Ta pačia proga atidaryk ir spintą.

Bela atidarė spintos duris ir parodė, kad ir ten nieko nėra.

Harijas su majoru grįžo į pirmąjį kambarį, sesuo su berniuku nesikėlė.

Majoras nenurimo, išlandžiojo virtuvę ir kitas patalpas, bet niekur nieko nerado.

— Kada tu pamatysi Viktorą?— netikėtai paklausė.

— Kokį Viktorą?

— Pati žinai, apie kurį Viktorą aš klausiu.

— Vazovą-Voiskį?

— Taip, taip. . . „Ylą".

— Apie tą idiotą aš nieko nenoriu girdėti.

— Bet mes norim. Mano kolega nori jį net pamatyti. Juk jis pas tave gyvena.

— Gyveno! Kai iš ten išėjo, neturėjo kur dingti, tai aš ir priėmiau. Vis dėlto didžioji mano meilė. Priėmiau ir šėriau kaip bulioką, o jis nudžiovė man visus skudurus ir išmovė.

— Pareiškimą milicijai parašei?

— Nieko aš nerašiau ir nerašysiu. Tegu paspringsta!

— Bent jau pasakyk, kur jo ieškoti.

— Duokit jūs man ramybę, aš... Aš jam iš paskos nelakstau, tam idiotui!

— Bela, valdyk liežuvį, aš galiu supykti.

— Eikit į čigonų namus, ten antrame aukšte jis turėtų būti,— staiga atsiliepė sesuo iš kito kambario.— O tu, ožka, nedangstyk šito maitos, dar pati įkliūsi, prisidirbsi bėdos!

— Rūpinkis geriau savim, o ne manim!

— Eikit tik į čigonų namus, ten jis yra! — vėl šūktelėjo iš galinio kambario.

Automobilyje majoras pasitrynė dar užmiegotas akis ir, nė į vieną nesikreipdamas, pasakė:

— Ką aš joms padarysiu? Nieko. Triukšmo namie nekelia, į naktinę karčemą susikviečia vos bepakrutančius senukus, tie klusnūs ir elgiasi ramiai. Jaunos, tvirtos moteriškės, o pačios sau duobę kasa. O nekvailos, pačios supranta, jog amžinai šitaip nebus. Vagonų plovėjos su lakuotais nagučiais! Pačios tos! Padirbės kokią savaitę, ir tiek tematysi! Jei išmoktų kokio padoraus darbo, gal ir atsistotų ant kojų.

Automobilis per tą laiką išvažiavo iš namų sangrūdos ir įsuko į plačią asfaltuotą gatvę, einančią lygiagrečiai su geležinkeliu.

— Važiuokit tiesiai,— tarė majoras.— Dar geras gabalas kelio.

— Ką ji ten šnekėjo apie didžiąją meilę?

— Gryna nesąmonė,— numojo ranka majoras, o po valandėlės paaiškino:— Bela jam gal ir buvo pirmoji ir didžioji meilė, o ne atvirkščiai. Taip bent man kiemsargė pasakojo. Tada, kai Viktorą pirmąsyk pasodino. O jai pasakojo Viktoro mama. Mamos visuomet randa romantiškų priežasčių. Vogtus pinigus jis esą kleidęs su Bela, jai visuomet būdavę per maža, grasindavusi išeiti pas kitą. Važiuodavę ūžti net į Taliną ir Leningradą. Paauglio vaikio naktimis nebūna namie, o motinėlė laiko liežuvį už dantų lyg kokia sąmokslininkė. Ko tada stebėtis, jeigu pačią po to ištiko infarktas.

Beveik per vienodą nuotolį nuo gatvės ir geležinkelio linijos su malkinių eilute priekyje ir geležine pompa kie-

me, visai atviroje vietoje, be tvorų, stovėjo tinkuotas medinis dviaukštis, nudažytas rožine spalva.

— Šitas irgi man baigia išlįsti per gerklę,— lipdamas iš automobilio, pasiguodė majoras.— Visi lyg ir kažkur dirba, o iš tiesų šlaistosi po Centrinį turgų ir spekuliuoja.

— Atsimenu, čia seniau ganydavosi bėras arklys.

— Tai buvo seniai. Tada čia gyveno vieni čigonai.

— O dabar?

— Dabar gyvena ne tik jie, bet irgi tik ir žiūrėk. Ir vis vien kas nors atsitinka. Pavasarį keturis patupdėm už išprievartavimą.

Nusprendė, jog vėl eis aukštyn tik dviese, o likę automobilyje vyrukai stebės, kad niekas per tą laiką neišsmuktų iš namo.

Tiesiai nuo lauko durų prasidėjo apsilupęs nešvarus koridorius, iš abiejų jo pusių buvo butai. Kažkur pravirko vaikas, motina jį aprėkė.

— Čia... Tik žiūrėk, kad nepargriūtum.

Į antrą aukštą vedė siauri statūs girgždantys laiptai be turėklų, išmintomis, net įdubusiomis pakopomis.

— Kaip maiše... Prisilaikyk sienos,— tarė majoras.

Iš tamsos jie išnėrė antrajame aukšte. Pačiam gale blausiai žibėjo langas, lauke jau aušo.

Buto numerių negalėjo įžiūrėti, ir majoras ėmė skaičiuoti duris.

— Man regis, kad šitos,— burbtelėjo jis ir pasibeldė.

Po valandėlės durys atsidarė, ir Harijas išvydo moterį, kuri siautėsi flanelinį chalatą. Plūstelėjo šilto, sudvisusio oro banga.

— Labas rytas!

— Labas rytas...— atsakė moteris. Jos žvilgsnis buvo ir baikštus, ir budrus. Atrodė, jog nei naktiniai, nei rytiniai milicininkų vizitai jos jau nebestebina, jog ji susitaikiusi su tuo, kad vėl teks ką prarasti.

— Ar Viktoras namie?

— Jis miega.

Harijas su majoru įėjo į virtuvę. Beveik pusę jos užėmė krosnis, ant kurios stovėjo keptuvė su vakarienei iškeptomis, bet nesuvalgytomis bulvėmis. Sienos buvo prisigėrusios dūmų ir virtuvės tvaiko.

Majoras daugiau nieko moters neklausė, pro atviras duris žengė toliau, sugraibė prie staktos jungiklį. Kambarį užplūdo beveik balta šviesa, nes lemputė buvo be gaubto ir labai stipri.

Ant sofos aukštielninkas, pravira burna gulėjo Viktoras Vazovas-Voiskis. Jis negarsiai knarkė. Barzdos nebuvo skutęsis gal kokias tris dienas, veido oda atrodė papilkėjusi. Ant grindų po ranka stovėjo du buteliai spirituoto raugo, kurį gamintojai kažkodėl vadina portveinu, bet jau tušti.

— Kelkis! — papurtė jį už peties majoras.

Atsimerkė raudonos karščiuojančios akys ir kaipmat pasistengė įvertinti visus situacijos pliusus ir minusus ir sumesti, kaip viskas pasisuks toliau.

— Duokit man ramybę, aš noriu miego! — piktai burbtelėjo jaunuolis ir norėjo nusisukti į sieną, tačiau apylinkės inspektorius už peties trūktelėjo jį atgal.

— Kelkis, pabusk,— geraširdiškai pasakė jis.— Greit turėsi iki valiai laiko išsimiegoti.

Moteris virtuvėje pradėjo tyliai verkšlenti.

— Koks reikalas?— pasikėlęs pusiaugulom paklausė jaunuolis. Nors jis buvo apsileidęs, jo panašumas į Eriką Vecbėrzą buvo nuostabus. Net tokios pat veido raukšlės, tik gal kiek gilesnės.

— Važiuojam, pamatysi...

— Niekur aš nevažiuosiu!

— Važiuosi, važiuosi... Šok tik vikriai į kelnes, mes neturim laiko.

— Be reikalo pristojot, aš ant sąžinės nieko neturiu!

— Tai dar labiau skubinkis su mumis.

— Tikri kretinai, neduoda žmogui nė išsipagirioti! — Vaikinas atsisėdo ant sofos krašto.— Marija, duok man švarius marškinius!

Atrodė, jog kiekvieną judesį jis daro su didžiausiomis pastangomis, lyg nuo kiekvieno judesio jam skaudėtų. Harijas prisiminė, kaip sunkiai rytais sėsdavosi ant lovos krašto ir rengdavosi jo senelis, kai reikėdavo eiti į tvartą šerti gyvulių, ir kaip visą sustingimą seneliui — jam tada jau buvo beveik aštuoniasdešimt — kaip ranka atimdavo,

kai jis atidarydavo arklidės duris ir Tilė už perdarynės pastatydavo ausis ir imdavo prunkšti minkštomis lūpomis.

— Kur tu dirbi?— paklausė majoras.

— Nustok kriuksėti, viršininke! Dar tik du mėnesiai! Aš dar renkuosi. Mūsų broliai irgi žino įstatymus!

— Jis jau buvo pradėjęs kuro treste, bet...— Moteris ieškojo spintos lentynose marškinių.

— Už-si-čiaupk! — aprėkė ją vaikinas, ir ji tučtuojau nutilo.

Galų gale jis susiruošė — ant kojų paprasti, net poprasčiai batai, nuzulinti džinsai, ant pečių sportiniai trikotažo marškiniai, o ant jų striukė su prisegamu dirbtinio kailio pamušalu ir gobtuvu. Ne, jis nė kiek nepanėšėjo į žmogų, kuris prieš kelias dienas turėjo aštuonis šimtus rublių.

— Skutimosi reikmenys! — susigriebė moteris.

— Nesirūpink, brangioji, jie mane tenai skus ir kirps už dyką.

Moteris sustojo mažo vargano kambarėlio vidury, laukdama, kad su ja atsisveikintų. Ji laikėsi didvyriškai, tačiau akys jau buvo drėgnos.

— Gyvuok sveika, Maruž! — paplojo jai per petį vaikinas.

— Rašyk...

Majoras išėjo į virtuvę, Harijas paskui jį. Jį pribloškė, kad moteris net neprileidžia minties, jog vaikiną jie išsiveda per klaidą, jog jisai gali pasirodyti nekaltas. Ko gero, jis ne pirmas, kurį iš šio buto taip išsiveda, todėl, kai atvėrė duris, jos veidas nerodė nuostabos, tik susitaikymą su likimu.

Jau stovėdama ant slenksčio ir žvilgsniu lydėdama nueinančius, ji staiga kažkodėl tardytojui Daukai, kuris ėjo paskutinis, pasiguodė:

— Man nesiseka... Man baisiai nesiseka...

Ir greit uždarė ir užsirakino duris, lyg bijodama, kad Harijas veršis atgal ir ją paklaus: „Kodėl jums nesiseka?" Dauka prisiminė savo viršininką Alsterą ir pagalvojo, kad šis į tokį klausimą turėtų gatavą atsakymą.

„Neteisingai renkatės draugus,— pasakytų jis.— Kitą sykį būkit apdairesnė!"

Ir jo žodžiuose būtų daug teisybės. Skirtumas nebent tik tas, kad į čigonų namą nevaikšto draugai, kurie pripratę svečiuotis ištaigingose trijų kambarių butuose su lodžijom į saulės pusę.

Laiptai apačion buvo tamsūs kaip pirma, Harijas girdėjo, kaip žengia abu priešakiniai — atsargiai, ranka prisilaikydami sienos.

— Ji dirba?— paklausė majoras.

— Palik ją ramybėje, viršininke. Ji šventas žmogus. Gal ir nelabai protingas, bet šventas tikrai.

Apatinio aukšto butuose irgi sujudo sukruto, už durų priešais laiptus sušneko čigoniškai.

— Vėsu. Gal jūs geriau apsivilkit paltą?— susigūžęs pasakė Harijas, kai jie atsidūrė kieme.— Grįžkit ir apsivilkit, mes palauksim.

Jis tyčia neužakcentavo — odinį paltą.

— Aš, viršininke, neturiu šilto paltelio,— atsakė Vazovas-Voiskis ir, pamatęs prie šaligatvio stovint automobilį, neraginamas nuėjo tiesiai prie jo.

— Aš pasiliksiu,— padavė ranką majoras.— Jeigu jau taip anksti gavau keltis, patikrinsiu čia pat netoliese dar porą adresiukų. Ir dar vienas, kur alimentų nemoka, man čia slapstosi.

Atsisveikino.

Kilo rūkas, automobiliai priešais važiavo su artimosiomis šviesomis, išjungę gabaritines.

Vazovas-Voiskis sėdėjo susitraukęs ir visą kelią žiūrėjo pro užpakalinį grotuotą langelį.

Apklausa davė ne kažin kiek.

Dvi valandas tardytojas Dauka painiojo Vazovą-Voiskį savo klausimais ir logika, bet šis nė nemanė prisipažinti. Tik pavyko susidaryti tolesnį paieškos planą, nes kartais, kai Viktorui reikėdavo ką nutylėti, jis griebdavosi atsakymo, kuris, matyt, jam atrodė kaip vaistas nuo visų ligų.

— Nežinau,— sakydavo Vazovas-Voiskis.— Neatsimenu, buvau girtas.

Dauka visas jo šnekas ramiai įrašė į magnetofono juostelę, o pats dar įamžino popieriuje. Jis nesistengė daug įrodyti, tik klausinėjo ir klausinėjo,— paskui vienas neskubėdamas visus atsakymus išanalizuos ir nusižymės to-

lesnio darbo schemą. Per kitą apklausą Vazovą-Voiskį jau rimčiau priremtų prie sienos, ir šis, žinodamas, kad už nuoširdų prisipažinimą bausmė sušvelninama, sumetęs, kad teismui įrodymų visiškai pakanka, gal ir prisipažintų. Šiaip ar taip, vaikinas nepanašus į tuos bukagalvius, kurie, išsigandę tardymo, tvirtina, kad balta yra juoda, o juoda — balta, ir tik per teismą, gavę paskutinį žodį, lieja atgailos ašaras, tikėdamiesi šį tą vis dėlto išpešti. Kad tardomojo sąžinė nėra švari, liudijo ir liūdnas atsisveikinimas su Marija, ir tai, kad labai jau dažnai „nežinodavo" ir „neprisimindavo".

— Kiek dienų jūs dirbot, kai išėjot iš kolonijos?

— Nė vienos.

— Marija sakė, kad dirbot kuro treste.

— Šituo aš ją įtikinau, kad jai būtų lengviau ant širdies.

— Kur dabar yra jūsų tėvas?

— Nežinau. Kažkur Šiaurėje.

— Kam jūs sakėt, kad važiuosit pas jį?

— Karčemoj už stalo velniai žino ką pripliauški. Vyrukai žino, kad mano senis yra baisus šiška, tai aš ir paleidau jiems miglą į akis, tegu galvoja: nuvažiuos ir grįš su grandioziniu kapšu pinigų, tada tai prasidės ūžimas. Taip pliaukšdamas aš dar kokį mėnesį galėčiau gerti iš kito kišenės.

— Kodėl maustot draugus ir nevažiuojat?— sarkastiškai paklausė Dauka.

— Aš nė nežinau, kur jo ieškoti... Jis jau buvo nusprendęs nutraukti giminystę, kai užpraeitą kartą mane pasodino. Tik neišsiregistravo, kad man liktų butas. O paskui — kaip išvažiavo, taip ir pražuvo. Jis man pasakė, ką apie mane mano, aš pasakiau, ką manau apie jį, ir atia. Daugiau neparašėm kits kitam nė vieno laiško. Garbės žodis, nemeluoju. Kolonijoje visi siuntiniai smulkiai surašyti knygoje, galit patikrinti. Jeigu aš per neapsižiūrėjimą kokiai mergai neįkirsiu vaiko, senukas visus savo garbės raštus ir pinigus galės pasiimti į grabą — su manim jis nebenori turėti jokių reikalų. Dabar aš galėčiau nors angelu pavirsti, jis vis tiek man nė kapeikos neduotų.

— Jūs jau ir esat angelas. Taip bent man visą laiką sakot. Kur Belos daiktai?

— Kokie?

— Tie, kur pasiėmėt.

— Aš nieko nežinau apie jokius Belos daiktus,— šiurkščiai atkirto Vazovas-Voiskis, pasipūtęs atsilošė į kėdės atkaltę, bet įstengė išlaikyti trumpą pauzę.— Kiek ji ten surašė, ta sterva?

— Buvau girtas, neatmenu,— šyptelėjo Dauka ir pagalvojo, kad viršininkui Alsterui šitoks atsakymas tikrai nepatiktų, bet dėl šventos ramybės pastabos jis vis dėlto nedarytų.

— Ir dėl tos paleistuvės jie vidury nakties traukia žmogų iš lovos! Duokit man su ja pasišnekėti akis į akį, ir ji atsiims atgal savo pareiškimą. Juk ir jūs,viršininke, nereikalingų bylų nenorit. O aš nė tiek! Nemanykit, kad aš grasinsiu jai nusukti galvą kaip vištai, aš pasiruošęs su ja išsiaiškinti jūsų akivaizdoje.

Kriminalinės paieškos inspektoriai ir tardytojai su nusikaltėliais kalbasi kasdien, nusikaltėliai su kriminalinės paieškos inspektoriais ir tardytojais tiktai tada, kai baigiasi vienas jų sėdėjimo laikas ir jie rengiasi pradėti antrą. Šių treniruočių krūvis toks nelygus, jog kaltininkui beveik nelieka vilties išsisukti nuo atsakomybės, net jeigu jis puikiai subalansavęs atsakymus ir užsitikrinęs alibi. Kad ir koks gyvenimas margas, situacijos, kuriomis prasideda dramatiškas tardytojo ar inspektoriaus dialogas su įstatymų pažeidėjais, kartojasi. Todėl tardytojas gali mokytis iš savo klaidų ir pasinaudoti mažiausiu priešininko neapsižiūrėjimu. Visuomenės laimė — tai nėra lygi kova. Ir kad ji niekad nepasidarytų lygi, ištisi institutai tobulina tardymo metodiką, savo rekomendacijas teikia psichologai ir psichiatrai, o kriminalistikos laboratorijos tučtuojau perima kiekvieną mokslo laimėjimą. Nusikaltėlių pasaulyje visiems tiems dalykams priešinasi nebent dėdukas nugleizotu vatiniu, atsitūpęs kolonijos rūkyklos kampe, jis traukia pigią dvokiančią cigaretę ir moko jaunuklius, kuriems jis dar atrodo autoritetas:

— Tik neprisipažinkit! Tik sakykit — neprisimenu! Tegu įrodo!

Jeigu jo klausytojai makaulėse turėtų nors kiek smegenų, jie paklaustų, kodėl gi dėdukas savo cigaretę papsi čionai, o ne sėdėdamas ant suoliuko kur nors parke su fontanais. Tačiau tokiems gudriems klausimams jiems trūksta smegenų, todėl prie lengvo tingaus gyvenimo lūkesčių dar prisideda įsitikinimas, kad bausmės gana lengva išvengti, nors iš tiesų tėra tik laiko klausimas, kada įkliūsi. Ir todėl jie vis atsiduria ir atsiduria teisiamųjų suole, kol galų gale jiems pasidaro beveik tas pats, kurioje tvoros pusėje būti.

Harijas Dauka buvo prityręs tardytojas, todėl iš Vazovo-Voiskio atsakymų išlukšteno kur kas daugiau, negu vaikinas būtų norėjęs. Pirmiausia Harijas nustatė, jog kalbos apie Belos apvogimą Viktorą ne tiek jaudina, kiek ramina. Vadinasi, šis nusižengimas įstatymui yra mažesnis negu kitas ar kiti, ir kaltininkas žino, kaip priversti Belą atsiimti pareiškimą, jeigu jau reikalauja susitikti su ja akis į akį. Atrodo, jis net nustebęs, kad Bela apskritai rizikavo pareiškimą rašyti. Ir neapsiriko: ji to nepadarė, net majoro raginama.

Apklausos metu pasižiūrėti į Vazovą-Voiskį įeidavo Alsteras ir kiti kolegos, kurie buvo regėję Eriką Vecbėrzą, nustebę patraukydavo pečiais ir vėl išeidavo. Tiktai Sypuolas, kuris dabar būtų labiausiai džiaugęsis, kažkur užgaišo; mat jis nesitikėjo, kad Vazovas-Voiskis bus taip greit surastas, todėl išvažiavo į komandiruotę.

Dešimtą turėjo atvesti šluojantį gatves Mendeją Mnacokanovą, todėl suimtąjį Harijas pasiuntė žemyn į izoliatorių. Šis visą laiką primygtinai reikalavo pašaukti Belą.

Grįžęs į kabinetą, tardytojas paskambino į „Vaivorykštės" stiklo fabriką. Kaip ir anąsyk, atsiliepė tabelininkė. Nesakydamas, kas skambina, Harijas paprašė pakviesti šlifuotoją Eriką Vecbėrzą. Matyt, prašymas tabelininkei nesukėlė jokio entuziazmo, nes nieko neatsakiusi ji padėjo ragelį ant stalo, ir Harijas išgirdo, kaip girgžtelėjo daromos durys, kaip ceche kažkas monotoniškai taukši. Tikriausiai automatas, nes taukšėjo visai vienodais laiko tarpais.

— Erikas Vecbėrzas klauso.

— Čia iš vidaus reikalų skyriaus...

Tyla. Nemalonu buvo abiem pusėms, bet Harijui labiau.

— Aš daviau nurodymą piešinį iš vitrinos išimti.

— Vakar dar visai gražiai ten tupėjau! Ačiū, ačiū, kad nors šįryt nebebuvau traukiamas per dantį.

— Telefonu sunku paaiškinti, bet jeigu apie dvyliktą jūs galėtumėt atvažiuoti, pats pamatytumėt. Nesupraskit manęs klaidingai, važiuoti jums nėra būtina.

— Kiek laiko sugaiščiau?

— Kokią valandą.

Erikas akimirką pagalvojo ir sutiko.

— Gerai. Būsiu. Tą valandą atidirbsiu vėliau, po pamainos.

Dar reikia paskambinti į ligoninę. Dėl Aigos. Kieno šiandien eilė lankyti? Mano ar senelės? Aš buvau...

Užimta.

Luktelėjo ir dar kartą susuko numerį.

Vėl užimta.

Gal ten sugedęs telefonas? Jei susitvarkyčiau iki šešių, tai dar suspėčiau, gydytojas šiandien priima vakare...

ŠEŠTAS SKYRIUS

Pradėjo draskytis vėjas. Pūtė trumpais, bet smarkiais gūsiais, kurių jau patys pirmieji nusinešė raudonus atokiau augančio ąžuolo lapus; jie vieninteliai atkakliai laikėsi prieš rudenį ir kartais ištverdavo net žiemą. Prasidėjo viena iš tų kraupių naktų, kai miške skambėdami daužos vienas į kitą epušių kamienai, kai viskas aplinkui traška braška ir virsta, kai lūžta pusiau medžiai ir drioksėdami griūva šakų vainikai, raudami kartu mažus medelius ir krūmus. Protuolės varnos tada pačios pirmosios kranksėdamos ima lėkti iš miško, joms iš paskos į atviras kirtavietes, apaugusias mažais alksniukais, sprunka stirnos. Tik šernai dar labiau prisispaudžia prie žemės, suglaudžia ausis ir mėgina užmigti, tik maži paukštukai sutupia į egles, supasi joms linguojant, atgręžę krūtinėles tiesiai prieš vėją, kad šis nepripūstų po plunksnomis šalčio.

Mežaparką vėjo šuorai rovė kiek mažiau, nes lėkdamas per aukštąją Rygą vėjas pavargo, tačiau ant namo stogo byrėjo pušų šakos bei kankorėžiai ir barškėdami ritos per čerpes žemyn, o aplink kampus taip stūgavo, jog net šiurpuliai per kaulus ėjo.

Nors ji buvo pripratusi didžiuosiuose namuose būti viena, šįvakar vėtra kėlė nerimą, erzino nervus. Ji nenorėjo prisipažinti sau esanti silpnadvasė ir nusprendė, kad būtų jaukiau, pasikūrus židinį. Bet pasirodė, jog nėra malkų — iš viso pastaruoju metu tetulytė apsileido. Tačiau mintis apie židinį neatstojo, ir galų gale Zaiga, užsimetusi ant pečių seną lietpaltį, nuėjo į malkinę. Darbas jai buvo gerai pažįstamas, juk ji pati iš pradžių čionai apsigyveno kaip namų darbininkė — mansardoje ant sulankstomos lovelės. Jos langas buvo visai toks pat mažytis kaip kamaraitės.

Debesys skriejo juodi, žemi, apipešiotais pakraščiais. Iš jų pabirę reti lietaus lašai it botagais kapojo nuogą veidą ir rankas. Gatvėje ant stulpų barškėjo paprasti skardiniai žibintai ir blaškėsi šviesos atšvaitai.

— Matyt, dangus tavęs nepriima, Raivai Kambernausai! — Zaiga pažvelgė aukštyn ir kreivai nusišypsojo.

Kirvis buvo kur visada, ir ji ėmė skaldyti didžiules, šakotas pliauskas, kad taip greit nesudegtų.

Reikėtų įsitaisyti šunį, staiga pagalvojo. Didžiulį gražų vokišką aviganį arba protingą ir elegantišką dobermaną. Anglų policija į tarnybą priima tik dobermanus. Ir namams sargas būtų, nereikėtų prašyti, kad prijungtų prie signalizacijos pulto. Į namus, po kuriuos laksto nepririštas šuo, nė vienas vagis nebandys lįsti. Vietos, kur pabėgioti, irgi sočiai, tetulytei tereikės tik duris praverti ir išleisti į kiemą.

„Kaip tu manai, Raivai Kambernausai? Neatsakai? Naje, tau dabar nėra kada galvoti apie mano problemas, tu dabar prie rojaus vartų atgailauji už savo nuodėmes. Nereikėjo taip nuodėmingai gyventi, Raivai Kambernausai, pats esi kaltas, kad angelai tau dar nebarsto dangiškosios manos! Tuoj aš užkursiu židinį ir suruošiu tau puikias šermenis, mielasis! Mano baras pilnas tokių butelių, ko-

kių tu, vargšas mėlynanosi, gyvas būdamas, nė regėt neregėjai".

Pirmas dūmų tumulas iš židinio suvirto į vidų, lyg keršydamas, kad taip ilgai nebuvo kūrenta, bet paskui pradėjo linksmai spragsėti, traukdamas liepsnos liežuvius į kaminą.

Mintis apie šermenis jai taip patiko, jog ji išsitempė iš žiemos verandos didesnį stalą, kad galėtų išdėlioti daug valgių ir gėrimų. Ji ištuštino beveik visą šaldytuvą, be jokio reikalo atidarinėjo konservus, pjaustė griežinėliais dešrą, kumpį ir šaltą kepsnį, kur buvo likęs nuo pietų. Iš rūsio atsinešė kompoto ir salotų stiklainius, išėmė iš bufeto Sevro servizą, kurį net senoji Kugura, pasimaišiusi dėl aristokratiško stalo serviravimo, vartodavo tik ypatingais atvejais.

Iš pradžių ji norėjo dengti stalą dviem asmenims, paskui pamanė, kad ir senoji namų savininkė mielai pasėdėtų prie savo plonųjų porceliano lėkščių ir krištolo taurių.

Tada jai šovė į galvą, kad puota nebus pakankamai šventiška, nes trūksta gėlių. Tačiau tuoj rado išeitį: nulaužė dvi sidabrinės prie vartų pasodintos eglutės šakeles ir įmerkė į puošnią vazą.

Valgyti visai nesinorėjo. Zaiga nieko neįsidėjo sau į lėkštę. Geriau jau tegu tetulytė ryt rytą pamato tris švarias lėkštes negu dvi švarias, o vieną ne. Dar pamanys, kad man, vienai namuos begyvenant, galvoj pasimaišė. Ne taip jau labai ir suklystų!

Židinys kūrenasi, bet vis tiek truputį vėsu...

„Kairėj spintos pusėj yra didelė stora skara, užsimesk ant pečių. Ji tamsi languota, tau bus prie veido ir net atitiks šermenų nuotaiką",— pamokė Kugura.

Zaiga išsitraukė iš spintos skarą, įsisupo ir vėl atsisėdo į savo vietą už stalo priešais židinį. Pliauskos jau buvo sudegusios, tačiau suanglėjusios jos nesubyrėjo, raudonos žarijos spjaudė mažus mėlynus gyvačiukių geluonis.

Zaiga užgesino liustrą ir liko sėdėti tamsoje.

„Kas jis tau buvo?"— paklausė Kugura. Ji buvo labai sena: jeigu būtų gyva, jai šiemet sueitų devyniasdešimt penkeri metai, tačiau ją vis dar mini tarp darbininkų judėjimo šulų, jeigu koks autorius rašo apie 1905 metų re-

voliuciją ir po jos sekusią ištremtį ir veiklą emigracijoje. Ligi pat paskutinių gyvenimo dienų senukė turėjo šviesų protą, nebuvo praradusi atminties ir gebėjo logiškai samprotauti.

„Aš nežinau... Aš negalėčiau tiksliai nusakyti, ponia Kugura".

„Tu kažko man nenori sakyti".

Zaiga linktelėjo galvą.

„Nesakyk. Jeigu kalbama apie meilę, tai kiekvienas pats sau teisėjas. Deja. Kitas čia būtų per daug atlaidus".

Zaiga atkimšo butelį ir į aukštą taurę įsipylė šampano.

Na, už tai, kad aš vienąsyk tavęs atsikračiau, Raivai Kambernausai!

Išgėrusi ji ištraukė iš vazos sidabrines eglutes ir įmetė į židinį. Plykstelėjo ugnis, skujos degė spragėdamos.

Ramu. Pagaliau bus ramu. Viskas! Amen!

„Ar tu dar sykį eisi malkų?— sušvarkštė senoji Kugura.— Gal jau užteks šiam vakarui? O tarnus tu išpaikinai, man pačiai eiti malkų niekad nereikėdavo. Su kambarinėmis negalima vaidinti jokios demokratijos. Kai mes gyvenom Liucernoj... Ne, turbūt tai buvo Ciuriche... Turėjau samdytis tarnaitę, nes vaikai dar nesiekė stalo viršaus, o mes su vyru visą laiką iki paskutinės minutės aukojom organizacijos darbui. Turėjom užduotį be didelio triukšmo surūpinti tipografijos įrengimus ir dalimis pergabenti per sieną. Aš niekaip nesupratau, kodėl man pasitaiko pačios pikčiausios tarnaitės, ir net šios ilgiau kaip mėnesį neišbūna. Sykį dėl savo bėdų pasiguodžiau kunigaikštienei, kuri gyveno kaimynystėje ir taip pat buvo ištekėjusi už revoliucionieriaus. „Jūs su savo virėja sėdat prie vieno stalo?— nusijuokė ji.— Tai tikras stebuklas, kad pas jus ji išbūna tą mėnesį. Pirma, virtuvėje ji gali valgyti ką nori ir kiek nori, o jūsų akivaizdoje varžosi, jai gėda valgyti pilna burna. Antra, ji nori tarnauti žmogui, aukštesniam už save pačią. Aukštesniam tarnauti garbė, o tarnauti tokiam, koks esi pats,— užgaulu. Jūs žmogų užgaunat po dešimt sykių per dieną ir dar stebitės, kad jis ieško darbo kitur. Ir nesitikėkit, kad gelbės dovanos, tai bus tik nauja kančia ir užgaulė". Sekanti pas mane išbuvo, kol mums teko palikti Šveicariją, ir stoties perone liejo nuoširdžias aša-

ras, gailėdama išvykstančios ponios. Bet jeigu ji būtų žinojusi, kaip aš išsikankinau, vaizduodama didžiūnę".

Po velnių šį kvailą raudų spektaklį, kam jį čia dabar susirengiau! Raivas duobėj — ir ramybė namuose! Ir nėra ko daugiau apie tai galvoti!

Nenukrausčiusi stalo, ji užkopė aukštyn į miegamąjį. Lova buvo užklota baltomis krakmolytomis paklodėmis, antklodės kampas atlenktas.

Ji apsivilko naktinius marškinius, atsivertė knygą, perskaitė pusantro puslapio, bet neatsiminė nė vieno žodžio, mintys nuklydo į kur kas tolesnes prisiminimų lankas.

Užgesino elektrą, užmerkė akis, bet užmigti vis tiek negalėjo. Klausėsi, kaip lauke dūksta vėjas ir barsto ant stogo visokias šiukšles.

Ne, aš tikrai nusipirksiu dobermaną! Rytoj pat paprašysiu vairuotoją, ir jis suras, jis viską geba surasti, visur turi kažkokių „bičų" ir pažįstamų.

Laikrodis jau seniai rodė po vidurnakčio, bet ji vis dar vartėsi nuo vieno šono ant kito ir neįstengė užmigti.

Ligoninės pastatas mūrinis su bokšteliais ir vėtrungėm, gimdymo skyriaus langai tiesiai viršum paradinių durų. Sodas gerokai paaugęs ir pamažu pradeda panėšėti į kruopščiai tvarkomą parką, kur stovi išmėtyti trijų ir keturių aukštų namai. Jei oras gražus, takeliais vaikščioja ligoniai su ilgais melsvai pilkais flaneliniais chalatais ir apsmukusiomis dryžuotomis pižamomis, kurios beveik niekuomet nebūna tinkamo dydžio. Vieni klajoja vieniši, kiti su žmonomis, o treti išdidžiai vaikštinėja apsupti giminių pulko, iškėlę galvas tarytumei briedžiai. Visi šio ligoninės korpuso ryšiai su pasauliu palaikomi per paradines duris, ir sėdėdama prie lango, visada matai, kas vyksta: atvažiuoja greitosios pagalbos autobusiukai, sanitarai ratukais veža iš virtuvės didžiulius kariškus termosus su pietumis, laksto skubančios medicinos seserys.

„Tik nepamanyk, kad aš ant tavęs turiu pyktį,— rašė Marga.— Pati kalta, nereikėjo prisipažinti. Aš užsivėriau ant Idinio pažado sušvelninti bausmę. Vos jis įėjo auditorijon, iš piktos jo minos aš suvokiau, ko klaus. Tai įvyko kitą rytą, kai tave nubogino į ligoninę. Supratau, kad tu

manęs neišdavei, nes juk kitaip jis būtų nusitempęs mane į savo kabinetą.

— Aš klausiu teisybės! — Idinis suspigo tęvu eunucho balseliu — taip mūsų kaime žviegia paršai, kai juos romija.— Paskutinį kartą klausiu! Kuri iš jūsų vietoj jos perėjo medicinos apžiūrą? Juk suprantat, kad aš vis tiek sužinosiu, bet tada pasigailėjimo nelaukit! Galų gale vis tiek išlenda yla iš maišo! Technikumo garbė pastatyta ant kortos!

Jeigu būčiau žinojusi tik aš viena, nė už ką nebūčiau prisipažinusi, bet juk žinojo beveik pusė kurso. Geriau jau atsistosiu, pagalvojau.

— Jūs?

— Aš labai gailiuosi, draugas direktoriau.— Nutaisiau jam graudžias akutes.

— Kodėl jūs tai padarėt?

— Ji labai prašė.— Bandžiau išspausti kokią ašarą, bet jos niekad nebyra, kai reikia.— Pradžioj patikrinimo aš įėjau pas gydytoją su savo kortele, o pabaigoj su jos.

— Ar jūs suprantat, kokią meškos paslaugą jai padarėt?

— Dabar taip.

— Eikit į raštinę atsiimti dokumentų! — subliuvo Idinis ir, išgirdęs priblokštos auditorijos murmėjimą, ėmė daužyti žurnalu per stalą.— Išbraukti iš sąrašų šiuo atveju pati lengviausia bausmė, iš tiesų už tokius dalykus gresia baudžiamoji atsakomybė!

Baudžiamasis idiotas, daugiau nieko! Aš jo technikumo tikrai neverksiu! Sezonui man siūlo darbą Jūrmaloje ir duoda kambarį dviem, taigi tegu jis paspringsta tuo savo bendrabučiu. O iki rudens mano bachuras suieškos ką geresnio. Tu dėl manęs visai nebėdok.

Gyvenk sveika ir kapstykis!"

Šis ligoninės korpusas, kaip ir kiti, nebuvo be savo ydos. Vienur lankytojai, užsikorę ant tuščių dėžių, bandydavo susikalbėti su artimaisiais per langą, kitur į vidų įsmukdavo pro virtuvės indų plovyklą, o čia pririšę virvutėmis siųsdavo aukštyn sulčių butelius. Įnamės keisdavosi, bet naujai atėjusios tuoj pasinaudodavo šiuo nepageidaujamu išradimu. Šis įprotis buvo įsišaknijęs nelyginant var-

putis — neišrausi, nes vis nors kiek paįvairindavo dienų vienodybę ir mažumėlę leisdavo prasiveržti avantiūrizmui, kuris užgniaužtas glūdi kiekvieno prigimty. Kartkartėmis skyriaus vadovybė apsižiūrėdavo, tada ateidavo sesuo šeimininkė ir paslėptą po spintute virvelę konfiskuodavo, bet po pusvalandžio atsirasdavo nauja, ir viskas būdavo po senovei. Vadovybė kaitaliodavo siuntinių priėmimo laiką, ieškodama lankytojams priimtino varianto, bet tai nieko negelbėjo. Gimdymo skyriaus lankytojams reikėjo landžioti pro spragą lentų tvoroje į tylų skersgatvį, nes aplinkui pro vartus būtų turėję eiti vos ne kilometrą,— jiems reikėjo, kad pro antro aukšto langą nusileistų virvelė ir, prie jos galo pririšę ryšuliuką su gėrybėmis, galėtų regėti, kaip jis tabaluodamas pakyla į viršų. O po to jiems reikėjo budriai dairytis į šalis ir šūkautis su savąja padrikomis frazėmis, nes kiekvieną akimirką galėjo eiti pro šalį kas nors iš personalo ir juos aprėkti arba sugėdinti. Ne, būti gėdinami jie nenorėjo! Pašnekesiai per langus ir virvelės leidimas ligoninės prestižui per daug nekenkė, nes korpusas stovėjo nuošaliai nuo akių, tačiau landžiojimas pro tvoros plyšį galėjo daryti praeiviams nemalonų įspūdį, todėl vyriausiasis gydytojas pasišaukė stalių brigadininką ir liepė kiaurymę užkalti. Kai brigadininkas tai padarė gal šimtą kartų, jam širdį apėjo dėl niekais paleistų vinių, ir jis skylės vietoj įtaisė dailius vartelius, kaip dureles. Pasirodė, jog šie patenkina abi puses, ir vyriausiąjį gydytoją, kuris vėliau net gyrėsi: vartelius esą jis sugalvojęs, stebuklas, kaip ligoninė iš viso galėjusi be jų apsieiti.

Lankytojai buvo tokie pat įvairūs, kaip ir jų šeimų problemos, ir iš pokalbių buvo matyti, jog toli gražu ne visi džiaugiasi laukiamu prieaugliu ir neišvengiamai su juo susijusiais papildomais rūpesčiais. Atvirkščiai — kiti kone spirgėjo iš nekantrumo kuo greičiau išvysti savo įpėdinius.

Pats juokingiausias iš nekantriųjų buvo kažkoks aukštas karinio jūrų laivyno karininkas, kuriam nedaug betrūko iki penkiasdešimties. Jis buvo jau visai žilas, bet stangrus ir stotingas. Kremliaus kurantų tikslumu jis atsirasdavo ligoninėje dukart per dieną, visada su paradine uniforma ir kortiku prie šono, o jo veide atsispindėdavo

rimtis ir sunkios atsakomybės supratimas, koks gali būti tik aukštam kariškiui prieš grandiozinį mūšį.

Jūrininko žmona gulėjo kažkur gretimoje palatoje toliau einant koridoriumi, jos negalėjai pamatyti, nes tos palatos langai buvo jau beveik prie namo kampo. Visuotinis susidomėjimas „admirolu"— taikli pravardė stotingajam vyrui prilipo iš karto — žadino susidomėjimą ir jo gyvenimo drauge, todėl netrukus visi jau žinojo, kad ji gerokai už jį jaunesnė, be galo myli savo vyrą ir laukia pirmo kūdikio.

Kadangi „admirolas" pasirodydavo vis tuo pačiu metu, niekam nereikėdavo be reikalo vargti prie lango jo laukiant, ir jį slapčiom pasitikdavo daug smalsių žvilgsnių.

Pirmas pro tvoros plyšį visuomet įlįsdavo karininko vairuotojas — dar visai jaunutis naivus kareiviukas su mažom sodiečio gudrybėm.

— Mergytės, prašom pašaukti...— Jis pakeldavo vaikiškai patiklias akis į reikiamą langą.

— Mergyčių čionai nebūna, Vasia,— vos tverdamos juoku jam atsakydavo moterys.

— Aš žinau,— susidrovėjęs tardavo jis.— Nuleiskit virvutę.

Apsukriai žvalgydamasis aplinkui, prie virvelės galo pririšdavo sunkų maišelį, paskui kitą ir, kol juos traukdavo aukštyn, informuodavo apie jų turinį.

— Ananasų kompotas. Iš Meksikos. Labai gardus.

— Tu pats ragavai?— klausdavo jį, bet jis pašaipų nesiklausydavo.

— Mudu su Genadijum Pavlovičium vieną dėžutę atsidarėm. Labai gardus.

Tomis gėrybėmis, kurių jis čionai pritempė, kelis mėnesius drąsiai būtų galėjusi verstis vidutinio didumo kreiserio komanda. Jau kurį laiką nei aplinkinės palatos, nei sanitarės vandens nebegerdavo, nes jūrininko žmona visas apdalijo kompotų ir sulčių stiklainiais. Netrukus jų nebeturėjo kur dėti, ir ji kone su ašaromis akyse prašydavo sanitares neštis juos namo.

— Pasakyk, Vasia, savo Genadijui Pavlovičiui, kad Iročka ne koks kupranugaris. Nereikia tiek daug nešti,— sakydavo moterys pro langą vaikinui.

— Sultis reikia gerti. Vi-ta-mi-nai,— atsakydavo jis.

Dėl sveikatos Iročka vitaminų paruošų operacijoje nedalyvaudavo, tą jos vietoje atlikdavo kitos, tačiau kai pasirodydavo „admirolas", jos nebegalėdavai lovoje nulaikyti. Daugiau negu dešimt metų trunkantis bendras gyvenimas nepaveikė romantiškos mokiniškos jos meilės.

Genadijus Pavlovičius be paliovos galvojo, kaip sulauks vaiko, kur jį guldys, vystys, deja, jam nebuvo kito patarėjo, tik Vasia. Tad jie abu, kol kas dar gyvendami taikos sąlygomis, rūpestingai rengėsi „didžiajam karui"— pirko mašinikes, „lokiukus", barškučius ir dar kokį tūkstantį kitų daiktų, kuriuos pamatydavo parduotuvėse ir pripažindavo tinkamus. Kaip ir visi pasiryžėliai — jie troško visuomenės pritarimo, todėl ką įsigiję neretai nešdavo į ligoninę parodyti, ir pats gražiausias reginys buvo tada, kai per gana aukštą tvorą jie kėlė vaikišką vėžimėlį, nes šis nelindo vidun per spragą. Iročka lovoj raudo iš gėdos, tačiau nepajėgė ir nė kiek nenorėjo slėpti savo džiaugsmo dėl vyro uolumo.

Kai Vasia grįžo, sutvarkęs daiktinę lankymo pusę, spragoje pasirodė balta Genadijaus Pavlovičiaus kepurė, ir kaimynės padėjo Iročkai atsikelti iš lovos.

— Aš visą laiką noriu tave susapnuoti, bet man niekaip nesiseka,— mergaitė prisiminė ją sakant.

— Tai todėl, kad mes čia pat arti gyvenam... Bet nusprendžiau netrukus tau sapne pasirodyti.

— Tu turi kur nors išvažiuoti?

— Į Murmanską. Keturioms dienoms. Aš telegrafuosiu, kad atskristų mama.

— Nereikia. Kas čia atsitiks per keturias dienas.

— O jeigu atsitiks?

— Juk tu ne pribuvėja, vis tiek tu man nieko nepadėsi.

— Bent jau rašysiu ilgus laiškus.

— Juk aš juos gausiu tiktai, kai tu grįši.

— O telegramas?

— Prašau, nesiųsk jų! Nekenčiu telegramų.

— Gulkis į lovą, tau negalima ilgai stovėti.

— Dar trupučiuką.

— O jeigu aš grįšiu ir tavęs šioje palatoje daugiau nebebus?

— Tada aš būsiu čia pat toliau. Gretimas langas. Bet geriau pirma paskambink į gydytojų kambarį.

— Jei aš užtrukčiau, tu nesijaudink. Visko gali pasitaikyti, kai pasikliauji lėktuvais. Nepalankus oras — ir sėdėk. Aš vis dėlto duosiu žinią mamai.

— Nereikia. Aš nesijaudinsiu. Iki pasimatymo, bučiuoju!

— Dukart!

— Gerai. Dukart.

Šis pokalbis tiesiog graudino.

Sykį kažkuri bandė nevykusiai pajuokauti dėl Vasios, kuris vietoj „admirolo" vilko jai maisto ryšulius. Gal Vasia vietoj viršininko ir tą vaikelį Iročkai parūpinęs? Po to dar ilgai nė viena su ta moteriške nesikalbėjo ir ji pati vaikščiojo susigėdusi.

Po trijų dienų į Murmanską nulėkė telegrama su žinia, kad Iročkai gimė sūnus. Atsakymas buvo toks ilgas, jog teko suklijuoti net kelis blankus. Jeigu Genadijus Pavlovičius būtų laimėjęs didžiulį jūrų mūšį, kažin ar būtų tiek džiaugęsis. Sūnus buvo jo Ganguta.

Jau į ryto pusę vėjas, džiaugsmingai sužvingavęs, galų gale nuplėšė nuo stogo čerpę. Visą naktį jis landžiojo aplinkui, stengdamasis užsikabinti aštriais nagais, bet čerpės laikėsi tvirtai, nes stogas buvo labai status, tačiau dabar vėjui pasisekė ir jis nudardino ją žemyn per kitų šonus, trenkė į šaligatvio betoną ir sudaužė.

Zaiga atsikėlė, bet elektros neužžiebė. Stovėjo su naktiniais marškiniais ir žvelgė į nakties tamsą, kur padangėje daugiau jautė, negu regėjo siūruojant pušų viršūnes.

Ji pagalvojo, kokia graži būtų aušra prie jūros, kur į krantą ritasi milžiniškos bangos baltais seklumų pašiauštais karčiais.

Prakeiktas Raivai Kambernausai, atstok tu nuo manęs! Jei nori, pulsiu prieš tave ant kelių, nusižeminsiu, tiktai atstok! Eik atgal į savo kapą! Aš jau seniai viską užmiršau! Tu man nieko neskolingas! Aš tau atleidžiu, tik eik šalin! Šalin, atgal į kapą!

Paskui ji, kažką atsiminusi, nulipo žemyn į svetainę. Kaip per stebuklą — židinyje po pelenais dar ruseno kelios žarijos, tamsoje jos atrodė lyg įdėmios tykojančio žvėries akys.

Zaiga sugraibė prie sienos jungiklį, ir liustra plykstelėjo dviem šimtais penkiasdešimčia baltų vatų.

Paskui ji ištraukė bufeto stalčių, kurio priekinėje pusėje buvo sudėti senosios Kuguros sidabriniai stalo reikmenys ir angliški nerūdijančio plieno peiliai bukais galais lygiomis dramblio kaulo briaunomis, įkišo ranką giliau ir susiieškojo didoką aplanką.

Prisitraukė prie židinio kėdutę, atsisėdo, ėmė iš aplanko raštelius, nuotraukas, laikraščių iškarpas, žiūrinėjo ir suglamžiusi mėtė ant rusenančių žarijų. Tai buvo jos ir Raivo Kambernauso meilės metas. Jo pakeverzoti rašteliai, palikti pas bendrabučio budėtoją, jeigu keisdavo pasimatymo laiką; keli jo laiškai, kai Zaiga būdavo išvažiavusi į kolūkį imti derliaus arba į mažąjį savo miestelį, kur tučtuojau surasdavo visokių priežasčių neatidėliotinai kelionei į Rygą; čia buvo didesnių ir mažesnių iškarpų iš laikraščių, nes ji sužiūrėdavo spaudoj viską, kas būdavo rašoma apie Raivą ir jo komandą, mėgėjų ir profesionalų nuotraukas, darytas per varžybas ir po jų.

Tačiau nuo žarijų liepsna neįsidegė, ir suglamžytų popierių krūvelę jai teko uždegti degtuku.

Ji greit ir be pėdsakų išrūko pro kaminą.

Zaiga užlipo atgal į miegamąjį ir tučtuojau užmigo.

SEPTINTAS SKYRIUS

Popiet Vazovas-Voiskis uždaru automobiliu buvo nuvežtas į parengtinio tardymo izoliatoriaus karantino kamerą. Tik laikinai, bet dar suspėjo nugabenti į pirtį, kur jis susitiko Nelaimingąjį Hulytį, smulkia plaušine palaimingai besitrinantį pilvą. Šis kartu su kitais kameros draugais į pirtį buvo atvestas anksčiau, tad Viktorą ir dar du kitus atlydėję sargybiniai ragino paskubėti, kad visi būtų išprausti, nukirpti ir jau poryt išskirstyti po ilgalaikius būstus.

Nelaimingasis Hulytis buvo vienas iš tų nelaimėlių, kurių visi gailėdavosi, nes niekas, net jis pats, dorai nesuprato, kodėl vis grįžta ir grįžta atgal į kalėjimą. Kalėjimų mūrai buvo regėję ir mažų, ir didelių chuliganų, bet, ko gero, nė vieno tokio, kuris už chuliganizmą sėdėtų šeštą kartą iš eilės, iš prigimimo būdamas apsnūdęs flegmatikas.

— Šįkart, kai išėjau, nusprendžiau viskam padėti tašką,— beveik suglumęs jis pasakojo Viktorui.— O matai, aš ir vėl čia. Kad tik man nepripaišytų ypač pavojingo recidyvisto, tada dar išgrūs, kur net baltosioms meškoms per šalta. Tie kartai, kur sėdėjau kaip nepilnametis,— nesiskaito, ano, kai išleido per amnestiją, irgi neturėtų skaityti, bet jei vis dėlto skaitys, tai bus gana, kad padarytų ypač pavojingą. Mane jau daktaras perspėjo, atsimeni, tas, kur sėdėjo už kyšius: nė lašelio į burną. Ir aš laikiausi, o paskui buvo didelis dėdės jubiliejus, tai įkalbėjo paragauti truputį šampano. Iš mandagumo. Baigta! Prisipliumpiau kaip traktorius, kažkas man kažką ne taip pataikė pasakyti, ir užvažiavau į snukį. Tai buvo tarsi signalas. Na ir prasidėjo. Giminės tai nieko, bet aš išdaužiau langus kaimynams, o šeimininką taip nuspriegiau nuo laiptų, kad šis nulūžo koją. Skunde parašyta ir kūno sužalojimas. Tik sėdi ir sėdi žmogus, ir net nežinai, už ką!

— Nepradėk verkti!

— Patikrino psichiatrai, maniau, gal ką atras, bet kur tau — sveikas!

— Tave jau pažįsta, tave vėl tikrai paskirs prie dailininko sienlaikraščių piešti,— Viktoras bandė raminti Nelaimingąjį Hulytį, tačiau draugužis buvo baisiai susirūpinęs dėl pavojingo recidyvisto straipsnio ir, kad ir kur kalba nuklysdavo, vėl grįždavo prie to paties.

— Gal paprašyti, kad advokatas gautų charakteristiką iš kolonijos? Per visus tuos metus nesu nė sykio pažeidęs režimo. Jau nekalbant apie muštynes. Tu manai, teismas į tai atsižvelgtų? Turėtų atsižvelgti. Juk tai mane charakterizuoja, ar ne? Pavyzdžiui, tu nė nesuskaičiuotum, kiek dienų ištupėjai karceryje už odekolono gėrimą ir lošimą kortomis, arba kad ir Jurka Dantis. . . Tam irgi, pamatysi,

ir pažeidimas, o man nė vieno. Aš net įspėjimo neužsidirbau. Tu vėl už butus?

— Parmazonas!

— Tu tikrai slidus! Ypač pavojingo niekaip neužsidirbsi. Tu gali vienu ypu apkraustyti tūkstantį kvatierų ir apmauti dar tūkstantį senikių, o už recidyvistą tavęs nelaiko, o aš užvažiuoju vienam į marmūzę — ir, ko gero, jis pats dar suerzino, juk negali būti, kad nei iš šio, nei iš to pradėjau,— aš užvažiuoju vienam per snukį, ir man jau gresia ypač pavojingas, kaip niekur nieko! Tu nemanyk, aš nepavydžiu, bet teisybės tai nėra.

Per tą laiką abu išsiprausė ir atsistojo eilėn pas kirpėją, kuris čeksėjo atšipusia mašinėle, iš visokiausių šukuosenų darydamas tik vieną. Kažin ar jis iš viso kitaip mokėjo kirpti, tik šiuos plikus pakaušius, kur ne kur palikdamas kokį ilgą plauką, nes mašinėlės dantys buvo atšipę ir raute rovė.

Nelaimingasis Hulytis baisiai norėjo atverti širdį, Viktoras čia buvo vienintelis jo pažįstamas, juo galėjo pasitikėti; žinojo, jog vėliau nesišaipys.

— Man motušė net nuotaką buvo suieškojusi, pasirodė visai nieko sau moterikė. Dėdė turi namą, teta irgi, mūsų šeimyna visa ten pat aplink gyvena, pasistatė, vieni kitiem talkindami. Ne, tas snukis man tikrai kažką velniškai nešvankaus pasakė, kitaip argi aš būčiau jį nuleidęs nuo laiptų.

— Jei tu man langus išdaužytum, aš irgi tau nieko malonaus nepasakyčiau.

— Močia tikrai sumedžios gerą advokatą, gal jis išsuks mane nuo to ypač pavojingo, kaip tu manai?

Kitoje situacijoje Viktoras nebūtų prasidėjęs su Nelaiminguoju Hulyčiu, nes šis buvo beveik toks pat ribotas, kaip ir jo nusikaltimai, bet čia, karantino kameroje, didelio pasirinkimo nebuvo, be to, dviese jie demonstravo visai gerbtiną jėgą.

Grįžę iš pirties, jie suvyniojo matracą, kuris gulėjo lovoje greta Nelaimingojo Hulyčio, ir užmetė jį ant stalo, ilgo per visą kamerą. Atlaisvino vietą Viktorui. Kai ištremtasis bandė prieštarauti, Nelaimingasis Hulytis tik subaltakiavo jo pusėn ir panosėje suburbėjo:

— Nieko, ten tau bus geriau.

Tuo incidentas pasibaigė, nes jie, matai, buvo du, o kiti trisdešimt — kiekvienas sau. Dvidešimt devyni jų, išgirdę sakant: „Ten tau bus geriau",— gana draugiškai nusižvengė, nes vienintelė likusi tuščia lova stovėjo prie pat naktipuodžio, kuris bjauriai smirdėjo.

Kaip atleidimo ženklą apipešioti giminaičiai Nelaimingajam Hulyčiui buvo įdavę maišelį su visokiausiais gardumynais, kurių dalis, matyt, buvo atkeliavusi nuo dėdės didžiojo jubiliejaus stalo.

Jiedu sočiai prisikirto vakarienės ir sugulė.

— Ar tu laisvėj sutikai ką nors iš mūsiškių?— jau migdamas paklausė amžinasis chuliganas.— Aš tik pro troleibuso langą regėjau... Pasiutimas! Nei kur nueiti, nei su kuo pašnekėti. Seni bičai apsivaikavę ir nusenę, fifos, kur pažinojau, ištekėjusios ar kitur išsikrausčiusios, o naujų draugelių taip greit nesusikursi. Jei būčiau pasišvaistęs mėnesį kitą, gal ir būčiau ką nutvėręs. Ir dar... Žinai, aš tau pasakysiu — jei negeri, mažą šansų. Negeriančiųjų niekas nemėgsta.

— Vieną kitą sutikau...

— Aš juk... Aš tik sakau, kad mažai. Jei koks ir yra, tai laikos daugiau savęs, bijosi, kad per kompanijas atgal nesugrįžtų.

Ir Nelaimingasis Hulytis užmigo sveiku ramiu miegu, tik retkarčiais sugirgždėdavo vielinis geležinės lovos tinklas, kai gremėzdiškas jo kūnas apsiversdavo nuo vieno šono ant kito.

Dar keli, apsirgę, budinčiojo lempelės šviesoje ilgais baltais apatiniais it vaiduokliai nuslinko prie naktipuodžio, o paskui tik tai šen, tai ten pasigirsdavo knarkimas ar kam per miegus ištrūkdavo padrika frazė.

Matyt, pasodins. Tikriausiai pasodins. Juodieji nurodė neklysdami, aikštelės sargas irgi... Žlugęs reikalas. Dauka tik, matyt, dar negali suprasti, kur padėjau pinigus... Nieko, tegu ir miršta nežinodamas. Iš jo pasigailėjimo nelauk. Tik pats nukentėjęs tarytum apdujo — gal šitas, gal ne šitas, galvos guldyti negalįs. Taksi vairuotojas irgi abejojo, jį, matyt, išmušė iš vėžių tas į mane panašus tipas, kur stovėjo koridoriuje prie Daukos kabineto durų. Bet

sargas, tas senas pirdžius, dūrė kaip pirštu į akį: „Šitas! Šitas! Tikrai šitas!" Gal vis dėlto naudingiau buvo prisipažinti? Bet kas iš to, ketvirtas teistumas, vis tiek gausiu už visą rublį. Laimė, kad šimtas keturiasdešimt antro pirmoji dalis daugiau kaip dvejus netraukia. Bet tie dveji man jau beveik garantuoti. Keisčiausia, kad jie mane iš viso surado. Bela? Pyktis dėl skudurų? Ne, Bela tikrai ne. Net ir norėdama, nebūtų galėjusi. Ji apie tą žygį nieko nežinojo. Niekas nieko nežinojo, tam Daukai tiesiog per kvailumą pasisekė mane sučiupti. Kuo didesnė kiaulė, tuo labiau jai sekasi!

Jis troško užmigti, vartėsi, ieškodamas patogesnės pozos, bet snaudulys, iš pradžių dar mažumėlę suėmęs, visai pragaišo.

Kad užmigtų, jis suskaičiavo iki tūkstančio, paskui atgal, galų gale ėmė spėlioti, kiek laiko praeis ligi teismo ir į kurią koloniją jį nusiųs. Geriau būtų į ankstesniąją, bet ir kitur atsiras saviškių ir įsuks į kokią šiltesnę vietelę, kur nereikės plėšytis dėl plano procentų ir prakaituoti kaip frajeriui.

Po to lenkdamas pirštus ėmė vardyti alfabeto raides, norėdamas suskaičiuoti, kada laukti iš Maružos siuntinio,— siuntinius čia priimdavo tik tam tikromis dienomis, pagal pirmąją pavardės raidę,— galų gale vėl prisiminė žmogų, kuris stovėjo koridoriuje, kai jį vedė iš Daukos kabineto. Viktoras tik eidamas pro šalį užmetė akį jo pusėn, tačiau panašumas buvo stulbinantis. Jei būtų apsirengę vienodais drabužiais, regis, niekas nebūtų atskyręs. Jis šyptelėjo iš keistos gamtos užgaidos, bet staiga lyg aukštos įtampos elektros srovė perėjo jam per smegenis ir jis atsisėdo lovoje.

— Tu esi idiotas! — įtūžusi rėkė Bela.— Man ne galvoj teptis tavo krauju!

— Duok tu man pagaliau kokį kuokštą vatos ar gabalą marlės!

— Stovėk tenai, nesigrabaliok už nieko! Visos grindys jau prilašėjo. Idiotas! Ką aš dabar pasakysiu Vadimui Petrovičiui? Aš taip stengiausi, kad tu gautum žmonišką dar-

bą... Stovėk gi ir prilaikyk vatą kita ranka, kol aš suieškosiu kuo aprišti. Manai, tas buvo taip lengva?

— Lovoje visada sunku. Aš tikiu tavim. Prisiekiu, jog tikiu tavim!

— Kaip tau ne gėda!

— Negi tu manai, kad aš aklas? Ir ne toks kiautas, kaip jūs abi, sesutės, norėtumėt.

— Jeigu tau kas nepatinka, gali nešdintis lauk!

Kraujas iš žaizdos tekėjo už apykaklės, krešėjo plaukuose ir sunkėsi į sportinės striukės audeklą. Žandas buvo sutinęs ir peršėjo, dalis striukės apykaklės ir užtrauktukas karojo nuplėšti.

Krisdamas būsiu atsitrenkęs į automobilio pakopos kampą, pagalvojo jis, stengdamasis prisiminti, kur stovėjo pats, o kur Svamstas. Iš pradžių jie abu sėdėjo kabinoje, Svamstas užvedė motorą ir neatleisdamas sankabos ėmė suktis, kad būtų patogiau išvairuoti iš kiemo.

— Kiek?— paklausė Svamstas.

— Nė kiek,— atsakė Viktoras.

Svamstas nepatikėjo ir palaikė juokais, nes regėjo senikę glamžant rankoje trirublę ir paskui brukant ją Viktoro striukės kišenėn. Po šios operacijos senikė nustojo nervintis, lyg būtų atlikusi pareigą, kurios iš pradžių gėdijosi, net jos sausa sulinkusi figūrėlė iš palengvėjimo, kiek tai įmanoma, atsitiesė.

— Nepliurpk, duok čia!

— Juk nėra ko!

Keisčiausia, kad Svamstas dar nepatikėjo, dar pamanė, jog Viktoras juokauja, tačiau netrukus jo skruostai pasidarė tokio raudonumo kaip „Žiguliai", kuriais jis važinėjo į darbą, nors iki malkų sandėlių nuo jo namų buvo vos dešimt minučių kelio pėsčiomis. Tokio išpuoselėto automobilio Viktoras niekad nebuvo matęs. Tikriausiai net parduotuvėje jis išrodė prasčiau, nes ten jo niekas kasdien neblizgindavo lenkiškais ir jugoslaviškais balzamais. Kad ir kaip reikėdavo skubėti, nors jo sunkvežimis jau laukdavo prikrautas rąstgalių ir maišų su briketais, Svamstas visuomet išlipęs apeidavo aplink „Žigulius" ir, plūsdamasis, kad brangus benzinas, minkštu švariu skuduriuku nušluostydavo kely užtiškusius purvo lašus.

— Jis geriausias mūsų šoferis, aš priskirsiu tave prie jo,— pasakė Vadimas Petrovičius, priimdamas į darbą.— Jis turi jėgos kaip bulius ir mėgsta darbą. Jis nedžiūsta kabinoje, kaip kiti, o padeda iškrauti. Per abu jūs užkalsit gerus pinigus.

Kad iš tų gerų pinigų kas mėnesį po šimtą teks atskaityti Vadimui Petrovičiui, pasakė Svamstas.

— Visi moka,— jis dar pridūrė.— Bet kiti duoda mažiau. Iš mūsų lupa, užtat mes niekad nestovėsim dyki ir visuomet gausim geriausią prekę. Tu pats pamatysi, kad tai apsimoka. Aš niekur nesu sėdėjęs, bet man niekas neužsikars ant sprando! — Svamstas išjungė motorą ir it žvėris pažvelgė į Viktorą.

Ne, jam neverta teisybės sakyti, vis tiek nesupras. O teisybė buvo paprasta: nuo senikės dvelkė bejėgiškumas ir menkos pensijos skurdas, kuriam niekad galo nebus. Taip dvelkia nuo išskidusios staltiesės, pusiau nugerto pasukų butelio ir pakelio varškės ant palangės, kur būna vėsiau, taip dvelkia nuo seniai seniai pasiūto palto ant kabyklos prieškambaryje ir tokio pat senumo tapetų, po kuriais tikriausiai rastum „Jaunākās Ziņas" arba „Sociāldemokrātu". Viktoras numetė malkas prie plytos — kitas ir briketus juodu su Svamstu sunešė į rūsį — ir atsiminė, kaip sykį abejingas pralėkė pro tokią pat senikę — ji sėdėjo ant laiptų su pilnu krepšiu malkų ir verkė, nes stigo jėgų jam užsinešti į viršų. Turbūt pirmą sykį gyvenime jis suvokė, jog ir pats kada nors bus senas, ligotas ir negalingas.

Viktoras greit įkišo ranką kišenėn ir grąžino jai trirublę.

— Nereikia, šeimininke, mes neimam. . .

Apsisuko ir greit nubėgo šalin, kad negirdėtų dėkojimų, nes tai dar labiau būtų pabrėžę, kokią kvailystę jis padarė. Kvailystę! Garbės žodis, kvailystė! Mes neimam! Bet Vadimui Petrovičiui juk reikia!

Svamstas apibėgo aplink sunkvežimį, trūktelėjo Viktorą iš kabinos.

— Aš tau, prakeiktas katorgininke!

— Nekrėsk juokų,— Viktoras dar gerai nesuprato, kas Svamstui darosi, o šis jau kišo ranką Viktoro striukės kišenėn, ieškodamas pinigų.

— Ką užpelniau, su visais viduriais išlupsiu, jei reikės!

Viktoras žiebė iš apačios jam į pasmakrę, bet nepataikė. Svamstas jam rėžė atgal ir lyg su pagaliu. Atsipeikėjęs pasijuto begulįs ant žemės, ant apvalių grindinio akmenų, o Svamstas pasilenkęs tikrina vidines kišenes. Nieko neradęs, nusispjovė ir nuvažiavo.

— Bela... Klausyk, Bela... Man viskas jau skersai gerklę... Tavo gyvenimas irgi ne kažkas... Gal pabandom drauge? Bet ne čia... Čia mums nieko doro neišeis...

— Gali nešdintis nors ir tuoj pat! Aš jam, idiotui, šitokį darbą parūpinau!

— Tu man duosi pinigų kelionei?

— Kurgi ne!

— Bela...

— Tik nemėgink man pateikti kokių nors sąskaitų, kitaip jau šiąnakt galėsi traukti: „Virš galvos man mėlynas dangus..."

Taip išsiskyrę, jie daugiau nė karto nesimatė.

Norint patekti į restorano vagoną, reikėjo šonu prasispausti pro mieguistus keleivius, kurie su pižamomis ir rankšluosčiais per petį stovėjo eilutėje prie tualeto, atsidaryti ne vienas tambūro duris ir peržengti per klibančias geležines plokštes, po kuriom žlegėjo tolimojo susisiekimo traukinio buferiai ir sankabos.

Vienoje kupė, trumpindami laiką, vyrai lošė kvailį. Jis valandėlę pastovėjo žiūrėdamas ir vertindamas, nes „tikrieji" tuoj iš karto nešaukia lošti preferanso. Seniokai atrodė gana pilki, bet tai dar nieko nereiškė. Kišenėje jis turėjo daugiau kaip du šimtus rublių, visa, kas liko, pardavus Belos pašvitus. Pradžiai visai užtektų.

Restorane sėdėjo kaip ant adatų, bijodamas, kad tik per daug neužgaištų, kad tik vietoj jo nepakviestų lošti ko kito. Jam atrodė, kad ten jo vieta, nors dėtis į kompaniją dar niekas nebuvo jo kvietęs. Tai buvo lošėjo azartas, kuriam emocijų stiprumu galėtų prilygti nebent meilužio pavydas. Per tą azartą negalėjo nusėdėti ir sumokėti oficiantui, kuris užkliuvo kažin kur virtuvėje: Viktoras pakišo po lėkštele penkis rublius, nors nebuvo išleidęs daugiau kaip tris, atsikėlė ir išėjo. Jis būtų tenai nulėkęs, net jeigu būtų

spyręsis ir kabinęsis rankom už staktų, taip, kaip kiekvieną trečiadienį ir šeštadienį šimtai nulekia į hipodromą, nors iš ryto visi jie tvirtai pasižada tenai nebeiti ir prie totalizatoriaus nestoti.

Tačiau kupė vis dar juokdamiesi pylė kvailį, pasidarė aišku, kad ko nors geresnio jie nesugeba. Azarto liepsna nuslūgo ir užgeso.

Suirzęs Viktoras grįžo atgal dabar jau tuščiais koridoriais ir iki mėlynumo prirūkytais tambūrais, kur susibūrę kiurksojo rūkoriai, laukdami, kol suims žiovulys.

Jo kupė ant apatinių suolų, nusigręžusios į sieną, gulėjo dvi moterys, o ant lentynos miegodamas švilpė pro nosį berniukas. Gal todėl, kad netyčia vėl neišbudintų, o gal iš grynai moteriško noro, kad aplink būtų jauku, moterys ir jam buvo paklojusios patalą — pagalvė užvilkta, čiužinys dailiai užtiestas paklodėmis ir apklotu.

Viktoras atlenkė atramą, dėl to iš lauko pusės galėjai palikti mažą plyšelį, kad įeitų oro, nusiavė batus ir tyliai lanksčiai it katinas užšoko ant savo lentynos, bet nenusirengė ir nepalindo po apklotu. Karštligiškai galvojo. Irgi su lošėjo azartu.

Įsiklausė, ištiesė koją.

Pirštai atsidūrė į karakulio kailinius, pro ploną kojinę pajuto garbiniukus. Dar sykį įsiklausė — kupė visi miegojo sveiku kietu miegu ir tikriausiai smagiai sapnavo spalvotus sapnus.

Tokių progų nedažnai pasitaiko, už kailinius galėtum gauti tūkstantį, nes jie verti mažiausiai triskart daugiau. Nauji, beveik nedėvėti karakulio kailiniai. Kabindamas savo striukę, jis per daug nekreipė į juos dėmesio, nors iš karto pamatė, jog kailiniai nauji ir iš tikro kailio, o ne iš gabaliukų. Garbanikės irgi nebuvo per didelės, taigi gautum mažiausiai tūkstantį. Leningrado pažįstamų adresai yra, tie pagelbėtų parduoti. Laisvas menininkas, ką noriu, tą darau! Prašmatnus viešbutis, smagus gyvenimas. Argi, išėjęs iš kaliūzės, gavau kaip žmogus pagyventi? Tokiam viešbuty vėl kas nors gali pasitaikyti, ten sukinėjasi užsieniečiai ir pinigingi tipai, ten... Pastaraisiais metais jis niekad negalvodavo į priekį daugiau kaip apie savaitę kitą ir pats to net nesuvokdavo — tai išeidavo natūraliai,

logiškai. Jis buvo lyg skęstantysis vidur vandenyno, maldaujantis likimą minutės kitos, vildamasis stebuklo, kuriuo pats netiki.

Kailiniai, be abejo, priklauso rudaplaukei, kuri važiuoja kartu su berniuku.

— Vežu vaiką, tegu pamato tėvą, nes dar užmirš, kaip jis atrodo,— juokėsi ji. Jos vyras plaukiojo kažkokiu prekybos laivu, kuris kelis mėnesius bastėsi po svetimus uostus ir net dabar neparvyko į Rygą, todėl vyras atsiuntė telegramą, kad lauktų jo Murmanske. Kita moteris buvo senesnė ir žemesnės klasės, ji važiavo namo iš Kemerių sanatorijos. Viktoras savo mandagumu ir išsiauklėjimu, taisyklinga kalba įgijo jų abiejų simpatijas ir pasitikėjimą. Ypač po to, kai jis užsidegęs, neapsimetinėdamas, pamokė berniuką spręsti galvosūkius, kurie buvo išspausdinti „Poilsio kampelyje". Jos nebūtų patikėjusios, jei kas būtų pasakęs, kad šį šviesų švarų vaikiną ilgais aristokratiškais pirštais labiausiai traukia šlykščios lindynės, kurių lankytojų nuolatinė būsena nuo pagirių drebančios rankos, kur mergšės, kitos net visai dailios, garsiai ir detaliai svarsto savo klientų bei kavalierių išgales ir kur šeimininkas susijaudina nebent tada, kai kas pabeldžia į duris ne pagal sutartą signalą arba jeigu viduje kas bando ką nusmeigti negaląstu peiliu. Ten sulenda it šikšnosparniai į tamsius plyšius ir pakibę žemyn galva prie dulkėtų lubų tūno, laukdami, kol sutems, tada išžioję aštriadančius nasrus, pastatę girdžias ausis puls gaudyti vabzdžių, kuriuos instinktas ar lengvapėdiškumas išvijo paskraidyti. Ten laka viską, nuo ko čia pat negausi galo, ir neužkanda nė trupinio. Ten apsuka ir apvagia kiekvieną, bet saviškius dažniausiai, nes šie arti po ranka ir per savo pačių nuodėmes nedrįsta bėgti į miliciją. Už butelį politūros ten viens kitą parduotų šimtametėn vergijon, tik kad neatsiranda kas perka. Draugystė ten neįmanomas daiktas, jos buvimu niekas netiki, nes didžiausia garbė jiems pavergti kitą klasta ar kumščiu, ir niekas nesukeltų didesnio juoko, kaip pasiaukojimas dėl kito. Nesuskaičiuotum, kiek kartų ten susitaria neišduoti, jei įklius, bet milicija visuomet kažkodėl susemia visus, o paskui kamerose ir kolonijose makaluodami taburetėmis jie suvedinėja tarpusavio sąskaitas,

ir tik retas ima suprasti, jog iš teisybės tai tik ritualas, panašus į driežų peštynes Galapagų salose dėl saulėto akmens. Triukšmauja ir pučiasi, kad baisiau atrodytų, bet kraujo nelieja. Ir makaluotojai taburetėmis apsieina be kraujo, nes tai pakenktų jų gerovei — tektų atsidurti karceryje ar pereiti į kalėjimo režimą.

Buto šeimininko motina, buvusi „gundytoja",— jos profesija trečiojo dešimtmečio vidury Rygoje buvo labai paplitusi; taip vadinosi gražios moterys, kurios piniginguss vyrus įviliodavo į viešbučius ar lindynes, kur juos apvogdavo ar apiplėšdavo,— dabar pradvisusi ir išpliurusi senė, drybsojo dukters kambarėlyje blakėmis aptekusiuose pataluose po nešvarių skurlių kupeta ir, vos kuris atkimšdavo butelį, imdavo šiurpiai aimanuoti, lyg remiama skausmo, vildamasi, jog įpils ir jai kokį gurkšnį, kartais net pratrūkdavo raudoti, regėdama visai išnykstant nusikaltėlių pasaulio moralę. Jos laikų analfabetai butų plėšikai, palyginti su išsilavinusiais šių dienų egoistais, atrodė tik mieli provincijos zuikučiai su savo krašto dainelėm ir papročiais. Senė, kuri visą savo amželį niekad nieko nebijojo, jautė, kad šie vienąsyk jai perrėš gerklę ir atims pinigus, kuriuos ji slėpė pataluose. Sūnus, reikia manyti, pats nepjaus, tik užsimerks ir nusigręš, kad nematytų, o paskui visa ši gauja šoks ardyti patalų ir iki alkūnių sukiš rankas į pūkus. Ji mielai būtų atidavusi sūnui tuos porą šimtų sutaupytų rublių, bet bijojo, kad tai juos tik sukurstys ir pagreitins atomazgą, juk visi manė, kad ji laiko užspaudusi tūkstančius.

Ko ieškojo jaunasis gulbinas tarp šitų nusišėrusių utėlėtų varnų? Džiaugėsi savo plunksnų puošnumu? Galbūt. Šiame fone jos atrodė daug gražesnės. Paauglys būdamas, gaudavo pašnekėti su tikromis moterimis? Juk jis manė, kad jos ir yra tos tikrosios, o šios, nuobodžiaudamos, kol nusileis vakaro sutemos, irgi vadindavo jį vyru ir juokaudamos tarpusavyje lenktyniaudavo nešvankybėmis. Joms patikdavo, kad jis dar rausta, jos netikėjo, jog apskritai kas nors dar gali dėl ko nors rausti. Čia jis patyrė pirmas pavydo kančias. O gal tai buvo bėgimas nuo sterilios namų tvarkos, nuo gyvenimo be mažiausio vėjelio pūstelėjimo? Būdamas izoliuotas net nuo televizijos programų po

devynių vakaro, jau nuo mažumės nuskirtas būsimai kario karjerai (keturiasdešimt dvejų metų jis jau bus pulkininkas!), tėvams patiems nesuvokiant išmoko visus žmones skirstyti į draugus, priešus ir nieką. Draudimų ir etiketo smaugiamas, lindynėje jis netikėtai rado demokratiją. Kitam gal ir ne, o jam tai atrodė tikra demokratija. Kitas gal ir būtų susimąstęs, ar verta ragauti uždrausto vaisiaus, o jam galvoti nebuvo laiko — po valandos turėjo būti namie ir miegoti. O ir patarimo nebuvo ko klausti, nė nevertėjo klausti, nes atsakymą žinojo iš anksto. Dukart du — keturi, tai aišku kaip dieną. Tuščiom rankom į senės urvą eiti negalėjo — būtų išjuokę ar išgrūdę lauk. Iš pradžių Viktoras vogė iš namų pinigus, paskui ėmė nešti knygas, daiktus. Daiktų ir pinigų namuose buvo daug, praėjo net metai, ir niekas nepastebėjo jų dingstant.

Moterys miegojo tyliai, vaikas ant kitos viršutinės lentynos vis dar švilpė pro nosį. Viktoras dar sykį bakstelėjo pirštais karakulio kailinius.

Malkų vežiotojo Svamsto primuštas, Belos atstumtas, jis vėl buvo nusprendęs pradėti naują gyvenimą, tačiau jam beliko vienintelė atrama, kuria dar galėjo pasikliauti,— tėvas.

Tūkstantį rublių gautų. Kailiniai nauji, tikrai gautų. Jis įsivaizdavo, kad ši suma jau kišenėje, ir pasijuto nuostabiai laisvas ir nepriklausomas. Toks puikus ir nenugalimas buvo šis jausmas. Naujas nuobodus gyvenimas su verksmingais tėvo moralais palūkės tas porą savaičių, o gal ir daugiau, jeigu seksis. . .

Traukinys sustojo kažkokioje mažoje stotelėje. Žibintai apšvietė asfaltuotą peroną ir stotį su užrašu, tuoj pat už pastato viską gaubė tamsa, ir net tolumoj nebuvo matyti nė žiburėlio, prekinių vagonų iškrovimo estakados tikriausiai buvo kitoje pusėje.

Nuaidėjo švilpukas, garvežys trūktelėjo vagonus, ir išjudėję iš vietos, jie pamažu lengvai ėmė slysti į priekį. Perono gale stovėjo stoties budėtojas uniformine aviečių spalvos kepure ir žiūrėjo, kaip traukinys didina greitį.

Palydovė net nenuėjo prie durų, konstatavo Viktoras. Bet, jei ir nueitų, nieko baisaus. Dar geriau: būtų kas atidaro. Kailinius ji pamatys tik tada, kai aš jau būsiu pero-

ne. Kas ten mane pagaus — tamsu, nors akin durk! Jūreivienė plika irgi nebėgs iš paskos, o aiškintis nebus laiko. Niekas jos ir neklausys, garvežio mašinistas ir stoties viršininkas dėl vienos isterikės bobos nestabdys traukinio.

Paskui ėmė svarstyti, kaip nuo stoties gausis toliau. Vilčių buvo gana daug: vis jau kaip nors nusikas iki autostrados ir ten pabalsuos kokios krovinių mašinos vairuotojui. Gerai, kad lagaminas pustuštis, galės ten sukimšti kailinius.

Kupė miegojo. Apgraibom jis sutvarkė ant pakabos savo striukę ir kailinius taip, kad vienu gaistu galėtų viską sugriebti, tyliai nusikėlė nuo antresolės savo lagaminą, apsiavė batus ir išėjo į koridorių.

Judėjimo grafikas prie sienos rodė, kad kita stotis bus po dvidešimties minučių.

Atsukęs į kupė duris nugarą, jis žiūrėjo pro langą, į tamsą, kur tolumoj mirgėjo reti žiburėliai, ir tie patys tarytum užgesdavo, kai užstodavo koks miško kampas.

Galų gale traukinys sulėtino greitį, pro langus, šoniniam kely, sublizgėjo naftos cisternų sąstatas, ir Viktoras pasirengė startui. Tai juk buvo taip paprasta: kaire ranka stvėrei striukę ir kailinius, dešine lagaminą — ir sudie.

Traukinį pamažu ėmė stabdyti, jis atidarė kupė duris ir sustojo ant slenksčio.

— Jūs irgi nemiegat? — tyliai paklausė jį iš tamsos. — Kokia stotis?

Jis burbtelėjo neįžiūrėjęs užrašo.

Užsiropštęs ant lentynos, jis ėmė keikti moteriškę, kuri taip ne laiku pabudo ir išgelbėjo savo kailinius, plūdo senikę ir jos trirublinę, dėl kurios gavo mušti. Keikė Svamsto jėgą ir Belą su jos Vadimu Petrovičium ir kitais. Gailėjo savęs, kad taip nesiseka, jautėsi lyg auka, nes jam buvo atimta galimybė pradėti naują gyvenimą dviem savaitėmis vėliau — dabar teks pradėti tuoj pat.

Vos tik išsitiesė, pirštų galais vėl užkabino kailinius, trūktelėjo koją lyg nuo karštos plytos.

Esu pasigailėtinas nevykėlis... Man pastaruoju metu bjauriausiai nesiseka... Anksčiau buvo kitaip...

Juo labiau savęs gailėjosi, juo labiau niršo ant moteriškės, kuri taip netikėtai pabudo ir dėl to liko neapvogta.

Jei negrėstų bausmė, jei būtų kitos aplinkybės ir didesnis laiko nuotolis nuo nusikaltimo iki bausmės, jis nuplėštų tuos kailinius jai nuo pečių, gal net užtvotų, nes kailiniai jo sąmonėje jau buvo nebe kailiniai, o finansinis pagrindas, laisvės sparnai — toms dviem savaitėms, kurias jis galėtų praūžti kur nori ir kaip nori. Dvi savaites gyventų taip, kad visi velniai juoktųsi! Tai būtų gera preliudija tai apgailėtinai būsenai, kai teks atsistoti prieš tėvą nuleidus galvą, veidmainiauti ir duoti pažadus pasitaisyti. O ką darysi? Kitos išeities nėra. Arba šlykščiai nuobodus gyvenimas, arba atsidursi patvory, iš kurio net milicija nelabai nori kelti. Jei neturi kur pasidėti, greit gali nusmukti iki patvorio. Abiem atvejais: ar rizikuoji, ir rizikuoji kaip reikiant, ar nerizikuoji visai.

Vos iš ryto atidarė restoraną, jis nuėjo ir kaip reikiant išgėrė. Nuo bėdų ir iš širdies skausmo, kaip pats aiškino. Ši diena buvo paskutinė, kai dar galėjo tai daryti,— jei tėvas rytoj pajus nors menką kvapelį, gali sakyti, jog vizitas nuėjo šuniui ant uodegos.

Sėdint už stalelio, jam šovė į galvą gera mintis: jis mokysis. Metus palankys parengiamuosius kursus, dar kokie penkeri studijų. Senis apsiverks iš džiaugsmo! Ir, jeigu seksis bent vidutiniškai, vėl jam atvers savo pinigų kapšą, tada ir studentiško gyvenimo malonumai pakils į aukštą lygį. Gaudeamus igitur... Jaunystė greit praeis! Peles reikia gaudyti tyliai, sako anglų patarlė. Iš pradžių galiu svajoti tik apie bendrabutį, vėliau tėvas vis tiek išnuomos kokį kampą. Sužinojęs senis bus atsargus ir pilnas įtarimų, o paskui nebus galo jo džiaugsmui. „Sūnus studijuoja". Tai jau skamba, ir juk stosiu ne į dvasinę seminariją. Kartu irgi nereikės gyventi, nes tikrai studijuoti galima tik Maskvoj arba Leningrade. Eidamas iš stoties, užbėgsiu į biblioteką ir pavartysiu laikraščius, tada bus galima kalbėti konkrečiai: noriu į tą ir tą institutą, į parengiamuosius kursus priima tada ir tada.

Ateities perspektyvos ėmė atrodyti beveik rožinės. Kolonijoj pabaigtos vidurinės mokyklos atestatas vis dėlto pravers. O jis, kvaiša, jau tiek buvo susitaikęs su likimu, jog norėjo eiti dirbti į kokią gamyklą!

Tėvas gyveno gana toli už miesto — naujame rajone, matyt, todėl, kad iš čia arčiau iki uosto. Namas buvo neišvaizdus, apsilupęs, laiptai siauri.

— Prisėsk, aš užkaisiu arbatos,— pasakė tėvas ir išėjo į virtuvę, ten sušneko su kažkokia moterim, kurią vadino vardu ir tėvavardžiu. Butas buvo komunalinis.

Viskas bylojo, jog tėvo gyvenime įvyko lūžis. Po ištaigingo ir brangaus Rygos buto, kur kas kelinti metai buvo keičiami baldai, kur dėl prestižo pasikeisdavo net automobilį (nors tai buvo greičiau apsukriosios motinos nuopelnas), kur kiekvienas mažmožis turėjo būti pats geriausias ir paprastam mirtingajam neprieinamas,— po visos tos prabangos žemos šio kambario lubos atrodė dar žemesnės, o kareiviška tvarka visai kaip kareivinėse. Ne, iki sulankstomos lovelės tėvas dar nebuvo nusiritęs, bet nedaug ir betrūko — viduj tik būtiniausi baldai ir daiktai. Jei ir liko kas prabangesnio, pavyzdžiui, sidabriniai arbatos stiklinių laikikliai, kadaise dar motinos nupirkti, tai nuo ilgo vartojimo jau buvo beveik praradę pirmykštį taurumą. Tėvui jie, matyt, buvo tik funkcionalūs daiktai, ir nieko daugiau. Todėl jie tarytum nublanko, neteko dailumo, pasidarė šiurkštesni.

„Gal bus atsiradusi kokia patelė, kuri visą didžiąją jo algą sušluoja?"— pagalvojo Viktoras, bet neprisiminęs nė vieno atvejo, kad šiuo požiūriu būtum galėjęs tėvą įtarti, nusiramino.

— Stebuklas, kad išėjęs iš karto neatlėkei čionai gelbėjimosi rato.

— Buvau pradėjęs dirbti.

— Ir jau įgriso?

— Reikalas ne tas, kad įgriso. Manai, kolonijoje nereikėjo dirbti? Paprasčiausiai aš pradedu suprasti, jog galėčiau imtis ko nors svarbesnio.

— Seifų?

— Nesityčiok, tėvai. Laiko apmąstymams aš turėjau sočiai.

— Ir ne vieną sykį,— šyptelėjo Vazovas-Voiskis vyresnysis.

— Taip. Ne vieną sykį. Deja. Man sunku visa tai įveikti, tu vienintelis, kurį galiu prašyti patarimo.

— Prašom! Patarimas ne pinigai, patarimą galiu duoti. Ir dar pažįstamam žmogui, juk šitiek metų vienam bute gyventa!

Viktoras buvo pasirengęs viskam, tik ne ironijai. Jis nesitikėjo, kad su juo bus kalbama kaip su svetimu, kad jis pasirodys tik svečias, užbėgęs valandėlei paplepėti. Ironija jį šokiravo, jis pasijuto nedrąsiai. Su juo elgėsi kaip su žmogum, kurio žodžiai nieko neverti, kaip su beviltiškai atsilikusiu žmogum. Dvidešimt penkerių metų amžiaus, jis dar nieko nebuvo pasiekęs, tas teisybė, bet ko gi žmogus gali imtis, jeigu visą laiką tenka sėdėti. Bet vidurinę vis dėlto baigė ir išsimokė siuvamųjų mechaniku, nors kai praktikos trūksta, viskas, ką moki, greit iš galvos išgaruoja.

Jis įsivaizdavo, kad senasis jūrininkas galbūt neatidarys jam durų, tada jis nuolankiai atsisėstų ant laiptų ir lauktų, kol savo sulauktų. Jis tarė, kad sūnui palaidūnui, grįžusiam į tėvų namus, pasipils ant galvos priekaištai, gal net antausiai, bet tėvo akys tikrai sudrėks, tačiau išvydo jose tik pašaipą ir tylią ironiją.

— Rygoj gyveni?

Viktoras linktelėjo.

— Kaip jautiesi, kai susitinki senus mano draugus? Pavyzdžiui, Ostapyčių. Vaikystėje jis tave vis ant kelių šokdindavo.

Viktoras tyčia įsikando į apatinę lūpą, kad nereikėtų atsakyti.

Tai jis prikalbino kitus apkraustyti Ostapyčiaus butą ir pats aktyviai prie to prisidėjo. Buvo apvogti dar keli tėvo bendradarbiai, senasis tada iš gėdos labai rimtai susirgo nervais, tačiau Ostapyčiaus butas visai kas kita. Ostapyčiaus šeima Vazovams-Voiskiams buvo pati artimiausia, motinos patyliukais net tarėsi, jog būtų visai neblogai, jei Viktoras vestų Ostapyčiaus dukrą. Šeimų santykiai buvo tokie artimi, jog Viktoras bet kada, dieną ar naktį, galėjo ateiti į Ostapyčiaus namus, prašyti ko nori — ir jam niekas nieko nebūtų atsakęs. Ostapyčiaus artimieji anksti pavasarį persikeldavo į vasarnamį, ir sykį, kai užsitęsė Vazovų-Voiskių buto remontas, buvo palikę jiems pagyventi savo butą. Ostapyčius ir jo žmona vienin-

teliai nėjo iš galvos dėl išvogto turto, bet sielojosi dėl paties vagystės fakto, nors jų butas buvo apšvarintas kaip reikiant. Likę kone tarp plikų sienų, jie kategoriškai atsisakė motinos siūlomo atlygio — matyt, todėl, kad tuo pat metu reikėjo atlyginti ir kitiems nukentėjusiems, ir puolusi į neviltį motina iš visur skolinosi pinigus. Ir net patys padėjo vaduoti suimtą Viktorą.

— Nereikia, tėvai, erzintis...

— Aš tau nesu joks tėvas.

— Jei nori, aš tučtuojau išvažiuosiu ir mes iš tiesų daugiau niekad nebesimatysim. Man bus sunku, leips širdis, bet aš tai padarysiu, jeigu tu pageidauji.

— Ar aš pageidauju? Be abejonės, pageidauju!

— Ar ne per daug skubi, tėvai?— stodamasis tarė Viktoras. Ką padarysi, vienu žygiu šios tvirtovės, ko gero, nepaimsi, reikėjo tai numatyti. Ir sveikinimo atviruką per šventes nusiųsti, ir kokį laiškelį brūkštelėti. Staigia kavalerijos ataka šiam mūrui nieko nepadarysi, dėsimės išdidūs ir lauksim, kol atgabens sunkiąją artileriją.— Aš tau labai norėjau parašyti, bet tu man buvai uždraudęs save priminti. Dovanok, kad aš dabar tave varginu, bet šįsyk tai išėjo visai netyčiom — važiavau į Leningradą stoti į institutą, tai neiškenčiau ir atpyliau į Murmanską, juk čia visai arti. Džiaugiuosi, kad tu gyvas ir sveikas. Tikiuosi, tėvai, kad tu dar galėsi manim didžiuotis!

— Aš nesu tavo tėvas. Motina prisipažino, kad ligoninėje tave sukeitė...

— Ji tai padarė dėl tavęs. Norėjo, kad tu taip nesikrimstum dėl mano kiaulysčių. Ji tave labai mylėjo. Aš vis dėlto sakau ne „sudie", o „iki pasimatymo".

— Tu dabar į Leningradą?— ironija dingo iš tėvo veido, pasirodė nerimas.— Kokio patarimo tau reikia?

— Žinai, bus geriau, jei dabar aš važiuosiu. Galbūt atsirasiu, kai jau būsiu išlaikęs egzaminus.

— Na taip... Taip bus geriau. Ar tu rimtai rengiesi?

— Sunku, bet vis kaip nors.

— Reikia imti pamokas.

— Taip, bent jau matematikos. Po tokios pertraukos, be to, vakarinėj taip kietai nezubrinom, kalbų iš viso mokėmės apgraibom.

Tėvas priėjo prie spintos, iš munduro kišenės išėmė piniginę, suskaičiavo pinigus ir visus atidavė Viktorui.

— Nereikia, tėvai... Aš jau susiėmiau ir noriu pats savo jėgom.

— Bet nereikia savo jėgų pervertinti. Tik imk pamokas pas gerą dėstytoją.

Murmanską Viktoras paliko suglumęs, nežinodamas, ką toliau veikti. Jis mielai iš tiesų būtų ėmęs studijuoti, bet tada dar nenumanė, kiek darbo reikalauja rimtas pasirengimas stojamiesiems egzaminams, jau nekalbant apie konkursą. Šiame pasaulyje darosi vis sunkiau ir sunkiau užimti vietą prie rašomojo stalo. Pagyvenęs kelias dienas Leningrade, jis suprato, jog gali tikėtis įstoti nebent į kokio technikumo vakarinį skyrių, bet tuomet savo ruožtu reikėjo dirbti pasirinktoje srityje. Nusprendęs, jog Rygoje gal bus lengviau, išvažiavo namo. Tėvo įduoti pinigai jau buvo kažkur nepastebimai ištirpę, kad nedaug jų ir buvo.

Apskritai jis buvo patenkintas, kad pavyko užmegzti su tėvu nors menką kontaktą, galų gale atsivėrė bent šiokios tokios ateities perspektyvos.

Koridoriaus prižiūrėtojas — dabar gal tiksliau būtų sakyti kontrolierius — kartkartėmis praverdavo „akutę" ir pažiūrėdavo į kamerą. Viktoras jau pamanė, kad jis ilgai nepakęs Viktoro vaikščiojimo, atrakins duris ir lieps gultis į lovą, tačiau prižiūrėtojas, matyt, suprato jo dvasios būseną ir durų neatrakino.

Nelaimingasis Hulytis taip apsivertė ant kito šono, jog net visi dviaukščiai gultai sulingavo ir subraškėjo.

Ligoninėje apkeitė... Žinoma, guosdama motina galėjo jam pripūsti tokių voveryčių. Juk tėvui labiausiai rūpėjo Vazovų-Voiskių garbė ir geras vardas. Jie būtų tą vardą įsistatę į paauksuotus rėmus ir pasikabinę ant sienos, jei būtų galėję! Kažkokiuose senuose memuaruose tėvas buvo perskaitęs, jog vienas Vazovas-Voiskis yra dalyvavęs Sinopo jūrų mūšyje su turkų laivynu, ir pradėjo kildinti nuo jo savo giminę. Kiekvienas, atėjęs į svečius, turėdavo išklausyti pasakojimą, kaip nuskendę trys tūkstančiai turkų ir pats paša Osmanas buvęs sužeistas, o rusų laivynas

netekęs vos trisdešimt septynių karių. Jo protėvis Vazovas-Voiskis šiame mūšyje suvaidinęs dėmesio vertą vaidmenį: gresiant pavojui išgelbėjęs savo vadą ir poną, kuris jau buvo beišvirstąs už borto. Šis su dėkingumo ašarom akyse spaudęs Vazovui-Voiskiui ranką, kad visi jo palikuonys galėtų vaikščioti užrietę į dangų nosis. Sykį vienas niektauza leitenantas, kuris nežinojo, koks jo viršininko širdžiai brangus tas mūšis su turkais, tolesnius istorinius didvyrio žygdarbius nusakė šitaip:

— Čia dar ne visa šlovė, kuri jam priklauso! Tūkstantis devyni šimtai penktųjų metų revoliucijoje savo poną jis bakstelėjo mėšlinėm šakėm, o Spalio revoliucijos įkarštyje ir visai nukepė. Tegyvuoja triskart didvyris!

Leitenanto į svečius daugiau nebekviesdavo, o netrukus jį perkėlė tarnauti į Tolimuosius Rytus. Tėvas nebuvo kerštingas, bet tai įvyko tikrai ne be jo žinios — garbingo Vazovų-Voiskių vardo išsaugojimo tikslais.

Jeigu jau vaikas ligoninėje apkeistas, vadinasi, tas katorgininkas, kuris beveik neišeina iš kalėjimo, nėra Vazovas-Voiskis, o kažkas kitas, kurio senolis nebakstelėjo savo ponui mėšlinėm šakėm, tad paskutinysis Vazovas-Voiskis gali oriai nešioti žilą savo kuodą. Tokia intriga ar afera, bala ją žino, kaip vadinti, visai pagal motinos stilių. Jeigu, žinoma, motina išvis taip pasakė, jeigu senis pats visko neprasimanė, kad vieną sykį galėtų visiškai atsižegnoti nuo Viktoro. Greičiausiai ir bus pastarasis variantas, nes išgirdęs apie studijas, tėvas vis dėlto įdavė kokį grašgalį užsimokėti už pamokas. Jeigu jau iš tiesų būtų ėjusi kalba apie apkeitimą, jis nebūtų iš Rygos išvažiavęs, būtų knaisiojęsis po archyvus ar samdęsis privačius seklius, bet savo apmainytąjį atgavęs — juk turi pakankamai ryšių ir valdžios. Dalykas tas, kad niekas nieko nesumainė, ir tėvas tą žino.

AŠTUNTAS SKYRIUS

— Ką jums sako Ninos Černios vardas? — paklausė tardytojas Dauka, skirstydamas dokumentus ant rašomojo stalo. Jie ką tik buvo palinkėję vienas kitam labo ryto,

ir Viktoras Vazovas-Voiskis jau sėdosi į pasiūlytą kėdę, kuri buvo dar beveik nauja, bet jau girgždėjo, kaip ir senoji bydermejerio stiliaus sofa.

„Taškas! Sėdu!"— smigtelėjo Viktorui tarytum ilga adata. Jeigu jis surado Niną, tai nebėra jokių vilčių.

Ir vis tiek, priblokštas, jis iš nevilties nuneigė šią pažintį, nors pats suprato, jog tai tik vaikiškas kvailiojimas. Per tris izoliatoriuje išbūtas dienas dar nebuvo išblėsusi vilties kibirkštėlė, kad teismo pavyks išvengti. Viktoras buvo susikūręs apsigynimo variantą, kuris ir pačiam ėmė atrodyti gana įspūdingas. Kiek įrodymų „už" ir kiek „prieš"? Į vienus vartus iš viso neišeina žaisti. Kaip jau galėjo spręsti, Bela dėl savo škurlių jokio skundo nerašė. Jeigu Dauka turėtų Belos pareiškimą, galėtų jį priremti, bet jis turi tik gryną informaciją, kurios prie bylos neprisiūsi net ir tada, jeigu ją būtum gavęs iš pačios Belos. Vadinasi, lieka tik kaukazietis su šiferiu. Žinoma, sargas parodė, bet pats juodukas konkrečiai netvirtina. Maža to, taksi vairuotojas irgi svyruoja. Regėjęs, kaip skaičiavę pinigus! Bet ne aš! Gerbiamas teisme, jie apsirinka, aš ten nebuvau! Dėdukui aš nepriekaištauju, tikiu, kad jis doras žmogus, jis paprasčiausiai suklydo!

„Iš tiesų?"— šypsodami paklaus teisėjai.

„Yra daug be galo panašių į mane žmonių! Ir ne tik Rygoj. O Rygoj... Gerbiamas teisme, vidaus reikalų skyriaus koridoriuje aš, pavyzdžiui, mačiau pilietį Vecbėrzą, kuris kaip du vandens lašai panašus į mane — kaip dvynys. Prašom pakviesti jį, ir patys pažiūrėsit, neatskirsit mūsų! Ir odinis paltas! Aš niekad neturėjau odinio palto. Tardymui labai patogu: anksčiau teistas, arešto metu nedirbo... Bet aš niekad nesu turėjęs odinio palto!"

Tada teisėjas ims vartyti bylą, ieškodamas žinių apie odinį paltą, o šis niekur kitur nefigūruos, tik liudytojų parodymuose.

„Ar iš tiesų jūs niekad neturėjot odinio palto?"

„Niekad gyvenime!"

Teisėjas atsikrenkštęs nustatys, jog Dauka dar nepasistengė išaiškinti, kur per porą dienų Viktoras išleido tuos aštuonis šimtus rublių, dar jam pasirodys, jog niekas negali patvirtinti tada tikrai matęs Viktorą turint didelę sumą,

ir byla bus grąžinta papildomam tardymui! O laikas bėgs ir pėdos ataus! Oi, kaip ataus!

Sulig kiekviena akimirka viltis stiprėjo, nes Dauka nesirodė. Per šį laiką daugelis detalių liudytojams išdils iš atminties. O kad tardytojas nesuras Ninos Černios, Viktoras buvo visiškai tikras.

— Vadinasi, jūs jos nepažįstat?— dabar klausė Dauka.

— Pirmą kartą šį vardą girdžiu! — abejingai burbtelėjo Viktoras.

Paskutinį sykį Viktoras kalėjo griežtojo režimo kolonijoje, nes visa kita jau buvo perėjęs. Čia publika buvo niauresnė, nervingesnė ir perauklėjimo požiūriu turėjo būti nelabai perspektyvi, tačiau statistika to nerodė. Čionai vėl atsidurdavo bemaž visuomet tie patys, ketvirtą, penktą ir net dešimtą kartą, o likusių grįžimo procentas nebuvo didesnis kaip kitų režimų kolonijose. Matyt, dauguma tų, kurie nuo svetimo negalėjo atprasti moraliniais sumetimais, todėl tekdavo įvaryti jiems baimės, tik šio režimo įstaigose iš tiesų suvokdavo, kas yra kalėjimas, nes čia nebuvo nė ženklo tų daugybės lengvatų — net iki parvažiavimo į namus pas žmonas,— kuriomis jie džiaugėsi kitose kolonijose, kai buvo nuteisti pirmą sykį. Čia pokalbiuose jau girdėjai vagių žargoną — ir buvo net tokių, kurie normalios kalbos jau iš viso nebemokėjo. Čia ryškiau lindo lauk žemi instinktai ir pakampėmis seniokai dar garbino amžiną vagių moralės kodeksą, kuriame pasitaikydavo ir viena kita visai žmoniška tezė. Tačiau seniokai jau nebeturėjo tiek fizinės jėgos, kad būtų galėję priversti kitus jo laikytis, ir vidurinioji karta perėmė iš kodekso tik vietinį folklorą, o pati jauniausioji, kuri buvo įgijusi bent jau privalomą aštuonmetį išsilavinimą, spjovė į visas tarpusavio moralės normas, pripažino tik roko muziką ir buvo tokia savanaudė, jog net agresyvumo momentais jų išskaičiavimas ir egoizmas lindo per visas siūles; senius jie laikė sentimentaliais idiotais ir, eidami plėšti butų, imdavosi ne tik visrakčius, bet ir peilius bei medžioklinius šautuvus nupjautais vamzdžiais tam atvejui, jei netikėtai parsirastų šeimininkai. Jie iš gyvenimo reikalavo konkrečių dalykų: velvetinių džinsų, naktinių restoranų, „Žigulių", jiems jau nebuvo gana nulįsti kur į pas-

togę su buteliu degtinės. Mūsų amžius juos buvo nulipdęs aukštesnius, linksmesnius, klastingesnius, o dabar nė pats nebežinojo, ką su jais daryti. Pavyzdžiui, senimas ar vidurinioji karta iš naujokų šalikus ar pirštines iškaulydavo, išviliodavo, ar išlošdavo kortomis, o jaunimas šaliką paprasčiausiai nutraukdavo jam nuo kaklo ir nešiodavo kaip savo.

Ir Viktorą jie pačią pirmą dieną gerokai apšvarino, nors kai kurie buvo jo pažįstami dar iš mažamečių kolonijos ir vėlesnių kalėjimo laikų. Jis į tai pažiūrėjo kaip į savaime suprantamą dalyką, triukšmo nekėlė ir net nusistebėjo, kad jo nepaliko pliko kaip tilviko. Pakėlęs triukšmą, nieko nebūtų laimėjęs, tik nereikalingų mėlynių ir skaudamų šonkaulių. Jis jau pasiruošė artimiausiu metu atsisveikinti su visa savo manta, bet netikėtai po savo sparnu jį priglaudė pirties vyresnysis Černia, į kurio pareigas įėjo ir švarių skalbinių išdavimas.

— Sekantis! — pro išpjautą duryse langelį šūktelėjo Černia, baigdamas rašyti į knygą pirmesnio gavėjo pavardę.

— Vazovas-Voiskis...

— Ar jums kartais ne giminė Vazovas-Voiskis iš laivyno?

— Jis mano tėvas.

Gerasis vyras nepaprastai nustebo. Jis pats buvo tarnavęs laivyne ir vis dar tuo didžiavosi. Jis puikiai prisiminė labai griežtą, teisingą ir principingą vadą ir nė sapne nesapnavo, jog ča galėtų susitikti jo sūnų. Jis paprašė Viktorą likti paskutinį, išklausinėjo apie tėvą, išdavė visai naują skalbinių komplektą ir pasiūlė eiti dirbti į pirtį už padėjėją, nes buvęs padėjėjas esąs ką tik išleistas į laisvę.

Černiai griežtojo režimo kolonija nepriklausė, nes jis buvo nuteistas tik pirmą sykį. Anksčiau kolonijoje buvo lengvesnio režimo statybininkų brigada, kurią rytais mašinomis veždavo į statybas, bet kai objektą pastatė, brigadą išformavo ir patį brigadininką Černią jau buvo beišsiunčią į kitą koloniją. Bet paskui administracija pasiūlė jam likti už „pirties direktorių", kaip jie patys juokdavosi. Pasiūlė todėl, kad buvo tikri — skalbinių sandėlio knygos bus vedamos nepriekaištingai, o ir daugybėje kitų pirčiai

priklausančių ūkių: kirpykloje, paklodžių lopymo kamaraitėje, batų taisykloje — taip pat bus tvarka. Šie ūkiai kolonijos administracijai ypatingų rūpesčių nekėlė, tačiau patyrimas rodė, kad čia dažnai įsiveisia režimo pažeidėjai, jeigu tik „direktorius" būna minkštakiaušis arba iš pakartotinai nuteistųjų, kuriems kolonijoje visur pilna draugų ir pažįstamų. Toks akyse šunuodegauja, būna paslaugus, o už nugaros verda „čefyrą", painiojasi su pedais ir net įsigudrina varyti biznį iš jam patikėtų paklodžių.

Černia administracijos pasiūlymą priėmė su dvejopu jausmu. Viena vertus, norėjosi pakliūti į lengvesnį režimą, tačiau, antra vertus,— čia jis buvo apsipratęs, ir „pirties direktoriaus" postas kolonijoje buvo kone labiausiai privilegijuotas. Ir administracija jį jau neblogai pažįsta, tad galima tikėtis kokio siuntinio iš anapus ar pasimatymo su žmona, o vėliau gal net paleidimo prieš terminą. Tai ne taip jau mažai, kai tau prieš akis dar ilgi metai. Vis dėlto mesiu inkarą čionai, nusprendė Černia ir pasiūlymą priėmė. Galų gale jis čia gaus ir visas lengvatas, priklausančias jo režimui, tik kad tvora aukštesnė ir publika labiau sugedusi.

Kalėjime jis nė su kuo per daug nedraugavo, nes kišenvagiai begale variantų vis kartojo savo paistalus, chuliganai ir kiti smurtininkai jam buvo beveik fiziškai atgrasūs, o žudikai jam atrodė psichiškai nenormalūs. Jo aplinkos žmonių šioje kolonijoje nebuvo, bet ir jiems jis nebūtų rodęs ypatingos pagarbos, nes patys žlugdami jie buvo pražudę ir Černią. Straipsnis, pagal kurį Černią nuteisė, buvo sunkus, bet solidus: stambus valstybinio turto grobstymas. Be šito, jam dar prirašė kyšių ėmimą, bet dėl to jis nesijautė kaltas — vingrūs vyrai dovanėles nešė ir teikė jo žmonai Ninai: pasirodė, jog ši vyro protą gana lengvai gali pakreipti reikiama kryptimi,— ir tada reikiama kryptimi imdavo riedėti vagonai su limituotomis ar iš tam tikrų fondų paskirtomis medžiagomis, o kitur dvigubai ilgiau ką nors kankindavo prastovos, dėl kurių išlakstydavo kadrai ir po atviru dangum rūdydavo importinės aparatūros už milijonus aukso rublių, nes statybininkai laiku neįrengdavo gamybinių korpusų. Kaip paprastai būna visiems galingiems žmonėms, Černia irgi užmiršo, kad

jo galia turi ribas. Taip jau išėjo, jog netrukus aplink jį liko tik šunuodegiai ir pakalikai, kurie pritardavo viskam, ką jis besakydavo, ir gražiai giedodavo padėkos psalmes, o už tai ir jiems būdavo leidžiama atsikąsti ir greit nuryti kokį kąsnį nuo didžiojo gėrybių gabalo. Norint tiksliai apskaičiuoti, kiek žalos Černia padarė liaudies ūkiui, reikėtų įkinkyti kelias elektronines skaičiavimo mašinas ir vis tiek paaiškėtų, jog būtų buvę geriau leisti jam kurią savaitę apiplėšti taupomąją kasą. Teisme pasirodė, kad pakalikai grobė kur kas daugiau, laikė Černią mulkiu ir patikliu kietakakčiu, kad patys iškėlė jį į tą aukštą postą vien todėl, jog bijojo, kad ton vieton neatsisėstų koks jaunas ir energingas vyrukas, norintis ir sugebantis dirbti. Tiktai dėl vieno dalyko jie apsiriko: nepagalvojo, kad Černia taip greit pamėgs imti iš šalies pinigus ir nebemokės be jų apsieiti.

Jis pripažino, jog buvęs gobšas ir piktavalis, bet jį kaltino dar ir ribotumu. Tai jau buvo nepakenčiama.

— Argi tai teisybė, ką tu šiandien kalbėjai?— jis griežtai paklausė buvusį savo pavaduotoją kalėjimo automobilyje, kuriuo juos veždavo į teismą ir atgal.— Ar tu iš tiesų taip manai?

— Teisme nuodėmė sakyti neteisybę. Tu toks pat vadovas — kokia aktorė tavoji Nina. Dėžutę batų tepalo tau gal ir galima patikėti, ne daugiau, bet aš ir jos tau nepatikėčiau. Tu temoki tik iš tribūnos kalbėti. Postą tu gal ir gali gauti, bet kas tau duos proto? Ir dar tokioj painioj srity kaip ekonomika. Tu, aišku, manei, kad viską darai teisingai, nes padarinių iš karto nesimatė, užtat dabar jų nebesuskaičiuosi, jie verčiasi lyg lavina. Jeigu mes tavo nurodymų slapta nebūtume koregavę, tai jau seniai daug kas būtų nuėję šuniui ant uodegos. „Vien medalių ir kalbų neužteks,— sako mano pažįstamas kolūkio pirmininkas,— reikės ir mineralinių trąšų".

Bausmės buvo labai pavėluotos, tad visi jas gavo dideles ir su turto konfiskacija, tačiau Nina spėjo šį tą iškaišioti motinai ir pažįstamiems — protingųjų žmonoms tai padaryti neatėjo į galvą,— ir tai suteikė Černiai savotišką pasitenkinimą. Nors pats sau buvo prisiekęs įstatymui niekad daugiau nenusižengti ir bent dalį nuostolių valsty-

bei atlyginti sąžiningu darbu ir teismo procesą iš tiesų laikė pelnyta skaistyklos ugnim, apvalančia nuo visų praeities bjaurybių, vis dėlto apie nuslėptą nuo konfiskuotojų turtą ir brangenybes jis neprasitarė nė žodžio. Gyvenime jis visai organiškai jau buvo pradėjęs kalbėti viena, daryti antra, o galvoti visai ką kita. Dėl to jau nė kiek nebesijaudindavo, jis to net nebepastebėdavo.

Artimų žmonių Černia neturėjo, ko gero, daugiau nė vieno, tik Niną. Nors juodu lyg ir sukinėjosi tarp daugybės draugų, pažįstamų ir kolegų, artimo bičiulio neįgijo. Ar iš tiesų taip buvo, ar jiems tik taip atrodė, bet per kiekvieną kontaktą prasimušdavo į paviršių savanaudiškumas, ir tai atgrasindavo. Būdavo didelių pobūvių, ilgų bendrų kelionių, triukšmingų jubiliejų suomiškose pirtyse ir vilose, bet artimesni dėl to savo bendrijoje jie nepasidarė. Galbūt todėl, kad atsargumas reikalavo bendrauti tik su savo aplinkos žmonėmis, nes svetimas kitą sykį gali per daug numanyti iš netyčia mestelėtos frazės ar suprasti iš lūžtančio nuo delikatesų stalo, bet tokį stalą padengti buvo garbės reikalas, su kainomis čia niekas nesiskaitė. Ir ką gi jie būtų kalbėję su prašalaičiu? Ir taip jau būdavo gana, jeigu papasakodavo po anekdotą, paskelbdavo sukaktuvininko garbei tostą, sutraukdavo porą posmų ir užsirūkę imdavo šnekėtis apie darbo reikalus. Daugiau iš didžiųjų pinigų negalėjo išspausti jokio džiaugsmo. Nebent nugvelbdavo slaptų džiaugsmelių kokiame varganame kelioms valandoms išsinuomotame bute su sekretore ar svetima žmona, bet nei Černia, nei Nina iki to nenusileisdavo.

Kiti, matyt, jautėsi svetimi net savo šeimose, bet savo būryje irgi vienas kitam artimi nepasidarė, nes kiekvienas žinojo apie kito šunybes, pavydėjo, jeigu kuriam sekėsi, bet juk nei pavydas, nei apgavystės žmonių nesuartina. Be to, visi šie žmonės atrodė kažkokie ypač atgrasūs, nešvarūs, slidūs — tokį antspaudą užspaudžia prisigrobti pinigai ir amžinas lindimas į visokias machinacijas, kurios jiems buvo svarbiausias pajamų šaltinis.

Kolonijoje Černia liko visai vienišas, juk jis buvo perėjęs per skaistyklos ugnį ir todėl savo akyse jautėsi apsivalęs ir doras, tuo tarpu dauguma tik ir laukė, kol

išeis iš čia ir vėl galės ką nutverti. Tik darys tai gudriau — kad nebeįkliūtų. Su tokiomis mintimis juk visi ir pirma ėjo vogti. Be to, dauguma jų čia buvo baisūs plebėjai, kurių laimė prasidėdavo nuo papildomos putros porcijos per pietus ir baigdavosi gavus sekmadienį įsmukti į abu kino seansus,— filmas būdavo tas pats, tik dėl vietos stokos jį rodydavo dusyk. Galbūt todėl jį taip nudžiugino horizonte pasirodžiusi Viktoro burė: vado sūnus — tai jau buvo jo kūno kūnas, jo kraujo kraujas. Amžiaus skirtumas buvo pakankamai didelis, kad Černia galėtų imtis mokytojo ir auklėtojo vaidmens. Be to, Viktoras visai pakenčiamai lošė šachmatais. Netrukus viskas jų jau buvo bendra: Černiai atnešti ir vietos kioske abiejų nusipirkti produktai, knygos ir net smulkesni drabužiai, nes abu buvo bemaž vienodo ūgio. Jie kartu skaitė laikraščius, svarstė politikos naujienas. Viktoras nutuokė apie jas ne kažin kiek, bet Černia komentuodamas to nepastebėjo. Nepastebėjo, ir kad Viktoras kartais piktnaudžiauja jam patikėtais kirpyklos raktais ir susiveda tenai draugus lošti kortomis ir virti čefyro,— vieta nulįsti ten buvo gana saugi, kontrolė galėjo užklupti nebent per vakarinį patikrinimą.

Kai Viktoras ėmė ruoštis į laisvę, Černia iš tiesų nuliūdo ir, Ninos padedamas,— šiai jau buvo išūžtos ausys apie puikųjį jaunuolį,— pradėjo ieškoti jam darbo senų įtakingų pažįstamų vadovaujamose įstaigose, bet šie ar nenorėjo atnaujinti pažinties su Černia, ar bijojo prasidėti su teistu jaunuoliu, ar iš tiesų nieko doro neatsirado, bet Viktoras liko be nieko. Tada vaikinas užsiminė, jog važiuosiąs pas tėvą, ir juodu kartu apsvarstė šį planą. Černia mygo: keliauti tegu keliaująs tuoj pat, kad Rygoj nesusitiktų su senais draugais. Jis Viktoru, aišku, visiškai pasitikįs, bet kam žaisti su likimu? Draugų būryje pakelti taurelę už susitikimą nieko blogo, bet gali ištikti kas netikėta, tada kaltas liksiąs Viktoras. Jau buvęs teistas, tokiam lengva kaltę suversti. Iš teisybės Černia būgštavo, kad Viktoras apsvaigs nuo laisvės ir atidės kelionę, susipainios su kokia begėde mergiščia. O tada jau nebetoli ligi neperspektyvios darbavietės, paskui netrukus vaikas — ir įstrigai menkam gyvenimėly. O Černiai baisiai norėjosi, kad iš Viktoro išeitų tikras vyras, bet šitai įmanoma tik vado-

vaujant šlovingam jo tėvui. Ir šiaip jau nebus paprasta, nes už kriminalinius nusikaltimus taip lengvai nedovanojama. Nebent jeigu tenai Viktoras gautų tokį pat galingą uošvį, tuomet jo karjera būtų užtikrinta.

Nors dėl suprantamų priežasčių Viktoras Černiai buvo nutylėjęs, jog santykiai su tėvu galutinai nutrūkę, nors dėl viso pikto aplinkiniais keliais buvo išsiuntęs ir po to visai oficialiai sulaukęs sau adresuotų, tarytumei tėvo rašytų laiškų, paskutinį įkalinimo vakarą jam buvo malonu klausytis, kaip Černia piešia jo ateitį. Maža to — jis įtikėjo: jeigu nori kad ir nelabai įdomaus, tačiau sotaus gyvenimo, turi važiuoti pas tėvą ir tol maldauti jį atleidimo, kol bus dovanota. Suprantama, skubėti nėra ko, dvidešimt penkeri metai ne tas amžius, kad pradėtumei nykti fotelyje priešais televizorių, be to, laisvėje jo laukė didžiulis pluoštas pinigų.

— Anksčiau kaip per pietus vargu ar išeisi.

— Tikriausiai, kad ne,— nusižiovavo Viktoras.

— Reikėjo pasakyti Ninai, kad tau nupirktų bilietą! Ir kaip aš nesusipratau, kai ji buvo per pasimatymą.

— Nieko, išvažiuosiu kitą dieną,— vėl nusižiovavo Viktoras.

— Ar turi kur pernakvoti?

— Atsiras.

— Ne, be juoko. Aš parašysiu Ninai raščiuką. Dabar jau nebe tas, kas buvo, bet sulankstomai lovelei vietos atsiras. Ir neliksi be šiltos vakarienės.

Raštelį Viktoras paėmė, nenorėdamas skaudinti Černios, bet nemanė tenai eiti. Per kitą pasimatymą su žmona Černia sužinotų, jog niekas su jo rašteliu nebuvo atėjęs, ir pamanytų, kad Viktoras arba suspėjo į traukinį, arba išskrido į Murmanską lėktuvu, nors paleidimo formalumai užsitęsė ir jis pro vartus išėjo jau gerokai po pusiaudienio. Galų gale tas pats, ką pamanytų Černia.

Aišku, jog tiesiausiu keliu jis patraukė pas Belą. Buvo vasaros pabaiga, bet šilta, ir moterys vis dar rengėsi plonai, paltai, sukabinti spintose, dar laukė savo eilės. Veidai ir kojos dar gundė neišblukusiu įdegimu, o akys dar spindėjo pavasariu.

Išėjęs į laisvę, kiekvienas trokšta būti geresnis, negu yra iš tikrųjų, ir kiekvienam sutiktam stengiasi padaryti kokią mažą malonią paslaugą. Vos į troleibusą įlipo moteriškė, Viktoras kaip įgeltas pašoko ant kojų ir pasiūlė jai savo vietą, bet kitoje stotelėje moterų prisirado labai daug, nes baigėsi darbo laikas. Jos ką tik buvo palikusios savo konvejerius ir braižomąsias lentas ir dabar smagiai tarškė ir klegėjo. Ir visos bala žino kodėl skubėjo. Joms tokio vaikino nugara buvus nebuvus, jos drąsiai spraudėsi pro šalį, nė nenumanydamos, kad nuo kiekvieno prisilietimo jam užverda kraujas, kad jis gatavas bet kurią jų stverti į glėbį, prispausti ir nugalėti, kad jos visos jam šiandien atrodo gražios ir dieviškos. Treji priverstinio susilaikymo metai — ir vos keli laisvės mėnesiai. Faktiškai galėjai laikyti, jog santykiuose su moterimis jis dar tebėra vaikas. Viktoras buvo išnagrinėjęs jų krūtinės formas ir patyręs plaukų švelnumą, pažinęs laisvo be jokių apribojimų sekso akimirkas, išmokęs susipažinimo žodžių, kurie buvo sakomi donžuaniškai arba net brutaliai, bet dabar, kai aplink visur buvo moterys — tikros, gyvos, o ne žurnalų paveiksliukai, jis beviltiškai sumišo ir virpėdamas trūkčiojo šalin, kai jos netyčia prisiliesdavo. Jos baugino jį, persekiojo. Jis stovėjo it stabo ištiktas tarp tų mėlynakių ir rudaakių inkvizitorių su plonomis suknelėmis, kurios pernelyg smarkiai persišvietė, mintyse išvadino jas kvaišomis ir gal net būtų movęs lauk iš troleibuso, jei būtų galėjęs prasigrūsti prie durų. Man šių ožkų nereikia, įtikinėjo save, aš važiuoju pas Belą. Su Bela jam asocijavosi visos moterys, kurias tik buvo matęs ir apie kurias svajojo. Jis galėjo įsivaizduoti save lovoje su bet kuria kita, bet ji vis tiek netrukus pavirsdavo Bela. Iš tiesų ji tapo jam moteriškumo ir grožio simboliu. Su Bela jam bus dabar lyg ir medaus mėnuo... Juodu kur nors išvažiuos. Tarkim, į Krymą. Išsinuomos kambarį, kartu gyvens ir maudysis. Ten sezonas dar pačiame įkarštyje. Bela tikrai sutiks.

Sudirgęs ir išraudęs, jis užkopė aukštyn siaurais laiptais ir pasibeldė į duris. Pustuščiame lagamine kliunksėjo du buteliai šampano ir vienas konjako, o rankose degė dailiai įvyniota puokštė raudonų it kraujas rožių, kuriomis

Bela visuomet garsiai džiaugdavosi ir jas bučiuodavo. Gėles pirko prie „Saktos", ir jos surijo kone pusę dar likusio kapitalo.

Atidarė Belos sesuo ir, atrodė, nė kiek nenustebo. Viktorą šitai trupučiuką užgavo, juk jis buvo išėjęs ne kur nors čia pat į krautuvę pieno ir degtukų.

— Bela sakė, kad tu šiom dienom turi parsirasti,— pasakė sesuo.— Lagaminą gali palikti.

— O ji pati?— Viktoras buvo nemaloniai nustebintas. Sesers tonas jam atrodė pernelyg šaltas, nors juodu visuomet vienas kitą vos pakęsdavo — kaip dantų skausmą.

— Bela užsifraktavo į kažkokią kino grupę ir bus tik šeštadienį.

Kambary niekas nebuvo pasikeitę. Iš pirmo žvilgsnio net baldai atrodė tokie pat nauji.

— Juk žinojo, kad aš pareisiu! — priekaištingai sušuko Viktoras.

— Matyt, pamanė, kad tau bus gerai ir su manim,— sesuo sukikeno. Jai teikė džiaugsmo viskas, kas skaudino Viktorą.

Susijaudinimas vis dar buvo toks didelis, jog nenuslūgo ir dėl šio nusivylimo,— dievai žino, kas šiandien turėtų nutikti, kad jis visai praeitų.

Jos abi gana panašios — lyg žaibas pervėrė smegenis, pačiam to nesitikint.

— Na, na... Ko čia spoksai kaip bulius raudonom akim... Ir iš viso, imk, ką turi pasidėjęs, ir nešdinkis. Pas mane tuoj ateis draugas, ir aš nenoriu, kad jis tave pamatytų. Dar velniai žino ką pagalvos ir ims man prikaišioti.

— Klausyk, moteriške! — Jis pabandė sugriebti ją už rankų, bet ji mikliai išsisuko.

— Liaukis, pusproti! Belai pasakysiu! Aš nematau jokio reikalo su tavim prasidėti, aš irgi turiu principus.

Belos paminėjimas šiek tiek atvėsino, bet moters vis tiek jam reikėjo.

— Gal per laiką ir tu gautum kokią gražią dovanėlę...

— Gumbo iš tavęs sulauksi!

Jis susirado spintoje savo firminius aptemptus džinsus ir ėmė ieškoti megztinio, kuris jam labai tiko.

— Tu ten per daug nesuversk!

— Aš ieškau dryžuotojo megztinio.

— Jį, matyt, nudžiovė.

— Kas nudžiovė?

— Na, nudžiovė... Juk mums apkraustė butą. Iš pradžių manėm, kad Vovka, bet pasirodė, kad ne jis. Gal nebent kitą užsiundė. Bet aišku, jog kažkas iš saviškių — kas žinojo. Paprastai naktimis namie būna berniūkštis, o tąsyk aš jį porai savaičių buvau išsiuntus pas močią. Mes ramiai sau sėdėjom „Rusės" barelyje ant virvių ir čiulpėm kokteiliukus. Per tą laiką. Ir po visko vėl užrakino, kiaulės! Pasiėmė visus firmiškus daiktus. Turėjom dėti kitą spyną.

— Kodėl tada mano džinsus paliko?— suriko Viktoras, norėdamas nutverti Belos seserį meluojant. Jis jautė, kad artinasi baisi nelaimė, kad jam virš galvos kaupiasi juodi debesys.

— Dabar su šitokiais niekas nevaikšto, dabar nešioja velvetinius.

— Ar anuos daiktus irgi nudžiovė?

— Žinoma. Tik Bela gal kiek nors buvo nutempusi pas močią.

— Anie daiktai juk buvo paslėpti! Aš pats paslėpiau!

— Ką čia gali paslėpti! Slėpk, kiek nori, viskas kaip ant delno. Reikėjo paleisti, kai Bela buvo radus pirkėją, dabar turėtum ant knygelės pinigo.

— Judvi pačios tos, kam gali patikėti pinigus! — Jis jau atsigavo nuo smūgio ir ėmė rėkti:— Jūs abi paprasčiausiai norit užtaisyt man klizmą! Nieko neišeis!

— Kvailys!

— Ar milicijai pranešėt?— jis paklausė tyliau, bet vis dar nuo įtarumo ir pykčio drebančiu balsu.

— Žinoma. Atvažiavo, apžiūrėjo ir vėl išvažiavo.

— O paskui?

— Pasakė, kad, jų nuomone, vagis buvęs vienas.

Kad ir labai juokingai tas atrodė, jis pradėjo koneveikti kriminalinę paiešką ir miliciją už netikusį darbą — su kuo švenčiausiu nuskriaustojo pasipiktinimu. Lyg nebūtų buvę skirtumo, ar žmogus metų metus dirbo ir taupė, ar

plėšė svetimus butus, kaip Viktoras. Keikėsi juo pasiučiau, kad negalėjo tikėtis niekieno pagalbos, nors visai priešingai — jam reikėjo džiaugtis, kad milicininkai a n ų daiktų nerado, nes tarp jų būtų pamatę kelias porceliano vazas iš buto, už kurio apiplėšimą bausmės jis dar nebuvo gavęs.

— Mes pamanėm, kad Vovka, todėl, kad iš pradžių ir jis buvo bariuke, o paskui kažkur pradingo. Bet vėliau sužinojom, kad jis buvo pas Ritką.

— Ta sterva ką tik nori paliudys. Aišku, Vovka! Sakyti apie a n u o s daiktus jam niekas nesakė, bet jis galėjo numanyti.

— Užsikorėm tuos tavo šūdus kaip kokią bėdą ant savo galvos. Kai viską suskaičiavau, jau vien man už kokius tris šimtus išnešė.

Tris šimtus! Aš praradau tūkstančius! Net dar daugiau! Kolonijoje, kai skaičiavo, kiek gaus už paslėptus daiktus, tik minimaliai atsižvelgė į padidėjusias sidabro ir krištolo kainas.

— Tie gražieji auskarai, kur buvai Belai padovanojęs, tą vakarą irgi buvo likę namie.

— Vovka rytoj eis pas gydytoją naujų dantų dėtis. Visų! Per blatą!

— Taip jis tau ir duosis. Ir ką tai padės? Tu tikiesi ką nors iš jo atgauti? Būk ramus, jis viską jau bus prakišęs ir kaulys iš tavęs alaus kaušeliui. Ir iš viso. . . Taip, kas man sakė. . . Man kažkas sakė, kad jį vėl pasodino. Bet tikrai nežinau, gal ir plepalai.

Prie durų dusyk nuaidėjo trumpas skambutis, moteris metė į Viktorą gaižų žvilgsnį ir nuskubėjo atidaryti.

Įėjo jau gerokai praplikęs vyriškis minkštomis išpuoselėtomis rankomis.

— Vairuotojo aš dar nepaleidau. . . Gal važiuojam pavalgyti į „Grybuką"? Rygoj kažkodėl nesinori landžioti,— pasakė dar neperžengęs slenksčio.

— Su malonumu. Aš baisiausiai noriu valgyti.— Ak, kaip ji šypsojosi, kokia pasidarė viliūgė, kalbėdama su tuo sukriošėliu.— Aš tuojau. . .

Pamačius Viktorą, vyro veidas apsiniaukė. Jis buvo iš tų, kurie gerai moka, bet reikalauja kuo tikresnės meilės

ir visiškos ištikimybės, kad būtų tikras, jog nesusigriebs ligos.

— Čia atvažiavo pas Belą... Užėjo palikti lagamino...— nuogąstavo sesuo.— Prašom neužmiršti savo gėlių! — Ji padavė Viktorui neišvyniotą puokštę.

— Labas vakaras! — Vyriškis linktelėjo galvą, kaip tai daroma, kai, nori nenori, turi būti mandagus. Bet paskui jo žvilgsnis užkliuvo už permestų per kėdės atkaltę džinsų. Belos sesuo šitai pastebėjo, pykčiu žėrinčiom akim pažvelgė į Viktorą, nutraukė kelnes nuo atkaltės ir įmetė atgal į spintą.

— Lagaminą jūs galit palikti, bet visa kita tvarkykitės patys su Bela. Aš nenoriu kištis į jūsų reikalus.

— Iki pasimatymo! — kirste nukirto vyriškis, vos tik jie visi trys išėjo į laiptus ir Belos sesuo ėmė rakinti duris. Tai buvo netiesioginis nurodymas, kad su Viktoru niekas į šnekas nebesileis ir jis ramiai sau gali bildėti žemyn.

— Iki pasimatymo! — mandagiai atsakė Viktoras ir nubildėjo laiptais, nors jam labai norėjosi atrėžti ką kita: „Kurgi mes pasimatysim! Niekur. Juk jūs būsit sustiprinto režimo kolonijoj, o aš griežtojo!" Jis prikando liežuvį, kad šis puikus atsakymas neišsprūstų, nes tai galėtų sukomplikuoti santykius su seserimi, kai grįš Bela, o juk jis ketino bent kurį laiką čionai pagyventi.

— Garbės žodis! — viršuj beveik verksmingai, tyliai, bet greitai teisinosi moteris:— Aš tau viską papasakosiu, tai Belos kadras...

Tiesiai priešais laiptinę stovėjo balta „Volga" su valstybiniu numeriu. Vairuotojas snūduriavo, pasirėmęs galvą kairės rankos delnu.

Na, Vovka! Tau būtų geriau, jeigu tu iš tiesų būtum patupdytas! Čia tavo darbas, ne kitaip! Tol tave vanosiu, kol prisipažinsi.

Taip, o kas iš to, jeigu prisipažins? Juk aš jam nesakiau: neik tenai ir anų daiktų neliesk! Ir argi aš pats nebūčiau vogęs, jei būčiau žinojęs, kad ten kažkas padėta? Žinoma, būčiau. Ir dar džiaugčiausi, kad gudriai padariau, nes čia mažiau rizikos.

Didžiausia kiaulystė! Siaubas! Iš tiesų didžiausia kiaulystė!

Bet kad visi ir plėšia, kur tik ką radę!

O gal Bela ne tokį jau mažą ryšulaitį bus nuboginusi pas savo močią?

Baisi kiaulystė!

Apie save jis liko palyginti geros nuomonės — šiaip ar taip, jis pažinojo ir daug blogesnių už save.

„Kai susitiksim, Vovkai snukį aš vis dėlto išmalsiu",— nusprendė, laukdamas troleibuso į centrą.

Likimas malonėjo, kad Viktoro Vazovo-Voiskio ir Ninos Černios susitikimas būtų neišvengiamas, nes jis nenorėjo likti be vakarienės ir nakvoti geležinkelio stotyje ant suolo.

Apie Niną jis žinojo gana daug, kasdien buvo priverstas žiūrėti į jos fotografiją, kuri dailiai įrėminta stovėjo ant naktinės Černios spintelės kaip neatskiriama jos dalis. Kaip dažnai kolonijose pasitaiko, ją kartkartėmis nudžiaudavo koks onanistas, tada Černia ieškodavo kaltininko, pasiruošęs stoti į muštynes, nepaisydamas jokios jėgų persvaros, bet paprastai nerasdavo nei kaltininko, nei fotografijos, ir netrukus rėmeliuose atsirasdavo nauja — Nina fotografuodavosi dažnai, nes vadovavo keliems dramos kolektyvams ir kartu vaidindavo pagrindinius vaidmenis. Buvo baigusi kažkokio teatro studiją, bet, matyt, labai vidutiniškai, nes apie tai Černia niekad smulkiau nepasakodavo.

Juodu buvo iš tų laimingųjų sutuoktinių, kuriems gerai lovoje ir kurie patys šitai aiškina dvasiniu artumu ir charakterių atitikimu. Ninai nedaug trūko iki keturiasdešimties, ji gražiai atrodė ir gana patraukliai rengėsi. Dabartiniai ištekliai nebeleido kaip anksčiau pirktis pačių moderniausių dalykų, todėl ji stengėsi išsiskirti spalvų ryškumu — kaip daugumai scenos ir priescenio žmonių, jai buvo svarbu kristi į akis ir patikti.

Pirmaisiais metais, kai liko be vyro, daugelis paskui ją lakstė ir net gavę nosį netikėjo, jog Nina miega viena. Kiekvienas pavarytasis manė, jog kitas jau pasiskubinęs pirma, o Niną tas romanas visiškai patenkina, ir ji, tausodama vyro nervus, žiūri kuo griežčiausios konspiracijos. Atrodo, kad ir pats Černia taip manė, nes kiekviena pasitaikiusia proga pabrėždavo nepriekaištingą žmonos elgesį

ir ištikimybę, o kaip įrodymą minėdavo glaudžius jos ryšius su kitais giminaičiais; lankiusis pas tetą arbatos, nunešusi krikštaduktei knygą su paveikslais, drauge su svainiais nuvažiavusi ekskursijon į Kareliją. Net ir jis netikėjo, kad Nina per visą šį laiką nėra turėjusi nė vieno meilės ryšio, bet tai buvo gryniausia teisybė. Pirmais metais, kol truko teismas ir dar nebuvo praradusi vilties, buvo užvis sunkiausia, ji jautė, jog tuoj tuoj kapituliuos, todėl vengė visų kompanijų ir situacijų, kad ko neatsitiktų. Ji davė sau įžadą — išlaukti dar tris mėnesius, ir tada. Tada jau! Bet kai praėjo trys mėnesiai, perkėlė terminą dar trims. Ir netikėtai suvokė, jog kuo ramiausiai gali laukti ir šešis. Kažkas joje buvo apmirę ir užgesę. Gyvenimo būdą pakeitė ir dabar bendraudavo beveik vien su moterimis ir su vaikais — vietoj suaugusiųjų dramos kolektyvų turėjo vaikų būrelius, o netyčia sutiktų vyrų žvilgsniai tik paglostydavo jos išdidumą ir santūrumą, kurį ji dabar nešė ant gražios savo galvelės lyg erškėčių vainiką. Tačiau pastaruoju metu jai pradėjo dingotis, kad šis sustingimas galbūt jau amžinas. Ji vijo tokias mintis į šalį, bet jos vis lindo ir lindo į galvą. Įkyrios, niekingos, bet bauginančios.

Tai buvo vienas iš tų ketvirtojo dešimtmečio pabaigos namų, kurių gyventojai, jei prispiria reikalas keistis butą, skelbimo pabaigoj visuomet prirašo: „Naujuose namuose nesiūlyti",— vandentiekio vamzdžiai čia buvo iš tikro švino, lubos aukštos, parketas ąžuolinis, durų rankenos bronzinės, ir, kas keisdavosi, kažkodėl įsivaizduodavo, jog taip būna visuose senuose namuose. Keturiuose kambariuose perpus gyveno pora senų pensininkų, kurie kažkur kapstėsi po savo sodą ir Rygoje pasirodydavo tik per pačius šalčius, norėdami ta pačia proga apvaikščioti ir visus gydytojus,— ir Nina Černia. Jos kambariai buvo gana erdvūs, bet pereinami. Jie buvo jau įmokėję pinigus už atskirą kooperatinį butą, tačiau ši svajonė ryšium su teismo procesu pražuvo kaip sapnas. Kaip ir daugelis kitų, jau išsipildžiusių,— vila, automobilis ir didžioji dalis baldų. Šiek tiek jų Nina dar nutvėrė komise ir atpirko, bet ne visus — prašmatnioji povo uodega vis dėlto liko gerokai išpešiota, senovinius marinistų paveikslus pakeitė niekniekiai, kokius dramos būrelio dalyviams po pasirodymo pa-

prastai dovanoja mokyklos keramikų būrelio nariai, o vadovei dėkingos mamos per Moterų dieną arba ataskaitinį koncertą. Skoningai išdėstyti, jie gražiai puošė sieną. Nors materialinės vertės šie žaisleliai beveik neturėjo, kaip prisiminimas jie kur kas labiau šildė Ninai širdį negu sunkios žalios bangos, škunos, brigai ir barkos su audros sudraskytomis burėmis — paveikslai, kurių taip vaikėsi šeimos galva, prisimindamas šlovingus savo metus jūroje.

Kai Nina perskaitė raštelį, jos akyse šmėkštelėjo abejonė. Ar tik Černia, siųsdamas šį vaikinuką, nenori jos patikrinti? Brangios raudonos kaip kraujas rožės dar padidino įtarimą, ir nedaug trūko, kad ji užsidegtų pykčiu. Kai Viktoras susivokė dėl tų rožių spalvos atsidūręs smerktinoje padėtyje, buvo jau per vėlu aiškintis, kad rožes atnešęs jos vyro vardu.

Padengusi priekiniame kambaryje stalą, padavė Viktorui vakarienę ir vėliau pakvietė žiūrėti televizoriaus. Rodė filmą apie žvėris, ko gero, net labai įdomų, bet kadrai skriejo tarsi pro šalį, sąmonė jų beveik nefiksavo. Jį tiesiog įelektrino greta sėdinti moteris. Vaizduotėje jis regėjo, kaip ji atsikelia, nusimeta ilgą šilkais išsiuvinėtą chalatą ir nuoga sustoja kambario vidury, tik virpčioja stamantrios jos krūtys, arba pasirodo, jog po chalatu dar yra mezginiuotas apatinukas, ir jis skuba jai pagelbėti iš jo išsinerti, o lūpos jau bučiuoja kaklą, krūtis ir ieško jos lūpų, sukanda jas iki kraujo.

— Kaip patiko filmas?

— Šiaip sau,— sumurmėjo atitokęs. Sumišęs ir susidrovėjęs, nė žodžio nedrįsdamas pasakyti šiai moteriškei, buvo pasiruošęs vergiškai jai paklusti.

— Labanakt!

— Labanakt! — iškvėpė jis ir, nuleidęs akis, išspūdino į kitą kambarį.

Juodu liko didžiuliame tuščiame bute tartum vienišoje negyvenamoje saloje, abu negalėjo užmigti, abu galvojo apie tą patį, lūpos išdžiūvo, ir vizijos lėkė viena paskui kitą. Galų gale Nina vis dėlto įveikė save, užgniaužė savo įgeidžius ir užmigo neramiu miegu.

Kai vidurnaktį ji pabudo, jis buvo parpuolęs prie jos sofos ant kelių, galvą atrėmęs į kraštą, kažką murmėda-

mas pasakojo, bet ji nesuprato, ką. Ji norėjo jį atstumti, bet nustebusi pajuto, kad vaikinui per skruostus ritasi didelės retos ašaros.

Tada atėjo galas ir jos jėgoms.

Ji iškart suprato, kad meilės dalykuose jis dar naujokas, o prieš rytą jau būgštavo, kad pati pradeda jį mokyti ir kad šitai teikia jai ypač didelį džiaugsmą ir pasitenkinimą, jog nebeegzistuoja jokie draudimai.

Popiet, kai jie pabudo, Nina išvijo Viktorą į gatvę, prigrasinusi, kad jis daugiau čia nekeltų kojos. Lyg beprotiškos aistringos nakties nė nebūtų buvę, lyg jam neperšėtų įdrėskimai ir įkandimai.

Nieko nesuprasdamas, jis išėjo, tačiau, nepaisydamas jos užgynimo, po kokios savaitės sugrįžo. Todėl, kad ši diena jam buvo laiminga. Būdamas beveik be skatiko, parko kampe jis netikėtai sutiko kelis iš smulkmės, kur pliekė domino, ir visai dorai lošdamas čia pat susišlavė šimtą rublių. Jis neprisiminė, kad kada nors jam būtų taip sekęsi lošti kauliukais. Gal būtų dar daugiau išlošęs, bet partneriai paprasčiausiai pristigo pinigų. Vienas net nulėkė pasiskolinti, bet, deja, sugrįžo nieko nepešęs.

Viktoras vėl nusipirko kraujo raudonumo rožių, tik iš taupumo mažesnę puokštę, ir nuėjo pas Niną. Ant laiptų jis dar jautėsi labai drąsus, bet išvydęs gražiąją valdingąją moterį, vėl pavirto droviu berneliu. Ko gero, tik todėl Nina jo nepasiuntė po velnių, jo drovumas ją sujaudino.

Jei aš pasielgsiu taip kaip vakar, aš paprasčiausiai būsiu juokinga, kitą rytą pagalvojo Nina.

— Aš tau per sena,— pasakė ji.

— Man su tavim taip gera, kaip niekad nė su viena nėra buvę.

— Aš tau per sena,— pakartojo Nina.

— Bet tu suprask... Su tavim visai kas kita. Su tavim aš jaučiuosi visai kitaip.

— Kodėl tu neišvažiuoji į Murmanską?

— Išvažiuosiu. Man dar reikia šį bei tą sutvarkyti. Dalis baldų pražuvo, dabar noriu atgauti. Dalis jų buvo parduota, ir pinigai išmokėti pagal vykdomuosius raštus, bet

buvo ir tokių, kurių nedrįso konfiskuoti. Dabar ieškau, kur jie išgaravę, kas parsitįsė.

— Jei aš prie tavęs prilipsiu, man bus baigta,— niūriai pasakė Nina.— Ir tu būsi niekšas prieš Černią. Greičiau išvažiuok iš čia.

Būgštaudama, kad per daug prie jo nepriprastų, blaiviu protu suvokdama, kad iš jųdviejų ryšio nieko gero nėra ko tikėtis, Nina neleido jam tankiai lankytis, užtat kai juodu susitikdavo, abiem būdavo didelė šventė. Dabar jau iš karto nebepuldavo į lovą, bet eidavo pasivaikščioti, pasidžiaugti kitų pavydžiais žvilgsniais arba į kiną. Kad greta jos, tokios ekstravagantiškos, Viktoras jaustųsi patogiau, Nina jam liepė rengtis išsaugotais Černios drabužiais. Dažniausiai jis vilkdavosi puikų odinį paltą su antpečiais, kurį pažįstami jūrininkai buvo atvežę už dolerius, nepaprastai brangų ir elegantišką. Su juo Viktoras pasidarydavo visai kitoks žmogus.

Tardytojas Harijas Dauka pažvelgė į Viktorą su kažkokia abejinga užuojauta.

— Taigi tu, vyruti, Ninos Černios nepažįsti. Visai nepažįsti, ir baigta.

— Pirmą sykį girdžiu šį vardą!

— Ar jūsų kolonijoje nesėdėjo toks Černia?

— Nežinau, niekaip neprisimenu.— Tai kvailys esu šitaip gindamasis! Kvailys, kvailys, kvailys! Argi jis su Nina jau būtų matęsis? Ką ji jam sakė? Gal vis dėlto viską nuneigė? O gal šis velnio tardytojas jau net suuostė, kada ir kur aš taip bukaprotiškai prašvilpiau iškart visus pinigus? Šiaip ar taip, bet viskas aišku! Viskas!

Harijo Daukos veide šmėkštelėjo pašaipa.

— Ar tu tiki laimingais skaičiais ir laimingom dienom?

— Būna ir laimingų skaičių, ir laimingų dienų.

— Tai atidžiai perskaityk ir pasirašyk,— Dauka pastūmė prirašytą blanką.

Perskaitęs Viktoras ilgai negalėjo nė žodžio ištarti. Tai buvo dokumentas dėl jo paleidimo į laisvę.

— Amnestija?— galų gale išdaužė.

— Su tavo teistumais? Nebūk naivus. Manyk, kad viso pagrindas laiminga diena ir laimingas skaičius.— Dauka

susidėjo dokumentus atgal į portfelį.— Ir nespoksok ėriuko akim, aš vis tiek jomis netikiu. Na tai, kaip sakoma, iki greito pasimatymo!

Dar kraudamasis portfelį, Dauka nuspaudė signalinį mygtuką, sargybinis atidarė duris, ir inspektorius greitais žingsniais išėjo, nelaukdamas, kol apstulbęs Viktoras pasakys ačiū.

Vazovą-Voiskį suėmė baimė. Tai buvo nesuvokiama ir krėtė lyg drugys. Kaktą išmušė prakaitas, sudrėko pažastys, jautė, kaip tarpais trūkčioja veido raumenys.

Jis atrodė taip baisiai, jog tai pastebėjo net Nelaimingasis Hulytis, kai koridoriaus prižiūrėtojas įleido Viktorą kameron pasiimti čiužinio ir lovos skalbinių, kuriuos turėjo grąžinti į sandėlį.

— Kas tau atsitiko? — išsigandęs paklausė Nelaimingasis Hulytis.

— Mentai, padlos, man kažką rengia,— drebančiu balsu sušnibždėjo Viktoras. Taip, kad neišgirstų stovintis tarpdury prižiūrėtojas.

— Reikalauk prokuroro! Be prokuroro atsisakyk kalbėti.— Tai buvo Hulyčio išmanymo viršūnė, aukščiau jo protelis nebesiekė.— Prokurorui, nori nenori, teks tave apginti!

— Lik sveikas, linkiu sėkmės! — Viktoras užsikėlė ant peties suvyniotą čiužinį ir tik tada, kai lydimas sargybinio jau vingiavo ilgaisiais koridoriais, susivokė, jog atsisveikino kaip pamažu gęstantis mirtininkas.

Ko gero, jis dar niekad taip netroško į laisvę, kaip dabar. Nuo laisvės jį skyrė vos keli šimtai žingsnių, bet jis buvo įsitikinęs, jog šio niekingo nuotolio neįveiks, jog tuoj tuoj iš už kokio kampo išnirs Harijas Dauka ir pasiųs jį atgal į kamerą. Tardytojas turėjo visus didžiuosius kozirius, jis, Viktoras, nuo jų neturėjo kur dėtis, jis buvo Daukos rankose. Staiga jis prisiminė kažkokį per televizorių matytą anglų filmą apie kačių šeimyną apleistoje fermoje. Apie tai, kad pagal rangus paskirstomi medžioklės plotai, kad seniausias rainis kas rytą apeina teritorijos ribas, bet daugiausia kadrų ten buvo apie pelių gaudymą — apie šuolius, grybšnius ir žaidimus prieš suėdant. Moksli-

ninkai, kurie komentavo kačių gyvenimą, buvo vienos nuomonės, jog toks beširdiškas žaidimas su savo aukomis katėms yra biologiškai būtinas, kad tai maždaug tas pats kaip sportininkams treniruotė, per kurią jos nušlifuojančios griebimo techniką ir metodus. Gal ir tam Daukai biologiškai būtina nušlifuoti techniką ir metodus? Tuoj tuoj jis pasirodys... Už šio kampo... Ne, už šito nėra, taigi už ano... Taip... Mes jau kieme... Prakeiktas netašytų akmenų grindinys, stebuklas, kaip čia dar niekas nenusisuko sprando... Ką sako sargybinis? A, sustoti ir pasisukti veidu į sieną... Šimtametis, pažaliavęs plytų mūras, kalkių skiedinys jį laiko tvirtai lyg uolą... Ir daro amžiną... Už nugaros girdėti žingsniai, veda įkalintųjų grupę... Anapus tvoros sudunda traukinys... Kad tik tau, Dauka, kas nors sutrukdytų mane nutverti ir aš atsidurčiau už vartų... Tai bent pasijuokčiau. Cha cha cha! Cha cha cha!

Kareivis sargybinis, stovintis bokštelyje, nuo kurio buvo matyti siaura, tarp dviejų aukštų tvorų įsispraudusi gatvelė, vedanti iki kalėjimo vartų, ir lygiagrečiai su ja geležinkelio bėgiai, kur beveik visuomet manevruodavo koks sąstatas ar garvežys, o viršum jų pėsčiųjų tiltas, pirmiausia suglumo, dėl viso pikto nusikabino nuo peties automatą. Jis nežinojo, ką daryti. Pro kalėjimo vartus buvo išleistas vaikinas nailonine sportine striuke su gobtuvu ir tuoj pat šoko bėgti, lyg vejamas pulko pasiutusių šunų. Padai jam slydo per nugludintus akmenis, jis suklupo ir vos neišsitiesė visu ūgiu, bet per stebuklą išlaikė pusiausvyrą ir nulėkė toliau.

Bus pabėgęs, nusprendė kareivis ir nuspaudė automato saugiklį. Tačiau kėlė nuostabą tai, kad bėglio niekas nesivijo. Tai kažkas nelogiška, bet nelogiškas ir kitoks bėgimo tikslas, nes arti nebuvo nė vienos transporto priemonės, į kurią reikėtų skubėti, kad nepavėluotum.

Tokio lėkimo priežastis gali būti tik viena — pabėgo.

— Stok! Šausiu! — sušuko kareivis, tačiau bėglys nesustojo. Gal neišgirdo? Nuotolis gana didelis, sargybos bokštelis pastatytas kitam tvoros tarpui, o ne gatvei sergėti.

Bėglys užskuodė aukštyn ant pėsčiųjų tilto ir nulėkė toliau stumdydamas sutiktus žmones. Šauti buvo per vė-

lu, bet kareivis žvilgsniu vis dar lydėjo bėgantįjį. Jis džiaugėsi, kad nepersistengė, bet kartu laukė nemalonumų, nors gatvė buvo ne jo rūpestis. Mintyse jau aiškiai girdėjo piktą seržanto balsą: „Argi tu nematei, kaip jis lekia, kad jis bėga? Tu man už tai atsakysi!" Ir savo varganą teisinimąsi: „Ką aš galėjau žinoti, kad jis bėga? Būtų lipęs per tvorą, tada kitas reikalas... Vartų sargyba pati prisivirė košės, tegu dabar srebia. Galėjo bent jau paskambinti, telefoną juk turi".

Užgniaužė kvapą, atrodė, kad širdis iš nuovargio susprogs į gabalus, bet jis dar vis bėgo per apleistus kiemus su persikreipusiomis malkinėmis, pro žemus apšepusius namiūkščius. Šią Maskvos priemiesčio dalį jis gerai pažinojo, mokyklos laikais buvo gana išlandžiojęs ieškodamas makulatūros ir surūdijusių gelžgalių. Karo metais vokiečiai čia buvo įrengę getą, namiūkščių savininkams kaip kompensaciją paskyrė butus Rygos centre. Dar ir dabar kartkartėmis sklisdavo gandai, kad žmonės, statydamiesi iš naujo ar knaisiodamiesi po žemę, aptinka žydų paslėpto turto.

Galų gale jis pritrūko jėgų bėgti, nulindo į patvorį už sausų avietojų ir įsitempęs klausėsi, ar negirdėti vijikų. Jis lyg ir suvokė, kad šis pasiutęs bėgimas buvo kvailas, nepamatuotas, juk Dauka jį paleido į laisvę ne tam, kad po penkių minučių imtų vytis iš paskos, matyt, jo planai siekia toliau, bet tokie žmonės kaip Viktoras visuomet ant sąžinės turi daug daugiau kriminalinių nusikaltimų, negu žino milicija, todėl jie visuomet turi bijoti, kad bus išaiškėję kas naujo. Suprantama, kad bėgti buvo nesąmonė, tačiau šįkart baimė prarasti tą trupučiuką laisvės, kurį jam kažkodėl grąžino, buvo stipresnė už proto balsą. Jis žinojo, kad Harijas Dauka bet kurią akimirką jį gali vėl uždaryti į kalėjimą už Mendejo Mnacokanovo apsukimą, kad liudytojų ir įrodymų inspektoriui pakanka, taigi viena kas jam beliko — pratraukti laisvėje tuos kelis vasaros mėnesius ir nepasipainioti ant kelio Daukai ar kitam panašiam subjektui. Turbūt savo planuose jie kur nors apsiskaičiavo, bet netrukus tikrai susizgribs ir tada kuo skubiausiai puls ieškoti Viktoro. Ko gero, jie turi kokią didelę sunkią neišaiškintą bylą, į kurią, jų nuomone, įsi-

painiojęs Vazovas-Voiskis, ir dabar tikisi, kad jis nuves juos prie bendrininkų ar prisiplėšto turto slėptuvės.

Atgavus kvapą, Viktorui grįžo klastingas racionalus protas. Bet dar spengė ausyse, dar virpėjo rankos, ir jis suprato, jog nedelsiant reikia pradėti gydytis nervus, nes šie besidaužant po kolonijas, bekortuojant, amžinai drebant, kad kurią akimirką neareštuotų, jau visai subaigti ir protas daugiau nebepajėgia kontroliuoti veiksmų. Ir suprato, kaip lemtingai šitai gali atsiliepti, kad ir dabar. Juk jis neturėjo dingti Daukai iš akiračio, o tai padarė. Šiandien jis drąsiai dar galėjo Dauką ir seklius vedžioti už nosies, o jis kaip idiotas puolė bėgti ir dabar gali išprovokuoti Dauką, kad šis nedelsdamas jį areštuotų.

Kiek pasvarstęs, jis nusprendė eiti į „čigonų namą". Tai nuramins susirūpinusius Daukos pagalbininkus.

Gerokai atokiau nuo rausvojo dviaukščio, kitoje gatvės pusėje, stovėjo šviesiai pilki „Žiguliai". Einant Viktorui pro šalį, sėdintis prie vairo vyriškis nerūpestingai užsirūkė. Automobilis turėjo ilgą ištrauktą anteną, ir Viktoras kaipmat susivokė, jog tai Daukos vyras. Jis vėl vos susivaldė nepuolęs lėkti per kiemus ir toliau geležinkelio bėgiais, kur automobilis negalėtų jo vytis.

Apatiniame aukšte greita nesuprantama kalba šnekėjosi dvi moterys, kažkur grojo magnetofonas, o gal radijas. Per daugelį metų perdžiūvusias medines sienas, prikimštas sutrūnijusių pjuvenų, garsas sklido lengvai lyg vanduo per sietą.

Raktas buvo užkištas pastogėje, įprastinėje vietoje, marškiniai išlyginti ir dailiai sukabinti spintoje ant pakabų. Jis nusiprausė, persirengė, išsivirė arbatos ir pavalgė. Paskui nuo lentynėlės, kur buvo laikomi pinigai namų reikalams, pasiėmė dvidešimt penkis rublius iš trisdešimties, norėjo susirasti popieriaus ir brūkštelėti laiškelį, bet pagalvojo, jog iš nešvarių ant kėdutės numestų marškinių Maruža ir taip susipras, kad bute buvo ir pinigus paėmė jis, o ne kas kitas.

Šviesiai pilkų „Žigulių" kitoje gatvės pusėje nebebuvo, tačiau dabar keli vyrai stovėjo troleibusų stotelėje. Viktoras praėjo pro šalį, dėdamasis, kad jų visai nepastebi, ir taip pat atsistojo laukti troleibuso.

Centre du iš jų išlipo ten pat, kur jis.

Ne, blaivus protas to negalėjo suimti! Nedidelėj jau vidury dienos prisikimšusioj kavinukėj jis užsisakė stiklinę arbatos, stipraus vyno ir, atsisėdęs prie staliuko, neskubėdamas ėmė gurkšnoti. Stebėjo duris. Tų dviejų, kur išlipo kartu, nebematė, pro duris vidun ir laukan vaikščiojo daugybė žmonių, kur čia besusigaudysi, kuris jį seka. Tai galėjo būti ir moteris, kuri prie bufeto valgė pyragaitį, ir žmogus su skrybėle, kuris įnikęs skaitė kažkokią brošiūrėlę, ir kas nors visai kitas.

Vis dėlto šiandien man laiminga diena, pamanė jis. Dar iš ryto visai neatrodė, jog galėsiu va taip sėdėti ir lenkti stikliuką. Gal nueiti iki Zieduondarzo? Jei diena nuo pat ryto laiminga, kodėl negalėtų būti laimingas ir vakaras? Suloščiau, taip sakant, griežtoje milicijos priežiūroje. Uodegos nuo manęs vis tiek neatstos, kad ir kur eičiau. Jis jau baigė apsiprasti su mintimi, jog netrukus vėl bus suimtas.

Kaip visada į darbo pabaigą Zieduondarzo takeliai buvo pilni žmonių, visi skubėjo, nes buvo atėję čionai ne pakvėpuoti grynu oru, o paprasčiausiai norėdami sutrumpinti kelią į namus.

Parko kampe prie aukštos mūro tvoros, kur būriuodavosi lošėjai kortomis ir domino, išvydo vos kelis vyrus. Gal milicija juos buvo pradėjusi nuolatos iš čia ginti lauk, o gal per arti buvo algos diena. Atrodė, kad ir atėjusieji netrukus išsiskirstys, azarto nesukėlė net tos rublinės ir trirublės, kurias po kiekvienos partijos nugalėtojui slapčiom spaudė į saują. Keli lošė apsižergę suolelius, ant kurių dėliojo domino labirintus, bet dauguma taip sau stoviniavo greta, laikydami kaulelius raudonomis nušalusiomis rankomis. Pūtė žvarbus vėjas, ir visi buvo pasistatę lietpalčių ir striukių apykakles. Lošė tylėdami, pasakyta frazė panėšėjo į kačių murkimą, tik baigiantis partijai, kalbos pasidarydavo gyvesnės ir vienas kitas iš visos širdies meistriškai ir sodriai nusikeikdavo.

Kortininkų nebuvo, smalsių žiūrovų irgi ne, nors paprastai jie visuomet čia stypsodavo ištiesę kaklus, kol galų gale ir patys azarto gerklėn sugrūsdavo kokį nieką,

tačiau retas iš to pasimokydavo nesimaišyti po kojų profesionalams.

Viktoras pastoviniavo ir pasizulino apie vieną iš suoliukų, bet, kai jam buvo pasiūlyta prisidėti prie lošimo, atsisakė. Nei paprastas domino, nei „ožys", nei lošimas „iš taškų" pajamų jam nežadėjo, tik išlaidas.

— Aš tik lapukais...

— Anie vaikų darželyje. Tu nežinai?

— Gana ilgai nesu čia buvęs...

— Tenai,— tas, kuris kalbėjo, parodė ranka.— Eik drąsiai pro vartus ir tuoj pamatysi...

Sukdamas į pagrindinį taką, Viktoras įdėmiai pasižiūrėjo atgal, bet nieko įtartino nepastebėjo.

„Gerai dirba",— pagalvojo su tam tikru pripažinimu.

Vaikų darželio vadovybės skundai dėl pašalinių lankymosi darželio teritorijoje lyg vėjo sparnais skraidė ir į artimiausią draugovininkų štabą, ir pas apylinkės inspektorių, ir į vykdomąjį komitetą, ir dar aukščiau, tačiau nieko negelbėjo, nes, be tyčia ar netyčiomis nutrauktų laidų — vaikigaliams landžiojant po vasaros paviljonų stogus, daugiau materialinių nuostolių nebuvo. Lyg vartelių užraktai patys būtų lūžinėję — ūkio dalies vedėjai pakyrėjo juos keisti.

Paprastai vaikų darželio personalas dar nebūdavo išėjęs, kai kieme aplink sūpuokles ir gimnastikos įrankius imdavo būriuotis apylinkės paauglių jaunesnioji atšaka, o pastaruoju metu ir dėdulės vėjo nupūstom akim. Sūpuoklės jų nedomino, jiems rūpėjo tik paviljonai, kur buvo stogas virš galvos, suoleliai ir kur nekošdavo kiaurai rytys. Išeidami jie palikdavo pilną žemę nuorūkų, o kartais net tuščių butelių.

Jau per gerą galą Viktorui pasirodė, jog jis pažįsta vyriškį, kuris sėdėjo patogiai atsirėmęs į paviljono sieną veidu į vartus ir laikė banką. Tai buvo Kolia-Kolia — recidyvistas su gana neįprasta pravarde, kurį irgi keliskart buvo užsikvietęs palošti į kolonijos pirtį, kai nebūdavo pavojaus, kad užčiups tikrintojai arba Černia. Kolia-Kolia priklausė prie jau išėjusios iš mados kriminalinių nusikaltėlių kartos, nors dar neturėjo nė penkiasdešimties. Beveik du trečdalius gyvenimo jis valgė valdišką duoną ir buvo

išvažinėjęs visą plačiąją šalį, Tolimosios Šiaurės kolonijose pasakodamas, koks rojus esąs prie Baltijos ir Kaukaze, o pasodintas prie Baltijos — apie Šiaurės rojų. Jo esybė buvo kupina savigarbos, o galva prikimšta kraupių, bet naivių ir romantiškų istorijų, kurios bylojo apie jau nykstančią „teisėtų vagių" kastos etiką, ir niekad nenusileisdavo iki necenzūrinių keiksmų, nes tarėsi priklausąs prie nusikaltėlių pasaulio aristokratijos. Tokie pat senamadiški, kaip ir pažiūros, buvo jo vogimo metodai — paskutinį kartą jis sėdėjo už stotyje nudžiautą lagaminą, kuriame buvo tik šeši kilogramai perlinių kruopų ir gabalas flanelės apatiniam sijonui. Dirbti išėjus į laisvę jam atrodė kvailystė — maždaug tas pat, kaip kitam dirbti per atostogas; jautėsi didžiai laimėjęs, kai sykį išsilaikė laisvėje dešimt mėnesių.

Pažiūrėjęs, kaip miklūs Kolios-Kolios pirštai maišo kortas, kaip preciziškai jis perkelia malką ir kaip abi jos puses vėl sudeda į krūvą ir sumaišo, kaip jis tiesiog hipnotizuoja priešininkus, be žodžių priversdamas čia dar imti kokią kortą, čia sustoti, iškart suprasdavai, jog lošimas jo gyvenime užima nemažą, jeigu ne pačią svarbiausią vietą.

Kai Viktoras įėjo į vaikų darželio paviljoną, Kolia-Kolia skaldė istorijas apie kortavimą Šiaurėje, tik kad jo minimos milžiniškos sumos niekaip nesiderino prie jo siauro susiglamžiusio švarkelio. Kadangi Kolios-Kolios biografija buvo surašyta ant jo veido, trumpai nukirptų plaukų ir perdėm nutatuiruotų rankų, jis jos per daug nė neslėpė.

Ar iš tiesų nepažįsta, ar nenori pažinti?

Praėjo gal penkios minutės, dešimt, o Kolia-Kolia vis dėjosi nepastebįs Viktoro.

— Čia tau, ponaiti, ne koks teatras! — staiga prašneko dalytojas.— Arba še kortas, arba drožk į platųjį pasaulį, ten visokių stebuklų prisižiūrėsi lig valiai.

— Duok už du rublius,— Viktoras atkišo pinigus. Ir tuoj pat išlošė ir susirinko, nes banke jau buvo daug daugiau.

„Komercinis lošimas", kaip sako kortininkai, vengdami žodžio „azartinis", iš viso beveik neįmanomas be sukčiavimo, o jau „akies", jeigu kompanijoje ne vien tik seni

pažįstami, bijo net ir neblogi šuleriai. Lošiant „akį", visuomet gali išnerti koks ryklys ir bent kiek siauriau nušlifuotomis kortomis, jodu suvilgytu švarko kampu ar kitais burtų meno triukais nudanginti kokį lengvatikį į patį pragarą.

Viktoras, ironiškai ir smalsiai žiūrėdamas į Kolią-Kolią, atsargiai prisidėjo prie lošiančiųjų. Ir vėl laimėjo. Vienintelis iš viso rato.

— Geriau jau tu būtum ėjęs pasivaikščioti,— piktai suburbėjo banko laikytojas.

Ir Viktoras užmiršo apdairumą — net ir tai, kad yra sekamas,— matė vien tiktai kortas, Kolios-Kolios pirštus ir pakluso vidiniam balsui, kuris diktavo: „Imk... Imk dar... Gana!"

Po valandos, kai jo kišenėje jau buvo keturiasdešimt aštuoni išlošti rubliai, atsikėlė paskutinis lošėjas.

— Nebėra laiko. Teks atidėti kitam kartui.— Ir greit išėjo. Kaip ir pirmesnis, kurs irgi teisinosi laiko, o ne pinigų stygium.

Juodu su Kolia-Kolia liko paviljone vieni.

Siūbuodamos nuo vieno aukščiausio taško iki kito, gailiai girgždėjo sūpuoklės.

— Smulkūs, menki sutvėrimai,— atsiduso Kolia-Kolia ir įsikišo kortas kišenėn.— Keturiasdešimt aštuoni, ar ne? Šiaurėje per tiek laiko jau būtų koks tūkstantis. Mažų mažiausiai tūkstantis! Kaip tu gyveni?

— Krutu pamažu,— Viktoras pradėjo atsitokėti. Jis suprato, jog iš pat pradžių jį pažino, tik paprasčiausiai jam davė išlošti, kad kitiems nekiltų įtarimų, jog banko laikytojas sukčiauja. „Nemačiau,— suglumęs pagalvojo jis.— Žinojau, su kuo lošiu, atidžiai žiūrėjau į pirštus, bet nepastebėjau, kaip jis tai daro!"

— Tavo kortos?

— Ne, vieno iš jų... To, kuris išsinešdino pats pirmas. Ir dar su svetimom kortom!

Pyktis dėl savo bejėgiškumo palengva peraugo į neapykantą Koliai-Koliai.

— Še,— Viktoras ištraukė iš kišenės suglamžytus pinigus ir metė jam į glėbį. Kolia-Kolia atsiskaitė trisdešimt rublių ir kas liko atidavė atgal.

Keldamasis nuo suolo, Viktoras pamatė, jog gatvėje palei vartus lėtai žingsniuoja vyriškis, labai panašus į vieną iš tų, kuris sekė jį troleibuse.

Planas gimė žaibiškai. Jis su Kolia-Kolia eis kartu, o paskui staiga išsiskirs. Jeigu seklys vienas, tai jis puls paskui Kolią-Kolią, nes milicininkai mano, jog Viktorą jie suras ir vėliau. Pasas kišenėje, pinigų pirmai savaitei užteks, reikia bėgti kur akys veda.

— Aš noriu tau pastatyti šimtą gramų,— veidmainiškai pasakė Viktoras.

— Ką čia prasidėsim su šimtu gramų... Pasiimsim butelį,— Kolia-Kolia leidosi vedamas artyn prie spąstų.

Į geležinkelio stotį? Ne, geriau į autobusą! Grūstis irgi didelė, bet milicijos mažiau.

Jeigu Viktoras būtų žinojęs, kodėl Dauka iš tikrųjų jį paleido, būtų veikęs visai kitaip.

Kaip jau buvo galima numatyti, viršininko Alstero nesužavėjo galimybė iškelti Mnacokanovui kriminalinę bylą. Jis kraipėsi vaipėsi ir ilgai raukė kaktą, tačiau vienintelis argumentas, kurį jis galėjo tarti, nieko nebūtų įtikinęs:

— Paprastai taip nedaroma.

— Ir blogai! — Dauka tapo agresyvus. Viršininko nepasitenkinimui jis buvo pasiruošęs, todėl citavo kodeksą net jo neatsiversdamas.— Už valstybinio ar visuomeninio turto įsigijimą ir realizavimą, žinant, kad jis įgytas nusikalstamu būdu, jeigu tai padaryta stambiu mastu, baudžiama laisvės atėmimu iki ketverių metų su turto konfiskavimu arba be konfiskavimo.

— Taip, bet...

— Už tyčinę veiklą, vertinamą kaip bandymas padaryti nusikaltimą ir tiesiogiai nukreiptą į šį tikslą, jeigu nusikaltimas ir nebuvo padarytas dėl kurių nors priežasčių, nepriklausančių nuo nusikalstančiojo ketinimų, baudžiama pagal įstatymą, kuris numato atsakomybę už konkretų įvykdytą nusikaltimą.

— Ko tu man čia skaitai lyg analfabetui abėcėlę! — piktai pasakė Alsteras.— Tu su tuo Mnacokanovu taip ir pasielgei... Kaip dabar pasakysiu...

— Jis tavo ir mano žmoną išvadino... Jūsų čia visos kekšės, pasakė jis.

— Reikia suprasti ir jo padėtį... Aštuoni šimtai rublių dideli pinigai.

— Bijai, kad mums prikiš, jog nemėgstam svetelių?

— Aš nieko nebijau, tačiau... Manau, kad mane supranti...

— Nemėgstu, ne! Nei čionykščių sukčių, nei atvykėlių. Užtat, garbės žodis, man patinka nukentėjusieji!

— Klausyk — kas tau darosi?— Alsteras staiga pakeitė toną ir pasidarė visai draugiškas. Iš tiesų jis buvo labai malonus ir nuoširdus žmogus, paprasčiausiai per baugštus savo profesijai.— Mergaitei blogiau?

— Man atkakliai aiškina liaukų ir organų funkcijas, aiškina, jog liga jas veikianti, bet nieko nepasako konkrečiai...

— O gal čia tokia liga, kad nieko konkretaus ir nepasakysi?

— Galbūt.

— Kuo tau padėti? Gal nori atostogų?

— Ar tu manai, kad namuose man bus geriau? Čia bent jau kurį laiką būni užsiėmęs, galvoji apie kitką. Materialinė padėtis irgi ne per tinkamiausia atostogoms, po antros dukters žmonai teko gana ilgai palikti darbą. Ta tai guvi kaip gyvsidabris... O Mnacokanovas turi stoti prieš teismą. Man toks jausmas, kad jis dar kažką nori iškrėsti...

— Ar tu nepradedi per daug sau leisti?— nusišypsojo Alsteras.

— O tu, matyt, dar nežinai svarbiausio dalyko! Pasakoju viską iš eilės. Vakar aš Mnacokanovui keliu kaltinimą pagal ką tik cituotus straipsnius, jis sulinksta, bet staiga pareiškia, jog Vazovas-Voiskis nesąs tas asmuo, kuris iš jo išviliojęs pinigus. Jeigu aš prisimenąs, tai per atpažinimą ir akistatą jis nesakęs nei „taip", nei „ne". Dabar viską kruopščiai pergalvojęs ir priėjęs prie išvados — ne tas. Aš dar nesusigaudžiau, į kurią pusę jis suka, o šiandien atvyko ištisa jo turgaus brolių delegacija — su įkarščiu pasakoja ir rodo storą nučiurusį gniutulą. „Viskas išaiškėjo, viršininke, viskas susitvarkė! Tas vyrukas

ką tik buvo atėjęs į turgų ir grąžino mums Mnacokanovo pinigus. Jie čia, visi. Labai atsiprašinėjo, norėjęs tik pajuokauti ir tuoj pat grąžinti, bet kažkas sutrukdęs. Mes ant jo nepykstam, mes jam dovanojam. Argi už juokus pyksi, kas gi jų nemėgsta! Vaikis pajuokavo, Mnacokanovas irgi pajuokavo... Jis sakėsi ir savo pavardę, bet kas tas jūsų pavardes gali įsiminti? O užsirašyti lyg tyčia nebuvo kuo! Bet jis sakė, jog tikrai dar sykį ateisiąs, norįs susitikti su Mnacokanovu ir jį patį atsiprašyti."

— Hm... Pirmąsyk matau tokį dalyką... Gal bus suuostę Vazovo-Voiskio vykdomuosius raštus ir nusprendę, jog neverta laukti, kol po kapeiką atgaus savo pinigus? Turbūt toliau seks dar kas gražesnio?

— Prasmė, man regis, glūdi žodžiuose „vaikis pajuokavo, Mnacokanovas irgi pajuokavo"... Mnacokanovas dabar bandys įrodyti, jog viskas buvo tik juokai, jog nieko rimto neketinęs.

— Per daug baltais siūlais...

— Ir aš taip manau. Bet Vazovą-Voiskį teks paleisti. Man dėl to ypač negera ant širdies, nes, regis, jau buvau užtikęs pėdsakus anos elegantiškosios moteriškės, su kuria jis vaikščiojo po turgų.

— Bendrininkė?

— Ne.

Dvidešimt minučių vėliau jiems pranešė, jog iš darbo vietos — gavusieji parų valė stadioną — pabėgęs pilietis Mendejas Mnacokanovas, Mendejo sūnus. Ieškojimas buvęs be jokių rezultatų, nes sargybinis per daug uždelsė, tikėdamasis, jog bėglys niekur toli nenuėjo ir netrukus pats sugrįš.

Atsakydami į rygiečių užklausimą, tolimo, labai saulėto miesto kolegos pranešė, jog ir patys nesėkmingai ieško Mnacokanovo už vagystes ir vengimą mokėti alimentus. Dabar tardytojui Daukai buvo aišku, kodėl Mnacokanovas turėjo bėgti, tačiau dėl to jam nepasidarė nė kiek lengviau.

— Jeigu neprieštaraujat, aš eisiu, užmesiu akį į karbiuratorių,— pasakė Zaigai vairuotojas ir pakilo, tartum ji jau būtų leidusi. Zaiga panoro už šitokį nesiskaitymą kokia kandžia fraze jį nusodinti, bet susivaldė, nes „Volgos" motoras iš tiesų visą kelią čiaudėjo ir grįžtant atgal gali tekti sustoti.

Šunytis, glotnus ir vinklus kaip ūdriukas, išnėrė pro knygų rietuvės tarpą, aštriais dantukais įsikibo vairuotojui į kelnių kantą, ėmė purtyti ir piktai urgzti. Jam galėjo būti trys mėnesiai ar trupučiuką daugiau. Kailis kol kas rudas, bet augant pasidarys tamsesnis.

— Jums įpilti?— paklausė kambario šeimininkas, laikydamas rankoje butelį likerio.

— Ačiū,— griežtai atsisakė Zaiga.

— Bet aš jums net atitinkamą indą suieškojau! — Jis pirštu parodė į stiklinę lyg į kokį neregėtą daiktą.— Manot, šioje prigriozdintoje dėžėje lengva tai padaryti? Tačiau jokie sunkumai manęs nesulaikė, ir aš susiieškojau! Ir išploviau! O siurblys juk kieme. Jeigu kibiro svorį padaugintumėt iš įveikto kelio ir mano kvalifikacijos, pasirodytų įdomus dalykas: šis vanduo kainuotų brangiau negu Australijoje Simpsono dykumoje, kur kritulių per metus neiškrinta nė dviejų šimtų penkiasdešimt milimetrų. Kaip Simpsono dykumoje? Dar brangiau! Kaip Centrinėje Sacharoje!

Vyriškis prisipylė savo stiklą kmynų likerio ir išlenkė.

— Prozit! Aš vardu Vilibaldas!

— Mes ką tik susipažinom.

Šunytis trupučiuką skersas apkiceno visą kambarį, paskui staiga pribėgo prie Zaigos, įbruko jai skreitan galvą ir vizgindamas uodegą žavingomis rudomis akutėmis įsistebeilijo jai į veidą. Atrodė, labai norėjo pasiausti, nes kas akimirksnį prašomai suinkšdavo.

— Šerifai, aš matau, kad tau ši dama imponuoja! Aš noriu perspėti tave, mano šuneli, nebūk lengvapėdis, nepasitikėk moterimis. Tai mano pareiga! Žiūrėk, kaip jos mane apšvarino. Prieš skyrybas aš turėjau viską, o po —

mane paliko sėdintį ant knygų krūvos, ir už tai dar brangiai teks užmokėti.

Zaiga norėjo kuo greičiau baigti derybas, ją ėmė nervinti išgėrusio šeimininko plepėjimas, kuris iš pradžių atrodė gana sąmojingas, bent jau su pretenzijomis į sąmojingumą. Jei būtų turėjusi reikalą su šunų pardavėju, Zaiga būtų žinojusi, kaip laikytis ir ką sakyti, bet čia buvo visai kitas atvejis — mažutį dobermaną vyriškiui buvo padovanoję linksmuoliai draugai, kad jis dar sykį vestų. Juk pačiam tuoj nusibos šluostyti balutes kambario kampuose. Visai netyčia vairuotoją pasiekė žinia, jog Vilibaldas nusprendęs verčiau skirtis su šuniuku negu vesti, ir jis telefonu pradėjo derybas — Vilibaldas dirbo kažkokioje laboratorijoje — ir susitarė dėl šio susitikimo. Pasirodo, jog gerą šunį įsigyti nėra taip lengva, net jeigu esi pasiryžęs plačiai atverti kapšą. Kai kurių veislių gauni laukti metų metus.

Zaiga dar sykį nužvelgė kambarį ir vyriškį, tarytum ieškodama atsakymo į jai rūpimą klausimą.

Nedidelis pridvisęs kambarys dviaukščiame priemiesčio name, kur dvokia, girgžda, kliba laiptai, bendrame koridoriuje už kiekvienų durų stovi po emaliuotą kibirą su dangčiu geriamo vandens, o viduj ant elektrinės plytelės verdama arbata ar kepamasi, kas po ranka pasitaiko. Sulankstoma lovelė, suglamžytos paklodės, krėslas, stalelis ir iki pat lubų rietuvėmis sukrauti ryšuliai knygų. Jei reikėtų surasti kokį leidinį, tai būtų neįmanoma. Taip pat, kaip ir knygos, suversti polietileno maišai su drabužiais ir batais. Tarp apavo labiausiai krito į akis nauji plastmasiniai slalomo batai, kainuojantys pašėlusius pinigus.

Vyriškis prisipylė kitą taurelę. Barzdą šįryt jis vis dėlto nusiskutęs, tik labai jau nerūpestingai. Marškinių apykaklė senamadiškais ilgais kampais, kelnės susiglamžiusios, šliurės nukleiptos. Tačiau stoto atrodė sportiško, nepaisant jau gana pastebimo pilvuko, o šarmos gerokai pakąsti plaukai ir barzda jo veidą darė donžuanišką. Keturiasdešimties jam dar neturėtų būti, tačiau nedaug betrūksta.

— Šerifai.— Zaiga paglostė šuniukui galvą ir pakasė paausius. Šis iš malonumo net užsimerkė.

„Užmokėsiu, kad ir kiek jis prašytų,— pagalvojo Zaiga.— O jeigu neparduos, tai pavogsiu. Garbės žodis, pavogsiu! Pas mane tau bus visai kitoks gyvenimas! Mes abu turėsim didžiulį namą ir kiemą, kur palakstyti. Aš tau užsakysiu gražų antkaklį su sidabro rombiukais, ir visi šunys tau jo baisiausiai pavydės. Bet tu man turėsi mokytis, stropiai mokytis, kad būtum ne tik gražus, bet ir protingas".

— Prozit! Aš vardu Vilibaldas!

— Sakykit, kiek turiu mokėti?

— Šerifai, senas bičiuli, dovanok, jei gali, bet man teks parduoti tave į vergiją! Tu juk nekvailas ir matai, kad mums abiem čionai per ankšta. Tu pats irgi kaltas! Argi aš sugraužiau tai figūringai būtybei, kuri čia mažumėlę buvo nusirengusi, kojines ir batuką? Juk tai buvai tu, Šerifai, senas bičiuli! Dabar tu pats turėsi šeimininkę, dabar tau bus gana ko graužti ir nereikės laukti, kol čion užklys kokia fregata! Ponia, bet tai nebus pigu!— Jis pakėlė ranką, reikalaudamas visiško dėmesio.— Pigiai parduoti draugus neetiška! Jūs sutinkat su manim, ponia? Jeigu suskaičiuotum, kiek knygų Šerifas sugraužė, jis turėtų būti jau mažų mažiausiai mokslų kandidatas... Ar jūs žinot, kad lyviams šuo buvo šventas gyvulys? Jeigu šuo neėda ir pūkščia — bus perkūnija, jeigu voliojas po žemę — lietus. Į gaisrą... Bet, kaip sako Brėmas, šuo tampa pasipūtusiu juokdariu, jeigu jo šeimininkas tuščią savo galvą prisikemša įsivaizduojamos puikybės.

Zaiga nervingai atsisegė rankinuką.

— Kiek aš jums skolinga?

— Ponia, tik pagalvokit apie tai, kad rytais jis atneš jums prie lovos šlepetes. Ir tai dar ne viskas! Tikiuosi, ponia, jūs nežadat man mokėti vien tik už odą, bet ir už dvasines šuns ypatybes. O jos tiesiog kolosalios! Plutarchas, pavyzdžiui, teigia, jog regėjęs šunį, kurs į aliejaus ąsotį siauru kaklu mėtęs akmenukus, kad aliejus pakiltų ir jis galėtų palakti. Kažkuriame prancūzų vienuolyne yra buvęs pudelis, kuris uodega gaudęs vėžius. Sen Bernare yra pastatytas paminklas užpustytų keleivių gelbėtojui Bariui, o Indianos valstijoje — slaptosios policijos sekliui Bobui. Bet ir tai dar ne viskas! Prieš Pirmąjį pasaulinį karą

laikraštyje „Južnyj kraj" buvo paskelbta, jog Charkovo turguje dažnai pasirodąs juodas seteris, kuris pastveriąs kokį padėtą parduoti daiktą ir pradingstąs. Šis šuo buvęs specialiai vagių išmokytas vogti. O Londone šuo, vardu Mis Skoti, mokėjęs lošti bridžą! Šerifą jūs galėtumėt ištreniruoti nešti deficitus...

— Žinot, aš skubu... Jei mes susitartume, aš rytoj atsiųsčiau vairuotoją.

— Šerifai, aš tau pavydžiu, tau nereikės, kaip man, grūstis į perpildytą autobusą! Prozit, aš vardu Vilibaldas! Ak taip, dėl kainos! Susitarkim taip: jūs man iki mėnesio pabaigos paskolinat šimtą rublių, ir šuo jūsų!

— Sutinku,— Zaiga padėjo ant stalo du penkiasdešimties rublių banknotus.— Tik gal padėtumėt nunešti jį į mašiną.

— Pats nueis. Jūs jam, patinkat, jūsų jis klausys. O pinigus aš atiduosiu, garbės žodis! Paprasčiausiai rytoj man šios sumos būtinai reikia.

— Šerifai, eime! Iki pasimatymo! — Zaiga atidarė duris, tačiau šuniukas sulojo ir ėmė trauktis atatupstas.

Šeimininkas pasikišo jį po pažasčia ir nunešė laiptais žemyn.

Iki šiol šeimos rūpesčiai niekad neatitraukdavo Zaigos nuo darbo, tik atvirkščiai. Turbūt kaip tik todėl tarnybos pupa ji buvo užkopusi veik iki paties dangaus. Jai pavydėjo, ji buvo nemažai pasiekusi, visur susilaukdavo didesnės ar mažesnės sėkmės, taigi lyg ir jautė pilnatvę, kurios gali trokšti neturintis šeimos žmogus. Ji buvo įsikalbėjusi, jog beatodairiškai aukojasi tik darbui, o visa kita nesvarbu. Ji atrodė užmiršusi, jog pasaulyje esama namų šilumos, jog, palyginti su ja, viskas šalta ir racionalu.

Po aspirantūros Zaiga pati pasiprašė į gamybą ir visose įmonėse, per kurias ėjo, purtė kadrus kaip reikiant. Jos negalėjo sustabdyti nei vietos komitetai, nei teismo sprendimai atleistą darbininką „grąžinti į darbą", kaip buvo rašoma juridiškai tikslia, bet neskambia kalba. Ji atsikratė pavaldinių, kurios turėjo vaikų, nes dažnos jų ligos trukdė ritmingai dirbti, atsikratė ir tų, kurios dar tiktai laukėsi. Matydama, jog teisėtai to padaryti neįmanoma, paleisdavo į darbą menkai slepiamą šantažą, o beviltiškais

atvejais perkeldavo į geriau apmokamas pareigas, į gamybos tėkmės pakraštį, kurias aštrialiežuviai vadino „pensijų kėde". Tai girnos, kurios paprastai sukasi tuščios, todėl absoliučiai nesvarbu, koks jų greitis, bet jų produkcija ataskaitose visuomet būna tokio didumo, kokio reikia adresatui. Nuo jų infarkto dar niekas nėra gavęs, jos tikros taikos nešėjos, kaip ir tie vangūs, nusipenėję miesto sandėlių balandžiai. Zaiga pažadino tuos, kurie snaudė laukdami pensijos, ir išgainiojo aktyviuosius slunkius, kurie šokinėjo per tris darbavietes iš karto, faktiškai niekur nieko neveikdami. Visa tai jie pakrikštijo „Petrovnos teroru" ir paleido per instancijas skundą, kuris buvo surašytas Tėvynės kare žuvusių tėvų ir Pilietiniame kare kritusių senelių atminimo vardu. Nieko iš to neišėjo. Dėl padorumo Zaiga gavo porą papeikimų, kurie po pusmečio buvo nubraukti, tačiau viršininkė pasiekė savo. Netrukus atsirado akių, kurios atidžiai ją sekė ir stebėjosi: nejaugi tikrai nenusisuks sprando? Juk aktyvieji slunkiai rezerve dar turi moralės temą. Nenusisuko. Taip pat niekam nepavyko sušnipinėti, kur ir su kuo Zaiga miega. Daugiau kozirių savo rankose jie neturėjo, tad pamanė, jog būsią protingiau žemai nusilenkti ir atatupstiems trauktis prie durų. Įdėmiai stebėjusios akys patenkintos susimirksėjo: ši daili skaičiavimo mašina su sijonu kietas riešutas, vienos įmonės jai, aišku, per maža, duosim visą gamybinį susivienijimą. Gavusi naujas pareigas, Zaiga suformavo savo kovinę grupę. Ją sudarė beveik vien tik jauni ir energingi specialistai, bet ir su jais ji nesivaržydama elgdavosi negailestingai, jeigu to reikalaudavo gamybos interesai. Ir pati buvo nuoširdžiai įsitikinusi, jog visa, ką ji daro, sako ir liepia, tiktai gamybos interesais.

Ir čia staiga pradėjo rastis tokių permainų, apie kurias ji pati gėdijosi kam nors sakyti. Per kelias dienas geležinis kumštis atsileido, tarpais švystelėdavo grynai mergaitiškas švelnumas.

Jos namai nelauktai pasidarė gyvenami, dabar jau nebereikėjo leisti vakarų prie televizoriaus ar su knyga rankose, nes kuriame nors iš kambarių visuomet kažkas braižydavosi ir piktai urgzdavo, graušdavo kėdžių kojas ar šlapindavo parketą. Kaip tikras aukštakilmis, Šerifas ne-

dvejodamas tiksliai įvertino situaciją ir su visa savo šuniška meile prisirišo prie Zaigos, o ne prie buto prižiūrėtojos. Aplinkybių verčiamas, kartais nusileisdavo iš savo aukštybių ir suėsdavo senutės paduotus pietus, tačiau būdavo nepalyginamai linksmesnis, jeigu Zaiga pati ištaikydavo kokį pusvalandį ir parlėkdavo namo. O kaip jis didžiuodavosi šeimininke, kai abu išeidavo pasivaikščioti! Pagautas nuoširdaus pavydo, Šerifas puldavo kiekvieną šunį, nesvarbu didelį ar mažą, ir jeigu nebūtų buvęs visai dar šuniūkštis, būtų gavęs pajusti aštrius jų dantis — kol kas tokio pikčiurnos dar niekas nepaisė.

Šerifo išmonių niekad negalėjai žinoti. Gulės gulės ramiai, staiga pašoks ir su visom keturiom puls Zaigai į glėbį ir ims laižyti jai veidą ar įkiš nosį į plaukus. Draskysis draskysis ir staiga pasidarys meilus ir švelnus padarėlis.

Rytais jis pabusdavo anksti, bet supratingai duodavo Zaigai pamiegoti. Pabudusi ji neretai išvysdavo ant savo pagalvės Šerifo galvelę ir tyras kupinas meilės akis — sofa jam buvo dar per aukšta ir užšokti ant jos galėjo tik priekinėmis letenomis.

Darbe užimta nuo pirmos iki paskutinės minutės, vakarais namuose ji sudirgdavo nuo pasikeitusio gyvenimo ritmo, nuo priverstinio dykinėjimo. Dabar ir namuose jos laukdavo darbai ir priedermės, jų Šerifas dosniai parūpindavo. Išsiplėtė jos pažįstamų ratas. Šunų mokymo aikštelėje ji susipažino su kitais gyvulių mėgėjais, kurie mokė keturkojus savo draugus vaikščioti buomais, ropštis laiptais aukštyn ir leistis žemyn ar šokinėti per užtvaras.

Šerifas nebuvo iš pačių gabiausių, bet ir vidutiniškai jo sugebėjimai garantavo šeimininkei saugumą: kartais Zaiga net išdrįsdavo mesti likimui iššūkį ir eidavo su Šerifu namo tamsiais neapšviestais Mežaparko užkampiais. Deja, o gal laimė — nė vieno įkyraus chuligano nepasitaikė sutikti.

Taip pamažu atėjo ruduo su gamybininkams pažįstama metų pabaigos įtampa, kai ypač skaudžiai pajunti medžiagų stygių, prastovas ir kitas bėdas, kurios gresia sužlugdyti planą. Apie šį laiką vadovų kabinetuose pradeda rastis spaudikų, kuriuos vilioja galimybė prasigyven-

ti kitų sąskaita. Jie paprastai atkanka iš galingųjų įmonių ir ant veidų būna užsidėję labdarių kaukes. Jie girdėję, kad čia trūksta vario skardos, jie supranta, kokie baisūs gali būti šio stygiaus padariniai, todėl atvykę pagelbėti. Tačiau visai dykai ar už pinigus jie negali duoti. Bet už statybines medžiagas tai tikrai. Pasiūlymas būna begėdiškas, vadovas turi rinktis, ar šiais metais įvykdyti planą ir kitąmet bandyti išsisukti iš dar didesnių nemalonumų, ar ir šiemet plano neištempti. Negandai, kurie ištiks po dvylikos mėnesių, atrodo menkesni už bėdas, kurios užgriuvo jau šiandien, ir spaudikai paprastai išvažiuoja, trindamiesi rankas iš smagumo.

Kaip tik tokio „labdario" atvykstant Zaiga laukė savo kabinete, kai sekretorė jai pranešė apie Vilibaldą Gardinį. Zaiga susivokė, jog visai nežinojo spaudiko pavardės, tik įmonę, iš kurios jis turėjo atvykti.

— Prašom, prašom... Tegu įeina.

Bet vos tik vyriškis peržengė slenkstį, Zaiga suprato savo klaidą ir pasidarė šalta ir oficiali. Kurgi ji šį tipą jau būtų mačiusi? Iškart niekaip neprisiminė, bet jautė: nei jai pačiai, nei gamybai čia niekas negresia.

— Kuo galiu padėti?— paklausė Zaiga, toliau skaitydama ataskaitas ir žymėdama jose pliusiukus.

— Pirmiausia aš noriu atsiprašyti ir grąžinti jums skolą.— Vyriškis padėjo Zaigai ant stalo du penkiasdešimties rublių banknotus. Būčiau jau seniai atsiuntęs, bet, gaila, nežinojau nei jūsų namų, nei darbo adreso. Mane išvarė komandiruotėn į Novosibirską. Iš pradžių maniau, bus gana poros savaičių, bet pralėkė beveik penki mėnesiai. Na, o Šerifas tikriausiai jau veršio didumo...

— O, Vilibaldas Prozit!

Ir tuoj pasigailėjo savo žodžių, nes vyriškio žvilgsnyje kažkas nutrūko.

— Atleiskit, aš taip nenorėjau...

— Nieko, nieko... Kas tiesa, tas tiesa. Jeigu kas siurbia kiekvieną dieną, tai visi pastebi, jeigu kokį kartą būna blaivas, bet jeigu kas...

— Būkit kilniaširdis ir man atleiskit...

— Nei jūs galit mane užgauti, nei aš jums atleisti.

— Netiesa, jūs užsigavot.— Ji nuspaudė selektoriaus

mygtuką ir sekretorei pasakė: „Prašom kavos!"— Aš labai susinervinusi, mums nesiseka darbas, kaip reikėtų... Be to, visai ne dėl mūsų kaltės... Prašom sėstis! O Šerifas nuostabus! Aš jums negaliu jo parodyti, jūs tuoj pat užsimanysit jį atsiimti.

— Jis manęs nebepažins. Šuniukų atmintis trumpa.

Sekretorė su oficialia šypsena įnešė cukrinę ir puodukus. Vanduo kavai dar nebuvo užviręs.

Pamačiusi ant rašomojo stalo gulinčius banknotus, ji persigando ir išlėkė savo amžiui nederamu greičiu. „Aš nieko nemačiau. Aš nieko nemačiau",— saikdino pati save.

Keista, bet važiuodama namo Zaiga pradėjo galvoti apie Raivą Kambernausą. Jis niekad nebuvo drovus prašytojas, bet visuomet pasitikintis savim ėmėjas, savotiškai išdidžiai nusprendė ji, palyginusi abu vyriškius. Ne, šis palyginimas išėjo ne Vilibaldo naudai. Taip, jis protingesnis, be kelių mėnesių mokslų daktaras, bet jo kalboj amžinai šmėkščioja žodis „galbūt", kurio Raivas iš viso nemokėjo. Raivas būdavo toks tikras savo teisumu, jog kito nuomonės išklausyti jam būtų buvę per žema. Net ir prasigėręs valkata sugebėdavo vaikščioti išpūtęs krūtinę kaip princas.

Ne, aš nesigailiu, jog jam priklausiau! Tai buvo laimė, kurios užtenka visam gyvenimui!

Ir, užkopusi į viršų, ji nervingai ėmė raustis po stalčius, nes kur nors juk tikriausiai dar guli kokia Raivo nuotrauka. Negali būti, kad ji tada buvo tokia bjaurybė ir visas sudegino. Ir iš viso kam reikėjo šitos kvailystės? Ką tuo pakeisi? Save? Tai tik pastangos save pakeisti. Iliuzija, kad tai įmanoma. Bet tai neįmanoma. Juk esu turėjusi vyrų ir po jo, bet iš tiesų su jais gulėdama visada įsivaizduodavau, jog šalia manęs Raivas. Ką norėjau laimėti sudegindama fotografijas? Sudeginti prisiminimus? Geri ar blogi, jie ugniai atsparūs kaip asbestas. O manieji su Raivu yra gražiausia, ką aš kada nors esu turėjusi. Nieko panašaus daugiau niekada nebebus!

Tačiau nė vienos fotografijos ji nebeiado.

Ėmė spėlioti, kuri iš buvusių technikumo draugių gali turėti, jau buvo joms beskambinanti, bet apsigalvojo. Gali kilti kalbų, o to jai mažiausiai reikia. Paskui jai šovė

į galvą pasikalbėti su spaudos fotografais. Sporto tematikai jų nedaugelis atsideda, tačiau kas vieną sykį pabando, lieka ištikimas jo dinamikai ir toliau. Be abejonės, tarp jų atsirastų veteranų, kurie jaunystėje yra fotografavę ir Raivą Kambernausą. Ir nė vienas profesionalas negatyvų neišmeta, dailiai sudėtus laiko asmeniniuose archyvuose, nes daug vietos jie neužima, ir laukia kokio apskrito jubiliejaus, tada dar sykį papuošia žurnalų ar laikraščių puslapius ir atgaivina anų laikų įvykius.

Klausyk tu, niekše Kambernausai, ką aš padarysiu! Liepsiu įrėminti tave visu ūgiu ir pakabinti ant šios sienos! Girdi tu, dvokiantis lavone!

Ir staiga ji prapliupo baisingai raudoti. O Šerifas, kuris savo šuniška intuicija suvokė šeimininkės dvasinę būseną, puolė glaustytis kartkartėmis vis suinkšdamas.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Ligi šiol nukentėjusiųjų civiliniai ieškiniai Viktorui buvo gana abstrakčios sąvokos, vykdomieji raštai jį pasiekdavo tiktai pataisos darbų kolonijose. Iš tų kelių rublių, kurie likdavo atskaičiavus už išlaikymą ir apsaugą, jam atimdavo dar gerą dalį, bet jis dėl to net ausim nekrustelėdavo, nes septyni rubliai užsimokėti kolonijos kioske už cigaretes ir cukrų vis tiek likdavo. Už didesnę sumą čia pirktis neleisdavo. Visa kita būdavo perskaičiuojama į asmeninę sąskaitą ir atiduodama išeinant į laisvę, kad pirmai pradžiai būtų iš ko gyventi. Kuriam už bausmę visus mėnesius nebūdavo atskaičiuojama ir kuris uoliai dirbdavo, tam susikaupdavo gana apvali suma. Kaip ją išleis, svarstydavo ilgai ir su pasimėgavimu. Fantazuodavo apie pirklio užmojus, apie linksmų merginų prisėdusį taksi, garbės ekskortus ir išsinuomotus orkestrus, kurių lydimas laimingasis pargrįš į nuošalų gimtąjį miestą, tačiau, išėjęs į laisvę, plepys pagyrūnas labai kukliai važiuodavo namo traukiniu, nė nepasipuošęs auksine laikrodžio grandinėle. Išeiti į laisvę jam reiškė pradėti naują gyvenimą arba tęsti senąjį, abiem atvejais tai buvo gana keblu, kartais nepaprastai sunku, be to, reikėjo šiokių tokių ištek-

lių — bent jau menkų, bet mielų dovanėlių namiškiams ir pinigų pragyventi iki pirmos algos, kad artimiesiems nebūtų našta. Suprantama, pinigus galėjai išleisti ir kitaip: vienas kitas rytą atsibusdavo pagiringas ir draugų apšvarintas iki apatinių, tačiau taip pasitaikydavo rečiau, daugumos netraukė grįžti atgal už aukštos tvoros ir grotuotų langų.

Turint omeny Vazovo-Voiskio materialinę būklę ir neapsakomą motinos meilę, Viktorui anais sykiais išėjusiam į laisvę nereikėdavo sukti galvos nei dėl drabužių, nei dėl kišenpinigių, jau nekalbant apie tokius mažmožius kaip butas ir pragyvenimas, todėl jis kas mėnesį pasirašydamas buhalterijos sąrašuose net paniurzgėdavo ant tų, kuriems buvo apkraustęs butus už daugelį tūkstančių ir kurie dabar dar sykį atgaus iš jo devynis ar dešimt rublių. Nukentėjusiems jis jautė beveik neapykantą, nes juk per juos buvo praradęs laisvės džiaugsmus, todėl su pasitenkinimu konstatuodavo: savo pinigų atgal jie niekad nesukrapštys — žmogaus gyvenimas tam per trumpas.

Šįkart prie apskaitininko stalo jis stovėjo be galo sumišęs, jo žvilgsnis vis slydo ir slydo per savo eilutę algalapyje, kol sustojo prie skaičiaus šešiasdešimt du ir sustingo. Ranka nekilo pasirašyti.

Apskaitininkas per tą laiką surado voką su jo pavarde, iškratė iš jo pinigus ir suskaičiavo.

— Šešiasdešimt du rubliai ir trisdešimt kapeikų.

— Mažai...

Buhalteris nesuprato — pamanė, jog kaltinamas už neteisingą apskaičiavimą, todėl jo veidas dar labiau susiraukšlėjo. Jam visuomet sakydavo „per mažai", bet niekad jis negirdėjo, kad kas pasakytų „per daug".

— Uždirbta du šimtai dvidešimt vienas. Pajamų mokestis... bevaikio mokestis... Lieka šimtas aštuoniasdešimt keturi rubliai šešiasdešimt kapeikų. Pusę atimam pagal vykdomąjį raštą... Avanso aš jums išrašiau trisdešimt.

— Kolonijoje man atskaičiuodavo tik dvidešimt penkis procentus.

— Teisingai. Dvidešimt penkis. Tačiau dabar aš turiu iš jūsų atskaičiuoti dvigubai. Už tuos mėnesius, už kuriuos nemokėjot.

— Tai bent tvarka,— rūškanas pasakė Viktoras, pasiėmė pinigus ir išėjo iš vagonėlio.

Aplink kirtavietę tyliai ošė lieknos stuomeningos pušys.

Kvepėjo sakais.

Toliau, prie sandėlio, vyrukai su brezentinėmis pirštinėmis traukė lyną, mėgindami apsukti apie rąstų galus. Blizgėjo saulėje įdegusios vario rudumo nugaros.

Ne, jam čia nebėra ko veikti.

Jis pasuko į gyvenamųjų vagonėlių pusę. Ėjo rašyti pareiškimo atleisti. Gyvenimo standartas? Kaip iš tiesų reikėtų vadinti gradaciją, pagal kurią nusakomas žmonių gyvenimo būdas? Vienas, pavyzdžiui, žino, jog visą gyvenimą jam teks keltis septintą ryto ir grūstis į tramvajų, kad nepavėluotų paleisti konvejerio, jog ir savo dviejų savaičių atostogas jis ne kasmet gaus vasarą, kartais teks susitaikyti gavus vėlyvą rudenį ar ankstyvą pavasarį. Kitas apie tokius niekingus dalykus nė negalvoja, jis žino, kad visa tai jam bus pateikta pagal idealiausią variantą, kad jo gyvenimas skirtas aukštesniems ir garbingesniems tikslams, nes jis įsigudrino užgimti visų pripažintoje vadovų ar kūrėjų šeimoje. Trečias, pavyzdžiui, toks Viktoras, šlaistosi aplink gyvenimą, ieškodamas laimės ir nuotykių, nes yra tikras, jog atsargoj visuomet bus tėvo butas, kur galės sugrįžti, aplaistytas tėvų džiaugsmo ašarom kaip sūnus paklydėlis.

Kai Viktoras paskutinę akimirką išbėgo iš kalėjimo, su kuriuo jau buvo susitaikęs, skuodė tolyn kur akys veda, nes vien inspektoriaus Harijo Daukos vardas jam dabar kėlė tylų siaubą. Jis buvo įsitikinęs, jog tučtuojau — vėliausiai rytoj — vėl bus areštuotas. Kad bent kiek išsilaikius, rudenį kas bus, tas!

Mėtydamas pėdas, keliavo ir atsitiktinėmis mašinomis, ir traukiniu — norėjo sudaryti įspūdį, kad bėga į Sibiro pusę, todėl iš pakelės miestų pasiuntė pažįstamiems atvirukus. Šiaip taip manydamasis, progai pasitaikius kiek pagerindamas savo garbingą būvį ir finansinę padėtį, galų gale atsidūrė mažame Kuržemės miestelyje, kur viename turgaus aikštės kampe riogsojo alaus cisterna, kurią iš pat ankstyvo ryto buvo apstoję keli vyrai su putom apdribu-

siais bokalais rankose ir didžiai giliamintiškais žvilgsniais. Balandžio pabaiga buvo nežmoniškai karšta, per radiją pasakojo, jog Pietų Europoje karštis jau pavirtęs gamtos katastrofa: Italijos, Prancūzijos ir Ispanijos miškuose liepsnojantys gaisrai. Nuo plieskiančios saulės ir pats pasidarė suglebęs, nes nakvodamas šieno kupetose, nelabai išsimiegodavo. Negelbėjo nei prausimasis tyrame upelyje su žvirgždėtu dugnu, nei energingas dantų valymasis. Rankšluostis susidėvėjo, marškiniai irgi kone sulipo, nes, tokia jau bėglio dalia, gerai dar, jeigu apykaklę išsiskalbi. Sykį jis vis tiek įsidrąsino ir pernakvojo viešbutyje, tačiau ir čia negalėjo užmigti. Spėliojo, ar administratorė neskambina milicijai,— Dauka tikriausiai bus paskelbęs paiešką,— net atsidarė langą, kad pavojaus akimirką spėtų iššokti į kiemą. Kur bėgti toliau, jis buvo jau iššvalgęs prieš eidamas gulti ir net pasą iš administratorės atsiėmęs. Sakėsi eisiąs į taupomąją kasą atidaryti sąskaitos, o šiuo atveju be paso neišsiversi. Tačiau vos tik jį apėmė snaudulys, kažkur pasigirdo balsai ir visi miegai išlakstė, nes jam pasidingojo, kad šnekasi iškviesti jo areštuoti milicininkai.

Iš pradžių, kai pabėgo, planų, kaip išnykti visiems iš akių ir patogiai gyventi, turėjo daug ir visi jie atrodė labai paprasti, tačiau paaiškėjo, jog tik teoriškai, praktiškai nė vienas iš jų netiko. Net ir tas — susirasti kokią moterį, net ir gerokai vyresnę, bet su savo namais atokiau nuo akių kaimynams — liko neįgyvendintas. Daugumoje „Reklaminio priedo" skelbimų buvo prašoma siųsti laiškus į paštą iki pareikalavimo, bet tarp tų kelių, kurių adresus jam pavyko gauti, namus turėjo tiktai dvi, ir tai ne per daug turtingus. Pirmoji permatė jį kiaurai ir dar per dvi pėdas į gylį. Ji, žinoma, išklausė sentimentalią, išgalvotą jo gyvenimo istoriją, net pavaišino kava, bet paskui nusijuokė ir pasakė:

— Man penimio veršio nereikia!

Kita turėjo bėdų su vaikais ir ūkiu, jai paprasčiausiai reikėjo namuose vyriškos rankos. Viktoras tam buvo per jaunas ir per kvailas. Jinai nieko prieš jį neturinti, bet nenorinti paskalų. Dėl vaikų. Iš vedybų nieko neišeisią, nes jai neapsimoką skirtis su buvusiu vyru.

Tai rodė, jog, skelbdamosi norinčios susipažinti, moterys pasidarė budresnės ir vedybų aferistams prasidėjo vargo dienos. Anksčiau jie ramių ramiausiai susituokdavo, prikalbėdavo parduoti namus ir mantą, o paskui su visais pinigais pragaišdavo — baudžiamojo kodekso pykčiui, nes šis neįstengė jų persekioti. Kolonijoje panašių pasakojimų Viktoras buvo prisiklausęs tiek ir tiek, jam, turinčiam tokią išvaizdą ir motinos išugdytas manieras, atrodė pasisekimas garantuotas, ir še tau — fiasko. Pasirodo, jog didumą pergalių kolonijos draugeliai paprasčiausiai išgalvoję, jog gyvenime nelaukia ir nepuola ant kaklo nei komiso parduotuvių vedėjos, nei tos, kurioms giminės iš užjūrio gali atsiųsti per vestuves kadilaką. Taigi, ir kodėl be vyrų turi būti likusios kaip tik jos, o ne tos, kurios dorai dirba kolūkių fermose ar gamyklų cechuose? Pastarąjį klausimą Viktoras sau uždavė, siurbdamas antrą alaus bokalą, pasislėpęs turgaus pastogės pavėsyje. Nuotaika buvo sumauta, vedybų aferistas iš jo neišėjo, pinigai išsibaigė, nebeliko jokio noro nei kur eiti, nei ką daryti, tik prakaituoti čionai pavėsyje ir pamažu svaigintis už paskutines kapeikas. Kas bus, tas, iš esmės tai jau neturi prasmės. Mėšlo krūva, o ne gyvenimas! Jau norėjo užsisakyti dar vieną bokalą ir nusiteikė perlėkti tą dvidešimt žingsnių per svilinančią saulę — mulki tu, mulki, ką tu darai! — kai į turgaus aikštę įsuko didžiulis dešimties ratų sunkvežimis ir iš jo išsiropštė tipas su dviem pieno bidonais.

— Greičiau, greičiau... Kas su tais smulkiais rykais, eikit šen, prisipilkit... Kai aš pradėsiu, neliks nė lašelio! — paragino gėrikus bidonų savininkas. Vienas kitas tuoj pasiskubino iškaušti savo bokalą ir pakišti pardavėjui.

Rudis! Garbės žodis, Rudis!

Juodu buvo kartu nepilnamečių kolonijoje. Iš pradžių Rudį, kaip ir visus, kas iš kaimo, bandė maustyti, bet jis pasirodė esąs baisus užsispyrėlis ir kietakaktis, be to, dar nežmoniškai stiprus. Pirmąją baimę jis greit įveikė, o paskui kaimietis kiekvienam jau parodydavo kur pipirai auga.

— Rudi!

— Ei! Ar man akys gerai rodo? Vikis Yla? Ką tu šioj pasmirdusioj skylėj veiki? Komandiruotėje?

— Taip sau... Per kvailą...

— Rygoj šansų trūksta?

— Šansų netrūksta, pinigų trūksta.

— Pinigų visiems trūksta, dalyk nors maišais — vis vien bus mažai! Klausyk, šinkoriau,— kreipėsi Rudis į pardavėją.— Pripilk mums keturis, o paskui man šituos bidonus... Bet pripilk pilnus kaip reikiant, aš patikrinsiu! Iš vidaus esu įbrėžęs brūkšnį, jei bus per mažai, tu man pašokinėsi.

Paėmęs į abi rankas po du bokalus, Rudis nusivedė Viktorą atgal į pastogės pavėsį ir jau beeidamas ėmė dėstyti paskutines savo gyvenimo serijas.

— Vos tik išsprukau į laisvę, norėjo griebti kariuomenėn,— Rudis pritilo ir gurkštelėjo geroką gurkšnį ir tuoj pat ėmė plepėti toliau:— Na, sakau, baigtas kriukis, geriau jau būčiau toliau sėdėjęs! Bet, laimė, daktarai man viduriuose rado kažkokią plokščią pėdą, o aš iki šiolei ją valkioju. Sugriebiau šansą, dirbu elektriku, savo chaltūros irgi turiu, gyventi galima. Paskui vienai panai vaiką įtaisiau, sukausi, sukausi, galų gale numojau ranka — ženysiuos! Ir pasirodė prima žmona. Šeimininkė. O kai dedas vagon, tai tik dulka. Na dabar jau truputį lėtesnė — laukiam antro.

— Džiaugiuosi, kad tau gerai sekasi ir kad tu patenkintas savo gyvenimu,— rimtai pasakė Viktoras, ir tik tas, kas gerai jį pažįsta, būtų išgirdęs jo balse sarkazmo gaidelę.

— Dabar tai jau prima, bet iš pradžių buvau įklimpęs iki kaklo. Čia pasitaikė sklypas. Vienu tarpu jau buvo taip: arba atsisakyk, arba eik vogti! Su elektriko alga ir smulkiom chaltūrėlėm vigvamo nepasistatysi. Dabar kas! Dabar mano senikė po namus vien už gyvulėlius porą šimtų sukerta. Pirmininkas sako, kad eitų dirbti — fermon ar kur kitur. „Bet ar tu galėsi jai tiek sumokėti, kiek ji man, būdama namuose prie vaikų, uždirba?"— klausiu jį. Senis ir nutyla. O mane prišnekino miško kirsti pas guculus. Sveikatos reikia, bet ir pinigo užkali. Valgyt virėm visi iš eilės, bet aš žiūriu — šitaip badu išdvėsim. Kai atėjo mano eilė, nupyliau pas krikštatėvį — šis ką tik buvo kiaulę nusmeigęs — ir ištaisiau tokią vakarienę, jog mano bernužėliai visi persiėdę už tvarto tupėjo. Paskui kad ims

įkalbinėti, kad apsiimčiau virėjauti. Kas man, aš mielai apsiėmiau. Aplinkui visi pažįstami, kai tik kur skerstuvės, aš ir čia. Žinoma, ne už dyką — mėnesio gale koks šešiasdešimt septyniasdešimt rublių nuo galvos susirenka, užtat kaip pavalgo! Jie mane ant rankų nešioja!

— Ar negalėtum ir manęs įtaisyti?

— Dievaižin ko jau nebeliko... Tie geri laikai jau gal porą metų, kai pasibaigė. Aš ir pats pamažu jau pradedu dairytis į kitą pusę, tačiau labai susigyvenau su vyrais, negaliu taip iš karto išeiti.

— Man bus gerai.

— Pašnekėti aš, žinoma, galiu!

Pirmąsias dienas medkirčių brigadoje Viktoras ištvėrė tik todėl, kad baisiai nenorėjo apsijuokti Rudžio akyse, tačiau greit priprato. Jeigu jis būtų turėjęs prieš akis gyvenimo perspektyvas, kurios bent iš dalies būtų apmalšinusios jo troškimus, gal net būtų jautęsis kokį mirksnį laimingas. Kaip, pavyzdžiui, Rudis, kuris gyvenime visada turėdavo aiškų ir konkretų tikslą ir kiekvieno jų siekdavo pačiu tiesiausiu keliu — nelyginant tankas. Šį rudenį — ant stogo vainikas, kitą vasarą — vidaus darbai, o tada jau galės rinkti „Žiguliams".

Jei Dauka mane suras, darbas teisme bus užskaitytas kaip kaltę švelninanti aplinkybė, brigadininkas nesvyruodamas parašys puikią charakteristiką ir gal net pabandys išpešti leidimą kolektyvui perauklėti — darbininkų jam trūksta.

— Taigi, sukiokis kaip nori, uodega kaip užpakaly, taip užpakaly,— komentavo Viktoro padėtį Rudis.— Kur tu tuos tūkstančius prašvilpei?

— Aš net dešimtos dalies iš to nesu gavęs... Šlamštą tenka pigiai išleisti. Bet argi tada apie vykdomuosius raštus kas galvoja? Tada tik vaidini milijonierių ir suki galvą, kaip smagiau tuos rublius praūžti. Man tik dabar pradeda bostytis, jog skolas, matyt, vis dėlto teks grąžinti.

— Taigi, skolos mažiausiai dešimt metų tau nujos! Na gerai, visą laiką pusės neatims, bet ketvirtoji dalis irgi didelis daiktas. Juk tu daugiau kaip šimtinės per mėnesį niekaip nesusikalsi, o kas šiandien ta šimtinė? Tik dėk ant bambos ir spirk aukštyn! Tau reikėtų ieškotis šanso,

kur maža alga, bet gali uždirbti per šalį. Įsitaisyk autobuso vairuotoju. Per dieną šen ten, o pavakary nuveži į suomišką pirtį, sekmadieniais — blizgiautojus į Peipų.

Tądien visos mašinos buvo išsiųstos į stotį, todėl Rudis pasisiūlė nuvežti į rajono centrą motociklu. Abu patraukė keliuku per mišką į Rudžio namus jo pasiimti. Kaip visada antroje vasaros pusėje viskas buvo sausa, išdžiūvę. Jei žengei žingsnį per bruknienojus, jie čiužėjo, taip pat, kaip ir baltosios samanos.

Nuo karščio nutilo paukščiai, ir žygis pavirto liūdnu atsisveikinimu su šiuo šviesiu pušynu, dovanojusiu tiek žvalių rytmečių, su stirnomis, kurios iš tolo dairydavosi į kirtėjus, bet nebėgdavo, su pirmaisiais saulės spinduliais, kurie švystelėdavo pro medžių viršūnes, ir su kėkštu, kuris kasryt tupėdavo vis ant tos pačios šakos, o išsigandęs tuoj pakeldavo sparnus ir imdavo rykauti ant viso miško apie gresiantį pavojų. Kartais, jei atsikeldavai labai anksti, toli pievose išvysdavai elnių šeimyną. Dobilų atole sutūpę zuikiai mikliai ir greitai skabydavo jaunus lapelius, o čia pat greta viksčiodama uodegą dideliais šuoliais šokinėdavo peliaudama lapė. Anksčiau tokių dalykų jam niekad nereikėdavo, bet dabar Viktoras žinojo, jog bent jau iš pradžių viso šito jam labai trūks.

Darbo kaip būtinybės Viktoras nepripažino, darbas jam visuomet daugiau ar mažiau siedavosi su lažu. Nors per auklėjamuosius pokalbius su sūnumi tėvas reikšdavo kitokias pažiūras ir bėgant metams ir jo paties pažiūros keitėsi, tačiau artimiausių draugų ir pažįstamų kalbose toks žodis kaip „darbas" iš viso nefigūravo. Buvo „tarnyba", „laipsnis", „padorios pareigos". Jie patys tarėsi tiesiog gimę padorioms ir naudingoms pareigoms ir be jų nė įsivaizduoti savęs negalėjo. Pareigoms su sekretore ar be sekretorės, pareigoms su tarnybiniu automobiliu ar be tarnybinio automobilio. Vyriausybės nutarimas sumažinti tarnybinių automobilių skaičių kai kuriuos jų įskaudino iki ašarų. Jie pasijuto tiesiog degraduoti, kai lauke prie durų nebesikankindavo vairuotojas su „Volga". Ir anksčiau jie kartais nepritardavo kai kuriems vyriausybės sprendimams, bet to neparodydavo net tarpusavio pokalbiuose, o dabar beveik atvirai apsimetė nesupratną, gūž-

čiojo pečiais. Kiek čia sutaupysi iš vairuotojų atlyginimo? Iš kiekvieno po porą tūkstančių per metus? Kur neišmeti poros tūkstančių, ech, ką čia ir kalbėti, nei šis, nei tas! Kas gamyklai tie du tūkstančiai, net vidutinis kolūkis jų nepajunta! Kai Viktoro tėvas, kurį su šiais žmonėmis siejo daugiausia tik jaunystės prisiminimai, o ne dabartis, nepagalvojęs pasakė, jog visoje Anglijoje, kur tokia galybė automobilių, apmokamus asmeninius vairuotojus turi gal tik koks dešimt žmonių, jie tai palaikė už pikta ir pažiūrėjo kaip į nedraugišką išsišokimą. Su atlantais, kurie ant savo pečių laiko žemės rutulį, ginčytis nevalia, o jie visi vaizduojasi esą atlantai, tik vienas darbo organizavimo, antras ekonomikos, trečias prekybos. Ir visi šventai įsitikinę, jog be jų viskas sugriūtų ir subyrėtų į šipulius.

Kadangi savo kalboj žodį „darbas" jie vartodavo retai arba jo visai nevartojo, tai ne kažin kokia buvo ir jų nuomonė apie darbą. Savo vaikus jie irgi stengėsi laikyti nuo darbo per gerą galą. Net į studentų statybos būrius vasarą neleisdavo, nebent jeigu įtaisydavo kur į štabą prie kalbų ir sprendimų. Nes žodis „darbas" reiškė išsilavinimo ir apsukrumo stoką. Tai, žinoma, netrukdė jiems veidmainingai lankstytis namų valdybos šaltkalviams, jeigu prireikdavo įsukti porą varžtų, ar kitiems amatininkams, jeigu pasigesdavo jų paslaugų. Nors iš tiesų juos niekino, kaip ir visus kitus, kurie nesugebėjo išsikovoti pripažintos padėties. Jie mokėjo darbininkus elegantiškai traukti per dantį už tamsumą, pigių papirosų rūkymą, drapanas ir save už nuolaidžiavimą jiems: pavyzdžiui, pagal susitarimą vilų statytojams ir remontuotojams priklausė šilti pietūs. Jiems ypač užgaudavo gyvuonį tada, kai savais kanalais negaudavo mėsos už parduotuvės kainą ir jų pačioms tekdavo lėkti derėtis į turgų. Taigi ši priklausomybė nuo darbininkų užgaidų atrodė ypač žeminanti, bet nebuvo kitos išeities — žmonių, mokančių laikyti plaktuką, pasaulyje liko mažiau negu mokančių laikyti parkerį, todėl reikėjo, kad kas parduotų savo poilsio laiką, ir visus nepatogumus turėjai nukęsti per daug nebambėdamas. Kad ir kaip mikliai maskuotumeis, žmogus tavo nusistatymą jaučia geriau negu volungė lietų — darbininkai atsakydavo tokia

pat panieka, kirto ir kalė atbulom rankom ir paistydavo visokias kvailystes — esą nusėdę pamatai, jeigu reikėdavo suktis dėl netikusio darbo. Ir šaipėsi iš šeimininko, kuris nueidavo, manydamas, jog pasidarė gudresnis. Aukštosiose mokyklose, laimė, buvo mokoma tik aukštos išminties, kuri iki nuodėmingos žemės nenusileisdavo, todėl papildomam statybininkų egzistencijos šaltiniui niekas negrėsė. Abi pusės buvo nelyginant dvi piratų džonkos, stojusios į kautynes, iš kurių abi išsineš ir grobio, ir priešininko įkirstus randus, kad vėliau turėtų ką išsilaižyti.

Tikriausiai būtų buvę naivu tikėtis, kad Viktoras su entuziazmu puls prie kirtėjo darbo, nors ir gerai apmokamo, bet nekvalifikuoto. Tik imk, kelk ir tempk. Su keltuvais, motoriniais pjūklais ir kitais mechanizmais dirbo tie, kurie buvo baigę atitinkamus kursus, ir kažin ar jų profesijos iš viso būtų teikusios Viktorui pasitenkinimą darbu. Uždarbis irgi jam netemdė akių, kaip kitam — šeimoje jis buvo regėjęs kur kas stambesnių sumų ir augdamas buvo nuskirtas daug aukštesniems tikslams. Galbūt net pavojingai aukštiems,— kuriems pasiekti trūko gabumų, juk tėvai niekuomet neįžiūri, kad jų vaikams ko trūksta. Blogiausia turbūt buvo tai, kad motinos garbėtroška teikė dar materialinių gėrybių kaip laikraštis nemokamą priedą, jos buvo nemenkos, bet Viktorui jau atrodė būtinos, kad galėtų normaliai gyventi,— butas, automobilis, vila, kelionės. Dirbdamas miške, net ir gerai apmokamą darbą, jų neįsigysi, tam reikia ieškoti kitų būdų. Paprastesnių, greitesnių. Dvidešimt penkeri metai jau už pečių, kiek čia beliko gyventi. Dar dešimt, penkiolika metų. Tegu rašo, ką nori, o vila ir automobilis nulemia ir visuomeninę padėtį. Ir beveik visuomet svarbiau, kad juos turėtum, o ne kaip įsigijai. Butų plėšimas, aišku, vaikiškas darbas, bet visa tai jau praėjo. Darbas miške buvo gražus, čia jis pailsino nervus ir sustiprino sveikatą, gavęs tiek daktarų patariamą fizinį krūvį, įrodė, kad tebėra stiprus. Dabar reikia ieškoti veiklių žmonių. Su keliais iš jų kolonijoje buvo visiškai geri santykiai, gal priims kaip savą. Žioplys! Kaip kvailai po kolonijos jis pradėjo! Belos mat jam prireikė! Užuot pradėjęs tvarkyti savo gyvenimą, pasidarė kuro vežiotoju. Afera su šiferiu nesiskaito, tai buvo šiaip sau nuotykis,

improvizacija. Tas pats, kas nuo žemės pakelta piniginė, kurią gaila atiduoti į radinių biurą. Ne daugiau. Jeigu pavyks įsikurti su užmoju, Bela pati atbėgs ir jis galės tą vėjų pamušalą įsileisti į vidų arba palikti už durų — kaip kada patiks.

Tėvui jis buvo parašęs kelis ilgus laiškus, tačiau atsakymo vis dar nebuvo. Laiškuose rašė, jog nepasisekę per stojamuosius, jog pasiryžęs vėl bandyti kitą rudenį, jog sveikai dirbąs miške ir pragyvenimui užsidirbsiąs. Senį reikėjo sugraudinti ir įerzinti. Reikėjo, kad skaitydamas senis sušuktų: „Niekad nė vienas Vazovas-Voiskis nėra dirbęs prastu krovėju!" Ir paskambintų kokiam įtakingam draugui.

— Ar tu turi Rygoj kur prisiglausti?— susirūpinęs paklausė Rudis.

— Atsiras.

— Vis jau susitvarkysi, bus gerai... Galų gale su šimtine irgi galima ištikti.

„Taip, tu galėtum, tu kaip ir neturi jokių poreikių",— pamanė Viktoras, bet nieko neatsakė. Didžiavosi, kad nėra toks plebėjas kaip Rudis, kad poreikių turi.

Didžiulis autobusas lėtai sukinėjosi po siauras vienos krypties miestelio gatves, kol išnėrė prie turgaus aikštės. Akimirką pasirodė, jog šių mėnesių visai nė nebuvo, jog jis ką tik stovėjo pastogės pavėsyje ir siurbė sušilusį, gerokai išsivadėjusį alų. Statinė buvo toje pačioje vietoje, vyrai giliaminčių žvilgsniais irgi. Po smėlėtą it grendymas suplūktą žemę vėjas gainiojo dulkes ir laikraščių draiskanas.

Darbo mėnesiais pinigų nebuvo kur išleisti, nes medkirčiai paprastai dirbdavo nuo saulės patekėjimo iki laidos, krautuvės irgi arti nebuvo, todėl Viktoro kišenėje gulėjo visai padori sumelė. Nė pramogos nieko nespėjo pasiglemžti. Sykį jis buvo pasiūlęs palošti kortomis, bet tuoj įsikišo Rudis. Jis prispyrė baigti lošimą ir ypač piktai dėbtelėjo į Viktorą, o kadangi jo nepaklausė, parodė savo valstietišką atkaklumą: stvėrė dalį kortų ir sumetė į ugnį. Viktoras norėjo pasipriešinti, bet Rudis išraudo, atsistojo išsiskėtęs vidury kambario ir suriko:

— Čia pinigai ne vogti... Čia viskas pačių užpelnyta!

Rudžio jėga ir čia turėjo didelį autoritetą.

Piktai bambėdami — kaip visuomet kiekvienas buvo labai geros nuomonės apie savo kišenę ir laimę,— lošėjai išsiskirstė po kampus, tačiau tai buvo paskutinis kartas, kai jie šitaip mėgino prasiblaškyti.

Ikaras išriedėjo į naują plačią pro miestelį einančią autostradą ir sugaudė visu galingumu. Keleiviai mieguisti sūpavosi patogiose sėdynėse, jų buvo dar nedaug, autobusas surinks žmones dar iš trijų keturių tokių miestelių ir tik tada pasuks į Rygą. Pro langus lėkė įdirbti kauburiuoti laukai, kur ne kur švysčiojo ūksmingų medžių gobiamos sodybos ir beržynėliai, mirgėjo krūmokšniai ir pievos. Matėsi didžiulės modernios galvijų fermos, viršum jų lyg pasistoję ant uodegų cepelinai kyšojo sidabriniai siloso bokštai.

Kai autobusas atkaks į Rygą, bus jau pavakarys. Šiandien jau vis tiek nieko doro nebenuveiksi. Ką pasakys Nina Černia po tokio ilgo nesimatymo? Kad tik spėčiau nupirkti gėlių. Gražių, aksominių, tamsiai raudonų, nesvarbu, kiek jos kainuotų. Ninos nuotaikai reikia gėlių. Ką pasakyti, kodėl taip ilgai nesirodžiau, nerašiau, nedaviau žinios.

Jis nesitikėjo, kad naktį jam teks praleisti čigonų name pas moterį, kuriai jis abejingas, bet kuri šiaip auksinės širdies žmogus, tikras prieglobstis išalkusiam benamiui. Po viso, ką, laukdamas pasimatymo su Nina, vaizduotėje buvo nupiešęs tūkstančio ir vienos nakties spalvom, kuriom ji gebėdavo viską nutvieksti, moteris iš čigonų namo pasidarė visai menka ir pilkutė.

Tačiau Nina Černia kategoriškai atsisakė jį įsileisti ar ką nors paaiškinti. Juodu šnekėjosi per duris. Persiutęs jis ėmė šaukti ir kumščiais daužyti duris, laiptų aikštelėje iš kažkur atsirado energingų kaimynų ir pareikalavo nedelsiant išsinešdinti. Atneštas rožes jis sutrypė ir išspardė prie Ninos durų, kaimynams prišnekėjo atžarybių ir vos neatsidūrė milicijoje. Jau prie pat automobilio milicijos seržantas jo paprasčiausiai pasigailėjo, nes matė, jog vaikinas negirtas ir baisiai priblokštas.

Kitą rytą jis ėmė klausinėti Maružą: ar kas jo nesiteiravęs ir kada?

Niekas jo neieškojęs.

— Tikrai?

— Neieškojo.

— Bet iš milicijos juk ieškojo!

— Ne, neieškojo.

— Negali būti.

— Garbės žodis!

— Bent jau rajono inspektorius gal buvo atėjęs lyg tarp kitko paklausti, kaip tu gyveni, ką veiki ar šiaip ko?

— Niekas nebuvo atėjęs.

— Tai jie bus apklausę kaimynus, ar pas tave kas nenakvoja.

— Tu juk pažįsti mūsų namą. Čionai milicininkai neina nieko klausti, žino, kad vis tiek nė vienas nieko nepasakys.

— Ir tikrai niekas manęs neieškojo?

Moteris papurtė galvą. Jos plaukai buvo nesveikai išskidę, susivėlę.

— Man šiandien anksčiau į darbą,— pasakė ji keldamasi.— Jeigu kur eisi, raktą padėk į seną vietą.

— Aš niekur neisiu, tik vėliau į paštą paskambinti tėvui.

Ji buvo gerokai apsmukusi, o tie mėlyni marškiniai — ypač atgrasūs. Baisi beskonybė!

Moteris pasilenkusi traukė spintos stalčius, ieškodama drabužių.

— Aš tau duosiu pinigų produktams,— tarė Viktoras.— Pamėtėk mano striukę.

— Nupirk ką nors pats, jei rasi. Sako, vakar buvę bulgariškų pomidorų ir varškės.

Kas tiems milicininkams užėjo? Kodėl gi jie neieško? Jeigu jau būtų ieškoję, aiškus daiktas, būtų pradėję nuo šičia, kur anąsyk surado.

Tolimasis Murmanskas atsiliepė iš karto, girdėjosi neįtikėtinai gerai. Tėvas pakėlė ragelį po pirmo pyptelėjimo, matyt, sėdėjo prie rašomojo stalo — lyg laukdamas.

— Sveiki, tėti! Kaip sveikata, tėti! Kai pažiūriu per televizorių žinias, tame jūsų Murmanske vieni gamtos kaprizai. Tada pagalvoju apie nesveiką tavo širdį ir po ra-

mybės. Ar gavai laiškus? Neturi laiko atsakyti? Pagailėk savęs, nesiplėšyk darbe taip baisiai.

— Iš kur tu skambini?— klausimo apie laiškus tėvas stoiškai negirdėjo. Kaip visuomet.

— Iš Rygos. Ką tik parvažiavau. Visą vasarą dirbau miške prie vėjovartų. Labai sveika, bet ne todėl tenai važiavau. Užkaliau pašėlusį pinigą. Aš tau jau rašiau. Per stojamuosius iškritau. Ne su trenksmu, bet dviejų balų pritrūkau. Sunku galynėtis su tais berniūkščiais, kurie tiesiai iš vidurinės eina. Nieko kito jie gyvenime nežino, bet viską išzubriję kaip žvėrys...

Nors kalbos nebuvo iki galo pergalvojęs, ji klostėsi geriau negu patenkinamai. Tuoj jis pasakys, jog kategoriškai atsisakąs priimti pinigus, jeigu tėvas sumanytų jų siųsti, nes jau esąs gana suaugęs ir galįs užsidirbti pats, bet jeigu tėvas norėtų padėti jam susirasti kokį darbą, jis tikrai neatsisakytų. Dieniniam skyriui jis vis dėlto jaučiąsis per senas, todėl mokysis vakarais arba neakivaizdžiai. Taip, dokumentus jau padavęs, viskas nuspręsta. Į ekonomiką. Labai gerai būtų susirasti kokią vietelę, kur nereikėtų sėdėti nuo ryto iki vakaro. Alga gali būti nedidelė, pinigų miške užsidirbęs, bet jeigu tu paskambintum ir paprašytum, pavyzdžiui...

— Galbūt tu čia visai nekaltas, viską daro prigimtis?

— Negirdėjau, kad tavo ar motinos giminėj būtų buvę idiotų.

— Tu manim nepatikėjai?

— Ar ta nesąmone, kur anąsyk leptelėjai? Žinoma, nepatikėjau! Motina tatai pasakė nepagalvojusi, tavęs gailėdama! Jinai jau nebesitikėjo, kad aš tapsiu doru žmogum, ir paprasčiausiai norėjo tave apsaugoti nuo nereikalingo sielvarto. Vargšė mama, kokios geros širdies ji vis dėlto buvo! Ir kaip ji mus abu mylėjo! Kaip aš nemokėjau to vertinti!

— Tu nesi Vazovas-Voiskis. Man, žinoma, ne vis vien, kaip klostosi tavo gyvenimas, nes aš tave išauklėjau, bet tu nesi mano sūnus.

— Tėve!

— Tu pažįsti mamą taip pat gerai, kaip ir aš. Ji niekad taip nebūtų melavusi. Ji iki paskutinės valandos tikėjo, kad tu susiimsi.

— Ir vis dėlto tai absurdas, aš tuo netikiu.

— Tiki ar netiki — tavo reikalas. Mano nuomone, mudu esam svetimi žmonės, ir suprask... Man nebuvo lengva ryžtis šiam žingsniui. Koks gi tu esi, toks, bet vis jau turėčiau viltį. Dabar aš senas, vienišas vyras. O čia dar tu pradedi tvarkytis.

— Tėti, aš...

— Šiaip ar taip, motina sakė teisybę. Kai ji tapo nėščia, daktarai nepatarė jai gimdyti. Sakė, jog gresia pavojus ne tik kūdikiui, bet ir jai pačiai. Ir vis dėlto ji rizikavo, dėl manęs, nes žinojo, kaip aš noriu vaikų. Tai buvo pasiaukojimas. Paskui daktarai sakė, kad vaikas galįs būti nesveikas ir mes pražilsiantys jį beaugindami, kad ji pati būsianti nelaiminga. Tačiau buvo ir galimybė, kad vaikas gims normalus, ir ji ryžosi pasiaukoti. Kai gimė berniukas... Aš jos niekad, nei pirma, nei vėliau, nebuvau matęs tokios laimingos. Ir staiga kokią trečią ar ketvirtą dieną ji pradėjo įkalbinėti mane įvaikinti dar vieną berniuką. Aš nustebau, neįstengiau suprasti, kodėl, bet ji man vis pasakojo ir pasakojo, koks tas berniūkštis esąs sveikas ir guvus, kad jo motina, kažkokia visai dar jauna mergaičiukė, greičiausiai jo atsisakysianti, kaip gerai būtų, jeigu abu berniukai augtų kartu. Bet aš kaip kirviu nukirtau: „Ne!" Bijojau, kad tas antrasis nepasirodytų stipresnis ir protingesnis už mano tikrąjį. Kaip aš dabar suprantu, mūsų berniukui atsitiko kažkas neišvengiama, ir ji įvaikino tą antrąjį be mano žinios.

— Tai absurdas, ką tu čia pasakoji, tėve! Ne taip lengva ką nors numarinti ar įvaikinti. Ir dar be tavo žinios! Absurdas, tėve!

— Nevadink manęs tėvu, man skaudu tai girdėti. Aš šimtus sykių viską pergalvojau. Tu niekad nesi sirgęs. Beveik niekad, bent jau rimtai. Tokios geros sveikatos kaip tavo reikia paieškoti. Ji man būtų viską smulkiai papasakojusi, bet nespėjo... Ji man niekuomet nemeluodavo...

Telefonininkė pertraukė pokalbį — baigėsi apmokėtas laikas. Viktoras išlėkė iš kabinos ir pasakė, jog primokė-

siąs, tik tegu leidžia kalbėti toliau. Tačiau jam teko užsakyti iš naujo.

Jis paprašė skubaus. Juodu su tėvu vėl pakalbėjo gal penkias minutes, bet nieko naujo Viktoras nesužinojo, senis malė vis tą patį apie motiną, kuri jam niekuomet nemeluodavusi, ir svetimą vaiką, kurį ji norėjusi įsisūnyti. Kai ir šio pokalbio laikas baigėsi, jis išėjo į gatvę visai apkiautęs, lyg iš laivo išmestas. Dėl darbo irgi nespėjo pasitarti.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Senukas sėdėjo pintoje kėdėje su trim kojom pačiam verandos kampe, kur šviesa krito iš abiejų šonų, ir skaitė nuspurusį pageltusių žurnalų komplektą. Viskas šioje verandoje buvo tokio pat senumo, kaip ir jis. Ir šis Jūrmalos namukas tikriausiai buvo toks pat senas, tik atrodė naujesnis, nes buvo šviežiai nudažytas, sodas gana gerai prižiūrimas — taip paprastai nebūna ten, kur gyvena tik sezono nuomininkai, o du vaikiški vežimėliai bylojo, kad žalioji kiemo veja girdi ir vaikų arba, kas labiau įtikėtina, anūkų čiauškėjimą.

Durys iš verandos į kiemą buvo be rankenos, matyt, niekada nerakinamos. Ar per gyventojų daugumą, ar per namo ankštybę senojo veranda buvo paversta lyg ir sandėliu, čia buvo sunešti smarkiai nudrengti daiktai, kurių kada nors dar gali prireikti: murzini deginimosi krėslai, aptraukti sulopyta dryžuota medžiaga, Uozuolnieko dviratis, didžiulis it spinta bufetas, prikrautas nenusakomos kilmės ir paskirties griozdų, aukštas grakštus apkaustytas bronza naktinis stalelis ir didelis apvalus uosinis stalas vidury. Jis buvo užtiestas polietileno gabalu, ant jo stovėjo lėkštė su valgio likučiais, iki pusės nugerta arbatos stiklinė naujasidabrio laikikliu, begalė buteliukų su vaistais ir mėtėsi pakeliai tablečių. Tačiau didžioji stalo dalis kaip pakliuvo buvo užversta laikraščiais, žurnalais ir knygomis.

Dulkių buvo tokia gausybė — ko gero, gal keleri metai jų niekas nešluostė,— jog atvėrus duris ir sujudinus orą

(moteris įvedė Viktorą į verandą per didoką, bet irgi nesiderinančių baldų prigriozdintą kambarį), jos tumulais pakilo į viršų ir atrodė, jog čia ką tik išdaužyti patiesalai.

Senukas alsavo švankšdamas ir atrodė gana sunykęs, tačiau skaitė be akinių ir gerai girdėjo, nes Viktorui įėjus, tuoj pat pakėlė akis nuo žurnalo, kurį laikė pasidėjęs ant kelių, ir susidomėjęs sužiuro į jį.

— Laba diena,— sumurmėjo Viktoras.

— Labas, labas,— atsakė senukas ir ėmė apžiūrinėti Viktorą it kokį neregėtą vabzdį.

— Mane pas jus atsiuntė Ranė. Ema Ranė.

— Ranytė?— senukas staiga vaikiškai sukikeno.— Vaje, kaip malonu! Ir širdingai dėkui jai už sveikinimą. Atviruką gavau, labai gražus. Sėskitės, jaunuoli, kur matydamas.

Viktoras apsižvalgė, bet kur atsisėsti nesumojo. Nebent tik ant sofos su aukšta atkalte ir ritiniais galuose, bet ši stovėjo kitame kampe ir tektų šūkauti per visą verandą.

— Aš pastovėsiu.

— Ne, ne... Sėskitės. Pasiimkit aną krėslą, vienas dar beveik geras. Kaipgi Ranytei einasi?

— Dirba,— atsiliepė Viktoras, rinkdamasis deginimosi krėslą. Netrukus jis jau sėdėjo priešais senuką — taip arti, jog įžiūrėjo žurnalo viršelį ir perskaitė, kas buvo parašyta didžiosiomis raidėmis. Pirmajame plane buvo gaisrininkas su šalmu, toliau minia. Ir greta tekstas: „Taip gesinamos padegamosios bombos: pirmiausia smėliu, paskui vandeniu".

— Dar dirba? Kas galėtų pagalvoti! Na taip, jinai už mane jaunesnė! Ten pat?

— Taip. Ligoninėje. Naktine slauge.

— Teisingai daro, senas žmogus prie operacijų jau negali... Ko gi ji pas mane jus siuntė, kokiu reikalu?

— Ji mano, kad jūs galėtumėt man padėti...

— Ne, jaunuoli, aš jau seniai nebepraktikuoju. Kai išėjau į pensiją, tai ir nebepraktikuoju. Net instrumentus išdovanojau. Instrumentus turėjau gerus. Vokiškus. Prieškarinius.

— Man tokios konkrečios pagalbos nereikia, daktare.

Tačiau gal jūs prisimintumėt... Ranytė mano, kad tai įvyko per jūsų budėjimą. Viena mergaitė atsisakė vaiko... Prieš dvidešimt penkerius metus. Po to jis buvo sukeistas. Mano pavardė dabar Vazovas-Voiskis.

— Pasakykit garsiau, aš gerai neišgirdau...

— Vazovas-Voiskis.

Moteris it gyvatė čiūžtelėjo per ilgą šaltą koridorių. Tik sušiugždėjo nakties tyloje jos chalatas. Budinčio gydytojo kambario durys buvo praviros, jis prie kriauklės mazgojosi rankas, kai pamatė moterį šmirkštelint palei sieną ir beprotiškai žibant jos akis, bet nieko nespėjo padaryti, moteris įsmuko į kabinetą, uždarė duris, pasuko įkištą į skylutę raktą ir perspėdama pridėjo prie lūpų pirštą.

— Ts-s!

— Kodėl jūs ne lovoje, ligone?— jis suėmė save į rankas ir griežtai paklausė.

— Ts-s! Aš turiu sagę su briliantais... Beveik du karatai... Aš ją retai nešioju, Vazovas-Voiskis nepastebės... Tai dideli pinigai, jūs būsit turtingas... Ir niekas niekad to nesužinos...

Senukas sukrutėjo, šaižiai sugirgždėjo iš vytelių nupinta jo kėdė. Jis užvertė žurnalų rinkinį ir užmetė ant stalo — jo rankos dar buvo gana stiprios.

— Ko ta Ranytė iš tikrųjų nori?

— Ji mano, kad jūs galbūt man padėsit surasti tą mergaitę, kur tada atsisakė vaiko.

— Kiek aš tokių esu regėjęs! Atvažiuoja iš kažkur čionai pagimdyti, kad galėtų prašyti kambario. Mes negalim ligoninės paversti bendrabučiu, bet ir į gatvę neišprašysi, bandom tą vargą užkrauti vykdomajam... Bet vos tik gauna stogą virš galvos, apie vaiką nesideda nė žinanti ir kelia balius. Argi dora moteris važiuos?

— Ranytė prisimena, kad toji buvo iš vietinių.

— Vietinė. Ir vietinių esu matęs. Bet aš jums taip pasakysiu: ne visuomet blogai, jeigu atsisako vaiko. Vaikų namuose geros šeimos metų metus laukia eilės, kad galėtų kurį įsivaikinti. Jūs gal nesat matęs, o aš su komi-

sijom vaikščiodavau po tikrųjų tėvų butus. Neprausti, sušalę, išalkę... Gerai, jei dar susukti į skudurus. Žiurkės aplinkui landžioja ir kanda. Nežinau, kaip dabar, bet tada tėvystės teisių beveik neįmanoma buvo atimti. Kuriuos tad tėvus vaikams mes būtume išrinkę — tikruosius ar įtėvius. Pirmiesiems vaikas reikalingas tik tam, kad galėtų pateisinti savo dykinėjimą ir vagiliavimą —„turiu išlaikyti mažą vaiką", antrieji nori vaiką auginti ir išaugina žmogų!

— Ne tiek daug atsisakė... Vaikas tada faktiškai buvo sukeistas.

— Tai absoliučiai neįmanoma! Tai atkrinta!

Moters vyzdžiai įsisiurbė į gydytoją lyg dėlės, šluostydamasis rankšluosčiu rankas, jis ėmė trauktis atbulas. Kiek žingsnių traukėsi, tiek ji žengė į priekį.

— Juk jūs suprantat, kad aš niekam nepasakysiu... Aš tik dėl jo, dėl Vazovo-Voiskio. Ką jinai, ta mergiščia, veiks su dviem? Kodėl jai du, o man nė vieno? Mano sūnelis mirė. Jūs gal ir nežinot, mano sūnelis mirė.

Ar ji iš tiesų nieko, kas įvyko dieną, neatsimena? Beprotybė! Vos prieš kelias valandas šiame kabinete ji visus išvadino žmogžudžiais ir fašistais. Matyt, reikėjo visa tai praleisti pro ausis, tačiau galvoje dar tebebuvo gyvas pokario metas, jo klaidos tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt šeštais metais dar tik buvo pradėtos taisyti.

Vaikutis gimęs gyvas, klykė ji, pati girdėjusi jį verkiant. Kuris esąs kaltas? Kodėl berniukas miręs? Nei gydytojų, nei kito personalo žodžių ji nenorėjo klausytis, reikalavo profesoriaus Krotovo. Senasis daktaras atvažiavo, susipažino su bylos aplinkybėmis ir gerą laiką šnekėjosi su moterim vieni du tuščioje palatoje. Jis įėjo kietai sučiaupęs lūpas, ant skruostų buvo dėmės.

— Atleiskit jai, kolegos,— prislėgtas jis pasakė gydytojams, koridoriuje laukiantiems pokalbio rezultatų.— Būkit kilniaširdžiai ir pasistenkit suprasti dabartinę jos padėtį. Tokiu momentu jau nebegalvoji, ką sakai, nei sakai, ką galvoji...

Ir nutipeno koridoriumi, pasiramsčiuodamas plona lazdele.

— Tai jūs sakot, kad Ranytė dar dirba?— Seniokas vėl sugirgždino pintąjį krėslą.— Anksčiau ji lakstė kaip virbelė. Laiptais aukštyn, laiptais žemyn. Kiaurą dieną. Kažin ar dabar jau begali taip lakstyti...

— Dar guvi,— patikino Viktoras.— Taigi, dėl tos mergaitės,— tuoj pat pridūrė, kad pokalbis nenukryptų į šalį.— Ranytė sakė, kad jūs tąsyk turėjot kažkokių didelių nemalonumų ar bent skandalas buvęs...

— Kiek tų nemalonumų esu turėjęs ir kiek skandalų būta!

— Sako, mergaitė tada dar mokėsi.

— Jaunam ir reikia mokytis, kai sulauki senatvės, niekas nebelenda į galvą. Ir kam senam žmogui mokytis? Ką jis su ta išmintim veiks? Nusineš į kapą?

Jaunas vyriškis trypčiojo prie durų su vario lentele, kurioje buvo išgraviruota „Direktorius". Durys buvo užrakintos dviem užraktais, jis nuėjo iki mokytojų kambario, bet ir čia nepateko į vidų. Tada ėmė dairytis ko nors iš aptarnaujančio personalo, kad pasakytų, kada baigiasi pamoka ir prasideda pertrauka.

Mokyklos skambutis, toks senas ir užmirštas, užklupo jį laiptų aikštelėje ir nuaidėjo, skaidriai virpėdamas, ilgais tuščiais koridoriais. Netrukus atsivėrė vienos, paskui antros, tada iš karto visos durys, ir koridorius prigužėjo paauglių ir beveik jau suaugusių mergaičių, kone damų. Išėjo drauge trejetas vaikinukų, glamžydami rankose cigarečių pakelius, ir nudrožė tiesiai į tualetą parūkyti. Jis prisiminė, kad šis technikumas pravardžiuojamas vienuolynu, ir tą akimirką pamatė mažą, bet stotingą vyriškį su žurnalu po pažasčia, rakinantį direktoriaus kabinetą. Raktų turėjo didžiausią ryšulį, ir rakinant jie baisiausiai žvangėjo. Luktelėjęs, kol vyriškis dings už durų, jis nuėjo jam iš paskos ir pasibeldė.

— Prašom! — iš tolo atsiliepė energingas balsas. Pasirodė, jog direktoriaus kabineto durys dvigubos ir, be to, vienos dar apmuštos.

— Laba diena,— pasisveikino jaunasis vyriškis.

— Laba diena,— rezervuotai atsakė direktorius. Jo bal-

se ir žvilgsnyje buvo justi klausimas, direktorius dar nespėjo atsisėsti už rašomojo stalo.

— Aš gydytojas,— prabilo svečias.— Dirbu centrinės ligoninės gimdymo skyriuje.

— Tai jūs dėl mūsų auklėtinės, ar ne? Pedagogų taryba nutarė ją išbraukti. Už paskaitų praleidinėjimą be pateisinamos priežasties.

— Jeigu direktorius nebūtų sutikęs, taryba tikriausiai nebūtų taip nutarusi. Tarp mūsų šnekant, praleidinėjimas yra tik dingstis, dažnas praleidinėja paskaitų kur kas daugiau.

— Direktorius negali nesutikti.

— Ar dėstytojos, kurios su siaubu ir susirūpinimu komentuoja straipsnius apie demografinę padėtį, ir tos neprieštaravo?

— Kuo galiu būti jums naudingas?

— Ar kitos išeities nėra — tik mergaitę pašalinti?

— Nėra.

— Klausykit, draugas direktoriau! Norėčiau, kad jūs žinotumėt, jog į mano pareigas neįeina vaikščioti čionai ir jus įkalbinėti. Manęs kaip gydytojo, pavyzdžiui, nė kiek nejaudina tai, kad ji pagimdė. Ji yra jauna, sveika moteris, jeigu jau taip kalbam, tad gimdyti netgi privalo! Jeigu ji būtų pasidariusi abortą, juk jūs nebūtumėt jos pašalinę. Paradoksalu! Būtų juokinga, jei nebūtų pikta!

— Manęs irgi juokas neima. Jūs rūkot?— direktorius pasiūlė cigaretę, ir abu užsirūkė.— Sėskitės...

Koridoriuje paskambino kitai pamokai. Garsas iki čia atsklido prislopintas ir minkštas. Jis jau nebeerzino, neberagino, tiktai informavo.

— Manęs irgi juokas neima. Turiu jų čia beveik penkis šimtus. Ir beveik visos jaunos, sveikos ir galinčios gimdyti. Tik blogai, kad vien merginos. Turi omeny, kad vaikinų pasaulyje mažai, ir todėl nė vieno nepraleidžia pro šalį. Tai šie su gitarom ir šlaistos apie bendrabučio duris — atsargumo dėlei mes užrakinam jas devintą. Kurios jau laksto, tos išbėga. Ir išbėgs, nors grotom langus apkalk. Aš net stebiuosi, kodėl dauguma vis dėlto dar lieka ir mokosi. Maniau — turbūt todėl, kad tvirtai laikau pažabojęs. Pasirodė, kad ne. Man pasakė dėstytojos, ku-

rios su mergaitėmis palaiko glaudesnį kontaktą. Paprasčiausiai — dalis jų važiuoja į Rygą įsigyti profesijos, kita dalis — ištekėti. Tas, kurios nori įsigyti profesiją, tvirtos vadžios padeda išlaikyti. Todėl aš neturiu teisės nė per plauką laisviau jų paleisti. Jums jinai — aš nesakau, technikume ji nebuvo iš pačių blogiausių — jauna, sveika moteris, kuriai reikia gimdyti, man ji auklėtinė, kuri privalo įsigyti profesiją.

— Pakampėmis šnabždasi, kad ji ruošiasi atsisakyti vaiko.

— To aš nesitikėjau! — Direktorius atsistojo ir ėmė nervingai vaikščioti po kabinetą. Ranka, kuria laikė cigaretę, lengvai virpėjo, ir pelenai byrėjo ant švarių grindų.— Ir dabar aš būsiu tas blogasis! Kaipgi, išmesta į gatvę! Jūs irgi atėjot dėl to, kad aš palaikyčiau ją bendrabutyje?

— Panašiai.

— Nebus mano technikumo bendrabutyje nė vieno vaiko! Nebus mano technikumo auditorijoje nė vienos mamytės su žindomu kūdikiu! Čia reikia mokytis, ne vaikus gimdyti! — direktorius nutilo, kurį laiką negalėdamas apsispręsti, paskui pridūrė:— Gerai, tegu rašo pareiškimą ir eina akademinių atostogų. Ji mergaitė gabi, pažangumas geras, paskui kas liko neakivaizdžiai ištrauks. Tegu paduoda pareiškimą, aš pasirašysiu!

— Ji neturi kur gyventi! Jūsų autoritetas nenukentės, jeigu jūs vieną sykį nusikalsit savo principams.

— Jūs įstatymus žinot? Nežinot. Aš jos iš bendrabučio daugiau nebegalėsiu iškelti! Tiktai tada, jeigu vietoj bendrabučio bus paskirtas kambarys! Vykdomasis komitetas man tą kambarį duos. Bet kieno sąskaita? To gyvenamojo ploto, kurį turėtų gauti mūsų technikumo pedagogai. Mums gerai, jeigu ką paskiria sykį per porą metų. Chemijos dėstytoja dirba nuo pat technikumo įsikūrimo ir kantriai laukia savo eilės. Šeši žmonės šešiolikoje kvadratų! Eikit ir pasakykit jai, kad reikėtų dar porą metų palaukti, nes viena mergiščia bedūkdama suklydo! Aš neturiu tiek drąsos!

Stengdamasis nusiraminti, direktorius užsidegė dar vieną cigaretę.

— Jūs jai pasakykit, kad būtų protingiausia parašyti pareiškimą ir imti metus akademinių atostogų. Tegu rašo paprastai — dėl sveikatos, ir daugiau nieko. Aš irgi nesuinteresuotas, kad šis atsitikimas mestų šešėlį visai mokymo įstaigai. Mergiščios po kampus pasišnabžda, bet nė viena nieko tikro nežino. Tą draugę, kuri už ją perėjo medicininę apžiūrą, aš iš karto išgrūdau. Ar ligoninėje ją kuri nors lanko?

— Rodos, kad ne.

— Tai gerai. Tai labai gerai. Tada kalbos nutils!

— Dėl technikumo garbės jūs be reikalo jaudinatės. Ji vis tiek bus tik tokia, kokios jis bus vertas. Nei čia pagelbės, kad kalbos nutils, nei čia pakenks paleisti liežuviai. Tai jau seniai įrodyta. Geriau pasitarkim konkrečiai, kuo aš kaip mergaitės gydytojas ir jūs kaip jos pedagogas galėtume kartu jai padėti.

— Įdomu, kaipgi mes turėtume jai padėti? Asmeniškai aš nusiplaunu rankas! Tegu suka galvą tėvai!

— Juk tėvų ji neturi, tiktai senelę.

— Ji pati jums tai sakė?

— Taip. Mes nuoširdžiai pasikalbėjom.

— Vieną valandėlę, aš tuoj.— Direktorius vikriai išėjo pro duris ir grįžo po geroko laiko tarpo. Rankose laikė ploną salotų žalumo aplanką.

— Čia jos asmens byla.— Jis padavė aplanką gydytojui.— Motina dirba apylinkės taryboje, tėvas kolūkio statybos brigadoje. Turi, žinoma, ir senelę, seserų, turi brolį. Dviem metais jaunesnį.— Direktorius išlaikė jausmingą pauzę, paskui pridūrė:— Pasikalbėkit nuoširdžiai dar sykį, ko gero, pasirodys besanti visiška našlaitė.

— Atleiskit, kad tiek ilgai jus sutrukdžiau!

— Nieko, nieko... Mes naudingai pasikeitėm nuomonėmis. O akademinių tegu ji paduoda pareiškimą, aš pasirašysiu,— jis staiga pasidarė tėviškai malonus, kaip ir dera nugalėtojui.— Aš suprantu, kad ji nenori grįžti namo su rėksniu ir be vyro, bet... Ne mes jos lovoj gulėjom, tad po teisybei mums nėra ko už svetimus džiaugsmus mokėti.

— Iki pasimatymo!

— O tų akademinių tegu ji parašo.

Jis išėjo į lauką tartum pamazgom apipiltas ir vėl vienas sau prisiekė daugiau niekad niekam nebepadėti. Ir pyko ant savęs, kam yra toks naivus ir visais tiki.

Vyresnysis kolega — jis jau rengėsi į pensiją,— kuriam gydytojas, grįžęs į skyrių, papasakojo apie savo vizitą, tik gardžiai pasijuokė:

— Niekad nekišk nosies į kitų reikalus! Ir pasaulio nelopyk! Jis per daug jau supuvęs, iš tolo dvokia! Dorai dirbk, dorai sulauk pensijos, o tada jau gali gyventi kaip širdis trokšta. Nieko gudresnio neišgalvosi!

Viktorui senioko veidas nepatiko. Nors akys buvo malonios, žvilgsnis bylojo apie kažkokią vylingą klastą.

— Ranytė sakė, kad buvę dvyniai. Kad mergaitei gimę dvyniai. Ji tik nežino, ar abu berniukai, ar berniukas ir mergaitė.

— Aš tikrai neatsimenu, nepainiokit manęs į šį reikalą.— Senis ėmė visai sunkiai alsuoti ir žvalgytis į lauką, nors sode niekas nepasikeitė.— Man aštuoniasdešimt dveji metai. Taip sakant, aš jau viena koja grabe... Širdingai pasveikinkit nuo manęs Ranytę, jei pasitaikys sutikti.

Remdamasis į krėslo alkūnramsčius, jis pakilo ir atsistojo ant laibų sulysusių kojų, aplink kurias plevėsavo ir karojo it maišai kelnių kiškos. Paskui smulkiais žingsniukais nuklibikščiavo prie sofos ir atsigulė, atsirėmęs galva į vieną iš apmuštųjų ritinių.

— Kodėl tada prašot nepainioti jūsų į šį reikalą, jeigu nieko nežinot?

— Aš nieko nežinau. Garbės žodis, galit manim tikėti! — šie žodžiai nuskambėjo jau kone verksmingai.

Aš nenorėjau. Aš už jokius pinigus nebūčiau painiojęsis, bet jie be manęs negalėjo apsieiti, dokumentuose turėjo būti ir mano parašas. Tada jie puolė mane įkalbinėti. Aš spyriaus. Taip, taip... Aš ilgai nesutikau! Aš ilgai priešinaus. Aš net įspėjau: „Kad tik neišeitų aikštėn!" Bet jie neatstojo, vėl ėmė mane įkalbinėti. Jie bijojo tos moters, kuriai mirė kūdikis.

— Jūrininkas, kai parvažiuos, reikalaus tardymo,— susirūpinęs kalbėjo skyriaus vedėjas.

— Mes nekalti, ir bet kuri ekspertizė tai patvirtins,— atsakė jaunasis kolega. Jis buvo toks pakylėtas nuo žemės idealistas, net nulėkė dėl tos mergiūkštės pas technikumo direktorių. Pats man pasakojosi.

— Jūs gausit naują skyriaus vedėją.

— Nejaugi tu manai, kad mes iš tiesų galėjom jį išgelbėti?

— Ne apie tai kalba. Mano brolį buvo mobilizavę į latvių legioną, dabar tas tikrai iškils aikštėn.

— Kokią tai turi reikšmę?— nesuprato jaunasis kolega. Aš jau sakiau, jis buvo toks pakylėtas nuo žemės idealistas.

— Tau neturi, o kadrų skyriui turi. Vis vien koks atsiras, kas norės parodyti budrumą.

— Netikiu.

— Užtat tu dažnai tiki tuo, kuo tikrai nereikėtų tikėti.

— Ką tu siūlai?

— Ar ta mergiščia galutinai atsisako dvynukų ir neapsigalvos?

— Rytoj paskutinį kartą maitins, bet aš nemanau, kad staiga viskas pasikeistų. Ji užsidariusi lyg betono dote, kur nepasiekia nei žodžiai, nei artilerijos šūviai. Ji nieko daugiau nenori nei girdėti, nei regėti, nei suprasti. Viskas, ką sakau, atsimuša tartum į mūro sieną. Vakar nebeišlaikiau. Ji man kirto kaip žebenkštis aštriais dantukais: „Ko jūs iš manęs norit? Jeigu man prireiks patarimo, aš pati paprašysiu!"—„Viskas aišku! — atsakiau.— Užsukit dažniau, mes lauksim! Įstatymas numato jums tokią teisę!" Galimas daiktas, taip nereikėjo. Bet Ranytė man pasakė: „Juk tas vyrukas jos nepametė". Vakar vėl abu kalbėjosi pro langą. Ilgai ir gana meiliai...

— Kaip vaikai...

— Deja, vaikai, kurie patys jau turi vaikų.

— Akceleracijos laikai, dar mes prisižiūrėsim nebūtų dalykų!

— Žinot, kas man šovė į galvą, jeigu vėl kalbėsim apie reikalą.— Skyriaus vedėjas kandžiojo apatinę lūpą.— Įstatymo požiūriu tai gal ir nepateisinama, bet antra vertus... Ta moteriškė iš nevilties nebežino kur dėtis. Dievai

žino, kam ji dar bandys duoti kyšį. Tada jau bus per vėlu, jeigu ką darom, reikia daryti nedelsiant.

— Bet ar ji pasiryžusi imti abu?

— Taip. Vieną parsiveš kaip savo, o antrą įvaikins.

— Rūpestingesnės ir labiau mylinčios motinos berniukams nėra ko tikėtis. Vaikų namuose dvynukais niekas per daug nesižavi.— Jaunasis kolega suraukė kaktą.— Aš už.

Norėjau išeiti, bet jie manęs neišleido, jiems reikėjo mano parašo. Aš spyriaus. Sakiau: vis dėlto viskas gali išeiti aikštėn. Jie drąsino mane, jog tai niekad neatsitiksią, jeigu tik mes patys mokėsią laikyti liežuvį už dantų, nes moteriškė tikrai neprisipažinsianti, nors ją ant rato guldytų. Bet aš vis tiek dar bijojau pasirašyti, nors jie man įbruko rankon plunksnakotį, ir dabar tu pats regi, kad mano būgštavimai buvo ne be pamato. Ką žino daugiau kaip du, to jau nenuslėpsi. Tu turbūt neįstengsi suprasti, kodėl aš dabar bijau tau pasakyti nors tiek, kiek žinau? Kai sulauksi mano amžiaus, tada suprasi! Visi taip mano: kai sulauksiu senatvės, tada rizikuosiu, tada nebebus ko prarasti. Nesąmonės! Jeigu ko lieka ypač mažai, tai pasidaro ypač brangu. Tada viską pasveri iki paskutinio miligramo. Ir nieko gero iš to, kad tu dabar rasi tą mergiščią, nebus. Nei tu nebeturėsi ramybės, nei ji. Ir eik sau, netrikdyk manęs. Aš jau senas, man negalima jaudintis, tai man gali būti lemtinga. Begėdis! Mane, seną žmogų, derėtų patausoti, o tu rengies jį tampyti po teismus ir tardymus!

Senis ant sofos užmerkė akis ir ėmė lygiai alsuoti. Užmigo stebuklingai greitai, Viktorui tiesiog akyse. Jis iš šio vizito tiek daug tikėjosi, o nieko nepešė.

Liko tik keltis ir eiti.

Tiktai tada, kai trinktelėjo ir sodo varteliai, senis atsargiai pravėrė akis. Išėjo! Duok dieve, kad suvisai! Reikės pasakyti svainei, kad nieko neleistų į vidų, tegu atsikalba, kad labai sergu — esu prie mirties.

Senis jautėsi labai savimi patenkintas. Net išdidus. Dėl to, kad sugebėjo išlaikyti savo principą — nekišti nosies į svetimus reikalus. Senas, ligotas, o, regi, kaip laikėsi!

Lielupės stotyje į elektruką sugužėjo ypač daug keleivių. Matyt, jachtklube baigėsi kokios varžybos, nes važiuojant per upę, kairėje pusėje buvo regėti daug daugiau trikampių burių ir motorinių valčių negu paprastai, o dviviečių, keturviečių ir aštuonviečių irkluotojai persikėlė į dešinę pusę, kad nesimaišytų ant kelio.

Viktoras sėdėjo prie pat krašto ir mąstė apie senį ir Ranytę, kuri jį tenai pasiuntė. Ne, matyt, be archyvo toliau ieškoti beprasmiška. Ir net jeigu prie archyvo medžiagos prieitum. Jeigu būtų buvę įvaikinta per vaikų namus, tada kitas reikalas, bet juk kūdikiai buvo paprasčiausiai sukeisti. Kurių velnių aš iš viso tai darau? Kas man iš to? Tik patenkinsiu savo smalsumą, daugiau nieko!

Po vagono ratais sumirgėjo geležinis Lielupės tiltas, traukinys, artėdamas prie kitos stoties, sumažino greitį. Pro šalį praėjo kažkoks vyrukas, sustojo, žengė atgal ir bakstelėjo į petį.

— Sveikas!

Kolia-Kolia. Kortų didmeistris. Tik pasidaręs minoriškesnis.

— Sveikas! Sėskis!

Ankštasis švarkelis pražuvęs, jo vietoj languota apylaisvė striukė nuo vėjo. Marškiniai ne iš pigiųjų. Sandalai. Iš pažiūros vidutinio proto vyriškis, dirbantis kvalifikuotą darbą ir gyvenantis naujo rajono dviejų kambarių bute, kurio sienas pats yra dailiai išsiklijavęs importiniais tapetais, o kampe stovi išsimokėtinai nusipirktas spalvotas televizorius. Namuose jis turi apkūnią žmoną, neklaužadą vaiką, Siamo katę ir taip išdresiruotą uošvę, jog šioji net necypteli, kol jis namie būna. Šiandien, matot, jis nuvažiavo prie jūros pasimaudyti, išgerti kokio butelio alaus ir dabar laukia, kol galės išlipti iš vagono ir užsirūkyti, o gal paslapčiomis pavyks užtraukti dūmelį ir tambūre.

— Išeinam į priemenę. Turiu reikalą.

Viktoras pakilo ir nusekė jam iš paskos.

— Kaip gyveni? Ar dar suloši?— paklausė Viktoras. Tambūre jie buvo vieni.

— Pasitaiko. Užvakar Frania Brigadierius visą banką susišlavė. Tarakonas, žemę rydamas, meldė atsilošti. Buvo dar Miša Fonfirčikas.

— Koks Tarakonas?

— Vaska Tarakonas. Auksiniais žabtais. Na... Tas... Burna kaip juvelyrinė! Ar tau kelnių nereikia? Geros kelnės. Naujos. Nuneši kur į supirkimo punktą — ir uždirbsi kvortą.— Atsukęs nugarą į stiklines vagono duris, kad nebūtų matyti, Kolia-Kolia šmurkštelėjo ranką į užantį ir ištraukė suglamžytas nemažo dydžio kelnes.

— Man per trumpos,— sukosi nuo pasiūlymo Viktoras.

— O tu ne sau, tu parduok!

— Kam tu šiandien panešiotas kelnes parduosi?

— Kaipgi? Aš pardaviau. Turėjau tas su etikete — už pirmą rūšį! Paėmiau didelius pinigus.

— Po pliažą darbuojies?

— Ne, aš tik šiandien — eidamas pro šalį... Toks posenis, solidus frajeris su laikrodžiu atsidrėbė ant smėlio ir ėmė rengtis. Nusivilko marškinius. Tikras propeleris. Brenda, šlapindamas pilvą, į vandenį... Bet kur tas prakeiktas glinda nukišo laikrodį, taip ir nepamačiau. Toks geras laikrodėlis, tas — su baterijom. Tamsoj paspaudi — užsidega lemputė... Arba prarijo, arba į smėlį užkasė, ne kitaip! Pažiūrėjau į kantaplius, ten tik raktų ryšelis. Manau, bus kelnių kišenėj... Marškiniai irgi tavęs nedomina?

Viktoras papurtė galvą.

— Ar tu nepažįsti kokio bičo, kuriam tas kelnes galėčiau įkišti?— neatstojo Kolia-Kolia.— Marškiniai irgi neblogi.

Tegu jis šneka, ką nori, bet jo nuomonė apie nudžiautus drabužius pernelyg gera, matyt, jis su jais sieja artimiausius savo planus. Viktoras pagalvojo, kad tolimesnių planų Koliai-Koliai nėra ko kurti, nes ateitis jam absoliučiai aiški; jis tik nežino, į kurią koloniją po teismo bus išsiųstas. Kodekso straipsnis bus tas pats: vagystė arba valkatavimas. Tikriausiai jau dabar rytais pabudęs jis pasvajodavo, kaip lėks su juo pasisveikinti draugai, kai jis su kitais atvykėliais stovės eilėje prie sandėlio, laukdamas paklodžių ir čiužinio. Kaip jie nuskuos pas sandėlininką užtarti už jį žodelio, kad jis gautų patį storiausią čiužinį ir naujausias paklodes. Kaip draugai taikys, kad vieta ir lovai, ir prie stalo jam atitektų tarp savųjų, ir kaip pirmaisiais vakarais sėdės aplink jį susirinkęs gražus būrelis,

o jis pasakos apie tolimą egzotišką Laisvės šalį, kur jis praleido savo atostogas. Kaip jaunikliams suvirpės šnervės, kai jis pasakys, jog teko regėti net nuogų moterų, o seniai plekšnos sau per šlaunis ir pritardami riaumos: „Tai Kolia-Kolia! Tai senas škrabalas! Iš proto su juo gali išeiti!" Ir niekas niekuo neabejos, nes visiems baisiai norėsis tikėti, jog iš tiesų jam taip buvo nutikę, jog ir jiems taip nutiks, kai tik išeis į laisvę. Paskui pasipils klausimai apie parengtinį tardymą, karantino ir kardomąsias kameras. Ką iš pažįstamų sutikęs? Už ką jie sėdį? Po kiek gavę? Kur išsiųsti? O po to visi bendrai suks galvas, kur suslėpti tuos kelis banknotus, kuriems arešto metu pasitaikė būti Kolios-Kolios kišenėje ir kuriuos jis pačia pirma proga tučtuojau suvyniojo į ritinėlius ir sugrūdo į drabužių siūles, kad per kratą nerastų. Tokiems dalykams Kolia-Kolia tikras fakyras, tokių dalykų jo nereikia mokyti, iš kiekvieno kontrolieriaus rankų jis išslys lyg išmuilintas!

Tą laikrodį jis išsigalvojo, pamanė Viktoras. Nei senis jį turėjo, nei ką. Jis tik nenori mano akyse pasirodyti kaip smulkus vagišius, todėl stengiasi sudaryti įspūdį, jog buvo sumanęs kur kas rimtesnę vagystę. Pats tu glinda, o ne tas senis, kuris dabar nuogas laksto po pliažą ir turbūt dar neįstengia susivokti, jog čia nebe juokai, jog iš tiesų yra apvogtas. Ir tu, ir tavo draugai — visi jūs glindos! Jūs patys neįsivaizduojat, kokie esat glindos, bet ne mano reikalas tėkšti jums tai į nosį. Kitokie jūs vis tiek nepasidarysit, bet iš pykčio dar galit užtvoti man mietu per galvą arba suvaryti peilį į šoną.

— Na, o tu? — tartum skaitydamas Viktoro mintis, paklausė Kolia-Kolia.— Ar jau nusipirkai „Volgą"?

— Aš dirbau.

— Ką gi tu dirbai? Gal ragais žemę arei?

— Miške.

— Kvaily tu kvaily! Lageryje iki valiai prisidirbsi!

— Ten gerai mokėjo.

— Tai pinigai tau kišenę drasko, noris palošti,— nusprendė Kolia-Kolia. Jam pačiam nedavė ramybės vogtų drabužių tumulas užantyje, ir jis patvarkė juos, kad gniutulas per daug neišsikištų pro languotąją striukę.— Atiduo-

siu Franiai Brigadieriui, jis iškiš... Jį visa Ryga pažįsta. Jei tu tikrai nori palošti, aš nuvesiu. Tik pirma iškišiu šituos skarmalus, aš pats irgi eisiu. Pas Našlę. Labai solidi vieta, dabar visi tik tenai ir lošiam. Gogošaras, Boria Piramidonas. Prieangyje liepia nusiauti batus ir paduoda šliures. Parketas, supranti! Šnapsas pagal naktinę taksą, užtat užkandis visuomet lėkštėje. Niekad tau nepaduos prastai — su visu popierium. Stalas užtiestas staltiese. Peleninė. Visai kitas reikalas, jautiesi kaip dvarponis.

— Ar visa tai ne prie dietinės valgyklos?

— Vo, vo! Trečias aukštas, penktas butas. Klavdija Ivanovna. Sakyk nuo Kolios-Kolios. Ką aš čia tau pasakoju, tu ir pats daugelį pažįsti... Gogošarą, Franią Brigadierių, Borią Piramidoną... Tegu išeina lauk ir pasako, šiaip be niekur nieko tavęs į vidų neįsileis. O manim tu bet kuriuo metu gali pasikliauti, aš perspėsiu Klavdiją Ivanovną.

— Vargu ar taip greit kas išeis, aš turiu rimtų reikalų.

— Varu juk niekas nevaro. Bet dėl viso pikto aš perspėsiu Klavdiją Ivanovną.

Kodėl tokie iš viso pasaulyje gyvena? Jau verčiau kulką į kaktą — ir amen! O kodėl aš pats gyvenu? Gal ir man verčiau kulką? Juk niekas nepasikeistų. Net ir tie, kuriems aš turiu mokėti pagal teismo raštą, per daug neraudotų.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Vasara išėjo finišo tiesiojon. Nepaisant lietingos ir gana šaltos pirmosios jos pusės, derlius buvo geras ir turgaus prekystaliai lūžte lūžo nuo ankstyvųjų daržovių ir vaisių. Laikėsi saulėtos dienos, todėl jūroje dar maudėsi ir normalūs žmonės, ne tik ekečių mėgėjai.

— Seniau apie šį laiką bažnyčia pradėdavo skelbti užsakus,— pasakė motina, žiūrėdama pro langą į kiemą, kur didelių medžių lapai irgi jau margavo rausvais ir geltonais ruožais. Ar už tai reikėjo dėkoti architektams, ar statybininkams, bet Vecbėrzų namas kartu su keliais ki-

tais naujais pastatais supo erdvų kiemą, kuriame buvo palikti sveiki klevai ir kaštonai, išsistiebę aukštyn kone iki stogo. Medžių augo nedaug, tačiau ir to buvo gana, kad nebesijaustumei esąs plyname lauke. Kitur net po kelerių metų atrodė tuščia, nes smėlėtoje ir liesoje žemėje jauni medeliai džiūvo ir nyko.

— Ar ir judu su tėvu paskelbė?

— Kur tau skelbs! Mes nebuvom tikintys, nėjom bažnyčion. Prieš karą senelė mane kartais nusivesdavo...

— Ar jūs susituokėt kaime ar Rygoj?

— Rygoj.— Motina staigiai atsigręžė ir pažvelgė į Eriką, kuris, nepakeldamas akių, greitai dorojo pusryčius.— Kodėl tu klausi?

— Šiaip sau paklausiau.

— Mes iš kaimo persikėlėm į Rygą, susituokėm, paskui gimei tu, ir tėvas išvažiavo uždarbiauti.

— Ačiū už pusrytį! Bėgu. Pareisiu truputį vėliau, man komisijos posėdis.

Kol Erikas vilkosi striukę, motina dar papasakojo: namo kaimynai sužinoję, kad jis išrinktas deputatu, ir jau žadantys rašyti skundą. Dėl nešvarių laiptinių ir drėgno rūsio, kur viskas pelija.

— Gerai, kurį sekmadienį surengsim talką!

— Ne, talkos jie, matyt, nenori.

— Žinai, aš irgi nenoriu vienų tų laiptinių valyti. Taip jiems ir pasakyk. Tegu veltui neterlioja popieriaus. Atia!

Linguodamas autobuso sėdynėje, Erikas taip užsigalvojo, jog vos nepravažiavo savo stotelės. Paskutinę akimirką vis dėlto spėjo iššokti pro užpakalines duris.

Prieš porą dienų jis buvo praradęs ramybę ir dabar į daugelį dalykų žiūrėjo pernelyg įtariai.

Jis vis bandė ir bandė prisiminti visus pokalbius su motina apie tėvą ir jo išvykimą. Dar berniūkštis, jis buvo pastebėjęs, jog pasakojimų detalės trupučiuką skiriasi. Keičiasi išvažiavimo laikas, laiškų skaičius, tenykščių darbo sąlygų aprašymai ir tarpais net vietovės. Analizuodamas šiuos prisiminimus, jis nustebo, jog motina niekuomet pirmoji nepradėdavo kalbos apie tėvą, o visuomet jis, Erikas, nors pagal visą logiką juk turėjo būti vestuvės, kur fotografuojamasi, turėjo būti smulkesnių, ypatingų, vertų pri-

siminti įvykių, kurių visada būna, kai žmonės myli: pirmoji pažintis ir pasibučiavimas, dovanotos gėlės, tėvo išgyvenimai, kai ligoninėje sužinojo, jog gimė sūnus. Jei ne kitaip, tai bent kokį sykį jis turėjo pavėluoti į pasimatymą ar ateiti sulytas iki siūlo galo. Kiekvienas žmogus būna tiesiog lipte aplipęs visokiais nutikimais ar kasdienėmis smulkmenomis, tik tėvas ne, ir, matyt, todėl sūnus niekad neįstengė jo įsivaizduoti kaip gyvo žmogaus — su kūnu ir krauju. Tėvas iš motinos pasakojimų atrodė lyg romantiškas legendinis herojus — tarytum nupieštas anglim stambiais štrichais. Erikas, žinoma, labai norėjo juo tikėti, bet, atvirai šnekant, aukštesnėse klasėse nebelabai galėjo, nes mokykloje pasirodė besantys keli vaikai su panašiomis legendomis. Įtikinamiausia atrodydavo aiškinti, jog tėvai pradingę naujųjų Sibiro statybų sniego vėpūtiniuose, dar figūruodavo jūreiviai, niekada nebegrįžę į gimtąjį krantą, ir žvalgai, kurie Tarybų šalies labui dirbo kažkur užsieniuose ir todėl negalėjo rašyti laiškų. Tarp motinų nebuvo nė vienos lengvatikės mergiotės, kuriai kas nors apsuko galvą amžinos meilės pažadais, o po to suvedžiojo ir pabėgo. Galimas daiktas, kad pirmaklasius melas apie šlovės ir žygių ištroškusius tėvus dar veikė pedagogiškai, tačiau bėgo metai, legendų pakeisti nebebuvo įmanoma, ir galų gale jos kaip aštrios ietys atsisuko prieš pačias melo kūrėjas, nes paūgėję vaikai nebetikėdavo, net kai jos sakydavo teisybę.

Kai Erikas ėjo per kontrolinę, sargas tuoj kariškai pasitempė ir, pridėjęs du pirštus prie uniforminės kepurės, atidavė pagarbą. Tai buvo jo pokštas. Taip jis darydavo kiekvieną rytą nuo to laiko, kai Vecbėrzas buvo išrinktas deputatu.

Toliau iki rūbinių teko eiti pro lydymo vonias. Jų ryklės jau žioravo raudona ugnim, kruvina šviesa nutvieksdamos darbininkus, kurie, atėję anksčiau, jau lankstėsi aplinkui. Kai kurie dar žingsniavo priešais nuo darbo įrankių sandėlio, nešdamiesi formas, pūtiklius ir kitus instrumentus. Kol nuėjo iki rūbinės durų, Erikas gavo kokį dvidešimt kartų palinkėti labo ryto. Viskas drauge — ugnies kaukimas krosnyse, medpadžių klapsėjimas po aslą ir į metalo lakštus, paklotus prie vonių, raudona pragaro

liepsna nutviekstas suodinas cechas, vagonėlių bildėjimas nuo priestato, kur vežamas smėlis žaliavos ruošėjams, konvejerio juosta, kuri trūktelėjusi pamažu ėmė slinkti, nors dar nebuvo ko gabenti per atkaitinimo krosnį, ir visa ta žvali įmonės atmosfera prieš darbo pradžią jį nuramino, įkvėpė pasitikėjimą. Įkyrios mintys apie motinos ir tėvo santykius nuslinko kažkur į antrą planą, buvo atidėtos vėlesniam laikui.

Sukosi šlifavimo transmisija, kai kurie jau aštrino švitrinius akmenis — labai neįdomu ir daug darbo. Erikas buvo paveldėjęs iš Juosto senovinius švediškus akmenis, juos aštrinti reikėdavo daug trumpiau, ir jis žinojo, kaip draugai jam pavydi, nes jie buvo tokių įvairių formų, jog jis nedvejodamas galėjo imtis ir tokio ruošinio, su kuriuo kiti nebūtų įstengę susidoroti.

Erikas prisitraukė arčiau dėžę su vazų ruošiniais, pakeitė akmenį priešais medžio diską, patikrino, ar sukdamasis per daug nekaista, ir ėmė žymėti padalas, kad šlifuojant šešiolikakampės žvaigždės būtų vienodai nutolusios viena nuo kitos. Kuriai nors pasistūmėjus, kitos irgi nebeišsilaikydavo savo vietose, o tada dar gerai, jei vaza tikdavo į trečią rūšį.

Žymėjimo darbas, žinoma, buvo reikalingas, kaip ir visi darbai, tačiau aukštos klasės specialistui nuobodus ir monotoniškas: gabalas dervos prie medinio disko, tada jo briauna brūkšteli ruošinį iš vidaus ir tuoj pat dar sykį — tik iš priešingos pusės. Tada pirmas lankas per dešimt centimetrų nuo pagrindo, kad ornamentas nenuslystų per žemai, kitas lankas per dešimt centimetrų nuo viršutinio krašto, kad ornamentas neužliptų per aukštai. Ir vėl gabalas dervos prie disko, nes linijos jau spėjo išblukti. Erikui patiko šio darbo rutina, mintys vėl galėjo skristi kur kitur.

— Mano pavardė Viktoras Vazovas-Voiskis.

— Tai jus greitai paleido!

— Jūsų žiniai — mane paleido tuoj po kelių dienų nuo suėmimo.

— Nejaugi sukčiai pasidarė neliečiamos personos?

— To klauskit tardytoją Dauką. Jūs taip pat jį pažįstat, ar ne?

Keistas jausmas: žiūri pats į save ir su savim kalbiesi. Net plaukai vienodai sušukuoti! Dėl to kažkodėl pasijuto ypač nepatogiai. Sykį tokį jausmą jis jau buvo patyręs. Visai neseniai. Televizijoje. Jį ir dar kelis pakvietė pokalbiui „prie apskrito stalo" apie profesinį jaunimo orientavimą. Jis rūpestingai rengėsi šiai laidai, norėdamas nuodugniai supažindinti žiūrovus su darbu „Vaivorykštėje". Net diapozityvų prisidarė. Šie drauge su pasakojimu tikrai turėjo sudominti. Ne suvilioti, bet sudominti.

Laidos redaktorė, matyt, tikėjosi lempų drugio, nes fojė kampe suorganizavo provizorinį bandymą, kuris neblogai nusisekė, ir jie nuėjo į įrašų studiją. Eriko nesutrikdė daugybė žmonių, kurie su eksponometrais, mikrofonais ir bloknotais rankose buvo susikimšę nedidelėje patalpoje tarp operatorių kamerų ir apšvietėjų prožektorių, jo nesutrikdė elektroniniai laikrodžiai ant aukštų stovų, kurie abipus stalelio mirksėjo skaitmenų akimis, rodydami, kiek laiko dar likę kalbėtojui, jo nesutrikdė redaktorės klausimai, kurie dabar skambėjo visai kitaip negu pirma. Jį sutrikdė keturi televizoriai, kurie buvo sustatyti vos per porą metrų nuo stalelio ir kuriuose kiekvienu momentu jis regėjo save. Pagal juos, matyt, reikėjo koreguoti judesius ir pozas, labiau patyręs žmogus tikriausiai tuo ir būtų pasinaudojęs, tačiau Eriką jie visiškai išmušė iš vėžių. Jam pasirodė, kad yra suskaidytas į keturis skirtingus asmenis, ir pasijuto už juos atsakingas. Užgriuvo didžiulė nepakeliama atsakomybės našta. Jis nebesuvokė, apie ką kalba, skubėjo į klausimus atsakyti nuvalkiotomis frazėmis, kurios iš teisybės buvo tik laikraščių straipsnių paantraštės, diapozityvus jis iš viso užmiršo — kaip užmiršo viską, ką pirma norėjo pasakyti, nes jam reikėjo galvoti apie tuos keturis, kur ekrane. Reikėjo žiūrėti, kur jie pasidės rankas, kokiu rakursu pasuks galvą, kurį petį kilstels aukščiau, kurį nuleis žemiau. Ir, be viso to, jam atrodė, jog tie keturi iš ekrano jo nė kiek neklauso, jis nori pasisukti vienaip, o jie pasisuka visai kitaip, jis nori tik trupučiuką kilstelėti akis, o jie žiūri kone į lubas.

Kalbėdamas su Vazovu-Voiskiu, jis pasijuto panašiai kaip tada. Erikas vėl pasidalijo į du asmenis. O tas antrasis jo visiškai neklausė, išdarinėjo grimasas ir mirkčiojo akimis, kada tik jam šovė į galvą.

— Tik nesiskolinkit pinigų mano vardu,— pabandė juokauti Erikas.

— Mums reikėtų pasikalbėti.

— Čia nestovėkim, eime greičiau šalin, kitaip aš rytoj neatsimušiu nuo kvailų klausimų,— pasakė Vecbėrzas, nes Viktoras jį pasitiko prie „Vaivorykštės" vartų.

— Aš kviečiu į „Penkių dangoraižių" restoraną.

— Ar kalba bus verta tokios puikios vietos? Abejoju. Ir nelabai turiu laiko.

— O, ten aptarnauja žaibiškai! Ir netoli, čia pat pakeliui.

Jiedu tylėdami ėjo siauromis gatvelėmis su senais, nušiurusiais mediniais namukais, kurie tačiau dvelkė šeimos šiluma, ramybe ir jaukumu. Visi žinojo, jog šis kvartalas artimiausiu metu bus nugriautas, jog čia iškils dvidešimties aukštų namai, neabejojo tokių planų išmintingumu, bet vis dėlto kiekvienas širdies gilumoj jautė, jog bus prarasta kažkas neatlyginama. Tiktai labai racionaliai mąstantiems derintojams atrodė, jog čia tėra vien dulkėtos gatvės, paramstytos tvoros, nepatogūs butai ir senos obelys, jau nebevedančios vaisių.

— Mano galva, čia arti nėra nei vieno restorano,— suirzęs pasakė Erikas, kai jie nužingsniavo gal kokį puskilometrį.

— Galų gale mudu galim pasikalbėti ir čia,— vėl tarė Erikas, kai už nugaros liko dar geras gabalas kelio.— Net jeigu pokalbis toks svarbus, kaip jūs sakot.

— Ar jūs nepastebit, kaip į mus žiūri praeiviai? Mudu nepaprastai panašūs. Baisiausiai panašūs.

— Mokykloje irgi buvo vienas labai į mane panašus vaikinukas, tik nebeatsimenu jo pavardės,— atsakė Erikas.— Neseniai aš kažkur skaičiau, kad beveik visi prezidentai turi antrininkus. Ir ne tik prezidentai. Ir pinigų kapšai, ir turtingos kino žvaigždės, mat bijo, kad kas neapiplėštų ar nepagrobtų. Ten žmonės įgąsdinti!

— Tuoj mes būsim vietoj... Čia pat už kampo...

Pro siauras krautuvėlės duris spraudėsi laukan vyrai, nešdamiesi butelius bei šį tą užkandos, suvyniotos į popierių, ir tuoj pat dingdavo kieme.

Viktoras taip pat išnėrė iš krautuvėlės su keturiais buteliais alaus.

— Paseksime masėmis,— pakvietė jis.

Už tvoros, kurios galo negalėjai įžiūrėti ir kurią margino spalvotas užrašas: „Darbus vykdo 57 statybos valdyba", driekėsi pradėtos statybos aikštelė. Čia stūksojo krūvos gelžbetonio panelių, žiojėjo pusiau užvirtusios lietaus prilytos duobės ir komunikacijų tranšėjos. Didžiulėse platybėse žaliavo kelios žalios salelės, kur kėpsojo visoks šlamštas, likęs iš nugriautų medinių namukų: visokie rąstgaliai, gelžgaliai ir mūriniai kaminai, kurie it pajuodę pirštai grėsmingai baksnojo į dangų.

Salelėse, po raudonųjų ir juodųjų serbentų krūmais, plušėjo senikės rinkdamos derlių. Kažkoks vyriokas su plačiakrašte skrybėle kasė krienus. Šalimais ant žemės jis buvo pasidėjęs aukštą iš skalų pintą krežį, su kokiais paprastai fotografuojami Vietnamo ar Kinijos valstiečiai. Krežis jau buvo beveik pilnas šaknų, ir Erikas pamanė, kad bus nelengva jį panešti.

Ant suverstų gelžbetonio panelių vyrai kilnojo vyno pripiltas prastas arbatos stiklines, užsikąsdami žuvų konservais, kiek kuris pakabindamas kišeniniais peiliukais, ir geraširdiškai šnekučiavosi.

— Pirmos rūšies restoranas, ar ne?— šyptelėjo Viktoras.

— Aš čia negaliu likti... Aš deputatas.

— O! Deputatui tinkama vieta šiek tiek toliau... Ten paprastai nedaug lankytojų ir niekas netrukdo mintyti didžių minčių. Nereikia atitrūkti nuo liaudies. Mes, liaudis, irgi turime savų problemų. Kaip iš ryto užsilopyti, o vakare prisipilti.

— Sudie!

— Palauk! — stvėrė jį už rankos Viktoras.— Šis restoranas yra grynas niekas, palyginti su tuo, ką aš tau pasakysiu! Tu, ko gero, esi mano brolis! Mano brolis dvynu-

kas. Mes abu ne tik vienodos išvaizdos, bet ir gimę tą patį mėnesį, toje pačioje ligoninėje. Taigi abejonių nėra! Tik aš dviem dienom vyresnis.

Dervos gabalas prie medinio disko... Lanko brūkšnys per dešimt centimetrų nuo vazos ruošinio apačios, kad ornamentas nenuslystų per žemai...

Krislelis po krislelio jis stengėsi atkurti savo dvasios būseną tą akimirksnį, kai Viktoras pranešė apie jų giminystę. Ne, tam jis nebuvo pasirengęs, tačiau einant su savo antrininku gatve, jį pradėjo kamuoti nuojauta. Bet, kai jam buvo pasakyta, jis iš pradžių atkakliai, paskui beveik piktai atsisakė tikėti. Nes nenorėjo tikėti, kratėsi faktų, kuriuos vardijo Viktoras, karštligiškai ieškojo kontrargumentų. Šis žmogus jam nebuvo simpatingas, tačiau nueiti šalin jis neįstengė, įteigė sau, kad kitos progos išaiškinti šiam nesusipratimui gali nebepasitaikyti. Ir koks čia gali būti įsitikinimas, jeigu pasakytą nesąmonę trokšti išsiaiškinti, patvirtinti, įrodyti? Juk man nė į galvą neateina įrodinėti, kad dukart du — keturi arba triskart trys — devyni. Bet aš įteigiau sau, jog lieku, trokšdamas sužinoti teisybę, išsiaiškinti, kad jokio brolio niekada neturėjau, neturiu ir neturėsiu, išsivaduoti nuo nepamatuotų įtarimų prieš motiną. Taip aš sakiau sau, stengiausi įsikalbėti, nors jaučiausi gana neįprastai. Brolis. Aš turiu brolį. Aš tapau daug turtingesnis. Ir visi tie įkyrūs klausimai, kuriuos priblokštas norėjau rėkte išrėkti, pasidarė nereikšmingi, atsidūrė kažkur antrame plane.

Aš jaučiau jį, jaučiau kiekviena ląstele.

Brolis.

Kaip dabar namie laikytis? Nors labai stengčiaus, taip, kaip seniau, neišeis. Labiausiai reikia žiūrėti, kad motina niekada nepamatytų Viktoro. Ji ligonė, ir tai gali baigtis tragiškai. Ir nieko nebeklausinėti. Rytą ji, regis, ir taip atrodė susirūpinusi. Ką ji būtų darius viena su dviem berniukais? Vieniša motina... Dešimt rublių per mėnesį... Už kiekvieną po penkis... Ir vis dėlto tai ne pasiteisinimas... Suprasti gali, bet pateisinti ne.

Kažkas lengvai pliaukštelėjo per petį. Erikas atsigręžęs

pamatė Valentiną. Per triukšmą nebuvo įmanoma susikalbėti, todėl Valentinas ženklais rodė, kad išjungtų agregatą. Erikas nulipo nuo aukštos kėdutės ir išėjo paskui Valentiną pro duris.

— Ar tu negalėtum man nors kiek paskolinti iki algos?— paprašė Valentinas.

— Kiek tau reikia?

— Kiek tu gali?

— Reikia pagalvoti.

— Zinka iš apkapotojų atnešė parduoti gražius batus. Nusipirko sau, bet jai spaudžia. Noriu paimti Soniai, jai bus kaip tik.

Jau trečia savaitė, kai Valentinas grįžo iš gydymosi nuo alkoholizmo. Laikėsi kaip mūras ir dirbo kaip arklys. Sonia pražydo ir išrodė daug jaunesnė, tačiau atidžiai pažvelgęs jai į akis vis tiek būtum išvydęs kupiną baimės klausimą: „Ar ilgai šitaip bus?"

— Eime iki rūbinės, pažiūrėsim, ar turiu.

— Aš iš algos atiduosiu!

— Gerai gerai... Tu jau sakei.

Bet jeigu Viktoras klysta? Žinoma, kad čia gali būti ir klaida. Kol nežinai visiškai aiškiai, nėra ko sukti galvos. Juk gimimo dienos nesutampa, Viktoras dviem dienom vyresnis. Stop! Bet gal jis čia iš viso sugalvojo naują apgavystę? Reikėtų dėl viso pikto paskambinti milicijos tardytojui Harijui Daukai. Kaip man iš karto neatėjo į galvą, kad čia gali būti paprasčiausia apgavystė? Nors... Ką jis tikisi iš manęs išvilioti? Nieko. Absoliučiai nieko. Ir vis dėlto Daukai reikėtų paskambinti.

Po darbo Erikas su Viktoru buvo susitarę susitikti. Vazovas-Voiskis vylėsi per šias dienas surinkti dar kažkokių faktų.

— Labas!

— Labas!

— Į kurią pusę einam?

— Vis vien. Daug nėra ko šnekėti. Nieko naujo. Mano galva, radau, kaip paaiškinti, kodėl nesutampa gimimo dienos. Jeigu mane apmainė, tai užrašė ano vaiko gimimo datą.

— Iš principo taip išeitų.
— Ir dar vienas dalykas. Gali būti, kad ir tavo motina netikra, kad ir tu įsūnytas.
— Juo tolyn, juo pasiutyn... Šitaip velniai žino iki ko nusišnekėsim!
— Iš ligoninės daugiau nieko neišpeši. Ten aš nieko nebegaliu sugraibyti. Gal pamėgink tu?
— Kad aš tokių dalykų nemoku.
— Nueik, pašnekėk.
— Su kuo?
— Su daktarais, seselėmis... Ar miesto archyve tu neturi pažįstamų?
— Gaila, bet aš niekur neturiu pažįstamų. Manai, jog miesto archyve dar laikomi ligoninės dokumentai?
— Bet juk kur nors jie turėtų būti laikomi.
— Dvidešimt penkeri metai... Daug.
— Iki pasimatymo. Gal aš dar kokį pavakarį užšoksiu.
— Kur tu dirbi?
— Turiu laisvą profesiją. Apie darbą kitąkart, antai ateina mano tramvajus, nenorėčiau kito laukti.
— Tu vedęs? Vaikų turi?
— Iki!

Kodėl motina man niekad nėra sakiusi: „Čia, šioje ligoninėje, tu gimei". Keista, juk paprastai motinos turbūt taip sako. Čia tu gimei. Tenai. Už anų langų.

Čia tu gimei! Tai skamba taip puikiai ir iškilmingai, kodėl man niekada to nesakė?

Vakare jis buvo nervingas, bijojo, kad ko nors neleptelėtų, kas galėtų išduoti motinai jo įtarimus. Tačiau neįstengė nuslėpti smalsių savo žvilgsnių ir tarpais į motiną pasižiūrėdavo kaip į visai svetimą moterį. Galų gale jis prišnekino Ivetą, ir abu išbėgo į kiną. Į paskutinį seansą. Kai parėjo, visi jau saldžiai miegojo.

Praslinko dar kelios neramios dienos. Smegenys be paliovos narpliojo versijas — vieną už kitą fantastiškesnes. Kad nereikėtų laiku pareiti namo, Erikas pasilikdavo po pamainos, kartais išgelbėdavo vykdomojo komiteto posėdis, kuris užtrukdavo iki vėlyvo vakaro. Ir vis tiek niekas negelbėjo, nervai liko įtempti, ir kiekvieną akimirką jam

galėjo ištrūkti: „Melas, motin! Aš turiu teisę žinoti teisybę!"

Galų gale vėl pasirodė Viktoras, kurio jis laukė su baisiu nekantrumu. Erikas jau pajuto jo artumą — juk jie abu buvo apgauti, tačiau, regėjos, juos ne vien tai riša.

— Aš sugalvojau,— pasakė Viktoras.— Mes turim pradėti iš kito galo. Reikia pradėti nuo tavęs. Aš esu apmainytas, apie mane gali ir nebūti jokių dokumentų, bet jeigu tu įsūnytas... Supranti?

— Ne visai.

— Jeigu tu įsūnytas, apie tave dokumentai turi būti vaikų namuose. Aš sužinojau, į kuriuos tada siųsdavo... Einam į troleibusą ir važiuojam, gal mes dar pagausim direktorių arba gydytoją.

— Kiek aš girdėjau, tokios žinios neteikiamos.

— Bet tai nereiškia, kad mes negalim pabandyti jų gauti.

Valandėlę pasiginčiję, kuri troleibuso stotelė arčiau, pasuko prie jos.

— Būčiau žinojęs, kad tu šiandien ateisi...

— Na ir kas tada būtų buvę?

— Būčiau tau atvedęs parodyti savo dukrelę. Guvi mergaitė.

— Nereikia,— suraukė kaktą Viktoras.

— Kodėl?— nesuprato Erikas.

— Paskui ji užduos tiek daug klausimų, jog niekaip neišsimeluosi. Ir pagalvok, ko ji namuose pripasakos. Bent jau kol kas dar nereikia.

Vaikų namai buvo įsikūrę tyliame skersgatvyje, kur augo dideli ūksmingi uosiai. Administracijos apartamentai, įrengti kitados buvusiuose labai prašmatniuose namuose, atrodė be gyvybės žymių, tik parko gilumoj, kur vejas nuo gatvės skyrė aukšta dekoratyvinė iš geležies nukalta tvora ir dar aukštesnė sidabrinių eglaičių eilutė, buvo girdėti ploni balseliai.

— Būsim atėję per vėlai,— nusprendė Viktoras.

Tačiau sunkios laukujės durys tyliai ir lengvai atsivėrė, jie atsidūrė erdviame vestibiulyje, iš kurio aukštyn vedė mediniai laiptai drožinėtais turėklais, o lubos ir sie-

nos buvo išmuštos ąžuoliniais paneliais su spalvota glazūra — regis, galingųjų Livonijos šeimų palikimas.

— Žinai, čia, ko gero, gyveno koks markizas ar grafas,— žvalgydamasis aplink, baikščiai pasakė Erikas.

— Ir tu, aš tikiuos, kad ir tu... Lipam aukštyn, direktoriai visur ir visuomet sėdi antrame aukšte.

Eidami tokiu pat plačiu, tik ne tokiu puošniu gerai prižiūrimu paneliais išmuštu koridorium, jie išgirdo dviejų besiginčijančių moterų balsus.

— Ne, čia dar ne visi išmirė,— sušnibždėjo Viktoras.

Pokalbis vyko direktorės kabinete. Jiedu susižvalgė ir nusprendė nesibelsti, liko stovėti kiekvienas prie savo staktos.

— Jūs pati moteris, turit suprasti motinos širdį! Grąžinkit man vaiką! — už durų girdėjosi, matyt, jau seniai prasidėjęs ginčas. Viena iš kalbančiųjų tarpais taip sukaukdavo, jog šiurpuliai per kūną nubėgdavo.— Grąžinkit man vaiką! Aš noriu pati jį auginti!

— Auginti? Ne, auginti jūs jos nenorit! Per ketverius metus nė sykio neatėjot pas Anią, nepasiklausėt, ar ji sveika, ar neserga...

— Aš neturėjau sąlygų, dirbau tolimuose reisuose...

— Nei laiškelio jūs Aniai neatsiuntėt. Taip, taip... Jinai jau moka skaityti, nepaprastai gabus vaikas. Jeigu dabar jums ją atiduočiau, ji gautų dar didesnę traumą negu anąsyk. Jums jos nereikia, juk aš žinau, kad jums jos nereikia.

— Aš siunčiau atvirukus. Per visas šventes. Spalio, Gegužės. Kelis kartus siunčiau. Kurgi jie dingo?

— Būkit nors kiek žmogus ir nepražudykit vaikui gyvenimo. Jau ir taip jai gana blogo pridarėt. Dabar Ania jus beveik užmiršo, apsiramino.

— Atiduokit man dukrą! Mano vaiką!

— Liaukitės rėkti. Ne vaiko jums reikia, o pažymos, kad šis vaikas egzistuoja. Aš susiskambinau su jūsų vyro darbaviete ir žinau, jog po savaitės ten butų skirstymo komisijos posėdis. Taigi katram iš jūsų atėjo į galvą Anios sąskaita išpešti dar vieną kambarį? Jums pačiai ar vyrui?

— Tu, prakeikta sterva! Sena gyvate!

— Viskas! Pokalbis baigtas! Pagal įstatymą jūs nebeturit jokių teisių į Anią. Viskas! Eikit!

— Sterva... Sterva... Sterva...

Erikas pažvelgė į Viktorą ir pamatė, kad šio lūpos taip sučiauptos, jog beveik pabalusios, skruostikauliai išsišovę. Jų žvilgsniai susitiko, ir abu suprato, kad galvoja tą patį: „Greičiau iš čia!"

Bet durys jau atsilapojo, ir iš kabineto išlėkė visai padoriai apsirengusi moteris pykčio iškreiptu veidu ir užverktom paraudusiom akim. Juodu nustebo: manė, jog išvys visai kitokią — apsileidusią, buką.

— Jūs pas direktorę?— ant slenksčio stovėjo mergaitė baltu medicinos darbuotojos chalatu. Per visą ginčą ji nebuvo ištarus nė žodžio.

— Taip... Mes norėtume...

— Tegu įeina,— pasigirdo iš kabineto.

— Jūs kartu?— paklausė direktorė, bet tuoj pastebėjo abiejų panašumą ir užsikirto.— Sėskitės... Kuo galiu jums padėti? Vieną valandėlę! Ievinia, ar mes dar turim kavos? Turim? Būk gera, užplikyk po puoduką! Juk jūs geriat kavą, ar ne?— ji pasisuko į abu lankytojus.

— Taip... Žinoma...— beveik mechaniškai sumurmėjo Erikas.

Direktorė buvo nedidukė išmintingo veido moteris vietomis jau pašarmojusiais plaukais.

— Kol Ievinia verda kavą, mes galim pradėti šnekėtis. Prašom pasakoti smulkiai, man bus lengviau įsijausti. Katras čia didesnis kalbėtojas? Taigi — kaip susipažinot?

Viktoras metė į Eriką trumpą, baugštų žvilgsnį ir pasakė:

— Gal leiskit man. Mes susipažinom kine... „Šviesoj"— Talino gatvėje. Baigėsi seansas, užsidegė elektra, ir aš žiūriu... Žodžiu, mudu atsidūrėm greta. Žiūrim vienas į kitą ir savo akimis netikim. Paskui pradėjom susitikinėti ir kalbėtis. Vienąkart, kitąkart. Prisiminiau, kaip sykį mano tėvas ištarė tokią frazę...

— Ar jūs turit abu tėvus?

— Turėjau abu.

— O jūs?

— Tik motiną. Bet aš bijau ko nors ją klausti. Jai nebuvo lengva mane užauginti... Esu jai už daug ką labai dėkingas.

— Atrodo, kad judu dvynukai,— beveik linksmai pasakė direktorė, kai kava jau buvo atnešta ir garavo puodukuose, pripildydama kambarį gaivaus aromato.— Tiktai mes dvynukų neišskiriam... Jeigu kas nori įvaikinti, tenka imti abu. Aš čia direktoriauju jau daugiau kaip dvidešimt metų, bet mes dar niekad nesam dvynukų išskyrę. Nežinau, gal anksčiau iš tiesų darė kitaip, nors nemanyčiau.

— O, aš neišpasakojau informacijos, kurią gavau iš savo gerbiamo tėvo. Ir, be to, mudu gimėm vienoje ligoninėje ir beveik tą pačią dieną. Tiek daug jau išsiaiškinom.

— Prašom pasakoti. Mes juk susitarėm, kad pasakosit smulkiai ir viską viską. Klausau jūsų.

Kvapni kartoka kava tirpo mažais gurkšniukais.

Klausydamasi direktorė tarpais paliesdavo pirštų galais savo veido raukšles.

Ji stengėsi atspėti, kiek tiesos yra Viktoro pasakojime. Gerai, jeigu pusė — galų gale nusprendė. Už kadro liko kažkokia didelė Vazovų-Voiskių šeimos tragedija, jeigu senasis jūrų vilkas viską Rygoj pametė ir pats pabėgo ištremtin, kur gyvena asketiškai lyg šventas kankinys. Kad ir kokius motyvus čia spėtum, iš tiesų jis stengiasi išpirkti savo kaltę. Senasis jūrininkas, matyt, tariasi esąs kaltas, nors jokio konkretaus nusižengimo ir nėra padaręs. O frazė apie motinos prisipažinimą... Jis būtų nusinešęs jos žodžius į kapą, jeigu būtų turėjęs nors menkiausią viltį, kad iš sūnaus dar gali išeiti doras žmogus. Dorasis jūrininkas per daug iš savo sūnaus tikėjosi, o gal jam atrodė, jog mylima žmona per anksti mirė tik dėl blogo sūnaus elgesio?

— Ar jūs kada buvot teistas?— lyg tarp kita ko paklausė direktorė.

— Mm... Taip...

— Pasakokit, pasakokit...

Imdami vaikus, žmonės gerai suvokia, jog rizikuoja. Puikiai suvokia, nes dabar veik visi yra skaitę apie genus ir paveldimas ligas. Tačiau rizikuoja. Ir gerai daro, nes

kiekvienas laimingas bilietas žada tokį laimėjimą, už kurį didesnio pasaulyje nebūna. Žada galimybę pratęsti savo gyvenimą, realizuoti tai, ko pats neįstengei. Dabar vaikai jau neįsūnijami, kad būtų kas senatvėje duoną duoda, dabar tėvai supranta, jog vaikams reikės padėti ir tada, kai jau gims anūkai, jog aukotis teks kur kas ilgiau, nes labai pailgėjo mokymosi laikas.

— Bus sunku,— pasakė direktorė, kai ir Erikas papasakojo apie save.— Sunku. Dvidešimt penkeri metai. Buvęs direktorius į archyvus nekreipė jokio dėmesio, trūksta įvairių laikotarpių dokumentų. Jūs manot, kad Erikas įsūnytas. Bet tai galėjo įvykti ne tik pirmaisiais, bet ir, tarkim, penktaisiais gyvenimo metais.

— Jeigu būčiau buvęs ketverių ar penkerių... Kokią smulkmeną iš tų laikų tada turėčiau prisiminti... Turiu gerą atmintį. Prisimenu... Dėdė Juostas, mūsų kaimynas, man parnešė medinį arkliuką suptis. Aš pats negalėjau ant jo užsikabaroti. „Jau nebenaujas, bet dar visai geras",— pasakė dėdė Juostas. Kaip šiandien prisimenu. Jeigu dar negalėjau pats užsiropšti, tai daugiau kaip trejus netūrėjau.

— Jūs nebandėt užuominomis išsiteirauti motiną?

— To aš nedarysiu.

— Bet tiesos labui...— norėjo įsiterpti Viktoras, tačiau Erikas jį nutraukė.

— Tiesa yra ta, kad ji mane užaugino. Jos nuopelnas, kad aš šiandien esu toks, koks esu.

Viktoro akyse žybtelėjo ironija, tačiau jis nieko nepasakė.

— Mudvi su Ievinia pasiknaisiosim po dokumentus, bet įspėju, jog vilčių nedaug... Paskambinkit kitą savaitę.— Direktorė iš dėkliuko ištraukė lapelį popieriaus ir brūkštelėjo telefono numerį.— Prašom!

— O kaip jūs pati manot: ar mudu broliai, ar ne?— paklausė Erikas.

— Galimas daiktas, bet gali būti, kad ir ne. Tačiau tas nedraudžia jums gyventi santarvėje kaip broliams,— nusijuokė direktorė.

— Aš esu skaitęs, kad dvynukų labai panašios papiliarinės linijos,— tarė Viktoras, kišdamasis kišenėn lapelį

su telefono numeriu.— Ir dar kažką skaičiau apie kraujo grupių sutapimą...

— O, tada jums teks kviestis į talką teismo medikus, aš apie tai nieko neišmanau.— Direktorė atsistojo.— Iki pasimatymo!

— Ačiū už kavą!

— Iki pasimatymo.

Koridoriuje laukė priėmimo kažkoks melancholiško veido vyriškis.

Leidžiantis žemyn, laiptai trupučiuką siūbavo ir girgždėjo.

Buvo vakarienės metas, todėl parko gilumoj plonųjų balselių jau nebesigirdėjo.

— Kaip su darbu? Įsitaisei?

— Iš esmės jau susitariau, tik kol kas dar nenoriu įsikinkyti. Kol mudu baigsim šitą detektyvą...

— Taip, bet tai gali užtrukti.

— Rublis manęs nespiria. Ir, ką žinai, gal po dešimties šio nuotykių filmo serijų aš susirasiu tokius senolius, kurie mano gyvenimą apsuks šimto aštuoniasdešimties laipsnių kampu.

— Taip, ims mokėti tau pensiją už nepelnytas kančias. Tau reikėtų vesti, vaikų! Kokį darbą siūlo?

— Kolosalų. Iki trijų šimtų per mėnesį. Vaikščiosiu po krautuves, taisydamas tarą. Galėsi ir tu turėti blatą, nes kai sukinėsiuos po sandėlius, vis jau nukris koks gabalas dešros ar pakelis sviesto.

— Kaip koks vaikigalis...

— Nesupratau.

— Vinių kalikas, tai joks darbas! Šiandien dėžės dar medinės, o rytoj gal jau bus iš geležies ar plastmasės — ir vėl turėsi lakstyti liežuvį iškišęs, ieškodamas kokio trečiarūšio darbelio.

— Bet už gerą atlyginimą!

— Taigi, moka gerai, bet užtat esi niekam vertas. Toks pasiunčiamas vaikėzas, kuriam tikro darbo nepatikėsi, ir daugiau nieko. Ir rytais tu eisi ne į darbą, o į katorgą. Ir visuomet tau atrodys, jog per mažai užmokėta! Klausyk, aš pasišnekėsiu su cecho viršininku...

— Duok tu man ramybę, kaip ir aš tau kad duodu!

— Nenori? Nešnekėsiu. Man dar geriau.

— Baikim tą ginčą, gal mudu nė nesam broliai.

— Aš rimtai. Tikrai galėčiau pasišnekėti. Man neatsakytų.

— Dabar ne. Atidėkim iki kito karto.

Juodu dar nebuvo išsiskyrę, kai Ievinia archyvo kambarėlio lentynose surado reikalingus aplankus su dokumentais. Nenorėdama bėgti aukštyn kiekvieno atskirai,— juk buvo kalbama apie kelerių metų laiko tarpą,— ji susikrovė aplankus ant kairės rankos kaip malkas.

— Ū... Kokie sunkūs,— tarė Ievinia, kone nubloškusi dokumentų glėbį direktorės kabinete ant žurnalinio staliuko ir maigydama nutirpusią kairę ranką. Dulkės šovė aukštyn kaip iš dumplių.

— Ką tu čia atnešei?— iš padilbų žvilgtelėjo į ją direktorė.

— Iš archyvo... Čia viskas sumaišyta kur galva, kur koja... Produktų važtaraščiai, banko dokumentai, inventorizacijos aktai ir...

— Ar aš tave prašiau atnešti?

— Aš pamaniau... Rytoj jūs neturėsit laiko, visą dieną būsit užsiėmusi. Aš padėsiu.

— Ievinia, tu supratinga mergaitė.

— Aš tikrai...

— Manai, kad mes surasim?— žiūrėdama į dokumentų kupetą, paklausė direktorė ir tučtuojau atsakė:— Taip, gal ir surasim. Kaip tu manai, ką mes surasim?

— Aš jūsų nesuprantu. Tos moteriškės pavardę.

— Tu teisingai pasakei, Ievinia. Tos moteriškės pavardę. Pavardę moters, kuri pagimdė dvynukus. Bet tie vaikinai ieško motinos. Dar nesupranti?

Mergaitė sumišusi papurtė galvą.

— Toji ne motina. Dabar ne karo metas, dabar vaikai nuo motinų nepasimeta, dabar jos pačios ramia širdim juos pameta. Man gaila vaikinų. Pasakysim pavardę, pasakysim adresą. Jiedu nueis ir susitiks kokią nevalyvą alkoholikę. Juk žinai, kas per kontingentas mums parūpina auklėtinių.

— Juk ne visos.

— Ne visos. Didžioji dalis. O kitos? Argi joms galima atleisti? Juk tai niekšingiausia išdavystė. Ji raudos, meluos, prisiekinės, ir jie atleis. Tikėk, tie vaikinai atleis, nes jie ieško motinos ir šis žodis jiems šventas. O paskui tokia motina užsikars jiems lyg akmuo ant kaklo.

— Bet... Galbūt...

— Ar tie žmonės, kurie šiuos vaikinus užaugino, labiau nenusipelno, kad jų pagailėtume? Ar tu gali suvokti, koks tai smūgis bus jiems?

— Ką man dabar daryti? Nešti atgal?

— Neturim mes dokumentų iš to laikotarpio! Neišliko! Kad jie broliai, išsiaiškins ir be mūsų pagalbos!

— Nežinojau, kad jūs galit būti kietaširdė.

— Ne, aš nesu kietaširdė. Aš tik noriu būti teisinga.

Ar melas gali būti teisingas? Kartais, ko gero, gali.

Tačiau Viktoro direktorės pasakyti žodžiai nepribloškė, nes jis per tą laiką nesėdėjo sudėjęs rankų, o ieškojo kitų informacijos šaltinių ir ligoninės gimdymo skyriuje, ir toliau. Žinios buvo nelabai konkrečios, bet gerai išsijotos galėjo praversti.

TRYLIKTAS SKYRIUS

— Kaip toj dainoj — ir vėl viskas iš pradžios? — paklausė Viktoras.

Erikas nieko neatsakė, o užsispyręs žiūrėjo į padavėją, kuri tarytum įstrigo tarp durų, pro kurias buvo nešiojami kulinarijos stebuklai. Jis laukė, kol ji galų gale vis dėlto ateis, o ji irgi laukė, kol liausis žvarbaus rudens vėjo šuoras, kuris lyg aštriu švitriniu popierium pertraukė kiaurai lauko kavinukę ir taip supurtė dryžuotus saulės skėčius karpytais kraštais, jog, regėjos, suplėšys į skarmalus. Padavėja jau buvo gavusi slogą, rankos paraudo nuo šalčio, nors stengėsi laikytis arčiau virtuvės. Ji stebėjosi retais lankytojais, kurie čia kiurksojo, įtraukę galvas į striukių apykakles, ir nekentė jų. Jeigu tų kiurksotojų nebūtų, administracija kavinę seniai jau būtų uždariusi ir ji galėtų dirbti po stogu, kaip visi dori žmonės.

— Du kavos ir... dvi po šimtą šnapso,— paprašė Erikas, tačiau padavėjos pieštukas nepradėjo lakstyti po bloknotėlį.

— Kiek aš žinau, mūsų kavinėje degtinės niekad nebūna,— iš aukšto pasakė ji.

— Konjako?— Erikas pasisuko į Viktorą, kuris toliau kuitėsi, kažką braukdamasis ir žymėdamasis pliusiukus apglamžytuose popieriaus lapuose, juos vėjas stengėsi pagauti ir nunešti į orą.

— Imk likerio, bus pigiau, tas pats šlamštas.

— Du šimtus gramų likerio.

— Kokio? Mes turim įvairių.

— Stipresnio.

— Benediktino,— patikslino Viktoras.— Deputate, paduok man tą knygelytę!

— Aš tavęs prašau...

— Atsiprašau, seni, užsimiršau. Būsiu geras ir daugiau taip nedarysiu. Niekad nebevadinsiu tavęs deputatu — ir baigtas kriukis. Prisiekiu! Pažiūrėk, kur Spargelių gatvė.

— Žinai, aš jaučiu, jog namuose manim nebetiki...— prabilo Erikas, sklaidydamas Rygos informacijos knygą,— Iveta vos tveria nepradėjusi kamantinėti... Tik išdidumas sulaiko. Aš vis pasakoju, kad esu užsiėmęs su ugniagesių komanda, ir visai neatėjo į galvą, kad ji gali paskambinti į depą.

— Turi gražią žmoną.

— Iš kur tu žinai?

— Aš nežinau, aš taip manau.

— Tai beveik tiesa. Gal ne tiek graži, kiek gera. Spargelių gatvė... Orientyras tik vienas — Krasuotajų gatvė...

— Toli... Toli nuo čia. Mums reikėtų...— Šią valandėlę priėjo padavėja, pametė ką buvo užsakę ir, netarusi nei „prašom", nei „gero apetito", nuėjo. Viktoras nurijo gerą gurkšnį drungnos kavos ir susivertė į puoduką benediktiną.

— Ar taip skaniau?

— Bent jau karštymas iš karto nueina iki pat pilvo galo. Mums reikėtų adresus miesto centre pasižymėti, sakykim, raide „A", adresus toliau į Juglos pusę raide „B"... Kiekvienam miesto rajonui reikia savo raidės, ki-

taip mes daugiau kaip pusę laiko sugaišim, kratydamiesi tramvajais.

— Gudruolis!

— Gudruolis ir gražuolis.

— Dukart gudruolis, nes tas kavos ir likerio mišinys iš tiesų visai geriamas.

— Pieno gatvė... Žiūrėk...

— Nėra ko žiūrėti, aš ir taip žinau, kur ji yra. Pirmuoju troliu iki galo.

Eidamas į troleibusų stotelę, Viktoras mąstė apie Eriko žmoną ir dukterį. Neteisybę sakė, kad ją pažįstąs tik iš daugybės ilgų Eriko pasakojimų. Mergaitė buvo dar labai maža, ir apie ją ne kažką galėjai pasakyti, tačiau Iveta turėjo kažkokio didingo, tikro, kupino ramybės grožio, kurio jis beveik ėmė broliui pavydėti. Kiekvienąsyk, kai prisimindavo Ivetą, vaizduotėje regėdavo ją su kūdikiu, be kūdikio ji lyg ir neegzistuodavo. Tada irgi buvo nuvažiavęs pasižiūrėti dar kartą. Dabar jau buvo lengviau, dabar jis žinojo, kada ji su vaiku išeina į kiemą pasivaikščioti, ir tuoj atpažino pagal išvaizdą. Jautė, jog pavydas ima virsti pavyduliavimu. Tąsyk įsidrąsinęs praėjo jai pro šalį, tačiau atsargiai slėpdamas veidą. Taip, tai buvo ji, tokios jis visuomet troško, Bela buvo tiktai nesusipratimas, blizgantis barškutis, daugiau nieko. Bela — barškutis, Nina — potraukis. Kaip jis apsigavo su šiomis moterimis! Erikas su Iveta tikrai laimingas, su šitokia tauria ir kupina ramybės negali būti kitaip.

Viktorui pasidarė būtinybė kartą ar du per savaitę nuvažiuoti ir pažvelgti į ją, tačiau jis kategoriškai atsisakė, kai Erikas norėjo supažindinti jį su Iveta. Teigiamasis brolis manė, kad Ivetą galėtų net įtraukti į sąmokslininkiškas tėvų paieškas, tačiau Viktoras suprato, jog jam labiau rūpi pasiteisinti žmonai, kad vakarais amžinai kažkur dingsta.

— Tai gali būti tau pavojinga, nes dvynių skonis paprastai būna vienodas,— su apsimestiniu linksmumu pasakė Viktoras.

— Tu ir apie tai esi skaitęs?

— Aš nujaučiu.

Tada Erikas pradėjo pasakoti, kad bibliotekininkė, ži-

nodama, kaip jis domisi dvynukais, davusi jam paskaityti vieną straipsnį iš medicinos žurnalo. Dvynukai, kurie gyvena kartu, bet kuria kaina stengiasi skirtis vienas nuo kito, mat šitaip demonstruoja savo individualybes, priešingai — dvynukai, kurie gyvena atskirai, turi vienodą skonį, polinkius, mėgsta tuos pačius valgius, žavisi ta pačia muzika ir veikla. Anglės Freda ir Greta Čaplin, kurios iki trisdešimties metų gyveno atskirai, buvo paeiliui įvestos į vieną parduotuvę. Kad ir kaip būtų keista, bet jos iš ten išėjo vienodomis suknelėmis. O Airini ir Džaneta Hamilton pirmąsyk susitikusios apstulbo: abi buvo su tokiomis pat šukuosenomis, vienodai apsirengusios, o kai peržiūrėjo mokyklos laikų fotografijas, pasirodė, jog net draugės abiejų buvo panašios.

Viktoras klausėsi išsiblaškęs, jis mąstė apie Ivetą, prisiminė, kaip ją pamatė pirmą sykį. Galėjo būti devinta ar dešimta ryto, jis grįžo iš žvėriškų pusantros dienos lošynių pas Klavdiją Ivanovną. Nuvargęs nuo baisios įtampos, nusikamavęs be miego, toks, kokio net alkoholis nebeima. Ir staiga jam šovė į galvą, jog reikia pamatyti Eriko žmoną. Jis ir pats suvokė, jog daro kvailai, bet išlipo iš tramvajaus, susirado taksi ir nusidaužė į didžiausią tolybę. Paskui ilgai sėdėjo kieme ant suolelio po didžiuliais medžiais ir laukė, kol ji išeis su vaiku pasivaikščioti. O kai Iveta išėjo iš laiptinės, jis iškart ją pažino, nors niekad anksčiau nebuvo matęs — tik nedidelę nuotrauką, kurią Erikas nešiojosi piniginėje.

Tą kartą lošynės buvo pasiekusios bangos viršūnę. Viktoras per kelias valandas prašvilpė beveik viską, kiek dar turėjo iš miške uždirbtųjų. Padarė pertrauką, kai kišenėje bebuvo likę koks dešimt rublių, kad turėtų ką pastatyti, jeigu vidinis balsas jam sukuždėtų: „Dabar!" Kolia-Kolia jau buvo sausas apie dešimtą ryto, jie abu su Tarakonu kažkur išlėkė ir grįžo su sidabriniais daiktais, kuriuos našlė Klavdija Ivanovna kitame kambaryje nupirko po keturiasdešimt kapeikų už gramą, svėrė juodomis plastmasinėmis svarstyklėlėmis, kokios naudojamos fotolaboratorijose. Kolia-Kolia už keturiasdešimt nenorėjo atiduoti, nes supirkimo punkte gramas kainuojąs devyniasdešimt.

— Pasiieškokit kito pirkėjo, kitas gal sumokės brangiau,— maloniai pasakė Klavdija Ivanovna, bet iš jos tono galėjai suprasti, kad ji įsižeidė. Tarakonas pradėjo įkalbinėti Kolią-Kolią, būgštaudamas, kad našlė neatsisakytų pirkinio, matyt, juodu daugiau neturėjo kur to sidabro iškišti. Viktoras pagalvojo, kad galėtų pasiūlyti senam savo supirkėjui, bet nieko nepasakė, nes Klavdija Ivanovna dar būtų palaikius už pikta, o jam, kaip smulkiam lošėjui, šeimininkės palankumas buvo ypač reikalingas. Kol anie derėjo sidabrą, Frania Brigadierius pralošė odinį švarką, kuris buvo įkainotas du šimtus rublių. Laimėtojas jį pasiėmė ir paniekinamai nubloškė atgal per petį į kampą, už savo krėslo. Švarkas blinktelėjo ant grindų ir liko ten gulėti. Paskui, išgirdęs apie stambų lošimą, atlėkė Boria Piramidonas. Jis turėjo pinigų ir dar ūdros kailio kepurę, kuri nežmoniškai dvokė naftalinu.

— Tiktai su mano kortom,— pasakė Piramidonas ir padėjo ant stalo naują dar neatplėštą malką.

Apyžemis vyriškis, kuris visą laiką beveik be perstojo laimėdavo, abejingai patraukė pečiais.

— Bet jeigu jos nebus vienodo dydžio arba pajusiu, kad kampai pradurti adata, tu man visų akivaizdoje turėsi pabučiuoti į užpakalį. Sutarta? Še, patikrink, kad paskui nešnekėtum! — laimėtojas sviedė neatplėštąjį pakelį atgal.

— Piramidoną čia visi pažįsta,— užsigavo Boria.

— Gerai... Dalyk! — laimėtojas dėl to susitarimo per daug nemygo, nes suprato, jog gali sukurstyti konfliktą iki kraujo praliejimo. Pats jis neatrodė labai tvirtas, sakėsi esąs tautybės vokietis, bet buvo gerokai panašus į čigoną ir kortas maišė neskubėdamas, iš šono.

— Ko čia makaluoji kaip bobulė iš kaimo?— pakėlė skiauterę Piramidonas.

— Nenoriu tavęs pirma laiko nugąsdinti.

Aplinkui visi sugageno ir išpilstė į stiklines degtinę. Kai kuriems jau gerokai dvejinosi akyse, nes po kiekvieno didesnio banko laimėtojas vis siųsdavo ką nors pas Klavdiją Ivanovną degtinės, nors pats gėrė labai mažai. Norėdami iš savo prarastų pinigų išspausti bent truputėlį naudos, pralošusieji neišėjo, čiulpė cigaretes ir papirosus,

kaušo už nugalėtojo pinigus ir vaizdavo jam prijaučiančius, nors mieliau jį būtų regėję aploštą iki apatinių.

Kurį laiką buvo lošiama su nevienodu pasisekimu, čigoniškos išvaizdos vyriškis visokiais apgaulingais būdais glamžė gautąsias kortas, bet dėl to devynakės dešimtakėm nepavirto. Franios Brigadieriaus švarkas keliskart keitė savininkus, kol galų gale jį išlošė Gogošaras ir, didžiam Franios pasipiktinimui, tuoj užsivilko.

To čigono čia nė vienas dorai nepažinojo, jis nesigyrė Šiaurėje atsėdėtais metais, tačiau ištatuiruotos rankos bylojo, kad jų nėra išvengęs. Jis iš viso nedaug šnekėjo, tik pasisakė esąs vardu Fredis, ir baigta. Jau mėnuo, kai jis čia tarpais pasirodydavo, kartais laimėdavo, kartais pralošdavo, bet niekas nė nesapnavo, kad jis gali šitaip pažaboti laimės žirgą kaip šiandien. Vis dėlto teko pripažinti, jog jis vienodai gerai įkerta bet kurį lošimą.

Pagaliau, atrodė, tikroji akimirka atėjo, ir Viktoras paprašė kortų. Gavo karalių, pripirko devynakę. Panašu, kad nėra ko eiti iš proto, nes jam tiko visi paveiksliukai — baigiant aštuonake. Šitokioj kompanijoj lošiant, statyti ant trylikos būtų ne tik kad lengvapėdiška, bet ir nesolidu. Žinoma, jis ėmė lošti iš visų, paėmė tūzą ir liko plikas kaip tilvikas, koks seniai jau nebuvo buvęs. Ir iškart staiga pasidarė viskas vis tiek: niekur nebesinorėjo skubėti, galėjo kiurksoti čia ir toliau, pagaliau ir neturėjo kur eiti. Nebesinorėjo nei su Eriku vaikščioti pagal adresus, nei ieškoti piningingų senų pažįstamų, kurie, atbuvę bausmę, vėl įsigudrino įsitaisyti sandėlių, vilnų verpyklų ar prekybos įmonių pašonėje. Iš pradžių per smegenis perlėkė koks dešimt variantų, kaip per kuo trumpiausią laiką prasimanyti pinigų, kad dar šiandien galėtų lošti toliau, tačiau visus juos teko atmesti kaip per daug rizikingus. Tada jis kitame kambaryje pasiūlė Klavdijai Ivanovnai nailoninę savo striukę, tačiau parduoti ji nebetiko, nes buvo per sena.

Tuo tarpu lošimo salėje — kelių kambarių bute ji iš tiesų buvo įrengta kaip salė: žvaigždėm išdėliotas parketas kaip Rundalės pilyje, baltų koklių krosnis su židiniu, kuris iki pat grotelių buvo primestas cigarečių ir papiro-

sų nuorūkų,— pralaimėjusieji pasiūlė keisti lošimą ir ėmė tartis dėl statymo.

— Palošk mano vietoj, aš noriu išmesti kokį stikliuką,— paprašė Viktorą Tarakonas, kurio kapšelis irgi jau visiškai subliuško. Tai buvo senas triukas — kaip susigrąžinti sėkmę. Niekas šiuo triuku netikėjo, tačiau nevilties akimirką visuomet juo pasinaudodavo. Gal čia ir būta šiokios tokios logikos, nes žmogus svetimais pinigais lošia tiksliau ir šaltakraujiškiau. Šiaip ar taip, bet Viktoras pradėjo nuolatos Tarakonui išlošti. Mažne po kiekvieno rato šis tas nukrisdavo — trys, penki, net penkiolika rublių. Tarakonas kampe nervinosi, kandžiojo kandiklį su „Belomoru" ir maukė stiklinę po stiklinės. Buvo matyti, jog nerimauja ir čigoniškos išvaizdos vyriškis. Galų gale jis vėduokle išskleidė kortas ant stalo ir pasakė:

— Pažiūrėkit! Reikia naujų!

Visi prikišo nosis prie kortų, lyg patys nebūtų jų nučiupinėję — tam tikrose vietose įlankstę ar nagais prisibraukinėję brūkšnelių. Kiekvienas kaip išmanydamas stengdavosi pasižymėti naujas kortas, kad kitą turą lošdamas bent apytikriai žinotų, kam nuėjo tas tūzas ar ana dešimtakė. Taip pasižymėti čia nebuvo laikoma nusikaltimu, tai atrodė visai normalus dalykas.

— Kas eis nupirkti?— Lošėjai ėmė dairytis po kampus, nes buvo aišku, jog turi eiti vienas iš tų, kurie jau seniai čia dovanai siurbia degtinę.

Šie pradėjo atsikalbinėti nežiną, kur čia arčiau kortų būna, nuo kada parduotuvėse pietų metas.

— Kortos parduodamos kioske tiesiai priešais namus ir galanterijos parduotuvėje ant kampo,— autoritetingai pranešė Gogošaras.

— Aš nueisiu,— atsistojo Viktoras.

— Ne, kodėl tu?— susirūpino Tarakonas.— Tu loši, tau nėra ko eiti!

— Noriu kiek pravėdinti smegenis, galvoj ūžia... Surink pinigų!

Tarakonas ėmė skaičiuoti Viktorui penktąją išloštų pinigų dalį.

— Bet tu pats šiandien nelošk, kitaip prakiši,— pamokė Viktorą Kolia-Kolia.— Aiškus daiktas!

Vidury stalo buvo sumesta krūvelė rublinių, pirkėjas susikišo jas į kišenę.

— Kiek komplektų imti?— paklausė jis.

— Žiūrėk, kiek išeis... Bet imk pigesnes, vis tiek tuoj vėl reikės keisti.

Kioske prekiavo senė su storais akiniais. Kortas jis gavo, bet tiktai vienas. Norėdamas gauti su kitokiu antros pusės piešiniu, Viktoras nuėjo iki mažytės galanterijos parduotuvės. Su kitokiu piešiniu jis gavo, bet ir čia nebuvo jokio pasirinkimo. Viktoras nupirko tris malkas ir sugrįžo atgal. Sunkumas iš galvos pamažėl išgaravo.

Penktadalis nuo išloštųjų Tarakonui nebuvo daug, bet pradžiai jų visai pakako, o po pusvalandžio jo kišenėje vėl dzingsėjo vos keletas smulkių.

Nereikėjo pačiam bandyti rankos, teisybę sakė Kolia-Kolia, niūriai pagalvojo Viktoras. Vėl nebebuvo kur eiti, vėl nebesinorėjo galvoti, kas bus rytoj, vėl geriausia, ką galėjo jam duoti pasaulis, teliko tuščias smaksojimas čionai. Vienintelė paguoda, kad beveik visi kiti irgi pralošė, nes laimė sugrįžo pas Fredį. Keitė lošimus, ėmė naujus kortų komplektus, bet niekas negelbėjo, laimė prikibo prie čigono kaip varnalėša.

Pamažu pradėjo skirstytis tie, kurie buvo likę be pinigų,— antros nakties šie vyrai nebebūtų atlaikę. Klavdijos Ivanovnos prašymu tie, kurie dar tvirtai stovėjo ant kojų, vilko lauk tuos, kurie jau klupo ir burbuliavo. Salė pamažu ištuštėjo, po pusiaunakčio čia beliko tik keli žmonės.

Viktoras trumpą valandėlę lyg ir užsnūdo. Pabudo ūmai — lyg truktelėtas, nors lošėjai kaip ir pirma kalbėjosi tyliai ir dalykiškai. Ir nustebo — už langų jau aušo diena. Čigonas Fredis sėdėjo priešais jį profiliu. Ir netikėtai Viktoras jį pažino. Pažino aštrius burnos ir nosies bruožus. Jis visą laiką jautė, jog anksčiau yra jį matęs, tik negalėjo prisiminti, kur. Dabar jau žinojo, aiškiai prisiminė vyriškį prie Lycavos gatvės laikraščių kiosko, traukiantį iš portfelio ir duodantį kioskininkei neatplėštus kortų komplektus. Kaip tik dėl šio nesuvokiamo veiksmo jis tada ir patraukė Viktoro dėmesį. Kioskininkė sumetė komplektus po prekystaliu, o po to juodu apie kažką pasišnekėjo. Da-

bar Viktorui iš karto pasidarė aišku, kad kortos tuose komplektuose buvo sužymėtos. Tikriausiai ir ten netoli yra koks butas, kur renkasi lošėjai. Tokiais atvejais visuomet prireikia pirktis naujų, neatplėštų kortų. Paprastai tokio darbo vienam nepatiki, eina abi suinteresuotos pusės. Ir, suprantama, toliau kaip iki kiosko niekur neina, perka čia pat. O nusipirkti galima tik Fredžio sužymėtųjų. Ir čionykščiam kioske bei galanterijos parduotuvėlėje, matyt, irgi gali nusipirkti tiktai tokių, todėl ir nėra pasirinkimo. Kioskininkei už tai nukrinta koks butelis šampano ar balzamo, mergiščioms iš galanterijos parduotuvės kvepalų buteliukas ar lūpdažis. Kas joms! O jis grėbia kaip su arkline grėbiamąja! Kol lošė su Piramidono atneštom kortom, laimėdavo čia vienas, čia antras, čia trečias, tačiau vos tik pradėjo pliekti su nupirktosiomis kioske, beveik viską susišluoja jis vienas.

Viktoras pakilo ir lyg pasivaikščiodamas apsuko lošimų stalą. Jis negalėjo apsispręsti, ką daryti: pasakyti Koliai-Koliai su Tarakonu ar ne. Ne, pirmiausia reikia aiškių įrodymų, tik tada gali sakyti. Viktoras pasilenkė ir susirinko nuo grindų išmėtytas kortas, kurios lošti jau nebetiko. Tai buvo toks mažas prasilošusiam leidžiamas juokelis — su prakeiksmais trenkti į žemę senų kortų malką, kai reikia imti naują.

Įgnybimai, įbrėžimai, įlenkimai... Ne, ne tai. Šios žymės atsirado jau vėliau, lošiant. Kampuose irgi nebuvo užtupdyta jokių grubliukų, kuriuos galėtum užčiuopti jautriais pirštų galais. Taigi visa gudrybė, matyt, antrosios pusės ornamentuose. Bet nors ir kaip Viktoras stengėsi, jokių papildomų žymių ornamentuose neįžiūrėjo. Tačiau kol jis šitaip darbavosi, čigonas Fredis metė jo pusėn kelis baimingus žvilgsnius, kurie rodė, jog Viktoro einama teisinga kryptimi.

— Dar porą ratų, aš ilgiau negaliu,— pažvelgęs į laikrodį, staiga pareiškė Fredis. Jo priešininkai bandė protestuoti, bet Fredis laikėsi savo.

Viktoras išėjo į tualetą. Ten ant grindų buvo gana vietos, kad galėtų nugarėlėmis į viršų iškloti visą kortų partiją. Galų gale! Abejonių nebuvo! Ornamentai, žinoma, buvo vienodi, tačiau prasidėdavo vieni toliau, kiti arčiau

nuo kortos krašto arba galo. Ne spausdinimo klaida, bet spaustuvės technikos netikslumas. Nusipirkęs iš karto kelis komplektus, gali perdėlioti kortas iš naujo tam tikra tvarka: pikų nugarėlių piešinys pasistūmėjęs į kairę, būgnų — į dešinę, kryžių — į vieną galą, čirvų — į kitą... Tikriausiai rastum ir daugiau pasakančių kombinacijų, bet geram lošėjui visiškai pakanka tokios informacijos, kad visus kitus sukištų į maišą.

Pamatęs koridoriuje telefoną, Viktoras pamanė, jog Fredis turbūt norės išsikviesti taksi, todėl smarkiai trūktelėjo ragelio laidą. Viduje kažkas sutraškėjo, ir signalas nutrūko.

Grįžti atgal į salę ar negrįžti? Geriau ne.

Pasiėmęs nuo kabyklos striukę, Viktoras išėjo į laiptinę, jam už nugaros spyna automatiškai užtrenkė duris. Akimirką pasvarstęs, jis užkopė vienu aukštu į viršų ir ėmė laukti.

Paskui pamanė, kad reikėtų susirasti geresnę slėptuvę iš kur sekti. Ji pasirodė besanti už laikraščių kiosko, kur jis pirko pirmąją kortų kaladę.

Po dvidešimties minučių ar pusvalandžio į gatvę išėjo keturi vyrai ir atsisveikino vienas kitam nepaspaudę rankos. Kolios-Kolios ir Tarakono tarp jų nebuvo, čigoniškasis vokietis atrodė pats skysčiausias. Jis apsisuko ir patraukė į centro pusę. Vadinasi, ieškojo taksi ar kokio privataus automobilio. Į tą pusę jis nuėjo vienas, Viktorui dėl to pasidarė lengviau įvykdyti savo kėslus, tik reikėjo luktelėti, kol nukriks kiek toliau kiti. Be to, iš buto dar ne visi išėjo, kiekvieną sekundę gali kas nors vėl pasirodyti.

Viktoras pasistatė apykaklę ir greitais tyliais žingsniais nusekė paskui Fredį, eidamas pačiu šaligatvio pakraščiu — jei lėks taksi, jis sustabdys pirmas. Tada jau pažiūrės, svarbiausia, kad Fredis nenuvažiuotų vienas.

Nuotolis tarp abiejų ėjikų sumažėjo.

Ūmai Fredis pasileido bėgti, dar tuščioje iš po nakties gatvėje aidėdami kaukšėjo jo žingsniai.

Jeigu jis pasieks bulvarą, ten tikrai pasitaikys praeivių ir jis nuo manęs paspruks!

Tačiau atsiliepė amžiaus skirtumas, jau po nedidelio gabalo kelio Fredis sunkiai alsuodamas sustojo, pasitraukė prie sienos ir atsišliejo į ją nugara.

— Neik artyn! — sušvokštė jis.— Aš turiu skustuvą!

Viktoras sustojo per porą metrų nuo jo. Fredžio rankoje iš tiesų išvydo skustuvą. Trumpą, su plačiais ašmenim.

— Ko tau reikia?— vėl sušvarkštė Fredis.

— Savo pinigų.

— O, tai nedaug! Paprastai mane bando apiplėšti ir atimti visus!

— Jeigu aš ten vyrams būčiau pasakęs, dabar gal turėtum dešimt skylių.

— Kodėl?

— Todėl, kad turėtum. Tu per daug visus apkraustei, tau nedovanotų.

— O paskui patiems kilpa! Pekloj susitiktume!

— Dar išgėrę... Kas tokiu atveju apie kilpą galvoja. Vienas pradeda, kiti pagelbsti sudraskyti į gabalus. Klavdija Ivanovna gautų gyventi iš grynos našlės pensijos. Įsikišk tą skustuvą, barzdą nusiskusi namie.

— Kiek tavų buvo?

— Šimtas septyniasdešimt.

— Aš duosiu tau tris. Tu, tarp kitko, gerai loši.

— Trys manęs nepatenkina. Ir eikim, nestovėkim, kitaip dar prisikabins koks patrulis.

— Aš duosiu tau keturis, daugiau iš tiesų negaliu... Aš nesismaugiu, aš iš tiesų daugiau negaliu. Kiek, tu manai, aš išlošiau?

— Apie porą tūkstančių.

— Nė velnio. Tūkstantį šimtą su keliais rubliais. O man dar skolų iki kaklo. Aš į šitą blatnųjų urvą, kur visi išvertę gerkles ir kuriems raudonas jau atrodo baisūs pinigai, nė už ką nebūčiau kišęs nosies, jeigu turėčiau kur pasidėti.

— Leiskis į Juodosios jūros kurortus.

— Aš ką tik iš ten parvažiavau. Tuščias vargas. Visi, kam reikia pinigų, drožia į Sočį arba Picundą. Bet pasirodo, kad ir ten ant kryžkelių nestovi kvailiai su pinigų prikimštom mašnom. Kas jau mokėjo jų susikrauti, tas

moka ir nepaleisti. O jau įtarūs! Su tavim jie visai neloš, jie lošia tik savo kompanijose. O čia dar tos tatuiruotos mano rankos ir tas čigoniškas gymis. Čia, Rygoj, irgi tas pats! Zieduondarze nesulošiau nė vienos partijos, kad nekrisčiau į akis, bet vis tiek prie tikro darbo neprieinu. Suvesk mane su torgašais, ir aš priimsiu tave į biznį!

— Pagalvosiu.

— Be juoko?

— Tik kažin ar jie lėks į artimiausią kioską pirkti kortų.

— Būk ramus. Aš per vieną ratą visas, kur ant stalo, pakeisiu savom. Visų man nė nereikės. Kioskas tik taip sau... „Gal užkibs?" Še tavo pinigus,— ištiesė pluoštą banknotų Fredis.

— Tiek?

— Perskaičiuok, jei nori. Aš jų neskaičiuoju. Imu iš kišenės pagal nuojautą.

Viktoras įsidėjo pluoštą neskaičiavęs, tačiau namie pasirodė, jog ten iš tikrųjų keturi šimtai.

Viltys, kurias jis dėjo į buvusias pažintis su ekonominiais nusikaltėliais, pasirodė pernelyg rožinės. Beveik visi, kuriuos jis susiieškojo, buvo arba dėjosi sulindę į savo kiautus. Jis tikėjosi, kad bus didžiai reikalingas kaip žmogus, sugebantis, kur reikia, užsimerkti, palaikyti už dantų liežuvį ar net surizikuoti, ir kad už tai jam bus padoriai atlyginama. Jis tikėjosi, jog praleistas kalėjime laikas bus gera garantija ir reklama, tačiau pasirodė atvirkščiai. Teistųjų pinigingose vietose iš tolo buvo vengiama, kad be reikalo neprikaustytų dėmesio. O, be to, patys pažįstami irgi jau buvo nuboginti į žemesnes kėdes, ir nuo gerų jų norų ne kažin kas bepriklausė. Taros taisytojo vieta parduotuvėse buvo geriausia, ką jam pasiūlė, tačiau ir ji galėjo nutiesti jam tiltą į pažintis su prekybininkais. Gal per tai įteks į vietas, kur lošia jie? Ir galbūt Fredžio pagalbos tada nė nebereikės, gal ganės jo išrasto kortų žymėjimo? Tačiau taros taisytojo vieta dar buvo užimta, sakė, jog atsilaisvins po mėnesio, ne anksčiau.

— Tu vis dar nedirbi?— paklausė Erikas, kai jie maršruto gale išlipo iš troleibuso.

— Vėl tu pradedi! Nori man išrūpinti bedarbio pašalpą?

— Ne, tiktai klausiu.

— Mudu skirtingų pažiūrų. Tau reikia darbo, man reikia pinigų.

— Nežinau, kaip be darbo galima jų gauti.

— Ne visai be darbo. Tiktai valdiškam darbe vasarą nuodėmė dirbti. Mūs brigada apsiėmė kūrenti privačiam name centrinį šildymą. Ir, prašom, per porą savaičių keturi šimtai. Taigi pinigų aš turiu, manim nesirūpink.

— Toks darbas tau nei į darbo stažą neįeina, nei...

— Bet kiekvienam po tris rublius per valandą.

— Tai, žinoma, riebus kąsnis, tačiau... Ar tu ką nors išmanai apie santechniko darbą?

— Nieko. Aš tik kasdavau ir paduodavau, ko paprašydavo.

— Gaila, mums fabrike reikia santechniko. Aš būčiau pašnekėjęs su cecho viršininku.

Vis dėlto jis baisiai ribotas, įširdo Viktoras. Pasaulis jam baigiasi gamyklos teritorija, jo galva, daugiausia pinigų turi tas, kieno didžiausias uždarbis. Dviejų kambarių butas jam išrodo pilis, o motociklas —„Rolsroisas" su nuosavu livrėjuotu vairuotoju. O labiausiai jis niršo ant savęs, kad broliui į akis nesako teisybės, kad meluoja — raitosi lyg koks kirminas. Bijojo, kad šis nusigręš, nueis ir niekados nebegrįš. Jeigu aš prisimuščiau prie pinigų, galėčiau jam padovanoti kokį vertingą daiktą, bet tokį, kad iš jo ir Iveta turėtų naudos, pagalvojo Viktoras. Tokį, kokio Erikas dirbdamas pats niekada negalės nupirkti.

Pieno gatvę juodu surado nesunkiai, ji buvo čia pat už sankryžos ir ėjo beveik lygiagrečiai su pagrindine magistrale. Šaligatvis prie namo buvo suklotas iš pilkų cemento plokščių, tikriausiai jau labai senų, nes jų ištrupos buvo sulopytos plytomis.

Šis adresas jau buvo koks dvidešimtas iš tų, kiek jie aplakstė, o sąrašo dar nebuvo nė įpusėję. Informacija buvo labai padrika, bet reikėjo džiaugtis turint bent tokią. Viktoras kažkokiu būdu, kurio nenorėjo Erikui atskleisti, buvo gavęs išrašą iš tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt šeštų metų ligoninės priimamojo registracijos žurna-

lo; to mėnesio, kurį jie abu buvo gimę. Vardas, pavardė, adresas — nusiųsta į gimdymo skyrių. Dabar juodu ir važinėjo pagal tuos adresus visus iš eilės, kartais net ganėdavo pasišnekėti su kaimynais, nes jų nedomino moterys, kurios iš ligoninės tada grįžo su kūdikiais. Viena kita turėjo būti grįžusi ir be kūdikio, tada reikėtų pagalvoti, kaip iš jų atsirinkti tą tikrąją.

Prie durų Erikas vėl ėmė raukytis ir užsidėjo didelius saulės akinius.

— Tu atrodai lyg mafiozas, apiplėšęs banką,— nusišypsojo Viktoras.

— Gera tau kalbėti...

— Būtų net gražu, jeigu tu sutiktum ką nors iš savo rinkėjų. Galėsi pasakyti, kad tau rūpi jų gyvenimo sąlygos. Pasidarysi populiarus ir tave išrinks prezidentu.

— Juokis tu ar nesijuok, bet tai, ką mudu darom, yra afera. Aš jau iš pat pradžių nenorėjau.

— Nėra jokio reikalo man tai priminti, sugalvok ką geresnio.

Erikas nieko neatsakė, ir abu pradėjo kopti į viršų. Tai buvo daugiabutis namas, kiekvienoje laiptų aikštelėje po šešerias duris.

Vos Viktoras atsikrenkštęs spūstelėjo skambučio mygtuką, moteriškas balsas paklausė:

— Kas ten?

— Čia iš Latvijos radijo,— atsiliepė Viktoras.

— Vieną minučiukę...

Durys atsivėrė, ir į juos pažvelgė kokių trisdešimt penkerių metų moteris.

Lyg ir būtų per jauna, pagalvojo Viktoras, tačiau surizikavo.

— Jei aš neklystu, turiu garbės kalbėtis su...— Rankoje jis laikė prirašytą popieriaus lapą ir braukė pieštuku per eilutę.

— Prašom eiti į vidų!

Koridorius buvo ilgas ir švarus lyg gulsčias ręstinis šulinys. Pačiame gale durys į virtuvę, iš abiejų pusių dar po vienas.

— Prašom į kambarį! — apsisprendusi pakvietė juos moteris, nors iš pradžių buvo maniusi įsileisti tik į koridorių.

Kambarys buvo pedantiškai tvarkingas, ant stalo stovėjo gili stiklinė vaza su obuoliais. Akimirką Eriko dėmesį patraukė neįprastas indo ornamentas, o moteris tai suprato savaip.

— Prašom obuolį!

Erikas atsisakė, o Viktoras tuoj pat suleido dantis į sultingą vaisių.

— Gardus,— pagyrė.— Dėkui. Bet mes čionai ne obuolių valgyti atėjom... Vadinasi, aš turiu garbės kalbėtis su...— jis preciziškai ištarė vardą ir pavardę.

Tekstą Viktoras varijuodavo, nelygu kas atverdavo duris. Dažniausiai tai, be abejo, būdavo ne ieškomasis, tada jis sakydavo: „Ar aš negalėčiau pasikalbėti su tuo ir tuo?"— arba: „Kaip man rasti tą ir tą?" Pasitaikydavo, kad išgirsdavo atsakymą: „Mama darbe". Kartais jam pasakydavo: „Ji tuoj pareis". Buvo atvejų, kai tardavo: „Aš jos vyras". Tada Viktoras trumpai sumeluodavo, jog buitinių laidų redakcija numačiusi ilgoką interviu ryšium su gydytojo Vijpuro ir medicinos sesers Ranės garbingu darbo jubiliejumi. Deja, ligoninės dokumentuose minima tiktai motina, todėl... Kaip buvo pavadintas vaikas, kur dirba? Ačiū, jeigu jūsų atsakymais pasinaudosim, pranešim. Viso gero!

Dvidešimtpenkiamečių veiklos diapazonas pasirodė besąs labai platus — pradedant vaikų auginimu namuose ir baigiant ekspedicija Indijoje. Viktoras stebėjosi, kad nepasitaiko nė vieno, pagal tą ar kitą straipsnį sėdinčio pataisos darbų kolonijoje, tačiau buvo įsitikinęs, jog tikrai dar atsiras.

Erikas po kiekvieno tokio pokalbio drebėdavo iš pykčio, bet jam nė į galvą neatėjo palikti Viktorą vieną arba palaukti apačioje už durų.

— Dabar aš jau neabejoju, kad tu tikrai išviliojai iš to pietiečio aštuonis šimtus rublių,— kartą pagiežingai tarė Erikas.— Tu pavojingas subjektas!

Viktoras tik šyptelėjo, ir visai neatrodė, kad būtų įsižeidęs.

— Jūs apsirikot,— nustebusi pasakė moteris.— Mano ir vardas, ir pavardė visai kitokie.

— Prašom atleisti,— Viktoras brūkštelėjo pieštuku dar vieną eilutę ir perskaitė kitą pavardę.

— Ne, tokia čia niekada negyveno, visą laiką tik mes abi su mama. Palaukit! Jūs sakot... Aš tada buvau dar visai maža mergaičiukė. Mama buvo išnuomojusi kambarį kažkokiai jaunai porai, bet labai trumpam laikui. Vos keliems mėnesiams. Faktiškai mergaitė čia gyveno viena, vaikinas tik ateidavo į svečius ir mokėjo nuomą. Dar atsinešė magnetofoną — tada tai buvo neregėta naujiena. Sutrūko magnetofono juostelės, tai jis paprašė mamą acto esencijos joms suklijuoti. Mergaitė man nepatiko, o vaikinas buvo labai gražus. Ji sirguliavo. Ar iš viso buvo nesveika, ar grįžus iš ligoninės, aš nežinau. Tačiau ji čia niekada nebuvo priregistruota.

— Gal vertėtų pasišnekėti su jūsų motina?

— Deja, tai jau nebeįmanoma,— nuleido galvą moteris.

— Atleiskit... Mes suprantam...— Erikas tvirtai linktelėjo galvą.

Laukdami troleibuso, vėl neturėjo kur dėtis nuo žvarbaus vėjo, kuris plačioje sankryžoje visai įsisiautėjo. Pieno gatvės adresą Viktoras persirašė ant atskiro lapelio. Vienas tenai jau buvo — toji moteriškė dirbo išvažiavusi kažkur toli, giminės pasižadėjo pranešti, jeigu gaus iš jos kokią žinią. Ji buvo grįžusi iš ligoninės be vaiko.

— Tuščios tavo pastangos,— įspėjo Erikas.— Jeigu ji nebuvo priregistruota, tai ir registracijos žurnale negalėjo būti jos adreso.

— O gal ji nenorėjo pasakyti tikrojo, todėl pasakė šitą. Gal tikėjosi, kad čia ją priregistruos?

— Ligoninėje reikia pateikti pasą.

— Nejau tos, kurios neturi paso arba jį pametusios, nejau tos negimdo?

— Iš tiesų pasas reikalingas.

— Aš juk tikiu tavim.

— Vis tiek — iš šio adreso mes nieko neišpešim!

— Informacijos biurui pavardės, vardo, tėvo vardo ir gimimo metų gana.

— Tu papraščiausiai užsispyrei. Tu nenori trauktis, jeigu ką pradėjai.

— Gerai, aš užsispyriau.

— Neplepėk ir ieškok kito adreso, jau naktis! Tau gerai, galėsi namie miegoti, o man anksti į darbą!

— Tau sunkiau, bet tu užsigrūdinęs ir pripratęs.

Erikas Viktoro balse neišgirdo kartėlio, nes nežinojo, kad šis jau nuo pat ryto suka galvą, kur galėtų perbūti naktį, kad jaučiasi lyg sulytas benamis šuva.

Vėliau, palydėjęs Eriką iki autobuso, Viktoras nuvažiavo į geležinkelio stotį, kur automatinėje bagažo saugojimo kameroje laikė savo mantą. Užsivilks megztinį, nes kūną krečia drebulys, ir baisiausia dabar būtų susirgti. Vakar ir užvakar jis visą dieną lakstė, ieškodamas kambario išsinuomoti, bet nieko negavo. Viena, kas pasisekė,— susitarė rytoj susitikti su vyriškiu, kuris jam siūlė lūšną Jūrmaloje. Matyt, tik todėl, kad vasarnamyje kas nors gyventų ir per žiemą.

— Jūs tik nusipirkit kaloriferį,— kalbėjo jis.— Ir visą dieną jo nė nereikės laikyti įjungto, kambarys nedidelis — per naktį prišils. Pinigus norėčiau gauti per du kartus. Iki Naujųjų — tuojau, kitus — po.

Su megztiniu pasidarė šilčiau, bet drebulys vis tiek krėtė. Arčiausiai stoties buvo palėpė, kur nakčiai prisiglausdavo Kolia-Kolia.

Bent jau bus šilta, pamanė Viktoras.

Nešvarioj, apskretusioj virtuvėj Kolia-Kolia su šeimininke, tokia pat apskretusia sene, virkaudami gėrė degtinę. Jis iš tiesų apsidžiaugė, išvydęs Viktorą.

— Še! — Šniurkščiodamas pripylė sklidiną stiklinę.— Išgerk! Išgerk už Vasią Tarakoną!

— Neik iš proto, daktarai ištrauks! — pertarė jį senė.— Medicina dabar daro stebuklus!

— Paėmė Tarakoną,— Kolia-Kolia rypavo kaip brangiai pasamdyta raudotoja.— Supakavo, mentai prakeiktieji!

Tačiau pasirodė, jog Kolia-Kolia virkauja ne tiek dėl paties suėmimo, kiek dėl Tarakoną ištikusios negarbės, kurią jam tekę iškęsti. Koliai-Koliai viską papasakoję mačiusieji savo akimis. Tipas, kuriam Tarakonas ištraukęs piniginę, jį nežmoniškai primušęs. Gulėdamas ant žemės, Tarakonas dar šaukęs: „Nemuškit! Milicijoje viskas paaiškės!"— tačiau tas laukinis jį trūktelėjęs, pastatęs ant kojų ir vėl dėjęs į dantis.

— Visas veidas, visas kostiumas kraujais paplūdęs,— žliumbė Kolia-Kolia.— Žmonės visai nebeturi gėdos! Padoriausias vagis, visą Šiaurę išsėdėjęs... Ten niekas nė piršto prieš jį nepakėlė, o čia kažkoks frajeris iki kraujo pridaužė! O Vasia juk invalidas. Tuberkuliozininkas. Išgerk, išgerk už laisvą paukštį, kuriam vėl surišo sparnus!

Viktoras išgėrė, bet niūrios mintys neišsisklaidė. Kurio dabar eilė? Ir ko kito mes galim tikėtis?

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Artėjo Spalio šventės, per centrines gatves aukštai ties viduriu kabino raudonas vėliavėles su sąjunginių respublikų herbais. Gatvių apšvietimo tarnybos mašina su metaliniu krepšiu, kurį hidraulinis įtaisas iškeldavo iki stulpo viršūnės — mašina buvo skirta perdegusioms lemputėms keisti,— sraigės greičiu rėpliojo gatve per baltą vidurio juostą. Krepšys buvo iškeltas, ir jo dugne darbininkui prie kojų gulėjo krūva vėliavėlių. Viktoras ir Erikas su nuostaba žiūrėjo, kaip mikliai jis paima vėliavėlę ir, mašinai nesustojant, greit ir tiksliai prikabina prie slystančio pro šalį laido ar vielos.

Broliai sėdėjo mažame neįrengtame skverelyje, iš tiesų tai buvo senų apleistų alyvų, jazminų ir vyšnių atžalų priaugęs kiemas. Smėlio dėžė vaikams, sūpuoklės ir suoleliai, matyt, irgi buvo atsiradę kieme, kurį nuo praeivių žvilgsnių ir svetimų žmonių kitados slėpė lentinė tvora, bet iškilo nesuprantamas reikalas tvorą nugriauti, ir rygiečiai gavo dar vieną skveriuką, kur subėgdavo ir aplinkinių namų vaikai. O šunų savininkai laikė tiesiog savo pareiga užsukti čionai per vakarines promenadas — ir dič-

kiams koliams, ir mažiukams pudeliams buvo pašėlusiai patogu pasikapstyti po alyvomis.

Iš kiemo gilumos į visas permainas išsprogusiais — lyg varlių akys — beveik kvadratiniais langais žvelgė keturaukštis namas.

— Ką tu veiksi per šventes?— paklausė Viktoras.

— Vesiu žmoną į šokius.

— Tiems, kam per trisdešimt? Aš neseniai girdėjau taip guodžiantis: dabar šokiai būna tik dvejopi. Tiems, kam per trisdešimt, arba tiems, kam dar nėra penkiolikos.

— Mes nuomojam valgyklą. Jeigu sumetam po kelis rublius nuo žmogaus, išeina su visu orkestru...

— Geriau užsisakyti restoraną.

— Yra žmonių, kurie nekala dėžių parduotuvių sandėliuose ir todėl neuždirba po tris šimtus per mėnesį.

Viktoras nejučiom pažiūrėjo į savo rankas. Krumpliai buvo nudaužyti, oda suskirdusi ir pilna pašinų. Ypač bjauriai skaudėjo ir negijo smulkios žaizdelės, kurių jis niekaip nesugebėjo išvengti, nes teko dirbti ir su skardos juostelėmis.

— Eina! — kumštelėjo Eriką Viktoras.

Kažkokia moteris pasuko nuo šaligatvio ir nuėjo per skveriuką žvyruotu takeliu, kuris vedė prie paradinių namo durų. Kai ji vėrė duris, juodu gerai ją apžiūrėjo, nes viršuj degė šviesi lemputė be gaubto — kelis laiptukus ji apšvietė lyg rampą.

Išdidus žvilgsnis, išpuoselėtas veidas, elegantiškas rankinukas. Geriausiai jie įsidėmėjo veidą, nes daugiau nespėjo... Tad, neleisdami išblėsti iš atminties nė vienam praeivės bruožui, ėmė laukti žiūrėdami į antrą nuo kampo langą trečiajame aukšte. Ar praėjusi moteris bus iš to kambario ar nebus? Jei bus, ten tuoj tuoj užsižiebs žiburys, jei ne... Jeigu ne, tai jiems vis tiek. Jiedu čia stovėjo ir laukė moters, kuri uždegs žiburį antrajam lange nuo krašto. Su baltom krakmolytom užuolaidom išsiuvinėtom šviesiai žaliais ornamentais — kol dar buvo šviesu, jų eilutes lengvai galėjo įžiūrėti.

— Ne,— pasakė Viktoras, kai elektra užsidegė kažkuriame bute į kairę nuo laiptinės.

— Ką tu j a i pasakysi?— paklausė Erikas.

— Kodėl aš?

— Todėl, kad tu vyresnis, tau visur pirmenybė.

— Tiktai pagal dokumentus, tiktai pagal dokumentus!

— Todėl, kad dėl tavęs mudu viską pradėjom.

— Dar nežinia, ar ji bus ta tikroji.

— Aš duodu devyniasdešimt penkis procentus. Laikas sutampa, vieta sutampa... Šeimos padėtis sutampa... Pernelyg daug sutapimų vienam žmogui.

— Bet ar jai tada gimė dvynukai? Kol kas to nežinom.

— Jeigu tave pasiėmė Vazovai-Voiskiai, tai niekur dokumentuose dvynukai negali figūruoti. Dokumentuose esu aš vienas,— Erikas valandėlę patylėjo, paskui paklausė:— Ar dar daug adresų liko?

— Aštuoniolika ir mergaitė iš Pieno gatvės. Užmiršau nueiti į adresų biurą, sklerotikas!

Juodu susėdo, nusigręžę nuo namo, nes gatvėje buvo daugiau į ką spoksoti, ir pradėjo plepėti apie visokius niekus, kad tik išsivaduotų nuo įtampos. Per daug ilgai jie laukė ir troško šios akimirkos, kuri dabar neišvengiamai artėjo, kaip kad neišvengiamai artėja piltuvėlio kaklelis, kai byra smiltys smėlio laikrodyje. Jie dar nepagalvojo, kad moteris gali šiąnakt iš viso nepareiti, nes kaimynai buvo perspėję: iš darbo ji parsirandanti su tamsa.

— Ar tau nereikia silkių? Man šįryt siūlė, bet aš neėmiau. Kur aš, vienišas žmogus, jas dėsiu? Arbatos, tos dar kartais išsiverdu, daugiau nieko. Šiandien buvo dar kumpio ir vyniotinio. Jeigu ko reikia, aš paimsiu.

Erikas papurtė galvą.

— Nesivaržyk, man tai visai nesunku.

— Tu manęs nesupranti.

— Kvailas!

— Koks jau esu, toks.

— Jeigu tavyje prieš silkes prabilo deputatas, tai esi kvailas! Tai todėl, kad tu... Tu nė neįsivaizduoji, kaip žmonės gyvena. O aš, gaila, esu taip gyvenęs, ir tai galbūt mano nelaimė, nes nagai ir ragai manęs jau nebepatenkina, aš irgi noriu gražaus gabalo filė! Aš ir dabar

matau, kas atvažiuoja per kiemą prie užpakalinių durų ir ką susikrauna į bagažines! Aš juk prie pat tų durų dėželes stuksenu, pro šalį eina... Mes turim visko, tiktai ne visiems.

Ir Viktoras pradėjo pasakoti, ką pastebėjęs, kas jam buvo susikaupę per tas kelias darbo savaites. Pasakojo ir šaipėsi, bet Erikas kažkodėl ėmė rausti, lyg jis pats, o ne kiti, būtų lindęs pro tvoros spragą pasiganyti. Jis mielai būtų užginčijęs, jog visa tai nesąmonės ir brolio prasimanymai, jeigu būtų įstengęs surasti bent vieną faktą savo žodžiams paremti.

Viktoras jau buvo apsipratęs su prekybos atmosfera, pardavėjoms jis patiko, nes niekad neatsisakydavo atitempti kokį maišą ar dėžę, kai kur nors pragaišdavo darbininkas. Didžiojoje parduotuvėje dirbo daugiausia pagyvenusios moterys. Jos pačios į Viktorą jau nebežiūrėjo, bet siūlėsi jį apvesdinti, nes juk kiekviena moteris slaptai trokšta ką nors suvesti į porą. Jeigu kuri švęsdavo jubiliejų ir jos garbei surengdavo kavutę, būtinai pasikviesdavo ir „vaikiną su plaktuku". Niekam neatrodė, kad virš jo galvos galėtų susirinkti negandos debesys, tačiau prieš porą dienų direktorius turėjo nemalonų pokalbį telefonu, po kurio jis į Viktorą ėmė žiūrėti kitokiom akim.

— Kas tave domina?— direktorius iš pradžių dar nesuprato, nes gana prastai buvo girdėti.— Koks vyrukas?

— Tas dėžių kalėjas.

— Ko tau iš jo reikia?

— Man nieko nereikia, aš dabar tiesiog sėdžiu ir galvoju.

— Jį prašė priimti Vsevolodas.

— Vsevolodas! Argi tu nepažįsti Vsevolodo? Jis visada buvo minkštaširdis!

— Jiedu buvę kartu. Na, tenai... Tu mane supranti, taip? Tai aš žinojau. Vaikigalis būdamas, prisivirė košės, negi dabar visą amžių turi kabinti.

— Jis *tenai* buvo ne vieną kartą.

— Aš iš to nedarau jokių išvadų. Svarbiausia, kad jis gerai dirba ir aš juo patenkintas! Bet jeigu ką pastebėsiu, tuoj parodysiu duris, dėl to neabejok! Priimdamas jam taip ir pasakiau.

— Jam atsiuntė vykdomąjį raštą.

— Ar giedok, ar raudok, bet prisidirbai, tai ir užmokėsi.

— Aš nesuskaičiavau, kiek iš viso, bet mažiausiai bus koks dvidešimt tūkstančių!

— Fiu-it! — iš nuostabos net švilptelėjo direktorius.— Padūkėlis!

— Tu vėl manęs nesupranti. Tai ne už valdišką turtą. Tai asmeninio turto vagystės.

— Negali būti... Vsevolodas...

— Vsevolodas liurbis! Jo toks būdas — vos tik kas paprašo, negali atsakyti!

— O kodėl tu manai, kad ne už valdišką?

— Aš juk matau! Juk tie popieriai priešais mane! Tokio ir tokio piliečio naudai tiek ir tiek... Tas vėjo pamušalas butų kraustytojas! Kitaip tokia didžiulė suma negalėjo susirinkti.

— Ko tada Vsevolodas? Nežinojo?

— Aš tau dar kartą sakau — Vsevolodas liurbis! Bjauriausia, kad tavo parduotuvė to-okia ypatinga, kur užsuka...

— Ne, dėl to nėra ko bijoti. Jokių kontaktų su juo nebūna. Kas atvažiuoja, eina tiesiai pas mane, aš pasišaukiu pardavėją, pasakau, kas ir kaip...

— Sergėk dieve, aš juk nemanau, kad jis ten kam griebs už gerklės! Bet jeigu koks sutapimas? Somersetai, pavyzdžiui, vakar dieną išlaužė duris. Paėmė tai tik iš prieškambario, matyt, kas nors sutrukdė.

— Lianai? Aš ją gerai pažįstu, kažkada mes kartu dirbom.

— Tarp dvyliktos ir antros. Dvyliktą ji pati išėjo į darbą, o antrą, kai berniukas grįžo iš mokyklos, rado duris jau atidarytas. Laimė, kad nieko ypatingo nepaėmė. Du paltus, batus. Bet juk galėjo kaip reikiant apšvarinti!

— Taip, kiek dabar girdėti, tai tik dieną ir dieną! Šiaip dar būtų nieko, vyrukas dirba, bet vis dėlto nemalonu, kad tarp savų toks maišosi.

— O jiems juk reikia, kad kas duotų žinią, kad būtų aišku, kur, iš ko ir ką imti. Dabar nebėra kvailių šiaip sau į vidų brautis, dabar visi gudrūs... Ir neduok dieve,

jeigu apvogtų kokį viršininką iš tų, kur pas tave atvažiuoja!

— Kiaulė tas Vsevolodas! Aš jo akyse nebenoriu matyti!

— Aš tau dar kartą sakau: jis neblogas žmogus, tik kad gimė toks liurbis!

Automobiliai riedėjo per asfaltą minkštai ir tyliai, tik troleibusai lėkė sparčiai brūžuodami ratais ir dūzgindami laidus, pėsčiųjų gretos išretėjo, jie ėmė žengti lėčiau. Pasivaikščiodami, smagiai šnekučiuodamiesi, per skveriuką nuėjo draugovininkai. Milicijos leitenantas per instruktažą jiems patarė imti pavyzdį iš savo draugų, kurie vakar geležinkelio stotyje sulaikė vagį recidyvistą. Budėti buvo atėjusios ir jaunos bei gražios merginos, todėl recidyvistas tapo ypač pavojingas — leitenantas pasakė net keturias vėliau išaiškėjusias jo pravardes ir dėl viso pikto pridėjo dar penktą, nes ir jis pats buvo prisidėjęs prie piktadario gaudynių. Bet iš pradžių visi laurai priklausė draugovininkams. Vienas iš jų pastebėjo po laukiamąją salę šlaistantis vyriškį, paskui po pusvalandžio vėl pamatė jį einantį tolyn peronu su dviem didžiuliais lagaminais. „Kiekvienas normalus žmogus gabalą panešėjęs pastatytų ant žemės ir atsipūstų, o šis tyčiomis leidžia paskutinę dvasią",— pamanęs draugovininkas ir su savo draugais pradėjęs jį sekti. Ant laiptų, vedančių iš perono žemyn į Dzirnavų gatvę, jie liepę nešėjui sustoti, parodę draugovininkų pažymėjimus ir paprašę pasakyti, kas lagaminuose. Svetimų nešulių nuvargintas — lagaminai priklausė kažkokiam užmigusiam keleiviui,— recidyvistas bandęs pabėgti, bet tuoj buvęs sugautas ir nuvestas į stoties miliciją. Pakeliui jis keikęsis ir grasinęs, o vėliau kategoriškai atsisakęs pasakyti savo pavardę, pareiškęs, jog šnekėsiąs tiktai su tardytoju.

— Kai aš atvykau, jis pirmiausia užklausė mane tėvavardžio. Jis pats esąs Nikolajus Nikolajevičius. Turbūt todėl vagišiaus pravardė Kolia-Kolia. Pasišnekėjom, taip sakant, apie gyvenimą, buvom viens kitam pagarbūs.— Leitenanto instruktažas ėjo į pabaigą.— Skiriantis jis man pasakė šiuos įsidėmėtinus žodžius: „Prastai dirbat, viršinin-

ke! Pažiūrėkit, kiek laiko aš išbuvau be paso, be prisiregistravimo, be nuolatinės gyvenamosios vietos! Ir dar šimtą metų būčiau pratraukęs laisvėje, jeigu perone nebūčiau užsivėręs ant šitų..." Aš nenorėčiau gražiajai lyčiai girdint vartoti jo terminologijos, bet jis turėjo galvoj draugovininkus. Ir iš tiesų — jūs esat mūsų, milicijos, artimiausi ir ištikimiausi pagalbininkai, be jūsų mes daug ko neįstengtume padaryti. Linkiu sėkmės, draugai!

— Ligi kelintos mes lauksim?— paklausė Eriką Viktoras.

— Bijai pavėluoti į paskutinį traukinį?

— Dėl tavęs bijau, Iveta jaudinsis. Tau vis dėlto reikėtų jai pasakyti viską, kaip yra. Kitaip ji velniai žino ką pagalvos. Įsivaizduoja, kad tu su meilužėm, pati kremtasi.

— Aš juk naktimis būnu namuose. Ir jinai mane pažįsta, žino, kad niekuomet...

— Tu ją irgi pažįsti, bet kažin ką pagalvotum, jeigu ji kiekvieną vakarą pragaištų bala žino kur ir su kuo. O dar tas kvailas tavo melavimas apie ugniagesių komandos treniruotes!

— Bet juk turėjau ką nors jai pasakyti. Iki šiol ji tenai niekad neskambindavo.

— Todėl, kad iki šiol tu vakarais būdavai namie. Arba ji žinodavo, kur eini.

— Iš jos elgesio nieko ypatingo nepastebiu.

— Tu nori, kad ji keltų scenas?

— Ne, bet... Dabar papasakoti jau nebėra prasmės, reikėjo tai padaryti iš pat pradžių. Jeigu apskritai reikėjo.

— Tai sugalvok kokį protingą melą, tik nekankink jos!

— Pats jos nė neregėjai, o šitaip jaudiniesi.

— Kad tu neparodai.

— Aš manau, kad taip bus geriau.

Vėjo gūsis nušniokštė alyvų viršūnėmis ir ant sėdinčiųjų nukrito keli dar užsilikę lapai. Erikas delnu nubraukė juos nuo stalelio, atsistojo ir pasirąžė. Ir visai nejučiom pasuko galvą ir per petį pažvelgė į antrą nuo kampo

langą trečiajame aukšte. Jiedu šiandien taip dažnai į jį žvilgčiojo, jog šį nevalingą judesį lengvai būtų paaiškinęs.

Lange degė žiburys!

Erikas stvėrė Viktorą už peties ir supurtė.

— Žiūrėk!

Už baltųjų krakmolytų užuolaidų matėsi net liustros kontūrai. Lempučių buvo gana daug, bet nelabai šviesios. Žaliųjų užuolaidos ornamentų spalvos negalėjai atskirti — net ir žinodamas, kad jie žali. Atrodė lyg tamsūs, kraštais sudurti ratukai. Tankūs, vienas prie kito.

— Iš kitos namo pusės nėra įėjimo,— tarė Viktoras.— Ten iš viso nėra jokių durų. Nei atidarytų, nei užrakintų. Ji bus pakeliui užėjusi pas kaimynus ko nors pasakyti.

Moteris galėjo būti tik viena iš tų, kurias jie matė praeinant pro šalį žvyruotu takeliu. Tačiau kuri?

Jie neatitraukė akių nuo apšviestojo lango. Už baltųjų užuolaidų kartkartėmis praslysdavo šešėlis, kai žmogus pereidavo kambarį tarp lango ir liustros. Abu tylėdami kiekvienas sau stengėsi prisiminti matytų moterų veidus, drabužius, ūgį ir atspėti, kuri ta tikroji, taip ilgai, taip labai ieškota.

— Einam?— galų gale pašnibždom paklausė Viktoras.— Ar tu sugalvojai, ką sakyti?

Erikas papurtė galvą. Jo žvilgsnis nuo lango nukrypo į alyvų krūmus ir dabar skverbėsi į žemę kažkur palei jų šaknis.

— Tai galvojam!

Erikas vėl papurtė galvą.

— Aš neisiu,— ištarė jis.— Aš neturiu ką jai pasakyti.

— Ar aš neišgirdau, ar nesupratau.

— Aš nieko nenoriu jai pasakyti. Aš net nenoriu jos matyti. Dabar nesuprantu, kodėl aš iš viso... Smalsumas? Dviejų motinų vienas žmogus negali turėti. Aš turiu motiną. Gerą motiną. Ir ką aš vėliau pasakysiu vaikams, kuri iš jų yra tikroji? Turėsiu sakyti teisybę ar meluoti? Lyg dvipusiai ašmenys — abi pusės rėžia iki kaulo. Atleisk... Aš eisiu, Iveta tikrai jaudinasi.

— Brolau!

— Aš nekaltas, kad myliu savo motiną. Ir ji nekalta. Ir jeigu mes kada susitiksim, labai prašau, nepasakok man

apie tą moterį. Atsimink: aš nieko nenoriu apie ją girdėti! Ji man svetimas žmogus.

— Erikai, mudu...

— Jeigu tau kada prireiktų mano pagalbos, ateik prie fabriko. Namo nereikia, nes vėl viskas susipainiotų.

— Nieko, aš pats kaip nors...

— Ir nereikia ant manęs užsigauti, prie fabriko iš tiesų bus geriau. Na, aš einu. Vėlu. Iveta jaudinasi. Motina irgi tikriausiai jaudinasi ir neina gulti. Ji ir anksčiau niekad neatsiguldavo, kol aš nepareidavau.

Po padais sugurgždėjo takelio žvyras — Erikas nuėjo.

Paskui jo žingsniai visai nutolo.

Akimirką apšviestoje gatvėje Viktoras įžiūrėjo šmėkštelint brolio siluetą, netrukus jis pradingo už gretimo namo kampo.

Neatsigręžė.

O lange už baltųjų krakmolytųjų užuolaidų vis dar degė žiburys. Šilta ugnelė. Viktoro akys pritvino ašarų, bet jis susitvardė. Negalėjo atplėšti žvilgsnio nuo trečiojo aukšto, nors mąstė apie Eriką, Ivetą ir jų mažylę.

„Aš niekad nieko nemylėjau! — staiga su siaubu pagalvojo.— Aš juk niekad nesu mylėjęs, nė vieno žmogaus! Kas taip baisiai mane prakeikė, kad aš nieko negaliu tikrai pamilti? Kas mane prakeikė?"

Kritęs į neviltį, jis atsisėdo ant suolelio, bet dabar jau veidu į namą, stovintį skveriuko gilumoj.

Antrajame lange nuo kampo vis dar degė žiburys.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Antradienio rytą meistras Čapstas sunkvežimiu atvežė visas iš karto apdorotas knygų lentynų dalis ir sunešė į koridorių. Namų tvarkytoja suglumusi paskambino Zaigai, klausdama, ką daryti: jisai jos visai nepaisąs, terliojąs lentų galus nuo visokių dročių ir kirvarpų, per visą namą pasklidusi tokia smarvė, jog iš kojų verčianti. Ir dar pareikalavęs uždaryti Šerifą, mat bijo šunų, nes vaikystėje buvęs smarkiai sukandžiotas. Antraip nedirbsiąs. Nuvedusi Šerifą į sandėliuką, tai šis tenai dabar taip stūgaująs,

lyg jam gyvam kas kailį dirtų, kaimynai kažin ką galį pagalvoti.

Nieko kito neliko, kaip pačiai ištrūkti kokią valandą, nes iš Vilibaldo namuose jokios pagalbos: nei jis tau vinį įkals, nei batus nusiblizgins. Jei prireikdavo prisukti rozetę ar sutaisyti elektros saugiklius, arba televizoriuje paprasčiausiai juos pakeisti, prasidėdavo ilgos bergždžios kalbos, kad tokių dalykų jis neprivaląs mokėti, kad buitinių paslaugų kombinate turinčios būti atitinkamos tarnybos, kaip jis regėjęs užsieniuose. O užsiožiavęs eidavo šalin, jeigu pakviestas meistras norėdavo jam parodyti, kaip tuos saugiklius pakeisti, kad kitą sykį nebereikėtų rašyti paskyros iš televizorių taisyklos, kas užima tiek pat laiko.

Meistras Čapstas, prisiekęs šešiasdešimtmetis senbernis,— drabužius jis, matyt, visuomet pirkdavosi dviem numeriais didesnius, jeigu kartais skalbiami susitrauktų, nes jie tiesiog karojo ant asketiško jo stuomens,— parodė į lentų krūvą, neįstengdamas nuslėpti savo susižavėjimo:

— Ar ne gražu, ponia?

Ar tos lentos gražios, ar ne, Zaiga nesuprato, bet ji suvokė, kad darbas iš tiesų, matyt, dirbamas dorai. Pirma, jau vien todėl, kad Čapstas visur garsėjo kaip tvarkingas meistras, antra, jis slapta žavėdavosi kai kuriomis šeimininkėmis, ir Zaiga nujautė atitinkanti senbernio skonį. Jos akivaizdoje Čapstas sukinėjosi kuo ilgiausiai, nepailsdamas po keturis kartus matavo lubų aukštį kiekviename kambario kampe, kur buvo numatyta sudėti lentynas. Ir be galo, be krašto aiškino, kiek centimetrų ir kodėl bėgant metams gali nusėsti grindys.

— Aš užlipsiu pasižiūrėti, ar ten nereikia ko nors išnešti lauk,— pasakė Zaiga.

— Gerai gerai, poniute! Jei bus daugiau vietos, man greičiau seksis sudėti lentynas! Aš iki poryt norėčiau baigti, poryt manęs laukia pas docentą Enciną.

— Aš galėčiau atsiųsti į pagalbą savo vairuotoją,— pasiūlė Zaiga.

— Ne, ne... Aš viską darau pats, be pagalbininkų!

Antrajame aukšte buvo du kambariai, ir Zaiga nusprendė didesniajame įrengti Vilibaldui kabinetą, o mažesniajame — miegamąjį. Namų savininko kabinetas buvo

apatiniame aukšte už svetainės, bet tada studentus, kurių tikrai čia ateis su savo įskaitų knygutėm, tektų vedžioti per svetainę ir, jeigu būtų svečių, jie trukdytų.

Kambario lauko pusėje nuožulniai leidosi stogas, nišose buvo iškirsti langeliai, pro kuriuos buvo matyti vėjyje linguojančios pušys, o per metrą žemiau baigėsi žiemos verandos čerpės, ant jų vasarą vijosi ir raizgėsi vynuogienojai, kitą kartą subrandindami mažas violetines uogas. Galbūt kambarys buvo kiek per tamsus, tačiau Vilibaldas dažniausiai mėgdavo dirbti naktimis prie stalinės lempos.

— Klausyk tu, bjaurybe Raivai Kambernausai! Tau teks susispausti! — skambiai nusijuokė Zaiga.

Baldai jau buvo sustumti prie lango, ant viršaus ir už jų sukrauti Vilibaldo sutąsyti knygų ryšuliai, tačiau ant sienų lyg parodoj dar kabojo Raivo Kambernauso fotografijos. Smarkiai padidintos, retušuotos, įrėmintos ir po stiklais. Fotografas negatyvų turėjo daug ir leido išsirinkti, o paskui užsakytąsias pats pritaikė kabinti ant sienos. Raivas Kambernausas tarp komandos draugų, Raivas Kambernausas pašokęs aukštyn prie tinklo, Raivas Kambernausas atmuša smūgiuojamą kamuolį... Ir, žinoma, toji su didžiąja taure ir netyčia už nugaros į kadrą pakliuvusia Zaiga su Dinos gyvatės odos bateliais. Fotografas dar bandė atkalbėti, nuotrauka esanti murzina, verčiau tegu imanti tą su Raivo veidu ir taure pirmajame plane.

Ką mano Vilibaldas apie šias fotografijas? Jis niekad nieko nėra klausęs. Išsiblaškymas? Taktas? O gal tik baimė nors kiek sukomplikuoti ramų gyvenimą? Tegu mano, ką nori, man vis tiek!

Tris vis dėlto teks nukabinti, kitaip neįtilps knygų lentyna.

— Tu, niekše, aišku, norėtum, kad tave nuneščiau ir pakabinčiau miegamajame, bet neišdegs, brangusis! Viskam yra ribos!

Išgirdo laiptais kopiantį aukštyn meistrą Čapstą. Netrukus jis smagiai įžengė į vidų, nešdamasis būsimosios lentynos šonines lentas, ir pradėjo aiškinti, kur jos stovės ir ką laikys. Zaiga nukabino fotografijas ir numetė ant Vilibaldo knygų krūvos.

— Ar anas, kur kabo, paliksit?

— Taip, meistre!

— Aš pamaniau... Jeigu jūs išmetat, aš pasiimčiau rėmelius... Labai tvarkingai padaryti lakuoti rėmeliai. Iš karto matyti, kad tikra, sausa medžiaga.

Namų tvarkytoja paklausė, ar dar būsią kokių nurodymų, ir Zaiga atsakė, jog ne; Šerifas sandėliuke pajuto šeimininkę ir ėmė kaukti ypač gailiai; meistras Čapstas antrajame aukšte ritmingai taukšėjo plaktuku; tvarkytoja atėjo dar kartą ir paklausė, kurią dieną vestuvės numatytos, jį norėtų tiksliai žinoti datą, kad spėtų susiruošti, ir iš viso ji... „Jūs, teta, būtinai turit ateiti, juk reikia kam nors iš savųjų prižiūrėti darbus virtuvėje ir pakomanduoti šeimininkėms. Tik jumis, teta, aš galiu pasikliauti",— įkalbinėjo Zaiga ir papasakojo, jog prie stalo patarnausiantys oficiantai, kuriems jau sumokėta, nors priešaky dar beveik keturios savaitės: registracijos ceremonija įvyks tiktai vasario tryliktą. O Šerifas nesiliovė stūgavęs ir draskęs duris, Zaiga ėmė pykti ant to bailio Čapsto, per kurio malonę šuo dabar turi šitaip kankintis.

Darbe ant rašomojo stalo gulėjo ką tik atnešti kvietimai į vestuves — balti su šviesiai mėlynom ir auksinėm raidėm. Ji dar sykį peržiūrėjo svečių sąrašą, ir atidavė juos sekretorei išsiuntinėti. Svečių visai nedaug, tik šešiolika, visi rinktiniai. Beveik pusę garsiojo Sevro porceliano servizo teks palikti bufete. Bus tik patys artimiausi, kurių negali nekviesti: iš giminių tik Vilibaldo tėvai ir jos tėvas. Ji nežinojo, šalia ko tėvą pasodinti, bet jį pakviesti vis dėlto reikėjo, todėl nusiuntė broliui pinigų, kad nupirktų arba pasiūdintų tėvui naują gerą kostiumą. Buvo sutarusi trio iš baro, bet paskambino ir atsakė — nereikalingi žmonės tik trukdys rinktinei draugijai, bus gana, jeigu konservatorijos profesorius Taubė valandėlę prisės prie fortepijono. Stalą kavai padengs žiemos verandoje, kol Vilibaldas aprodys svečiams namus, ji suspės persirengti.

Viskas bus, staiga pagalvojo ji, tiktai nebus vestuvių nakties, nes vestuvių naktis jam jau buvo, o du kartus tai negali pasikartoti. Tada mano krūtys buvo dar visai mažos, mergiškos ir aš pati sau atrodžiau kaulėta, nors

buvau gležna ir švelni. Maniau, kad nurengta aš tau nepatiksiu ir tu manęs nebegeisi. Man buvo baisu, kad tu manęs geidi, bet dar baisiau, kad gali nebegeisti. Tai buvo tikra vestuvių naktis, aš verkiau ir juokiausi iš laimės, už ją visuomet aš jausiuos tau skolinga, Raivai Kambernausai, bet vis dėlto labai gaila, kad kitos tokios jau negali būti, kad Vilibaldas po poros stiklelių pasidarys mieguistas ir miegamajame pirmiausia paklaus, kelintai valandai užsukti žadintuvą, nes mums anksti reikia skubėti į lėktuvą, antraip pavėluosim į tą, kur iš Maskvos skrenda į Sofiją. Jis man nėra abejingas, ir aš tikiu, kad ten svetur, Auksinėse Kopose, atitrūkęs nuo savo laboratorijos ir mokslinių raštų, jis pasidarys visai kitas vyras, tačiau šis nepraktiškas praktikas vesdamas tikriausiai galvojo ir apie nešvarius savo marškinius, kuriuos dabar jam tenka dėvėti, ir apie kupetą knygų, kurių nėra kur sukrauti. Bet ar ne vis tiek? Aš jo norėjau ir jį gavau. Ir jis man priklauso, ar ne, tu šunsnuki Raivai Kambernausai? Ir ar iš tiesų tu nepavydi? Aš viską pradedu iš naujo, o tu užmirštas, miręs, kapuose.

Juo sparčiau ji sukosi, juo daugiau atsirasdavo kas padarytina ir tvarkytina. Čia pasirodė, kad siuvėja niekur negauna tokių sagučių, kokių abi norėjo, ir reikėjo skubiai nuspręsti, kokias susiūti jų vieton, čia visą vakarą teko paaukoti knygų dėliojimui į naująsias lentynas Vilibaldo kabinete, nes jis pats vienas nė to nesugebėjo — vos tik paimdavo į rankas kokį leidinį, tuoj įkišdavo nosį, ir praeidavo kone pusvalandis, kol Zaigai pavykdavo jį atimti ir padėti į vietą. O trečiadienį, be ministerijos kolegijos, dar trenkė perkūnas iš giedro dangaus: aštuntajame filiale sustojo konvejeriai, ir niekas nežinojo, ką daryti. Viskuo kaltas kaip paprastai buvo nerangumas ir geri norai. Gavę iškart du sunkvežimius, pilnus neatitinkančio standarto audinio rietimų, nesurašė aktų, manydami, kad sukirpėjai kaip nors išsiteks medžiagos sunaudojimo normose. Teisinosi, kad šaukti atstovų neturėję kada, nes audeklo atsargų sandėlyje nebuvę ir daliai cechų grėsusi prastova. O dabar stovėjo visas fabrikas. O čia dar žinia, kad po susivienijimo įmones cirkuliuojantys aukotojų sąrašai vestuvinei dovanai. Zaiga pasišaukė sekretorę, ši

prisiekė nieko nežinanti, bet ji vis tiek liepė nedelsiant grąžinti aukotojams visus pinigus.

— Ir nesakykit man, kad pirmąsyk girdit, be sekretorių žinios tokie dalykai nedaromi!

— Bet žmonės tikrai iš visos širdies...

— Aš priimsiu tiktai gėles. Ir tai dar turėkit omeny, kad gražiausia puokštė turi būti padovanota mano vyro. Norėčiau, kad po valandos man praneštumėt, jog viskas sutvarkyta taip, kaip sakiau!

Tačiau sekretorė paskambino jau po kelių minučių, ir jos balsas buvo susijaudinęs:

— Jums skambina iš milicijos...

— Sujunkit!

— Laba diena! Mano pavardė Dauka... Tardytojas Harijas Dauka iš rajono vidaus reikalų skyriaus...

Prie namų stovėjo keli milicijos automobiliai, ir „Volgos" vairuotojas gavo pavažiuoti kiek toliau. Vienas iš milicininkų buvo užlipęs ant žiemos verandos stogo, kieme ji pamatė dar du.

„Tik to man betrūko!"—verdama vartelius, piktai pagalvojo Zaiga. Telefonu inspektorius jai buvo pasakęs, kad daiktų išnešti nespėta.

Prie laukujų durų pusiau ant sušalusios žemės, pusiau ant betono plokštės gulėjo sustingęs Šerifas. Jo akys buvo atmerktos, stiklinės, ant snukio žalios putos.

Žvėrys!

Zaiga sukando dantis ir žengė į vidų.

Prie svetainės durų ją pasitiko kaimynas — aukštas, apsimiegojęs vyriškis su ūsais, kurio namai buvo kitoje gatvės pusėje. Jie artimiau nebendravo, pasisveikindavo susitikę, ir tiek. Zaiga net nežinojo, kur ir kuo jis dirba. Paskui kaimyną ėjo milicijos karininkas, su kuriuo jis pirma šnekėjosi, daugiau žmonių nebuvo, tačiau viršuj, antrajame aukšte, buvo girdėti vaikščiojant.

— Tai dievo pirštas, kaimynėle, kad aš paskambinau milicijai. Iš pradžių dar nenorėjau skambinti, pagalvojau — koks meistras... Juk jūs neseniai darėt remontą, matydavau, kaip veža medžiagas, girdėdavau, kaip viduj dirba. Manau — vienu pradėjimu ir stogą gal taiso. Bet juk juo-

kas — žiemą... Juk šąla, o jis visai plonai apsirengęs. Ta pati striukelė kaip rudenį. Aš jį čionai jau trečią sykį matau. Pirmas buvo tuoj po Spalio švenčių, paskui pereitą savaitę ir va šiandien. Matyt, anais kartais vagis buvo atėjęs visko išsišniukštinėti, kas ir kaip ir ar verta laužtis... Prieš Spalio šventes jis ilgai staipėsi palei visus langus, žiūrėjo į vidų... O šiandien... Užsikorė ant verandos stogo, priėjo prie lango, atsitūpė. Paskui pradėjo loti šuo. Po kurio laiko. Baisiai lojo, galėjai pamanyti, kad jam kailį kas neria, ir staiga nutilo. Nutilo ir daugiau nė garso. Ir tas irgi nelipa nuo stogo, bet lenda pro langą į vidų. Jeigu jau stiklius, tai būtų dirbęs stovėdamas iš vidaus. Tai aš ir paskambinau, ir draugai atvažiavo.

— Mano pavardė Dauka. Aš su jumis kalbėjau telefonu. Norėčiau žinoti, ar ko netrūksta iš daiktų.

— Vargu ar aš taip iš karto galėsiu pasakyti,— Zaiga apžvelgė svetainę. Viskas buvo neįtikėtinai sujaukta, bufeto durelės atdaros, stalčiai ištraukyti ir išversti ant grindų, kad būtų lengviau ieškoti, kas verta išnešti, spinta išgriozta, prie židinio mėtosi stiklo šukės — sudaužyta vaza. O kambario vidury stovi pritutinti abu šviesiai geltoni čekiški lagaminai, kuriuos juodu su Vilibaldu įsigijo kelionei, senosios Kuguros didžiulis krokodilo odos sakvojažas, pirktas Šveicarijoje praėjusio amžiaus gale, ir dar languoto audeklo lagaminėlis su užtrauktuku, apie jo egzistavimą ji buvo užmiršusi,— su juo rankose ji atėjo į šiuos namus prižiūrėti senosios moteriškės; vadinasi, vagis išgriozdęs net prieškambario antresoles.

— Jeigu namuose buvo laikomi pinigai ar brangenybės, pažiūrėkit, ar jos dar ten, kur buvo.

— Pinigų daug nebuvo. Gal koks šimtas rublių. Bet paimti — buvo ana tame stalčiuje, kur numestas. Bet kodėl jis Šerifą, kodėl šunį, žvėris!

— Iš anksto, matyt, nebuvo ketinęs, paprasčiausiai šuo jam trukdė.

— Vis tiek žvėris!

Inspektorius Dauka gūžtelėjo pečiais, paskui patarė:

— Reikėtų atidaryti lagaminus ir dėti daiktus atgal į vietas, tada geriau matytumėt, ko trūksta, kas sudaužyta.

— Jūs jį jau išvedėt?

— Ne, jis viršuj, antrajam aukšte. Rodo, kaip įlindęs, ir taip toliau. Mūsų formalumai. Atrodo, kad tas vyrukas priėjo liepto galą. Dabar jau pačiam dugne atsidūrė. Aš su juo susitinku nebe pirmą kartą.

Tuo tarpu kaimynas, sustojęs prie didžiojo apvalaus stalo, mirksėdamas trumparegėmis akimis, apžiūrinėjo krūvelę daiktų.

— Žiūrėkit, koks pundas,— tarė jis, rodydamas ryšulį raktų.

— Taip, jis iš pradžių bandė įeiti pro duris, bet negalėjo jų atrakinti.

— Čia nieko mūsų nėra,— pasakė Zaiga, metusi žvilgsnį į raktus, trirublę, įvairias jubiliejines monetas ir kelias neatplėštų kortų malkas.

— Visa tai buvo jo kišenėse,— paaiškino inspektorius Harijas Dauka.— Ko jie ten taip ilgai gaišta!

— Inspektoriau, o aš jus pažįstu,— sušuko kaimynas.— Aigos tėtis, ar ne? Ji su mano mažąja gulėjo vienoje palatoj. Ar jai geriau?

— Taip. Lyg ir viskas gerai. Bet vis tiek gyvenam vienoje baimėje, kad vėl neatkristų.

— Suprantu, suprantu... Dovanokit, aš nenorėjau jūsų sutrukdyti.

Jis buvo kelias dienas nesiskutęs barzdos, nešvariais, išvoliotais drabužiais, liguistai blizgančiomis akimis, kuriose šmėkščiojo neapykanta, neviltis ir begėdiškumas. Zaigai įeinant, vagis tučtuojau atsilošė didžiajame Vilibaldo krėsle, kuris iš tiesų turėjo stovėti prie rašomojo stalo, bet buvo pristumtas prie lauko sienos,— demonstratyviai užsimetė koją ant kojos, susikryžiavo ant krūtinės rankas ir sustingo it statula. Tai įvyko taip netikėtai, jog milicininkai nespėjo jam sutrukdyti.

Staiga visi pamatė, kaip nuostabiai vagis panašus į jaunuolį dailiai įrėmintose nuotraukose ant sienų, kurį fotografas buvo nutraukęs prišokusį prie tinklo, su iškovota taure rankoje ar paprasčiausiai susižavėjusių sirgalių būry. Tik šis buvo truputį senesnis ir gerokai susmukęs. Ir vis dėlto iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad tai jo paties fotografijos, padarytos prieš keletą metų, nors sir-

galių drabužiai aiškiai bylojo — veiksmas vykęs šeštojo dešimtmečio gale ar septintojo pradžioje: kaklaraiščiai dar su mazgiukais lyg segtuko galvutėmis, kelnės siauros kaip dūdos.

„Tarp jų tikrai esama kokios giminystės, ir Vazovas-Voiskis tai žino,— Harijui Daukai šovė į galvą mintis.— Savo poza jis tą panašumą pabrėžia ir atvirai demonstruoja, kad mes arba bent vienas iš mūsų tai pastebėtų".

Mintyse jis pamažu nuodugniai perkratė visus neseniai sužinotus faktus. Kaip visuomet. Tartum iš šalies, atsiribojęs nuo jų. Pasirodė, jog klausimų kur kas daugiau negu atsakymų:

Jei šis nelaimėlis pirmąkart buvo čia prieš Spalio šventes ir viską kruopščiai apžiūrėjo, kodėl nesilaužė į vidų tuojau? Kas jį sulaikė? Galbūt tikrai jis pamatė tą panašumą? Fotografijų jis negalėjo nematyti, jeigu stovėdamas ant žiemos verandos stogo, žiūrėjo pro langą į vidų, kaip liudija kaimynas. Kodėl tada nesilaužė, o dabar laužėsi? Ir dar šunį nugalabijo! Iš nevilties? O gal neviltį perveikė keršto troškimas? Ne, kokių tik kvailysčių neateina į galvą! Ir vis dėlto...

— Atsiprašau! — trumpai tarė namų šeimininkė ir išsmuko pro duris.

Dauka nustebo, neišgirdęs jos lipant žemyn į apatinį aukštą. Prisiminė, jog koridoriukyje tėra tik plikos, gražiais tapetais išklijuotos sienos. Kurgi čia ji galėtų užtrukti?

Jis įsiklausė ir staiga išgirdo murmėjimą.

Lyg maldavimą.

Lyg prakeikimo žodžius.

Paskui durys smarkiai atsidarė ir ant slenksčio vėl pasirodė šeimininkė. Akys degė pykčiu, lūpos buvo kietai sučiauptos, skruostai išmušti raudonom dėmėm. Tardytojas, pripratęs prie panašių situacijų, pasirengė įsikišti, jeigu moters agresyvumas prieš sulaikytąjį peržengtų ribas, tačiau šeimininkė grėsmingai užsipuolė jį patį.

— Tai tiktai pokštas! Jokio nusikaltimo neįvyko. Jūs suprantat?— Iki kvailumo valdingas viršininko tonas, kai pavaldiniams įsakoma tikėti, jog juoda yra balta ar dar kokiu absurdu. Kai žodžiams stinga elementarios logikos

ir ją atstoja grėsminga intonacija ir poza. Juokingos pastangos nugalėti kovoj, kurioj apskritai neįmanoma nugalėti.— Nieko čia neįvyko! Jūs suprantat? Važiuokit, kur jums reikia, čia jums nėra ko veikti!

Harijas Dauka sutriko.

Vazovo-Voiskio veidą perkreipė pašaipus šypsnys.

Moteris, aukštai iškėlusi galvą lyg nugalėtoja, išėjo į koridorių. Jos žingsniai laiptuose nuaidėjo lyg tuščiame kambary.

Virtuvėje Zaigos jėgos išsibaigė. Ji kažkaip palūžo, mintys atbuko, judesiai pasidarė mechaniški. Ji atidarė šaldytuvą ir ėmė krauti ant stalo viską, kas jame buvo: sviestinę, salotas, sūrį ir konservus. Konservų buvo daug, kaip ir visuose namuose, kur valgomi tik pusryčiai ir vakarienė, o pietaujama valgykloje ar kavinėje. Atidarinėjo sardines, šprotus, ikrus, paštetus ir troškintą mėsą. Rėžė viską iš eilės.

Virtuvėn įlėkė Vilibaldas. Drauge su švarutėliais išlygintais marškiniais ir elegantiškais kaklaraiščiais jam buvo grįžęs ir didžiulės savo vertės pajautimas.

Arba jis dabar atsirado netyčia, arba ir jam kas paskambino.

— Aš reikalauju, kad man paaiškintum!

— Išeik...— pasakė be galo nuvargusi Zaiga.

— Aš turbūt turiu teisę žinoti!

— Išeik gi... Labai tavęs prašau...

Ir užsispyrusi toliau atidarinėjo konservų dėžutes. Vieną po kitos. Lyg būtų dirbusi akordinį darbą fabrike prie konvejerio. Atrodė, lyg ruoštųsi pamaitinti ištisą kuopą, o ne vieną vienintelį žmogų.

Trinktelėjo laukujės durys, paskui pasigirdo šurmulys. Zaiga įsidrąsino ir pažvelgė pro langą. Bijojo pamatyti, kad jį vis dėlto išveda. Ir šią akimirką jai į galvą atėjo mintis: „O kas nutiko antrajam?"

Ir nebesinorėjo gyventi.

1982

Андрис Колбергс. ТЕНЬ. Роман. Серия «Дорогами смелых». № 157. На литовском языке. Перевела с латышского Броне Бальчене. Издательство «Витурис», 232600, Вильнюс, Альгирдо 31

Andris Kolbergas. ŠEŠĖLIS. Romanas. Serija „Drąsiųjų keliai" Nr. 157. Redaktorė R. Budnikienė. Viršelio dailininkas V. Lisauskas. Meninis redaktorius A. Dakinevičius Techninė redaktorė O. I. Martinkėnaitė. Korektorė A. Galdikienė

IB Nr. 357

Duota rinkti 86.09.26. Pasirašyta spaudai 86.12.01. Leidinio Nr. 313. Formatas 84×108 1/32. Popierius spaudos Nr. 2. Garnitūra „Baltika", 10 punktų. Iškilioji spauda. 12,6 sąl. sp. l. 12,92 sąl. spalv. atsp. 13,36 apsk. leid. l. Tiražas 45 000 egz. Užsakymas 6473. Kaina 1 rb. Leidykla „Vyturys", 232600, Vilnius, Algirdo 31. Spaudė Motiejaus Šumausko spaustuvė, 232600, Vilnius, Strazdelio 1

Kolbergas A.

Ko-121 Šešėlis: Romanas / Iš latvių k. vertė B. Balčienė.— V.: Vyturys, 1987.— 237, [1] p.— (Drąsiųjų keliai: DK; 157).

Detektyvinio romano siužetas patrauklus, ne visai tradicinis. Tardytojas Harijas Dauka, narpliodamas iš pažiūros paprasto nusikaltimo bylą, aptinka gilios ir skaudžios tragedijos šaknis; pasirodo, būna klaidų, kurios it šešėliai persekioja žmogų visą gyvenimą, atsiliepia net vaikams. Kas verčia žmogų pasukti nusikaltimų keliu? Gal netikrų vertybių, lengvo gyvenimo vaikymasis, o gal jaunystėje išduota meilė ir žmogiškumas? Tai antroji šio autoriaus knyga lietuvių kalba (pirmoji —„Trijų dienų kriminalinė byla"— išleista 1982 m.).

K $\frac{4702340200—034}{M 856(08)—87}$ 115—87

BBK 84 Latv-44
T(Lat)

1 rb

1987 M. „DRĄSIŲJŲ KELIŲ" SERIJA

P. Proskurinas BAIGTIS